

T.C.

HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM

DALI

TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

ÇOCUK EDEBİYATINDA DEĞER AKTARIMI

DOKTORA TEZİ

HAZIRLAYAN

İlker Ozan YILDIRIM

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Bilginer ONAN

HATAY-2021

T.C.

HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM

DALI

TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

ÇOCUK EDEBİYATINDA DEĞER AKTARIMI

DOKTORA TEZİ

HAZIRLAYAN

İlker Ozan YILDIRIM

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Bilginer ONAN

HATAY-2021

ONAY

İlker Ozan YILDIRIM tarafından hazırlanan “*Çocuk Edebiyatında Değer Aktarımı*” adlı bu çalışma, jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği/oyçokluğu ile **Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı** doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

13/ 07 /2021

JÜRİ ÜYELERİ	İMZA
Prof. Dr. Bilginer ONAN (Tez Danışmanı-Başkan)	
Prof. Dr. Bayram BAŞ (Üye)	
Prof. Dr. Yusuf DOĞAN (Üye)	
Doç. Dr. Ahmet BALCI (Üye)	
Doç. Dr. Mustafa Onur KAN (Üye)	

İlker Ozan YILDIRIM tarafından hazırlanan “*Çocuk Edebiyatında Değer Aktarımı*” adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunan jüri üyelerince kabul edildiğini **onaylarım**.

Doç. Dr. Mustafa Onur KAN

Enstitü Müdürü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezde yazan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (13/07/2021)

İlker Ozan YILDIRIM

ÖN SÖZ

Okulların çocuklara kazandırabileceği en kıymetli özelliklerden biri okuma sevgisidir. Bireyin bilgi ve beceri kazanmasında ona yardımcı olacak okuma, kendi gelişimini denetim altına almasında da etkilidir. İnsanın kendisini şekillendirebilen, değiştirebilen bir canlı olmasının sonucunda okuma tercihlerinin de önemi artmaktadır. Pek çok öğrenci için okumak istediği kitabı seçmek, okuma eyleminde etkin bir rol almanın ilk boyutudur. Bu seçme eylemi, öğrencinin neleri sevdiği, önemsendiği ya da ihtiyaç duyduğu konusunda bilinç sahibi olmasının bir göstergesidir. Bu bilincin oluşmasında öğrenciye nitelikli seçenekler sunmak da okuma sevgisi kazanımına olumlu etkide bulunacaktır.

Okul kitaplıkları, öğrencilerin maddî kaygılar yaşamadan faydalanabilecekleri önemli kaynaklardan biridir. Kitaplıklar okuma sevgisi ve kitap seçme becerisinin kazandırılmasında kolay ulaşılabilen değerli bir araçtır. Bu sebeple kitaplıklardaki eserler, öğrencilerin bilişsel ve sosyal becerilerinin gelişiminde etkili öğeler arasındadır. Bu eserlerin öğrenci kişiliğine ne şekilde etki ettiği ve nitelikleri ise öğrencilerin kitaplara ulaşmasından daha da önemlidir. Okul ortamı içerisinde öğrencinin okuma alışkanlığı, edebî zevk ve okuma becerilerinin gelişmesi için yeterli nitelikte eserleri barındıran kitaplıkların bulunması gereklidir.

Öğrencilerin ilerleme kat etmesi gereken bir diğer alan ise karakter gelişimidir. Ahlakî gelişim olarak da ele alınabilecek karakter gelişimi, ancak ahlak değerlerinin içselleştirilmesi sonucu oluşabilir. Çocuk kitapları bu değerlerin aktarımında kullanılacak bir araçtır. Bu aracın kullanılmasında okul kitaplıklarındaki eserlerin taşıdığı değerlerin neler olduğu, ne sıklıkla yer aldıkları önem taşımaktadır. Bu araştırma bahsedilen değer aktarımının gerçekleşmesinde okul kitaplıklarındaki kitapların ne derecede yetkin kaynaklar olduklarına odaklanmaktadır. Çocukların okuduğu kitapların hangi değerleri ne sıklıkla taşıdığı, araştırmanın temelini oluşturmaktadır. Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerinin yerli ve yabancı eserler içerisinde ne sıklıkta yer aldığını inceleyerek bu eserlerin değerler eğitimi açısından görünümünü ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Türk ve yabancı yazarlı eserler arasındaki farklar ile eserlerin her biri için hangi değer ön plana çıktığı da

incelenmiştir. Bu adımların sonunda Türkçe öğretmenlerinin de konu üzerine görüşleri dikkate alınmıştır. Okul kitaplıklarıyla doğrudan ilgili olan öğretmenlerden; kitaplar, öğrencilerin kitap tercihleri, hangi değerleri daha çok önemsedikleri gibi konularda bilgi alınmıştır. Bu şekilde incelenen konuya daha bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşılması sağlanmıştır.

Bu tezin ortaya çıkmasında emeği olan, yardımını dokunan pek çok kişi bulunmaktadır. Bunların başında sürecin başından sonuna kadar bilgi ve tecrübesiyle bana rehberlik eden, sadece akademik değil genel anlamda iş ahlakıyla da örnek olarak aldığım danışman hocam Prof. Dr. Bilginer ONAN gelmektedir. Kendisine büyük yardımları ve üzerimdeki emekleri için teşekkür etmek istiyorum.

Tez izleme komitesindeki kıymetli hocalarım da özellikle teşekkür etmek istediğim isimler arasındadır. Değerli Doç. Dr. Ahmet BALCI ve Doç. Dr. Mustafa Onur KAN hocalarıma tezi yönlendiren görüşleri için teşekkür ederim.

İnsan hayatının şekillendiği bazı anlarda yanında olan isimler son derece önemlidir. Bu açıdan önemini kalpten hissettiğim, akademik kariyer seçimimde ve hayata dair bakış açımın oluşmasında büyük etkisi olan hocam Prof. Dr. Bayram BAŞ'a teşekkür ederim.

Bu araştırma boyunca arkadaşlığın değerini pek çok kez bana hatırlatan insanlarla bir aradaydım. Bunlardan en önemlileri oda arkadaşlarım Dr. Hasan GÜNAL, Fahrettin FİLİZ ve özellikle de büyük emekleriyle Dr. Ayşe Zeynep ŞEN'dir. Hepsine gönülden teşekkür ederim.

Aile ve dostları insanın gelişimine devam edebilmesi için gereken gücün birincil kaynaklarıdır. Bu gücü her daim aldığım dostlarıma ve hayatta tutunup ilerlemek için her zaman destek olan anne ve babama, benim için verdikleri emekler için özellikle teşekkür ederim.

İnsanın zorlandığı, aklının karıştığı ve belki de pes ettiği anlarda sığındığı yer evidir. Bu evin yuva olmasını sağlayan kişi, canım eşim Tuğçe; her türlü zorluğa karşı yanımda olduğun, her zaman bana inancını gösterip beni desteklediğin için en çok da sana teşekkür ediyorum. İyi ki varsın...

ÇOCUK EDEBİYATINDA DEĞER AKTARIMI

İlker Ozan YILDIRIM

**Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı,
Doktora Tezi, 2021 Danışman: Prof. Dr. Bilginer ONAN**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, çocuk kitaplarındaki değer aktarım öğelerinin belirlenmesi ve incelenmesidir. Çocuklara aktarılacak istenen ya da kasıtlı olmadan aktarılan ahlâk değerlerinin neler olduğuna, bunların ne sıklık ve miktarda yer aldığına dair incelemeler yaparak bu kitapların değerler eğitimi açısından etkililiğini belirlemek amaçlanmaktadır. Bu amaçla Balıkesir, Sivas, Kilis ve Konya illerinden seçilen 10 ortaokuldan kitaplık listeleri alınmıştır. Bunlar içerisinde ortak olarak bulunan kitaplardan 25 yerli, 25 yabancı eser incelenmek üzere seçilmiştir. Ayrıca söz konusu kitaplar ve değerler eğitimi hakkında, Türkçe öğretmenlerinin görüşlerinden de faydalanılmak istenmiştir. Bunun için Balıkesir ilinde görev yapan 22 Türkçe öğretmeni ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın ilk boyutunda ortaokullarda okutulan çocuk kitaplarının değer aktarımı yönünden özelliklerini incelemek üzere tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın ikinci boyutunu oluşturan Türkçe öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşlerini belirlemek amacıyla olgubilim (fenomenoloji) modeli tercih edilmiştir. Eserlerin incelenmesi sırasında araştırmacı tarafından geliştirilen “Değer Aktarımı Değerlendirme Formu” kullanılmıştır. Formun geliştirilmesinde 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan kök değerler (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) dikkate alınmıştır. Türkçe öğretmenlerinin görüşlerinin elde edilmesi içinse yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Eserler içerisinde hangi değer ifadesinin hangi sayfada olduğu not edilmiş ve bulgulara paylaşılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre incelenen yerli ve yabancı eserlerde en sık geçen değer sevgi, en az sıklıktaki değer ise adalet olduğu belirlenmiştir. Yerli ve çeviri eserler arasında vatanseverlik ve saygı değerleri açısından farklar tespit edilmiş, diğer değerler açısından ise birbirlerine yakın özelliklerde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yerli eserlerin saygı ve vatanseverlik değerlerine yabancı eserlere göre daha fazla yer verdiği belirlenmiştir. Yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin değerler eğitiminde çocuk kitaplarının önemine inandıkları, kitaplıklara kitap seçerken bunu da göz önünde bulundurdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

ANAHTAR KELİMELELER

Türkçe Eğitimi, Değerler Eğitimi, Çocuk Edebiyatı, Çocuk Kitapları

VALUE TRANSFER IN CHILDREN'S LITERATURE

İlker Ozan YILDIRIM

Department Of Turkish And Social Sciences Education, Doctoral Dissertation,

2021

Supervisor: Prof. Dr. Bilginer ONAN

ABSTRACT

The purpose of this research is to determine and examine the value transfer elements in children's books. It is aimed to determine the effectiveness of these books in terms of values education by doing examinations about what the moral values intended to be transferred to children or transferred unintentionally are, how often and how much they take place. For this purpose, library lists were obtained from 10 secondary schools selected from the cities of Balıkesir, Sivas, Kilis and Konya. Of the books common among these, 25 works by native and 25 by foreign authors were selected for examination. In addition, it was aimed to benefit from the opinions of Turkish teachers about values education and the books in question. For this purpose, interviews were conducted with 22 Turkish teachers working in Balıkesir. In the first dimension of the research, scanning model was used to examine the characteristics of children's books taught in secondary schools in terms of value transfer. The phenomenology model was preferred in order to determine the opinions of Turkish teachers on values education, which constitute the second dimension of the study. During the examination of the works, the "Value Transfer Evaluation Form" developed by the researcher was used. In the development of the form, the core values (justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism, benevolence) in the 2019 Turkish Curriculum were taken into account. A semi-structured interview form was used to obtain the opinions of Turkish teachers. It was noted which value expression was on which page among the works and shared in the findings. According to the results obtained, it was determined that the most common value in domestic and foreign works examined was love, and the least frequent value was justice. Differences were determined between the works of Turkish and foreign authors in terms of patriotism and respect values while it was concluded that they were close to each other in terms of other values. According to the findings obtained from the interviews, it was concluded that the teachers believed in the importance of children's books in values education and they took this into consideration when choosing books for the libraries.

KEYWORDS: Turkish Language Education, Values Education, Children's Literature, Children's Books

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR	ix

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	10
1.2. Problem Cümlesi.....	4
1.2.1. Alt Problemler	4
1.3. Araştırmanın Amacı	4
1.4. Araştırmanın Önemi.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çocuk Kavramının Gelişimi	8
2.2. Çocuk ve Edebiyat	14
2.3. Türkiye’de Çocuk Edebiyatı	20
2.4. Değerler	28
2.5. Değerlerin Özellikleri	31
2.6. Değerlerin Sınıflandırılması	33
2.6.1. Schwartz Değer Sınıflandırması	33
2.6.2. Rokeach Değer Sınıflandırması	36
2.6.3. Spranger Değer Sınıflandırması.....	37
2.7. Değerler Eğitimi.....	40
2.8. Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar.....	44
2.8.1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı:	44
2.8.2. Değer Analizi Yaklaşımı:	45
2.8.3. Değerler Eğitiminde Bütüncül Yaklaşımlar	46

2.8.4.	Değer Gerçekleştirme.....	47
2.8.5.	Değer Açıklama Yaklaşımı.....	49
2.8.6.	Karakter Eğitimi Yaklaşımı.....	51
2.9.	Türkçe Dersinde Değerler Eğitimi	53
2.10.	Kök Değerler	55
2.11.	Daha Önce Yapılmış Yurt İçi Çalışmalar	65
2.12.	Daha Önce Yapılmış Yurt Dışı Çalışmalar	78
YÖNTEM		82
3.1.	Araştırmanın Modeli	82
3.2.	Çalışma Grubu.....	84
3.3.	Veri Toplama Yöntemleri.....	86
3.4.	Veri Toplama Süreci	90
3.4.1.	Kitapların İncelenmesine Dair Süreç	90
3.4.2.	Öğretmen Görüşmelerine Dair Süreç	92
3.4.3.	Esas Görüşmelere Dair Süreç	96
3.5.	Verilerin Analizi	97
3.6.	Geçerlik ve Güvenirlik.....	100
3.7.	Etik İlkelerin Sağlanması	101
BULGULAR		103
4.1.	Birinci Alt Problemle İlgili Bulgular	103
4.1.1.	Adalet Kök Değerine Dair Bulgular.....	103
4.1.2.	Dostluk Kök Değerine Dair Bulgular.....	106
4.1.3.	Dürüstlük Kök Değerine Dair Bulgular	109
4.1.4.	Öz Denetim Kök Değerine Dair Bulgular	112
4.1.5.	Sabır Kök Değerine Dair Bulgular.....	115
4.1.6.	Saygı Kök Değerine Dair Bulgular	117
4.1.7.	Sevgi Kök Değerine Dair Bulgular	120
4.1.8.	Sorumluluk Kök Değerine Dair Bulgular.....	123
4.1.9.	Vatanseverlik Kök Değerine Dair Bulgular.....	126
4.1.10.	Yardımseverlik Kök Değerine Dair Bulgular	129
5.2.	İkinci Alt Problemle İlgili Bulgular	131
5.2.1.	Yerli Eserlerde Değer İfadelerinin Dağılımı	132
5.2.2.	Çeviri Eserlerde Değer İfadelerinin Dağılımı.....	179
5.3.	Üçüncü Alt Problemle İlgili Bulgular	229
5.3.1.	Türkçe Eserlere Ait Bulgular	229
5.3.2.	Çeviri Eserlere Ait Bulgular	230

5.4. Dördüncü Alt Problemle İlgili Bulgular	231
5.4.1. Türkçe Öğretmenlerinin Değer Kavramına Dair Görüşleri Temasına Ait Bulgular	231
5.4.2. Türkçe Dersinde Değerler Eğitime Dair Görüşler Temasına Ait Bulgular	237
5.5. Beşinci Alt Problemle İlgili Bulgular	243
5.5.1. Türkçe Öğretmenlerinin Çocuk Kitaplarında Değer Aktarımına Dair Görüşleri Temasına Ait Bulgular.....	243
5.6. Altıncı Alt Problemle İlgili Bulgular	250
5.6.1. Türkçe Öğretmenlerinin Okul-Sınıf Kitaplıklarındaki Eserlere Dair Görüşleri Temasına Ait Bulgular.....	250

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ	255
5.2. TARTIŞMA.....	279
5.3. ÖNERİLER.....	281
KAYNAKÇA.....	283
EKLER.....	300
Ek 1: Değer Aktarımı Değerlendirme Formu	300
Ek 2: Değerlendirme Formu Analiz Rubriği	302
Ek 3: Araştırma İzni Valilik Oluru.....	304
Ek 4: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	305
Ek 5: Kaynak Eserler Listesi	306

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Rokeach'e göre amaç ve araç değerler.....	37
Tablo 2. Spranger'in değer sınıflamasındaki sınıfları temsil eden uyarıcı kelimeleri	40
Tablo 3. Öğretmenlerin meslekî deneyimlerine göre dağılımları	85
Tablo 4. Kitap listelerinin oluşturulmasında faydalanan okulların illere, öğrenci sayısı ve kitap sayısına göre dağılımı	90
Tablo 5. Türkçe eserlerin listesi.....	91
Tablo 6. Çeviri eserlerin listesi	91
Tablo 7. Uzman sayısının asgari kapsam geçerlik oranına göre dağılımı	101
Tablo 8. Adalet kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular	104
Tablo 9. Adalet kök değerine dair çeviri eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular	105
Tablo 10. Dostluk kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular	106
Tablo 11. Dostluk kök değerine dair çeviri eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular	107
Tablo 12. Dürüstlük kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular ...	109
Tablo 13. Dürüstlük kök değerine dair çeviri eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular	110
Tablo 14. Öz denetim kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular.....	112
Tablo 15. Öz denetim kök değerine dair çeviri eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular.....	113
Tablo 16. Sabır kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular	115
Tablo 17. Sabır kök değerine dair yabancı yazarlı eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular	116
Tablo 18. Saygı kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular.....	117
Tablo 19. Saygı kök değerine dair çeviri eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular.....	118
Tablo 20. Sevgi kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular.....	120
Tablo 21. Sevgi kök değerine dair çeviri eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular.....	121
Tablo 22. Sorumluluk kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular	123
Tablo 23. Sorumluluk kök değerine dair çeviri eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular	124
Tablo 24. Vatanseverlik kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular	126
Tablo 25. Vatanseverlik kök değerine dair çeviri eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular	127
Tablo 26. Yardımseverlik kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular	128
Tablo 27. Yardımseverlik kök değerine dair çeviri eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular	130
Tablo 28. 87 Oğuz eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	132
Tablo 29. Aldı Sözü Anadolu eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı.....	134
Tablo 30. Altın Işık eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	136
Tablo 31. Benim Küçük Dostlarım eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	138
Tablo 32. Bir Küçük Osmanlı Vardı eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	140
Tablo 33. Dede Korkut Hikâyeleri eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	142
Tablo 34. Dokuzuncu Hariciye Koğuşu eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	144
Tablo 35. Dünya Çocukların Olsa eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	145
Tablo 36. Eşref Saat eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	147
Tablo 37. Göl Çocukları eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	149
Tablo 38. Gümüş Kanat eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	151
Tablo 39. Halime Kaptan eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	153

Tablo 40. Osmancık eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı.....	155
Tablo 41. Ömer'in Çocukluğu eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	157
Tablo 42. Parbat Dağı'nın Esrarı eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	159
Tablo 43. Serçekuş eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	161
Tablo 44. Sevdalı Bulut eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	163
Tablo 45. Şermin eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	164
Tablo 46. Şimdiki Çocuklar Harika eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı.....	166
Tablo 47. Tanrı Misafiri eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	168
Tablo 48. Vatan Yahut Silistre eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	170
Tablo 49. Yalnız Efe eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı.....	172
Tablo 50. Yankılı Kayalar eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	174
Tablo 51. Yer Altında Bir Şehir eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	176
Tablo 52. Yürekdede ile Padişah eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı.....	178
Tablo 53. Alice Harikalar Diyarında eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	179
Tablo 54. Andersen Masalları eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	181
Tablo 55. Beyaz Diş eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	183
Tablo 56. Beyaz Yele eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	185
Tablo 57. Beyaz Zambaklar Ülkesinde eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı.....	187
Tablo 58. Çocuk Kalbi eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı.....	189
Tablo 59. Define Adası eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı.....	191
Tablo 60. Değirmenimden Mektuplar eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	193
Tablo 61. Gümüş Patenler eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	195
Tablo 62. Heidi eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı.....	197
Tablo 63. İnsan Ne İle Yaşar eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı.....	199
Tablo 64. Momo eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	201
Tablo 65. Mutlu Prens eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	203
Tablo 66. Oz Büyücüsü eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	205
Tablo 67. Ölümsüz Aile eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı.....	207
Tablo 68. Peter Pan eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	209
Tablo 69. Pinokyo eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	211
Tablo 70. Pollyanna eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı.....	213
Tablo 71. Seksen Günde Dünya Gezisi eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	215
Tablo 72. Sol Ayağım eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı.....	217
Tablo 73. Şeker Portakalı eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı.....	219
Tablo 74. Tom Sawyer eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	221
Tablo 75. Uçan Sınıf eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı.....	223
Tablo 76. Vahşetin Çağırısı eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	225
Tablo 77. Yaşlı Adam ve Deniz eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı	227
Tablo 78. Her bir değer için en fazla değer ifadesi taşıyan Türkçe eser	229
Tablo 79. Türkçe eserlerdeki toplam değer ifadesi sayıları.....	229
Tablo 80. Her bir değer için en fazla değer ifadesi taşıyan çeviri eser.....	230
Tablo 81. Çeviri eserlerdeki toplam değer ifadesi sayıları	230
Tablo 82. Türkçe öğretmenlerinin değer kavramına verdikleri anlama dair bulgular.....	231
Tablo 83. Türkçe öğretmenlerinin değerlerin evrensel mi yoksa yerel mi olduğuna dair görüşleri.....	232
Tablo 84. Türkçe öğretmenlerinin en çok önem verdiği değerlere dair bulgular.....	233
Tablo 85. Türkçe öğretmenlerinin değerleri seçme nedenleri	233

Tablo 86. Türkçe öğretmenlerinin öğrencilere en çok etki edeceğini düşündükleri değerlere ait bulgular.....	235
Tablo 87. Türkçe öğretmenlerinin değer eğitime dair görüşleri	237
Tablo 88. Türkçe öğretmenlerinin kök değerler ile ilgili görüşlerine ait bulgular	238
Tablo 89. Türkçe öğretmenlerinin öğrencilerin değerleri en çok kazandığı yollara ait görüşleri.....	239
Tablo 90. Türkçe öğretmenlerinin değerler eğitimi kazanmasındaki önemli role ait görüşleri	239
Tablo 91. Türkçe öğretmenlerinin öğrencilerin değerleri kazanma durumlarını ölçme yollarına ait bulgular	240
Tablo 92. Türkçe öğretmenlerinin değerler eğitiminde yaşadıkları sorunlar.....	241
Tablo 93. Türkçe öğretmenlerinin kitap seçiminde dikkate aldıkları kriterler	243
Tablo 94. Türkçe öğretmenlerinin değer aktarımında kitaplarına önemine ait görüşleri	244
Tablo 95. Yazarların Türk veya yabancı olmasının değer aktarımına etkisine ait görüşleri	246
Tablo 96. Türkçe öğretmenlerinin kitaplarda en çok yer verildiğini düşündükleri değerler ait görüşleri.....	247
Tablo 97. Türkçe öğretmenlerinin kitaplarda daha çok yer verilmesi gereken değere ait görüşleri.....	248
Tablo 98. Kitap okuyan ve okumayan öğrenciler arasındaki farklılıklara ait görüşleri	249
Tablo 99. Türkçe öğretmenlerinin kitaplıkların değerleri yansıtırma konusundaki yeterliliklerine ait görüşleri	250
Tablo 100. Türkçe öğretmenlerinin öğrencilerin kitaplıklardan yararlanma durumuna ait görüşleri.....	251
Tablo 101. Türkçe öğretmenlerinin öğrencilerin kitap seçiminde dikkate aldıkları kriterlere ait görüşleri.....	252

KISALTMALAR

Akt. : Aktaran

f: Frekans

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

Ö: Öğretmen

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde yer alan başlıklar “Problem Durumu”, “Problem Cümlesi”, “Araştırmanın Amacı” ve “Araştırmanın Önemi”dir.

1.1. Problem Durumu

Bir toplumun temel özelliklerinin en önemlisi sayılabilecek kültürün yeni nesillere aktarımı, o toplumun var olabilmesi için son derece önemlidir. Kültür ile iç içe geçmiş temel değerlerin de bu kültürün aktarılması kadar önemli olduğu söylenebilir. Çünkü kültürün gelecek nesillere aktarılması onun hayat içindeki en temel noktası olan değerlerin aktarılmasıyla mümkün olmaktadır. Eğitim ise bu değerlerin gelecek nesillere aktarılmasında ve kalıcı olmasında, sistemli ve kontrol edilebilir olması yönünden en güvenli araçtır.

Sönmez’in (1986:49) “çevre ayarlamasıyla istendik davranış değişikliği oluşturma süreci” olarak tanımladığı eğitim, belirli hedefleri olan, canlı bir sistemdir. Eğitim ayrıca “bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik davranış değişikliği meydana getirme süreci” olarak da tanımlanmaktadır (Ertürk, 1993:12). Bu iki tanım da görüldüğü üzere eğitim, çevre ve bu çevreyle oluşturulan etkileşimin ürünüdür. Aynı zamanda öğretme ve bu öğretilenlerin davranışa dönüşme sürecini de tanımlayan eğitim (Yaman, 2016:153), kişinin yaşadığı çevreyle olan ilişkileriyle kazandığı davranışların istenen şekilde yönlendirilmesi ve bunun için uygun ortam oluşturulmasıdır.

Değerler ve insanlık, birbiriyle aynı yaştadır diyebiliriz. Değerler de insanlığın geliştiği biçimde oluşmuş, ihtiyaçlara göre değişmiş ve insanlıkla birlikte yol almıştır. İnsanlığın en küçük birimi olan bireyde ise değerlerin gelişimi çok küçük yaşlarda, ailede başlamaktadır (Yıldırım, 2016:112). Değerlerin özünü oluşturan neyin doğru, neyin yanlış olduğunu öğrenme işi, ilk ve tek olarak ebeveynler tarafından ailede başlatılır. Bu durum, çocuk ilk bağımsızlığını kazanıp dışarıya açılana kadar sürer ve burada okul devreye girer. Aileler arasında değişen değer etkileri ve değer algıları sebebiyle her çocuk farklı bir değer eğitimine maruz kalır. Çocuklar büyüdüğü zaman bu değer yargılarını şekillendirmeye ve çevre

etkisiyle değer yargılarında değişimler meydana gelmeye başlar. Çocukların değerlere yönelik bilişsel ve duyuşsal düzeylerinin bir sonraki aşamaya geçmesinde ise okullar en önemli kurumdur. Okullar bu farklı değer yargılarını istenen düzeye getirme konusunda esas kurumlardır. Akbaş'a (2008:10) göre eğitim kurumları değerler eğitimi açısından sorumludur ve buna göre toplumu oluşturan bireylere, nelerin doğru nelerin yanlış olduğunu hissettiren, nasıl yaşanılması gerektiğini gösteren değerlerin eğitim kurumlarının genel hedeflerinde bulunduğu görülmektedir. Okulların kılavuz olarak alacağı değerler ise ülkemizde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmiştir. Buna göre MEB millî ve manevî değerleri temel alacağını şöyle belirtmiştir:

“Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevî değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak” (MEB, 2019:3)

Değerlerin bir öğretim programının temel bakış açısını oluşturduğu da ifade edilirken temel insancıl özelliklerin değerler tarafından oluşturulduğu da belirtilmiştir. Bu ve benzeri ifadelerle önemi arz edilen değerlerin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ne derece önemli görüldüğü anlaşılmaktadır. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programında, oluşturulan eğitim sisteminin sadece akademik anlamda başarı değil aynı zamanda temel değerleri benimseyen öğrenciler yetiştirmeyi de hedeflemesi gerektiği vurgulanmıştır (MEB, 2019:3). Bu doğrultuda genç neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilen bir eğitim sisteminin, değerleri kazandırma amacı taşıyan bir öğretim programıyla mümkün olabileceği belirtilmiştir. Tam olarak programda geçen ifadeyle değerler “bütün eğitim sürecinin nihai amacı ve ruhudur”. Türk Millî Eğitim Temel Kanunu da değerlere bazı yerlerde değinmektedir. Kanun'da, Türk Millî Eğitiminin temel amacı“ sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek” olarak tanımlanmaktadır (URL-1). Yine bu kanunda “Türk Milletinin millî, ahlaki, insani, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren” bireylerin yetiştirilmek istendiği belirtilmiş; böylece eğitimin değer aktarımı boyutu da vurgulanmıştır.

Değerlerin hayatımızdaki yeri kavram ve olgulara karşı gösterilen önem derecesi ile doğrudan ilgilidir. Değer bu önem derecesinin ne kadar olması gerektiğine karar veren bir pusula gibidir. Aydın (2010:1-2) değerleri ideal davranış biçimleri veya hayat amaçları hakkındaki inançlarımız ve davranışlarımıza yön gösteren ölçüler olarak tanımlamıştır. Bu ölçüler olaylara karşı davranış ve tutumlarımızda önceliklerimizi belirlememizi sağlamaktadır. Değer kelimesinin “bir şeyin kıymeti” anlamına benzer şekilde ahlaki değerler de ahlak özelliklerine biçilen bir kıymet niteliğindedir. Kişinin hangi değere ne kadar kıymet verdiği değer kavramının özüdür. Bireylerden hareketle toplum için de değerlerin birer ölçüt olduğu söylenebilir. Dilmaç vd. (2008:71) bir toplumun yaşamındaki her şeyin değerler uyarınca algılandığını belirtmişlerdir. Yaşanan olayları algılama şeklimiz ve bu olaya verilen tepkilerin nasıl olması gerektiği gibi kararların belirleyicisi değerlerdir. Zamanla toplumların değişimine paralel olarak bu tepkilerde de farklılıklar meydana gelmektedir. Bu değişimleri içinde barındıran kültür, milletleri diğer milletlerden farklı kılan, geçmişten günümüze kadar oluşturduğu bütün bu maddi ve manevî değerlerinin toplamıdır (Bulut ve Orhan, 2012:299).

Uzun vadede ise değerler eğitimi topluma etik, ahlaki ve akademik alanda yardımcı olarak güvenilir ve daha yaşanılır bir çevre oluşturmaya katkı sağlamayı amaçlar (Altan, 2011:55). Böyle bir çevrenin oluşturulmasında sözlü ve yazılı edebiyatın kültürü, dolayısıyla da değerleri aktarmada oldukça önemli bir rolü bulunmaktadır. Bunlar içerisinde yazılı edebiyatın etkili yanı ise daha kalıcı olmasıdır. Bu uzun süreli etkiyle bir edebî eser uzun zaman dilimlerine yayılan bir etki bırakabilmekte, geçmiş değerlerin günümüzde yer bulmasına yardımcı olabilmektedir. Edebiyat türlerinden çocuk edebiyatı ise daha önce değinildiği gibi değer aktarımının en etkin olduğu dönemde, çocuklukta etki etmesi bakımından ayrıca önemlidir. Edebiyatın çocuk hayatındaki önemi çocuğun kendini tanıma süreciyle de doğrudan ilgilidir. Sınar Çılgın’a göre (2007:15) bir çocuktan başkalarına değer vermesini bekleyebilmek için çocuğun kendini tanımış ve insani anlamda önemli olduğuna inanmış olması gerekir. Bu aşamada çocuk kitapları, çocuğun yaşadığı duyguların başka çocuklarda da bulunduğunu ve bunların doğal şeyler olduğunu göstermektedir. Farklı duygu ve düşünceler çocuğa tanıtılmış olur. Bu açıdan bakıldığında çocuk kitaplarının saygı, sevgi gibi evrensel ahlak değerlerinin taşıyıcısı olduğu görülmektedir. Araştırmanın çocuk kitaplarındaki

değerleri tespit ve incelemeye odaklanma sebebi de bu değer taşıma işinin genel özelliklerinin belirlenmesidir.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın temel problem cümlesi; “Okul kitaplıklarında bulunan eserlerin taşıdığı değerler eğitimi öğeleri nelerdir?” sorusudur.

1.2.1. Alt Problemler

Bahsedilen ana problem cümlesiyle ilgili olarak araştırmanın alt problemleri şunlardır:

1. Belirlenen okul kitaplıklarındaki eserlerde hangi değerler, ne oranda ifade edilmektedir?
2. Değer aktarımı, okul kitaplıklarındaki eserler içerisinde ne sıklıkla ve ne miktarda gerçekleşmektedir?
3. Yerli ve yabancı eserler arasında değer ifadeleri sıklığı açısından farklılıklar nelerdir?
4. Türkçe öğretmenlerinin okutulan kitaplardaki değer aktarımı hakkındaki görüşleri nelerdir?
5. Türkçe öğretmenlerinin değerler eğitimine dair görüşleri nelerdir?
6. Türkçe öğretmenlerinin okul-sınıf kitaplıklarındaki eserlerin değerler eğitimine katkısı hakkındaki görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Okuma eylemi, okuyucunun hem etkin hem de edilgin bir durumda bulunduğu bilişsel bir süreçtir. Bu süreç içerisinde okuyucu, kitabın aktardığı duygu, düşünce ve değerleri hem özümser hem de yorumlayarak kendi yargılarına ulaşır. Bu sebeple kitap, okuyucunun besleneceği bilişsel ve duyuşsal bir kaynaktır. Yetişkin bir birey, okuduğu kitaplardan edindiği bilgi ve farklı görüşler neticesinde kendi bilgi ve görüşlerini şekillendirerek eğitimin de temel amacı olan bilişsel ve duyuşsal değişimi gerçekleştirmektedir. Bu değişim, söz konusu çocuklar olduğunda ise daha önemli bir boyuta ulaşmaktadır.

Çocukluk döneminin kişilik gelişimi açısından kritik bir dönem olduğu Piaget, Freud, Erikson gibi pek çok gelişim psikoloğu tarafından kabul edilmiş bir olgudur (Özdemir vd., 2012). Bu dönem geleceğin yetişkin bireyinin kişiliğini belirlemek yolunda attığı ilk adımları, etkileşimleri içermektedir. Dolayısıyla

kitapların da çocuk hayal dünyası ve kişilik gelişimindeki etkisi, yetişkinlere göre çok daha büyüktür.

Bu araştırmanın amacı, çocuk kitaplarındaki değer aktarım öğelerinin eserlerde nerelerde ve nasıl yer aldığının incelenmesidir. Bahsi geçen eserlerin değerler eğitime dair özellikleri ne derecede ve nasıl yansıttıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Çocuklara aktarılacak istenen ya da kasıtlı olmadan aktarılan ahlak değerlerinin neler olduğuna, bunların ne sıklık ve miktarda yer aldığına dair incelemeler yaparak bu kitapların değerler eğitimi açısından etkililiğini belirlemek amaçlanmaktadır. Ayrıca söz konusu kitaplar ve değerler eğitimi hakkında Türkçe öğretmenlerinin görüşlerine başvurularak kitapların etkililiği hakkında onların görüşlerinden de faydalanmak istenmiştir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Çocuk kavramının ve çocukların okudukları kitapların zaman içerisinde değişimi, kitaplardan beklentileri de etkilemiştir. Çocuklara yönelik yazılan ilk eserlerden günümüze kadar kitaplara bakıldığında, içeriklerindeki değişim bunu gözler önüne sermektedir. Çocuğun doğrudan ve sadece bilgilendirilmesi için kaleme alınmış edebiyat ürünlerinden, sadece bilgi değil kişilik gelişimi ve edebî zevk kazanımı da beklenen günümüz eserlerine kadar uzun bir yol alınmıştır. Kişilik gelişimi açısından bakıldığında ise kitapların çocuklara kazandırabileceği en önemli unsurlar, değerler olarak görülmektedir. Değerlerin kazandırılmasının önemi, kişilik gelişiminin önemiyle eş değerdedir denilebilir. İnsan kişiliğinin temellerinde değerler yer almaktadır. Bu değerlerin neler oldukları ve çocuklara nasıl kazandırılmaları gerektiği de bu sebeple önem taşımaktadır. Kişiliğin üzerine kurulduğu kıstasları belirleyen değerler, kitaplar aracılığıyla henüz küçük yaşlardan itibaren çocuklara aktarılabilir. Kitaplarda yer alan olay ve kahramanlar, çocuklar için değerler açısından örnekler teşkil etmektedirler. Çocuğun empati kurduğu bir karakterin tutum ve davranışlarını benimsemesi olası bir durumdur. Bu durum sonucunda karakterin taşıdığı değerlerin çocuğa aktarımı gerçekleşebilmektedir. Kitapların taşıdığı önem bu sebeple bir kat daha artmaktadır.

Değerlerin kazandırılması için kullanılan kitaplara ulaşımın en kolay ve ucuz yollarından biri de okul kitaplıklarıdır. Okul kitaplıkları, çocuk okuma dünyasının en önemli kaynaklarından biridir. Ev ortamında ulaşamadığı pek çok yazılı esere bu

kitaplıklar aracılığıyla ulaşabilen çocuklar, kitap sevgisi ve okuma alışkanlığı becerilerini de bu sayede geliştirebilmektedirler. Öğrenciler evde sahip olmadığı kitaplara da okul ve sınıf kitaplıkları aracılığıyla ulaşabilmekte, istedikleri kitapları seçerek kitap zevklerini şekillendirmektedirler. Ayrıca sınıf-okul kitaplıklarının kullanımının öğrenciler arasında yüksek olduğu da bilinmektedir. Balcı vd. (2012:975) toplam 403 öğrenciyle yaptıkları çalışmada, öğrenciler arasında %84,9 oranında sınıf veya okul kitaplığı kullanımı olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Kitaplık kullanımının öğrenciler arasında böyle büyük bir oranda olması, kitapların ne kadar çok öğrenciye etki ettiğini göstermesi açısından önemlidir.

Okul içerisinde çocukların kitaplara ulaşmasında en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Bu görev sınıf kitaplığındaki kitaplara karar vermekle başlayıp, çocukların bu kitaplardan hangilerini ne kadar tercih ettiklerini takip etmekle devam etmektedir. Öğretmenler, öğrencilerin akademik başarılarının yanı sıra duyuşsal gelişimlerinin de kitap okuma düzeylerine bağlı olarak ne kadar geliştiğini en yakından gözlemleyebilen kişilerdir. Öğrencilerin konu edilen kitaplardan hangi değerleri ne kadar kazandığını, kitapların bu konudaki eksiklerini ve iyi yanlarını birinci elden deneyimlemektedirler. Kitaplıklardaki eserler hakkında yapılan bu araştırmada, eserlerin etkilerine doğrudan tanıklık eden öğretmenlerin de dâhil edilmesi, araştırmaya farklı bir boyut ve derinlik katacaktır. Bu açıdan öğretmenlerin değerler eğitiminde okul kitaplıklarındaki eserlerin etkisi hakkındaki görüşlerini elde etmek büyük önem arz etmektedir.

Türkçe öğretmenleri ve velilerin çocuklar için kitap seçiminde öncelik vermesi gereken bir konu da seçilen kitabın kişilik gelişimine ne derecede katkı sağladığıdır. Günümüzde çocuk kitaplarının giderek artan satış sayıları, ebeveynlerin çocuklarına okuma sevgisi aşılama isteği bu konuyu daha da önemli kılmaktadır. Bu artan ilgiyi kullanmak isteyen yayınevlerinin çocuklara yönelik kitaplara öncelik vermesi bu durumun bir başka sonucudur. Yayımlanan çok sayıda kitabın içerik bakımından ne derece yetkin oldukları ise tartışma konusudur. Kitapların satış miktarlarının artması için gösterilen çabanın, kişilik gelişimi açısından yetkinliklerini geliştirmek için de gösterilmesi beklenmektedir. Bu beklentiye cevap veren eserlerin belirlenmesi, hem öğretmenler hem de ebeveynler için gereklidir. Araştırmanın değerler eğitimi açısından zengin eserleri ve bunlarda hangi değerlerin sıkça yer aldığını belirlemesi, bu ihtiyaca bir karşılık vermesi açısından önemlidir.

Özellikle Türkçe öğretmenlerinin kitaplık oluşturma konusunda yaşadıkları zorluklardan birisi de hangi kitapların seçilmesi gerektiğidir. Bu kitapların seçilmesi ile birlikte hangi kitapların hangi değerlerin eğitimi için kullanılmasının doğru olduğu da yardımcı olacak bir bilgidir. Bu araştırmada incelenen eserlerin hangi değerler açısından öne çıktığının belirlenmesi, öğretmenlerin bu ihtiyaçlarına cevap vermesi açısından önemlidir. Araştırmanın benzer diğer araştırmalardan ayrılan bir yönü de değer ifadelerinin yer aldığı sayfa numaralarının bulgulara verilmiş olmasıdır. Öğretmenler bu bulguları, dersleri için kullanabilecekleri metinlere ulaşmak için rehber olarak kullanabilirler. Bu sayede öğrencilere kazandırmak istedikleri değere uygun düşen metnin, hangi eserde hangi sayfalarda bulunabileceğine dair bilgi edinebilirler.

Öğrencilerin hangi kitapları okudukları, bu kitapları neden seçtikleri öğretmenlerden elde edilen görüşler aracılığıyla öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu bulgular, kitaplıklarda hangi kitapların daha çok etki imkânı bulduğuna dair genel bir çerçeve oluşturmuştur. Bu kitaplarda ne tür değerlere daha çok yer verildiğinin incelenmesi, kitapların hangi kişilik gelişimi özelliklerini karşıladıklarını belirlemek açısından önem taşımaktadır.

Bu araştırma okullarda öğrencilerin sıklıkla kullandıkları, sürekli gözleri önünde olan ve kişilik gelişimlerinde etkili olan kitapların onlara ne derecede ve nasıl etki ettiğini ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Bu kitapların öğrencilere değer aktarımındaki işlevselliği ve değerler eğitiminin sınıf içerisindeki işleyişi hakkında öğretmenlerin neler düşündüğünün belirlenmesi de araştırmanın önem arz ettiği bir başka boyutudur. Araştırma bu iki boyutla ilgili bulgular sonucunda kitaplar aracılığıyla değer aktarımının genel bir resmini ortaya koyması bakımından önemlidir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çocuk Kavramının Gelişimi

Çocuk kavramı ve onun tarih içerisinde geçirdiği değişimlerin ortaya konması, çocuk edebiyatı araştırmaları açısından konuya daha geniş bir bakış geliştirmek adına önemlidir. Çocuğun tanımı için birbirinden farklı görüş sunulmaktadır. Çocuk edebiyatının doğrudan muhatabı olan çocuğun sosyal yaşamdaki yerinin, tanımının ve bunların geçirdiği değişimlerin bilincinde olmak, bu edebiyat alanına dair bir şeyler söyleyebilmek için elzemdir. Çocuk tanımı ve çocuğun özellikleri ne kadar açık şekilde ortaya konursa çocuk edebiyatı kavramının anlaşılması da o kadar kolaylaşacaktır.

Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlük'ünde *çocuk* kavramının tanımı için bakıldığında “küçük yaştaki oğlan veya kız soy bakımından oğul veya kız evlat; bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak” tanımlamaları bulunmaktadır (URL 2). Bakırcıoğlu (2012:300) da çocuğu “küçük” olması açısından tanımladıktan sonra “sürekli değişen ve ilerleyen olgunlaşma çağındaki olan birey” ifadesini eklemektedir. Bu tanımdaki sürekli değişen ve olgunlaşan birey, doğumdan itibaren sırayla bebeklik(0-3 yaşlar arası), ilk çocukluk(3-6yaşlar arası), ikinci çocukluk (6-12 yaşlar arası) ve ergenlik(12-18 yaşlar arası) dönemlerini geçirmektedir. Bu tanıma göre bebeklik ve ergenlik dışında kalan ilk ve ikinci çocukluk dönemlerindeki bireyler çocuk sayılmaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ndeki tanımına göre ise 18 yaşına gelmemiş her insan çocuk sayılmaktadır (UNICEF, 2018). Bu tanım hukuki ve siyasi anlamda kesin bir ifade içermesi bakımından çok daha kullanışlıdır. Ancak edebî ve sosyolojik anlamda böylesi kesin bir tanım pek çok soruyu beraberinde getirmektedir.

Bireyin çocuk olarak geçirdiği zaman dilimi ise çocukluk kavramını tanımlamaktadır. Çocukluk bireyin dünya ile karşılıklı etkileşime girdiği,

sosyalleştiği, dünyayı keşfettiği, her geçen gün yeni bir şeyler öğrendiği dönemdir. Bebeklikten en büyük farkı ise etkileşim içinde olduğu dış dünyaya artık kendisinin de müdahil olabilmesidir. Bebeğin yürüyebildiği andan itibaren çocuk olarak kabul edildiğini söyleyebiliriz. Bebeğin attığı ilk adım ayrıca insanın dünyayı keşfetme yolunda da attığı ilk adımdır. Bu adımla birlikte çocukluğun farklı dünyasına da girmiş olur. Bu evrede biyolojik, duygusal ve zihinsel değişimler ile birlikte sosyalleşen bir birey hâline gelmektedir.

Çocukluk dönemine verilen önemin oluşmasında bilimsel gelişmelerin rolü büyüktür. İnsan gelişiminin daha iyi anlaşılması, hangi etkenlerin karakter, beden ve zihin gelişimini daha çok etkilediğinin tespit edilmesinin sonucunda çocukluk döneminin değeri anlaşılmıştır. Bu araştırmalar göstermektedir ki çocukluk dönemindeki deneyimler insanları ömürleri boyunca etkilemektedirler. Çocukken yaşanan olumlu etkileşimlerin, zihinsel gelişim ve uyum sağlama becerileri açısından faydalı olduğu günümüzde herkesçe kabul edilmektedir. Ancak bu ortak bilinç her zaman var olmamış, zaman içerisinde yavaşça oluşmuştur. Güncel anlamıyla çocukluk ve ona verilen değer, tarih boyunca aşamalardan geçerek şekillenmiştir.

DeMause (1975:1) çocukluğun tarihini henüz yeni uyanılan bir kaba benzemektedir. Bunun sebebini geçmişe gidildikçe çocuklara yapılan muamelelerin daha sert, acımasız olmasına bağlamaktadır. Geçmişte çocukluk, insan hayatının farklı ve kritik bir dönemi olarak görülmüyordu. Orta Çağ'da yetişkinler, büyüme çağındaki bireylerin farklı bakım ve beslenme ihtiyaçları olduğunu göz önünde bulundurmuyorlardı (Aries, 1962'ten aktaran Gander ve Gardiner, 2004:26). Bugünkü anlamıyla çocukluk kavramı Orta Çağ Batı toplumunda bulunmamaktadır. Çocuk sadece akrabalık bağlamında bir kavramdı. Evdeki diğer insanlar gibi onun da ailenin günlük yaşantısına ayak uydurması bekleniyordu. Çocukluk kavramı bebeklik ile ergenlik arasında bir dönemin adı olmaktan çok bir akrabalık bağının adıydı. Bebeklikten çıktıkları zamandan itibaren çocuklar yetişkin dünyasının bir parçası hâline gelmekteydiler. Bu dünyadan ayrı, onlara özgü bir çocukluk dünyasından bahsetmek mümkün değildi. Çocukların görünüş ve kıyafetleri de yetişkinlerin küçük taklitleri gibi görünmekteydi. Döneme ait tablolara bakıldığında yetişkinlere ait yüz ifadeleri ve kıyafetlerle resmedilmiş çocuklar görülmektedir. Yine bu tablolarda çocukların bulunduğu sahnelerde günümüzdeki çocuk imgesinin neşeli, hareketli, cıvılcı havası yerine ciddi bir imge sezilmektedir (Gander ve Gardiner, 2004:26).

Eski dönemlerde çocukluğa verilen önemin günümüze göre az olmasının bir nedeni de çocuk ölümlerinin yüksek sayıda olmasıdır. Altı yaşından küçük çocuklar ailenin kalıcı üyesi olarak sayılmıyor, ebeveynler de kaybedebilecekleri düşüncesiyle onlara derinden bağlanamıyorlardı. Orta Çağ insanının genel sağlık ve beslenme düzeyinin düşüklüğü çocuk yetiştirmeye de yansımaktaydı. Bahsedilen çocuk ölümlerinin yüksek olmasında bunun yanı sıra sağlık bilgisinin kıtlığı da etkiliydi. Bununla birlikte hastalığı ya da gayri meşru olması sebebiyle ölüme terk edilen çocuklar da bulunmaktaydı. Avrupa’da 18. yüzyıla kadar çocukların ölüme terk edilmesi veya sakat bırakılarak dilendirilmesi uygulamalarına rastlandığı bilinmektedir (Gander ve Gardiner, 2004:27).

17-18. yüzyıllar arasında çocuklara karşı tutumda devrimsel değişimler ortaya çıkmıştır. Her insanın masum olarak doğduğu ve bu masumiyetin korunması gerektiğini dile getiren eğitimciler ve ahlakbilimciler yetişkinlerin çocuklara karşı rehberlik görevi olduğu düşüncesini yaydılar (Gander ve Gardiner, 2004:30). Özellikle John Locke ve Jean Jacques Rousseau bu konuda sözü edilmesi gereken iki önemli filozoftur. Orta Çağ anlayışına karşı gelerek “tabula rasa” kuramını ortaya atan Locke, çocuğun bilişsel dünyasını boş bir levhaya benzetmektedir. Bu boş levhanın doğru bilgi, beceri ve değerlerle doldurmanın aile, eğitim kurumları ve devletin görevi olduğunu ileri sürmüştür. Jean Jacques Rousseau’nun ise çocuğun özgür ve kendine güveni olan bireyler olarak yetiştirilmesine yönelik görüşleri çocuk eğitimine farklı bir bakış açısı sunmuştur. Rousseau eğitim felsefesi, bilgi ve bilgiyi aktarmanın yöntemlerine değil de öğrencinin karakterini ve ahlak duygusunu geliştirmeye odaklıdır. Çocuğun böylece kendine hâkim olmayı öğrenerek içinde yaşamak zorunda bulunduğu, pek çok kusuru olan toplumda bile erdemli kalabileceğine inanmaktadır. En ünlü eseri “Emile” (Émile, ou De l’éducation, 1762) eğitimin ve insanın doğası üzerine yazdığı eleştirel bir eserdir. Emile, Rousseau’nun şehirden daha doğal ve sağlıklı bir çevre olduğuna inandığı kırsalda, kendisine rehberlik edecek bir öğretmen tarafından düzenlenen çeşitli eğitim etkinlikleriyle öğretmenin koruması altında yetiştirilen bir çocuktur. Rousseau çocukların doğru ve yanlış, fiziksel cezalandırma yerine eylemlerinin sonuçlarını deneyimleyerek öğrendiklerini düşünmektedir. İnsanın doğuştan itibaren saf ve temiz kalpli olduğuna inanan filozof bunu eserin giriş bölümündeki “*Her şey, Yaratıcı’nın elinden çıktığı*

anda iyidir; her şey insanın elinde yozlaşır” (Rousseau, 1889:11) sözüyle betimlemektedir.

Rousseau, gelişimsel anlamda uygun eğitimin ilk savunucularından olmuştur. Çocuk gelişim aşamalarına ilişkin yaptığı tanım, yine kendisine ait kültürün evrimi anlayışını yansıtmaktadır. Rousseau çocukluğu şu aşamalara ayırır (Korkmaz ve Öktem, 2014:179):

1. Yaklaşık 12 yaşına kadarki duygular ve dürtüler tarafından yönlendirilen dönem.
2. 12'den 16 yaşına kadarki mantıklı düşünmenin geliştiği dönem.
3. Son olarak da çocuğun 16 yaşından yetişkinliğe erdiği zamana kadarki dönem.

Yine bu dönemde yetişkin kitapları ilk defa çocuklar için sansürlenerek de olsa uyarlanmaya başlanmıştır. Çocuklar ve yetişkinlerin dünyası arasında onlara uygun olmayan şeyleri görmemeleri üzerine kurulu bir sınır çizilmeye başlanmıştır. Çocuk eğitimi, sağlığı ve ahlakı, geliştirilmesi önemli başlıklar olarak kabul edilmiştir. Bilimsel tıbbın yükselişiyle 19. yüzyıldan itibaren çocuk sağlığı ve bedensel farklılıklarına ilişkin araştırmalar da artış göstermiştir. Yine de elde edilen bilgiler çocuk gelişimi için yeterli düzeyde görünmektedir.

Sanayi, teknoloji ve bilimde yaşanan gelişmeler nitelikli insan ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Gelişen sanayi ile birlikte iş gücü olarak görülen çocuklar da bu gelişmelerle daha iyi şartlara sahip olmaya başlamışlardır. Sanayi Devrimi'nden sonra fabrikalardaki işçi çocukların iyi bir eğitime sahip olması gerekli görülmeye başlanmıştır. Çocuğun da yetişkin insanlar gibi bir yurttaş olduğu düşüncesi de Aydınlanma Çağı ile birlikte başlamıştır. Çocuk eğitime verilen değer, 19. yüzyıl sonundan itibaren çocukluğun yeniden değerlendirildiği bir dönemin başlamasına sebep olmuştur. Baba figürünün çocuğun yaşam haklarına dair mutlak otoritesi zayıflamıştır (Sağlam ve Aral, 2016:49).

Sadece Locke ve Rousseau değil, çocukluğun önemine inanmış başka bilim insanlarının da ortaya koyduğu fikirler doğrultusunda genel olarak insan gelişiminin bu önemli dönemine daha çok değer verilmeye başlanmıştır. Lev Vygotsky ve Jean Piaget çocuk gelişiminin önemini bilimsel anlamda ortaya koyarak çocukluğa bakışı büyük oranda değiştirmişlerdir. Sadece bilimsel değil hukuksal anlamda da çocuklar

açısından önemli gelişmeler yaşanmıştır. Çocukların eğitim, sağlık ve korunma vb. haklarının korunmasına dair düzenlemelerin yer aldığı “Çocuk Hakları Bildirgesi” (1959) Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilmiştir. (URL-3) 1979 yılı ise bütün dünyada “Uluslararası Çocuk Yılı” olarak kabul edilmiştir. “Çocuk Hakları Sözleşmesi” hukuksal anlamda çocukların 20. yüzyılda kazandıkları en önemli gelişmedir denilebilir. Birleşmiş Milletler tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen sözleşmeyle katılan ülkelerin çocukların yaşam, gelişme ve katılım haklarını güvence altına alma yükümlülüğü oluşmuştur. Türkiye de 1990'da imzaladığı ve 1995'te Resmî Gazete'de yayımlayarak yürürlüğe soktuğu bu sözleşmeye taraf ülkeler arasındadır.

20. yüzyıl hem böylesi önemli bilimsel gelişmelere ev sahibi olurken hem de çocukların savaşlar, ekonomik buhranlar gibi zorlu şartlar altında büyüdüğü bir dönem olmuştur. Çocukluk kavramına yaklaşım, geçirdiği bunca değişimden sonra ve önemli ilerlemelere rağmen hala kendine has sorunlara sahiptir. Günümüzde çocuk işçiliği, istismarı, yoksulluğu çocukların refah içerisinde büyümesinin önündeki en büyük engeller olarak görülmektedir (Karakaş ve Çevik, 2016:894). Günümüzde çocukların geçmişe göre daha iyi şartlarda yaşadıkları doğru olsa da bahsi geçen bu büyük sorunlar hâlâ tehlike arz etmektedirler. Bu sorunların yanında çocukluğun ticarî anlamda kullanılması da bir başka sosyal sorundur. Küçük çocukların reklamlar içerisinde, tanıtılan ürün çocuklukla ilgili olsun ya da olmasın oyuncu olarak kullanılmaları bu ticarî istismarın örneğidir. Çocuğun saflığı ile ticarî markaya güven ve sempati kazandırma çabası, çocukluğun araç olarak kullanıldığı bir pazarlama yöntemidir. Kapitalizmin egemen olduğu, tüketim toplumunda çocukluk da bu tüketimin bir aracı ve hedefi konumundadır (Uğurlu ve Uğurlu, 2017). Tüketim eşyasını satmanın her yolunun mubah görüldüğü bir düzende, ailenin çocuk için olan hassasiyetinin kullanılması da sıradanlaşmıştır.

Modern zamanlarla birlikte, 20. yüzyılın sonlarından itibaren konuşulması gereken bir diğer konu da çocukluğun yok oluşudur. Bu yok oluş çocukluğu oluşturan saflık, oyun, çocuksu tavır ve giyim gibi özelliklerin değişmesi ve bazılarının tamamen yok olmasıyla gerçekleşmektedir. Postman (1982) çocukluğun yok oluşunu görmenin çok da zor olmadığını, bunun için sokaklara bakmanın yeterli olduğunu söylemektedir. Gerçekten de günümüzde çocuk oyunlarının ortadan kaybolduğunu oyun oynayan çocukların sayısının azlığından anlamak çok zor

değildir. Hem artık çocuk oyunlarının yerini elektronik oyunların, telefon ve bilgisayarların alması hem ailelerin daha koruyucu olmaları “sokakta oynayan çocuk” imgesini ortadan kaldırmaktadır. Çocukluğa dair kaybolmakta olan bir diğer imge de hata yapan, “haylaz” çocuktur. Ailelerin çocuk gelişimi anlamında kendilerini yetiştirmeleri ve ailedeki çocuk sayısının azalması, ebeveynleri kusursuz çocuklar yetiştirme isteğine yönlendirmiş bulunmaktadır. Çocukluğu yaşamak yerine, onun ödevlerini yerine getirmekte olan çocuklara rastlanmaktadır. Okullardaki sınavların başarıyı sıralamalara göre belirlemesi de yine çocuklar üzerinde bir yarış içerisinde olma baskısı yaratmakta, çocukluğa bir darbe de buradan gelmektedir. Ayrıca çocuğu hata, kaybetme, başarısızlık gibi hayatın gerçeklerinden korumak için aşırı çaba gösteren anne-babalar, hayata karşı kırılğan bireylerin yetişmesine sebep olmaktadır.

Günümüz çocukluğunun önündeki bir diğer büyük sınav da medya, özellikle de sosyal medyadır. Çağımızda çocuklar medya araçlarıyla, elektronik basınla her zamankinden daha çok ilişki içerisinde. Baş döndüren bir hızla gelişen, değişen bu yeni medya türünü denetim altında tutmak da oldukça zordur. Dolayısıyla çocukların bu hıza ayak uydurması da güçleşmektedir. Hızlı üretilen ve tüketilen bu yeni medyada çocuğun tüketici ve paydaş olarak yerini doğru belirlemesi gerekmektedir. Medya okuryazarlığının çocuklara öğretilmesi bu açıdan büyük önem arz etmektedir. Yalnızca çocukların değil ebeveynlerin de bu konuda hassasiyet sahibi olması sağlanmalıdır. Sadece çocuğun maruz kaldığı medya ürünleri bakımından değil, çocuğun dâhil olduğu sosyal medya mecraları hakkında da bilinç sahibi anne-babalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaca rağmen ve hatta bunun tam aksine günümüzde çocuklarını sosyal medyada popülerlik kazanma amacıyla kullanan ebeveynler oldukça fazladır. Gelecekte büyük sorunlara yol açabilecek, kötü kişilerce kullanılacak bireye özel görsel materyallerin internete kolayca saçılmasının çocuğun mahremiyeti açısından da sakıncalı olduğu düşünülmelidir (Çimke vd., 2018:265). Unutulmamalıdır ki çocuk da kendine ait özel yaşam alanı olan bir bireydir. Onun masumiyetinden faydalanarak çıkar sağlamak ve onun özel dünyasını istismar etmek, son zamanlarda oldukça yaygın ancak doğru kabul edilemeyecek bir harekettir.

2.2. Çocuk ve Edebiyat

Toplumların varoluşlarını sürdürebilmeleri ancak bilişsel, fiziksel ve sosyal anlamda kendini geliştirmiş bireylere sahip olmalarıyla mümkündür. Bu yetkin bireylerin yetişmesi için toplumun genç bireyelerine, çocuklara hem evrensel hem de millî ahlak değerlerinin aşılması oldukça önemlidir. Bireyin doğum öncesinden başlayıp ergenliğine kadar devam eden gelişim süreci olarak tanımlanan çocukluk dönemi (Yavuzer, 2017:13) bu değerlerin aktarılması için kritik bir zaman dilimidir. Çocukluk öğrenme, keşfetme ve duygusal özelliklerin oluşup geliştiği ve diğer gelişim dönemlerinden karakteristik özelliklerle ayrılan bir dönemdir. Bu dönemdeki bireylerin de kendilerine özgü bir eğitim anlayışıyla karşılanması uygun olacaktır. Bunun gerçekleşebilmesi için çocuk zihin dünyasının beklentilerini merkeze almış olmak gerekmektedir (Arıcı, 2016:1). Ancak bu şekilde çocuklar ihtiyaç duydukları rehberliğe ulaşabilirler.

Çocuklar ve yetişkinler arasında bir köprü olarak hayal edilebilecek bir kavram olan edebiyat, her iki dünyanın da beslendiği bir kaynaktır. Şirin (2016) edebiyatın geniş anlamda insandan insana veya nesilden nesile aktarılan her ifadeyi kapsadığını belirtmektedir. Dar anlamında ise bireyin kendi duygu ve düşüncelerini yine kendine has bir şekilde ve estetik anlayışına bağlı olarak ifade etmesidir. Edebiyatın tanımlarında genel olarak göze çarpan şey duygu ve düşünce aktarımıdır. Edebiyat, aynı zamanda insanların ruhlarını zenginleştiren ve güzel zaman geçirmelerini sağlayan, eğlendiren bir araçtır (Oğuzkan, 2000:6). Bireyler edebiyat aracılığıyla farklı dünyaların, düşüncelerin farkına varırlar. Başka insanların hayal dünyalarını paylaşmak ve hayata dair yeni görüşler geliştirmek için edebiyat oldukça zengin bir kaynaktır. Bütün bu özelliklerini kısaca özetleyecek olursak duygu, düşünce ve hayallerin sözlü ve yazılı olarak etkili bir şekilde anlatıldığı sanat dalına edebiyat denmektedir (Dursunoğlu, 2011:27).

Çocuk edebiyatı ile ilgili farklı edebiyatçılardan ve araştırmacılardan pek çok farklı tanımla karşılaşmaktadır. Bu farklı tanımlamaların oluşmasında temel sebep, çocuğun kendisi için yazılan kitapların yanı sıra yetişkin kitaplarını da okuyabilmesidir. Bu durum “çocukların okuduğu edebiyat, çocuk edebiyatıdır” demeyi güçleştirmektedir. Çocuk neyi okuyup neyi okumaması gerektiğine kendisi de karar vermemektedir. Hayatın diğer bölümlerinde olduğu gibi burada da yetişkinler çocuklar yerine doğrudan ya da dolaylı olarak tercihte bulunmaktadırlar.

Buna göre genel anlamda çocuk edebiyatı için “çocukların okuması için uygun görülen edebiyat” demek yanlış olmaz. Bu genel tanıma yakın veya karşıt başka tanımlamalar da bulunmaktadır.

Şirin (2000:9) “Çocukların büyüme ve gelişimlerine, düş, duygu, düşünce ve duyarlıklarına, zevklerine, eğilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyat” olarak tanımladığı çocuk edebiyatının “çocuklar için edebiyat” anlayışıyla buluşmasının 20. yüzyıl ile başladığını belirtmektedir. Çocuk edebiyatının çocukça olmaması ve çocuğa çocukluğu anlatmakla sınırlı bir edebiyat olmaması gerektiğini öne sürmektedir. Bunun yerine çocuk edebiyatı yazarı, her yaştan okurun ilgisini çekecek ve çocuğu yetişkinlerin dünyasına götürebilecek eserler sunmalıdır.

Oğuzkan (1981), çocuk edebiyatını çocuklar için yazılmış olmak özelliğine göre ele alıp alanında uzman yazarların özellikle çocuklar için yazmış oldukları ve üstün sanatsal nitelikler taşıyan eserlerden oluşan edebiyat olarak tanımlamaktadır. Ayrıca çocukların yararlanabileceği her türlü yayın da bu edebiyatın bir parçasıdır.

Baş (2006:28) çocuk edebiyatının taşıması gereken nitelikleri sıraladıktan sonra özetle:

“Çocukluk devresinde yer alan bireyler için oluşturulmuş, edebiyat ve estetik zevkini taşıyan, çocuğun gelişimini dikkate alan, bu noktada çocuğu yücelten ve ona rehberlik yapan, geçmişle gelecek arasındaki kültür bağları üzerinde çocuğu taşıyan, kültürün taşıyıcılığı ve aktarıcılığı görevini benimseyen, amaçlı, işbirlikçi ve çağdaş bir alan” olarak tanımlamaktadır.

Asutay (2013:268), çocuk edebiyatına dair tanımını yaparken çocuğun sözlü edebiyatla karşılaştığı 1 yaşından itibaren, 12 yaşına kadarki döneminde okuduğu eserlerden oluştuğunu belirtmektedir. Bu yaş aralığından sonra ise çocuk edebiyatından gençlik edebiyatına bir geçiş olduğunu ancak bu geçişin keskin sınırlara sahip olmadığını, geçişken olduğunu söylemektedir.

Sever’e (2012:17) göre çocuk edebiyatı, erken çocukluk döneminden başlar ve ergenlik dönemini de içerisine alarak çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak yazılan eserlerdir. Bu edebiyat ürünleri, çocukların duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal anlamda nitelikli dilsel ve görsel iletilerle

zenginleştirmeyi hedeflemektedir. Sever'in bu tanımından anlaşıldığı üzere çocuk edebiyatının düzeye uygunluk özelliğinin yanı sıra duyuşsal ve bilişsel gelişime yönelik bir amacı da bulunmaktadır. Ciravoğlu (2000:11) da "henüz yetişkin olmayan ve eğitilmesi gereken, toplumumuzun en genç üyelerinin düşünce dünyasına seslenebilecek sözlü ve yazılı ürünler" olarak yaptığı tanımında çocuk edebiyatının yaşa görelik ve işlevsellik boyutlarına dikkat çekmektedir.

Dilidüzgün (2007:18) çocuk edebiyatını tanımlarken bir dönem aralığından yola çıkarak okul öncesi ile çocuğun ergenliğe ulaştığı zamana kadarki zaman dilimini kapsadığını belirtmektedir. Bu gelişim dönemindeki çocuklara hitaben yazılmış, onların bilişsel ve duyuşsal özellikleri göz önüne alınmış eserleri çocuk edebiyatına dâhil etmektedir.

Yalçın ve Aytaş (2002:5) edebiyatın çocukları sadece eğitme amacıyla değil eğlendirme amacıyla da var olması gerektiğini söylemektedir. Buna göre çocuk edebiyatı da çocukların gelişimlerine katkıda bulunduğu kadar hayal dünyalarına, duygu ve düşünce yeteneklerine, zevklerine hitap eden, onları eğitirken aynı zamanda eğlenmelerine de katkıda bulunan sözlü ve yazılı ürünlerdir.

Çocuk edebiyatının tam olarak sınırlarının çizilemeyeceğini savunanlardan birisi Cemil Meriç'tir. Çocuklar kendileri için yazılan kitaplarla birlikte yetişkinler için yazılan kitapları da okuyabilmektedir. "*Çocuklar için kitap yazanlar çocuk psikolojisinin gelişme dönemlerini bilirler mi? Kaldı ki böyle bir psikoloji, çağımızdaki bütün çabalara rağmen, ilmî bir mahiyet kazanabilmiş midir?*" (Meriç, 1986:13) tespitiyle bu alandaki eserlerin çocukları hedeflemelerine rağmen bilimsellikten uzak çabaların sonucu olduğunu savunmaktadır.

Çocuk edebiyatının sınırlarının belirsiz olduğunu öne süren Hunt (1994:11'den aktaran Kösteloğlu, 2020:36) bu edebiyata sınırlar çizmeye çalıştıkça daha karmaşık bir hal aldığını söylemektedir. Kendisine ait özellikleri, iç yapıları ve etkileriyle bu edebiyat türün diğer edebiyat alanlarından oldukça farklı ancak kesinlikle daha az değerli değildir. Çocuk kitapları yetişkinlerin kitaplarından farklıdır: Farklı beceriler, farklı ihtiyaçlar ve farklı okuma biçimleriyle farklı bir izleyici kitlesi için yazılmıştır. Aynı şekilde çocuklar, metinleri genellikle meçhul ancak çoğumuzun güçlü bir şekilde sezdiği gibi çok zengin ve karmaşık biçimde deneyimlerler (Hunt, 2005:3).

Stoodt’a (1996:4) göre çocuk edebiyatı, çocukların yanıt verdiği edebiyattır, onların deneyimleriyle ilgilidir ve onların anladıkları dilde anlatılır. Çocuk edebiyatı ve yetişkin edebiyatı arasındaki en büyük karşıtlık, izleyicinin daha sınırlı yaşam deneyimine sahip olduğunu hesaba katmasıdır. Çünkü okuyucular metni anlamak için deneyimlerinden faydalanırlar. Çocuk romanlarıyla ünlü yazar Katherine Paterson (1981) bu görüş çerçevesinde, yetişkin edebiyatını armoniler yaratan temalara, karakterlere, olay örgülerine ve alt planlara sahip büyük bir senfoni orkestrasına benzetmektedir. Öte yandan iyi çocuk edebiyatı ise bir flüt solosunun net ve tam notalarının niteliklerine sahiptir: Güzelliği ve gerçeği okuyucuların anlama ve yanıt verme yeteneğinin ötesine geçen deneyimlerle karmaşık değildir.

Lesnik-Oberstein’e (2004:15) göre çocuk edebiyatının tanımı, kendi çabasının merkezinde yer almaktadır. Bu edebiyat kategorisinin varlığı kesinlikle belirli bir okuyucu kitlesiyle, yani çocuklarla olduğu varsayılan ilişkilere bağlıdır. Bu nedenle çocuk edebiyatının tanımı, amacına dayalıdır. Olmak istediği özerk, ayrı edebiyat alanı özelliğine ulaşmak için; kendisini açık ve maksatlı bir şekilde ilgilendiğini ilan ettiği o okuyucu kitlesine yani çocuklara bağlaması gerekmektedir. Araştırmacı aynı zamanda “Peki bir çocuk kitabı çocuklar tarafından mı yoksa çocuklar için mi yazılmıştır? Ve en önemlisi: Çocuklar için kitap yazmak ne anlama geliyor? Çocuklar için yazılmış bir kitapsa, yetişkinler tarafından okunuyorsa, o zaman hâlâ bir çocuk kitabı mı?” sorularıyla da tanımlamaların istisnaları olduğunu göstermektedir.

Barone (2010:6-9) çocuk edebiyatının sadece “çocuklar için yazılmış edebiyat” olarak tanımlamanın konunun pek çok farklı boyutunu göz ardı etmek anlamına geldiğini iddia etmektedir. Bu tanım çocuklar için yazılmış ancak büyüklerin de okuduğu kitapları dışlamaktadır. Ayrıca çocuk edebiyatı eserlerinde iyi eserin ne olduğunu da sorgulayan araştırmacıya göre “iyi eser” tabiri iki anlamda kullanılmaktadır: Çocuklara uygun, eleştirmenler tarafından onaylanmış eser veya çocukların okurken keyif aldığı, iyi zaman geçirdiği eser.

Birbirini takip eden dönemler olarak çocukluk ve gençlik, edebî anlamda da farklı türleri işaret etmektedirler. Çocuk ve gençlik edebiyatı ayrımı konusunda Şirin (2007:27), çocuk edebiyatının 12 yaşa kadar çocukları kapsadığını ve 13 ila 17 yaşlar arasının ise ilk gençlik edebiyatı olduğunu belirtmektedir. Bu sebeple çocuk

edebiyatı çocukların ilgi alanlarını aktarırken ilk gençlik edebiyatı ise konu ve içerik bakımından çocukluktan ilk gençliğe geçişe dair konulardan beslenmektedir.

Çocuk edebiyatı ve edebiyat birbiriyle etkileşim hâlinde kavramlardır. Çocuk edebiyatı için, yetişkin edebiyatının bütün özellikleriyle birlikte çocuksu yaşam dünyasını da içermesi yönünden, yetişkin edebiyatından daha geniş bir kavram olduğu söylenebilir. Şirin (2000:10) çocuk edebiyatının her şeyden önce bir edebiyat olduğunu belirtmektedir. Çünkü edebiyatı oluşturan bütün özellikler, ilkeler çocuk edebiyatında da mevcuttur. Çocuk edebiyatı ve yetişkin edebiyatını edebî nitelikler anlamında birbirlerine karşılamış gibi düşünmemek gereklidir. Edebiyattan ayrı bir tür olarak algılanması doğru olmamakla birlikte kendine has bir yapıya sahip olduğu da kabul edilmelidir (Nikolajeva 2005:13). Çocuk edebiyatının bu kendine has yapıya sahip özel bir alan olmasını sağlayan hedef kitle, amaç, biçim, içerik, seviye, sınır, ölçüt, işlev gibi sınırlarının olmasıdır (Baş, 2015:5).

Çocuk edebiyatı çocuklar için yapılmış bir edebiyat olsa da onlara çocukluğu veya çocuğu anlatmak amacı içerisinde değildir (Şirin, 2000:10). Çocuklara kendi hayatları dışındaki yaşantıları, çevreleri, karakterleri de anlatır. Yetişkin edebiyatında olduğu gibi estetik ve düşünsel haz duygusunu yaşatmakla beraber, çocukların hayatı tanınması için de bir araç niteliğindedir. Bu, çocuk edebiyatının sahip olduğu ve yetişkin edebiyatından ayrıldığı temel noktalardan birinden, eğiticilik özelliğinden kaynaklanmaktadır. Çocuk edebiyatının tek amacı onu eğitmek değilse de onda olumlu etkiler bırakmak amaçlarından biridir (Şimşek, 2014:32). Çocuk kitapları, çocuklar için kitabı ilk ellerine aldıkları okul öncesi dönemden itibaren eğitim yolculuklarında ilk edebi kaynakları olması sebebiyle de ayrıca önem taşımaktadır.

Çocuk edebiyatına dair yapılan bu tanım ve açıklamalardan yola çıkarak bu edebiyat alanını tanımlayan özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Çocuk edebiyatı, çocukların hedef kitle olarak seçildiği bir edebiyattır. Her ne kadar çocuklar, kendileri için yazılmayan kitapları da okusalar bile bu çocuk edebiyatının okuyucu kitlesinin belirgin olduğu gerçeğini değiştirmez. Dolayısıyla çocuk edebiyatı diğer bütün özellikleri bakımından da “çocuğa göre”dir.

2. Çocuk edebiyatı tıpkı yetişkin edebiyatı kadar edebiyattır. Hatta bazı açılardan daha da önemli ve kıymetlidir. Bu edebiyat alanında

yazılan eserlerin yetişkin edebiyatına göre daha anlaşılır veya kısa olması onların değerlerinin azlığını, eser üretmenin kolaylığını göstermemektedir. Bu sebeple çocuk edebiyatı küçümsenemez.

3. Amaca yönelik bir edebiyattır. Ancak bu amaç yetişkin edebiyatında bulunan yazarın kendisinin belirlediği amaçlardan farklıdır. Çocukların dünyaya doğru şekilde dahil olmasına yardımcı olacak özellikleri aktarmak, eğitsel değer taşımak gibi sosyolojik bir görev üstlenmektedir.

4. Çocuk kitapları büyükler tarafından da okunabilmektedir. Özellikle günümüzde yazılan pek çok popüler çocuk kitabı büyüklerin de ilgisini çekmektedir.

5. Çocuk kitaplarının dili sade ve olabildiğince anlaşılırdır. Her edebiyat alanındaki eserler gibi çocuk edebiyatı eserleri de hitap ettiği okur kitlesine uygun bir dille oluşturulmaktadır. Çocukların eğitsel ve gelişim özellikleri göz önüne alındığında kolay anlaşılır bir dil tercih edilmesi de doğaldır. Bahsedilen bu sade dil çocukça bir dil değil, çocuğa göre bir dildir.

6. İçerik bakımından çocuk kitapları, yetişkinlere yönelik eserler kadar özgür değildirler. Yetişkinlere yönelik bir eser hayatın içerisinde bulunan iyi ya da kötü her şeyi konu edinebilir. Buna karşın şiddet, cinsellik, uyuşturucu ve benzeri öğelerin çocuk kitaplarında yer alması çocuğa görelilik özelliğine ters düşmektedir. Çocuğun dünyası saftır ve bu saflığın zarar görmemesi çocuk yazarının görevidir.

7. Çocuk kitapları çocuğa kendi dünyasını anlatmakla kalmaz, onu yetişkinlerin dünyasına da götürür. Çocuğun düşünce dünyasıyla sınırlı kalmaz, onu geliştirmeyi hedefler. Bilmediği ancak ileride karşılaşacağı kavramları ona gösterir, tanıtır, bunlar üzerine düşünmesini veya hayal kurmasını sağlar.

8. Çocuk edebiyatı, sanatın diğer dallarında olduğu gibi estetik kaygısı göz önünde bulundurularak oluşturulan bir edebiyattır. Özellikle hitap ettiği kitleye ilk okuma zevkini yaşatacağı ihtimali düşünüldüğünde bu özellik daha da önemli hâle gelmektedir. Diğer kitaplardan beklendiği gibi okuyucuya okuma zevki yaşatması gerekmektedir.

9. Roman, öykü, şiir, gezi, biyografi vb. pek çok farklı türden ve hem yazılı hem sözlü edebiyat ürünlerini içerisinde barındırabilmektedir.

10. Çocuklar bilgi, duygu, düşünce ve değer aktarımına açık, şekillendirilmesi kolay bir zihin dünyasına sahiptirler. Çocuk kitapları bu zihin dünyasına karşı sorumluluğu olan bir edebiyat alanının ürünleridir. Bu sorumlulukla yazılan eserlerin çocuk düşünsel dünyasını geliştirmeyi hedeflemesi gerekmektedir.

2.3. Türkiye’de Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatının tarihî gelişimine bakıldığında çocuklara yönelik ilk kitapların çoğunlukla çeviri eserler olduğu görülmektedir. Batı’da yaşanan toplumsal, ekonomik değişimlerin şekillendirdiği bir tarihi gelişimi olduğu söylenebilir. Bu değişimler Batı kaynaklı beslenen Türk çocuk edebiyatına da yansımıştır. Batıda çocuk edebiyatının doğuşu 17. yüzyılın başlarında çocukluk çağının ve çocukların, yetişkinlerden farklı ihtiyaçları olduğunun kabul edilmesiyle başlamıştır (Tüfekçi ve Can, 2014:4). Bu dönemde çocuğun yetişkin bireylerden daha özel ve buna göre de farklı okuma gereksinimleri olduğu fikri ortaya çıkmıştır. Bu gelişime bakıldığında çocuk edebiyatının oluşumunun çocuk eğitimiyle paralel olduğu, eğitim alanındaki arayışların toplumu çocuk edebiyatına yönlendirdiği söylenebilir (Temizyürek vd., 2016:18).

Türkiye’de çocuklar için yazılan ilk eserlere bakıldığında çocuklara doğrudan bilgi ve değer aktarımı yapma amacı göze çarpmaktadır. Nâbi’nin oğlu için öğütler vermek amacıyla yazdığı Hayriye çocuk edebiyatımızın bilinen ilk örneği olarak kabul edilmektedir. Mesnevi türündeki eser 1701 yılında Halep’te yazılmıştır. Sümbülzâde Vehbi’nin Lütfiye-i Vehbi (1791) adlı mesnevisi de yine çocuklara öğütler içeren bir başka eserdir. Bu eserde Vehbi, oğlu Lutfullah üzerinden bütün çocuklara seslenmektedir. Çocuklara öğütler veren bu eserlerdeki dil ve içerik ise çocuklara göre değildir. Çocuk edebiyatımızın çocuklar için ve onlara uygun dille yazılmış ilk eseri olarak Nuhbetü’l-Etfal (1859) gösterilebilir. Kayserili Doktor Rüştü tarafından yazılan eserde Mide ile Azaların Hikâyesi, Kabak ile Köylünün Hikâyesi, Deryaya Giden Balığın Hikâyesi, İnce Kamış ile Ulu Ağacın Hikâyesi, Karınca ile Ağustos Böceğinin Hikâyesi, Kuzu ile Bir Kelp Hikâyesi, Kedi ile Farelerin Hikâyesi gibi öğütler içeren kısa hikâyeler bulunmaktadır (Baş, 2006:54).

Tam anlamıyla çocuklar için kaleme alınan çocuk edebiyatı eserlerinin ortaya çıkışı, Tanzimat Dönemi ile birlikte başlamıştır. Tanzimat Dönemi öncesinde çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatı üzerine yapılmış herhangi bir çalışma bulunmamıştır (Baş, 2015:10). Tanzimat Dönemi'nin başlamasıyla birlikte ise Batı menşeli pek çok eser Türkçeye aktarılmıştır. Özellikle Şinasi, Recaizade Mahmut Ekrem, Ahmet Mithat Efendi, Muallim Naci gibi dönemin önemli yazarları tarafından Fransızcadan dilimize çevrilen manzum eserler ve kendilerine ait fabl türünde bazı şiirler çocuk edebiyatımız için ilk önemli eserlerdendir (Şirin, 2000:83). Bu ve benzeri çeviriler, çocuk edebiyatının oluşmasında büyük bir yeri olan klasik eserlerin dilimize kazandırılmasını sağlamıştır. Bu çevirilerden ilki Fenelon'un Telemak eserinin tercümesi olan Tercüme-i Telemak'tır. 1862 yılında yapılan bu çevirinin yazarı Yusuf Kamil Paşa'dır. Telemak değer aktarımı yönünden de oldukça zengin bir kitaptır. Cemil Meriç Telemak için bir romandan çok bir ahlak kitabı, daha doğrusu bir siyasetname olduğunu ve Fenelon'un öyküyü bir araç olarak kullandığını ifade etmektedir (Erbay, 2014:174).

Daniel Defoe'nun Robinson Crusoe adlı eseri, çevirisi yapılan bir başka önemli eserdir. Şemsettin Sami ve başka yazarlarca da çevirisi yapılan eser, çocuk edebiyatının hayal gücü ve maceracılık öğelerinin bolca bulunduğu örnekleri arasındadır. Hayal gücünün ve maceranın çeviri çocuk klasiklerinin ilk eserlerinde sıkça yer aldığı gözlenmektedir. Jules Verne tarafından yazılan Dünyanın Merkezine Yolculuk (1883) ve Beş Hafta Balonla Seyahat (1887) eserlerini Mehmet Emin'in çevirmesi sonucu Türkçeye kazandırılması mümkün olmuştur. Mahmut Nedim'in çevirisini yaptığı, Jonathan Swift'in Gülliver'in Gezileri (1872) ve Ohannes Gukasyan tarafından çevrilen Kaptan Hatras'ın Sergüzeşti (1878) yine macera ve hayal öğelerinin hâkim olduğu ilk çevirilerdendir. Osmanlı'daki ilk çeviri çocuk kitaplarından sonra özgün eserler de ortaya çıkmaya başlamıştır. Edebiyatımızın ilk çocuk kitaplarından sayılan Ahmet Mithat Efendi'nin Hâce-i Evvel (1870) ve Kıssadan Hisse (1871) eserleri bunlardan bazılarıdır. Recaizâde Mahmut Ekrem'in Tefekkür (1886) ve Muallim Naci'nin Ömer'in Çocukluğu (1890) adlı eserleri ile aynı dönemde Çaylak Tevfik'in Letâif-i Nasreddîn (1880) eseri önem taşımaktadır. Çaylak Tevfik'in bu eseri basılmış ilk Nasreddin Hoca kitabı olarak kabul edilmektedir (Çelik, 2012:311).

Tanzimat Dönemi'nden II. Meşrutiyet'e kadar olan dönem çocuk edebiyatı için oldukça önemli bir zaman dilimi olmuştur. Bu dönemin çocuk edebiyatı açısından en önemli kazanımı çocuk dergileridir. İlk örneklerini Tanzimat Döneminde gördüğümüz çocuk dergilerinin ilki Mümeyyiz'dir (1869-1870). Dönemin çocuk dergilerindeki temel amaçlardan olan ahlaki değerlerin eğitimi ve çocukların terbiyesi, Mümeyyiz'in ilk sayısındaki şu ifadelerle anlatılmaktadır:

“Bu hâlde maksûdumuz, ancak birinci derecede müstehak-ı hizmet olan çocuklara haftada bir defa; yani Cuma günleri işbu gazeteyi çıkarmak ve hüsn-i ahlâk u terbiyeye vütahsîl-i ma'ârif ü kemâlât-ı insâniyeye dâir büyüklerimizin te'lifâtında gördüğümüz bahsleri çocukların anlayabileceği ibârelerle yazmaktır.” (aktaran İnan, 2016:314)

Hazine-i Etfâl (1873), Sadâkat (1875), Etfâl (1875) ve Ayîne (1875) dergileri Mümeyyiz'i takip ederek çıkan dönemin diğer dergileri olmuştur. 1880 senesinden itibaren çocuk dergiciliği büyük bir hareketlenme yaşamıştır. Aile (1880), Bahçe (1880), Mecmua-i Nevresidegân (1881), Çocuklara Arkadaş (1881), Çocuklara Kıraat (1881), Vasıta-i Terakki (1882), Etfâl (1886), Numûne-i Terakki (1887), Debistân-ı Hired (1887), Çocuklara Talim (1887), Çocuklara Mahsus Gazete (1896), Çocuklara Rehber (1897), Çocuk Bahçesi (1905) bu dönemde çıkmış dergilerden bazılarıdır (akt: Çelik, 2012:312). Yine bu dönemde çocuk ve çocuk edebiyatına dair yazılar kaleme alınmaya başlanmıştır. Ali Nusret, 1908 yılında Şuray-ı Ümmet gazetesinde yayımlanan yazısında ilk defa çocuk edebiyatını konu edinmiş ve bu edebiyatın öneminden bahsetmiştir. Satı Bey de Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası'nda çocuklara özgü şiir ve şarkıların önemine değinmiştir (Şirin, 2000:83). Satı Bey bu yazılarında çocuklara yönelik edebiyat için “edebiyat-ı etfal” terimini kullanmaktadır. İbrahim Alaettin Gövsa ise aynı derginin 48 ve 50. Sayılarındaki yazılarında, aynı anlama gelen “çocuk edebiyatı” terimini kullanmıştır (Şimşek; Arslan; Yakar, 2011:55). Gövsa'nın bir diğer önemli eseri olan “Bedii Terbiye”de (1923) akademik eğitimin yanı sıra çocukların ahlaki eğitimine yönelik özelliklerden de bahsedilmektedir. Kitabın çocuk edebiyatı için ayrılan bölümünde yazar, dönemin çocuk edebiyatına bakış açısını yansıttığı şu sözleri kaleme almıştır:

“Çocuk Edebiyatı terkihi bundan beş, on sene evvel söylenmiş olsaydı 'çocuk' ve 'edebiyat' gibi yekdiğerinden fersahlarla uzak telakki edilen iki mefhumun

memzucen edası iyi düşünür adolunanların bile vesile-i istihzası olurdu. Fakat ümid edebiliriz ki son zamanlarda hiç olmazsa böyle mecmuaları okuyanlar arasında çocukların da bir edebiyatı bulunabileceğini garib telakki edecekler mevcut değildir.” (Gövs 1341:72, akt. Gürel, 1995:107)

Gövs burada, önceleri edebiyat ve çocuk kavramlarının birbirinden apayrı dünyalarda oldukları düşüncesinin yaygın olduğundan ancak yeni bir anlayışın da gelişmekte olduğundan bahsetmektedir.

Çocuk şiirleri de 20. yüzyılın başlarından itibaren kendini gösteren bir başka edebiyat türü olmuştur. Özellikle duyuşsal gelişim için önemli bir kaynak olan şiirlerin bu dönemdeki örneklerinden bazıları İbrahim Alaattin Gövs’a’nın Çocuk Şiirleri (1911), Ali Ulvi Elöve’nin yazdığı Çocuklarımıza Neşideler (1912), Tevfik Fikret’in Şermin’i (1914), Ziya Gökalp’in Kızıl Elma’sı (1915) ve Siracettin Hasırcıoğlu’nun Çocuk Şiirleri (1917) ile Fuat Köprülü’nün Mektep Şiirleri (1922) adlı eseridir. Eserlerde çoğunlukla bir çocuğun ağzından anlatım tercih edilmiş, öğreticilik göz önünde bulundurulmuştur. Bu eserlerin değer aktarımı yönünden oldukça zengin ve çeşitliliğe sahip olduğu göz çarpmaktadır. Bu eserlerde en çok işlenen değer ise çalışkanlık olduğu görülmektedir (Kaya, 2019:100).

Şiir kitaplarında yaşanan bu zenginlik diğer edebiyat türlerinde karşılığını bulamamıştır. Öykü, roman gibi öyküleyici anlatım eserlerinde bu dönemde çocuklara yönelik eserlere rastlanmamaktadır. Yetişkinler için kaleme alınmış öykülerin çocuklar tarafından okunması bu ihtiyacı karşılamıştır. Özellikle Ömer Seyfettin bu dönem yazarları içerisinde, tanınırlığıyla en çok öne çıkan isimdir. Yazar esasında hiçbir öyküsünü çocuklar için yazmamıştır. Dünya görüşünün yansıması olan öykülerini çocuklar için yazmamış olsa da öykülerin ilginç olaylara dayanması, akıcı bir anlatıma sahip olması ve anlaşılır bir dil kullanması sebebiyle çocuklar da bu öyküleri kolaylıkla okuyabilmiş ve Ömer Seyfettin çocuklar için oldukça önemli bir yazar konumuna gelmiştir (Sınar Çılgın, 2006:186).

Çocuklar için eser üretmediği hâlde çocukların da çokça okuduğu bir diğer yazar da Mehmet Emin Yurdakul’dur. Yurdakul’un Türkçe Şiirler (1899), Türk Sazı (1914), Tan Sesleri (1915) eserleri kolay anlaşılır dili ile çocukların duygu dünyasına girmeyi başarmıştır. Türkçülük akımının hâkim olarak hissedildiği eserlerindeki

yalın dilin yanı sıra millî değerlerin de sıkça işlenmesi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkçe ders kitaplarında yer almasına yardımcı olmuştur.

Millî Mücadele Dönemi'nde, ülkenin içinde bulunduğu zorlu şartlar yazarları çocuk edebiyatından uzaklaştırmıştır. Bu dönemde çocuklara yönelik pek fazla eser olmamakla birlikte Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ruşen Eşref Ünaydın ve Falih Rıfkı Atay çocuklar için bazı eserler vermeye çabalamışlardır (Baş, 2006:59). Benzer şekilde Cumhuriyet'in ilk yıllarının da çocuk edebiyatı açısından verimli geçtiği söylenemez. Kurtuluş Savaşı'nın yaralarının sarıldığı ve bir yandan da yeni bir devletin kurulmaya çalışıldığı bu süreçte Abdullah Ziya Kozanoğlu, Kızıltuğ (1923), Atlı Han (1924), Türk Korsanları (1926) ve Gültekin (1928) isimli romanlarıyla çocukların ilgisini cezp etmiştir. Bu yavaş ilerleyişin ivme kazandığı yıl 1928 olarak görünmektedir. Harf inkılâbının gerçekleştirilmesi ve eğitim seferberliğinin başlamasıyla birlikte çocuklara yönelik eserlerde de artış başlamıştır. Dönemin önemli şairleri arasında Şükrü Enis Regü, Mehmet Faruk Gürtunca, Faruk Nafiz Çamlıbel, Halide Nusret Zorlutuna, Mehmet Necati Öngay, Fazıl Hüsnü Dağlarca gösterilebilir.

Mahmut Yesari'nin masalsı bir üslupla yazdığı Bağrıyanık Ömer (1930) ve Muallim Cemal'in Küçük Durmuş (1933) isimli eserleri ile kadınların seçme ve seçilme hakkına sahip olmasıyla TBMM'ye giren ilk 14 kadın milletvekilinden biri olan Huriye Öñiz Baha'nın yazdığı Köprü Altı Çocukları (1936) Cumhuriyet Dönemi çocuk edebiyatının diğer tahkiyeli eserlerindendir. Bu dönem yazarları arasında Cahit Uçuk'un çocuk edebiyatı açısından farklı bir yeri vardır. Uçuk, "Türk İkizleri" (1937) eseri ile Uluslararası Çocuk Kitapları Birliği'nin Hans Christian Andersen Yarışması'nda onur ödülü almıştır. Çocuk edebiyatını "Çocuklara bilmedikleri yaşam yolunda bir ışık tutma, dünyayı tanıtma, sevginin, saygının her çeşidini sevdirmeye; aile sevgisi, insan sevgisi, toprak sevgisi, doğa sevgisi, bayrak sevgisi, vatan sevgisinin edebiyata yansması" şeklinde tanımlayan (Avcı, 2013:72) Uçuk, eserlerinde bilim ve macera unsurlarına oldukça çok yer vermektedir. Çocuk edebiyatına 1935 yılında Yarım Ay dergisinde yayımladığı "Bir Masal ki Herkes Okumalı!" masalı ile başlayan yazarın Kırmızı Mantarlar (1943), Üç Masal (1944), Türk Çocuğuna Masallar (1946) ve Kurnaz Tilki (1946) eserleri de çocuk edebiyatımız açısından oldukça değerlidir.

Biyografi türünde eserler de roman ve şiir türündeki eserlerin yanındaki yerini almaya başlamıştır. Çocuklara yönelik yazılan bu ilk biyografiler içerisinde Rakım Çalapala'nın resimli bir şekilde hazırladığı “Mustafa Atatürk’ün Romanı” (1944) ve Falih Rıfkı Atay’ın “Babanız Atatürk” (1955) önemli eserlerdendir (Sınar Çılgın, 2006:191).

Cumhuriyet Döneminde kendisinden özellikle bahsedilmesi gereken bir isim de Kemalettin Tuğcu’dur. Kemalettin Tuğcu çocuklar için eserler ortaya koymuş, üretken bir yazardır. Küçük yaşta hikaye ve romanlar yazmaya başlayan yazarın hayatı da eserlerinde işlediği karakterler gibi zorluklar içerisinde geçmiştir. Eserlerinde çoğunlukla hayat tarafından zorlanmış, fakir ama gücünü koruyan, yılmayan çocuk karakterleri işlemektedir. Bu karakterlerin okuyucu çocuklar için iradenin, azmin zorlukları yenebileceğinin göstergesi olan örnekler olmasını istemektedir. Karakterlerin başına gelen bu kötü olayların duygu sömürüsü olduğu yönünde eleştirilere de maruz kalan yazar, bu acı olaylar aracılığıyla duygusal değerlerin önemini yansıtmaktadır. Yazarın 300’ün üzerindeki romanları arasından en önemli bazıları şunlardır: Sokak Çocuğu (1955), Ahretlik (1958), Yetim Malı (1959), Ayşecik (1960), Kimsesiz Çocuklar (1963), Serseri Çocuklar (1968), Köyden Gelen Yabancı (1969), Balıkçı Güzeli (1970), Üvey Baba (1971), Köyünü Unutan Adam (1972), Yılanlı Bağ (1975), Yetim Ali (1976), Annesizler (1977), Zavallı Çocuk (1982), Aferin Yaşar (1983) (Sınar Çılgın, 2006:191).

1970’li yıllardan itibaren çocuk edebiyatımızda hem bakış açısı hem de ürün çokluğu anlamında büyük gelişmeler olmuştur. Gülten Dayıoğlu bu dönemde ortaya çıkan en önemli çocuk edebiyatı yazarlarından. Yazarın romanlarında konu bakımından büyük bir çeşitlilik göze çarpmaktadır. Yaşamın içinden öykülerin yanı sıra bilim kurgu alanında da eserler vermiştir. Karakterler genellikle maddi ve manevî zorluklar içerisinde bulunan ama bunlara göğüs geren çocuklardır. İlk romanı Fadiş (1971) bir anne ile kızın hayat mücadelesini konu etmektedir. Ana karakter Fadiş yaşadığı zorluklara katlanarak çevresindekiler tarafından sevilen, sayılan bir birey konumuna gelir. Yazarın bu ve benzeri romanlarıyla çocuklara sabır ve merhamet değerlerinin önemini aktardığını söyleyebiliriz. Yazar ayrıca Dünya Çocukların Olsa (1981), Işın Çağı Çocukları (1984), Parbat Dağı’nın Esrarı (1989) gibi romanlarında bilim kurgu özelliklerine yer vererek çocuk hayal gücünün gelişimine önem vermiştir. Romanlar dışında öykü, gezi ve resimli kitaplar da

yayınlayan yazar eserlerinde bilim ve aklın doğrultusunda çözüm yolları sunmakta ve çocuklara çağdaş bir anlatı sunmaktadır (Sınar Çılgın, 2005:45).

Çocuk edebiyatı geçmişimize bakıldığında her bir dönemdeki gelişmelerin edebiyata bir şekilde yansıdığı görülmektedir. 1970’li yıllardan itibaren yaşanan toplumsal olaylar da çocuk edebiyatımıza yansımıştır. 1979 yılının Birleşmiş Milletler tarafından Dünya Çocuk Yılı ilan edilmesi ile çocuk edebiyatına büyük bir ilgi oluşmuştur. Düzenlenen pek çok çocuk kitabı yarışmaları ile yazarlar teşvik edilmiştir. Yine bu senede düzenlenen “Çocuk Tiyatrosu Sempozyumu” tiyatro alanında da çocuklara özel eserlerin ortaya çıkmasına, pek çok oyunun devlet ve özel tiyatrolarda yer almasına imkân sağlamıştır (Gürel vd. 2007:247).1980’li yıllarda çocuk edebiyatı araştırmaları açısından önemli bir gelişme de 1987, 1988, 1989 yıllarında çocuk edebiyatı alanında yapılan çalışmaların Mustafa Ruhi Şirin önderliğinde yıllıklar hâline getirilmesidir.

Çocuk edebiyatı eserlerinin incelenmesi anlamında da önemli gelişmeler olmuştur. Çocuklara yönelik eserlerin değerlendirilmesinde yazarların, ressamların, eğitimcilerin birlikte çalışmaları gerektiği düşüncesi oluşmuştur (Şirin, 2000:92). Bu düşünceyle günümüzde çocuk edebiyatı alanında verilen eserlerde sadece edebiyat değil; eğitim bilimleri, resim, estetik, basın gibi pek çok farklı disiplin göz önüne alınmaktadır. Günümüze geldiğimizde çocuk edebiyatı alanında eser veren pek çok yazar bulunmaktadır. Aytül Akal, Fatih Erdoğan, Mevlâna İdris Zengin, Yalvaç Ural, Muzaffer İzgü, Ayla Çınaroğlu, Mustafa Ruhi Şirin, Hasan Latif Sarıyüce, Hakkı Özkan, Feridun Oral, Gülsüm Cengiz, Sevim Ak, Çetin Öner ve daha pek çok yazar çocuklar için eserler üretmektedirler.

Çocuk kitaplarında günümüzde yaşanan popülerlik bu alan için iyi bir şey olduğu kadar nitelik anlamında da sorunlar doğurmaktadır. Çocuğa ve eğitime verilen değerin her geçen gün arttığı bir gerçektir. Artan bu önemle ebeveynler çocukları için daha çok kitap arayışına girmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan “2019 Uluslararası Standart Kitap Numarası (ISBN) İstatistikleri”ne göre 2019 yılında yayımlanan kitapların %15,1’i (toplam 61.512 kitap içerisinde 10.338 çocuk ve gençlik kitabı) çocuk ve gençlik kitaplarından oluşmaktadır (TÜİK, 2020). Geçmiş yıllara bakıldığında da bu oranın giderek arttığı görülmektedir. Bu artışta çocuklarına kitap okutmak isteyen ailelerin etkili olduğu

söylenebilir. Ebeveynlerin bu merakının maddi bir kaynak olarak gören yayınevleri sanatsal veya eğitsel kaygıları kenara bırakarak mümkün olduğunca çok satacak kitaplar yayımlamayı tercih edebilmektedirler. Üzerinden uzun zaman geçtiği için telif hakkı sona ermiş klasik eserlerin çocuklara kötü çevirilerle, değiştirilerek veya aslına sadık kalınmadan uyarlanarak sunulması bu maddi çıkar savaşının bir örneğidir. Meriç (1983:10) bu pay kapma çabasına şu sözlerle değinmektedir:

“Her ülkede çocuklar için yazılan ve pazarlanan kitaplar var. Ama dünya çocukların ortak hazinesi, çoğu hiçbir değer taşımayan bu abuk sabuk yayınlar mıdır? Çocuk ne demek? Geç gelişen, hatta hiç gelişmeyen tecessüsler yok mu? Yayınevi sahiplerinin sefil çıkarları uğruna piyasaya sürdükleri abur cubur kitaplara körpe zekâları teslim etmeğe kimin hakkı var!”

Bütün bu bilgiler ışığında Türk çocuk edebiyatının halen gelişmekte olan bir edebiyat alanı olduğu görülmektedir. Bu gelişimin farklı edebî türlerde ortaya konan eserlerle ve bu eserlere dair yapılan incelemelerle sürdürüldüğü söylenebilir. Çocukların okumasına verilen değerin artmasıyla bu alandaki eserlerin arttığı da belli olmaktadır. Çocuk kitabı sayısındaki bu artışın, kitapların niteliğine dair kaygıları ortaya çıkardığı da anlaşılmaktadır.

2.4. Değerler

Değerler, bireyin sahip olduğu kişilik özelliklerinden biridir. Ahlak ve etik üzerine kurulu olan değerler, toplumların birlikte uyum içinde yaşama mücadelesinde önemli bir yere sahiptir. Ahlak kelimesi Arapçada, “tabiat, seciye, huy” anlamlarındaki “hulk” sözcüğünün çoğul hâlidir. İslam literatüründe ahlak kelimesi iyi veya kötü huyları belirtmek için kullanılmıştır (Çınar, 2019:2). Ahlakın ne olduğu ve içeriği hakkında çalışmaların büyük bir yer kapladığı felsefe bilimine göre ise *“belli bir dönemde belli insan topluluklarınca benimsenmiş olan, bireylerin birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen törel davranış kurallarının, yasalarının, ilkelerinin toplamı”* ahlakın tanımlarından biridir. Bu tanıma ek olarak çeşitli toplumlarda ve çağlarda kapsamı ve içeriği değişen ahlaksal değerler alanı tanımı da mevcuttur (Akarsu, 1998; URL-2). Başka bir deyişle ahlak; bireylerin davranış ve birbiriyle olan ilişkilerini düzenlemek, bireysel ve toplumsal huzuru sağlamak maksadıyla toplumun büyük çoğunluğu tarafından benimsenip geliştirilmiş ve toplumun yapıtaşı olan bireylerin uymak zorunda olduğu genelgeçer kural, ilke ve değerler bütünüdür (Çınar, 2019:2).

Ahlak ile sıkça karıştırılan bir başka kavram ise etikdir. Ahlak ve etik birbirlerine benzer özellikler içeren ancak farklı iki kavramdır. Etik ahlakın kuramsal altyapısıdır. Ahlak ise gelenek hâline gelmiş doğru ve yanlış anlayışının hüküm sürdüğü yaşam biçimidir. Ahlak etiğin gerçek hayattaki uygulaması, sosyal hayattaki işlevsel hâlidir. Kısaca bir davranış veya bunun sonuçları üzerine yapılacak (davranışın doğru veya yanlışlığı hakkında) karar verme süreci ahlak; o davranış veya sonuçlarının değerlendirilmesinde başvuru standartları bütünü ise etikdir diyebiliriz (Çınar, 2019:3). Etik, bireyin bir durumda ortaya koymak istediği değerlerin neler olduğu ile ilgilidir. Ahlak ise bireyin özümlediği bu değerleri gerçekleştirme, uygulama ve hayata geçirme tarzıdır. Ahlakın kapsamı etiğe nazaran daha yereldir. Etik daha evrensel bir kavramdır. Bu farklılıklarla beraber ikisi birbirini tamamlayan kavramlardır. Ahlak olmaksızın etik işlevsiz kalırken etik olmadan da ahlak pusulasız kalacaktır (Cevizci, 2015:16).

Birlikte yaşama zorundallığı ve toplumun devamlılığını sağlama gereksinimi, ahlakın bireysel boyutundan çok toplumsal yönünü ön plana çıkarmıştır. Birey ve

toplumun uyum sağlaması için ahlak, ortak bir zemin oluşturmıştır. Bu uyum sağlanırken ortak ilke ve kurallar belirlenmiş, bireyler neyin doğru neyin yanlış olduğu üzerinde uzlaşmış ve uzlaşmış kuralları hem bireyin hem de toplumun ilişkilerini düzene sokmaktadır. Ahlak bireylerin kendilerini toplum içerisinde konumlandırmalarını da derinden etkilemiştir. Bu tespitten yola çıkarak ahlakın düzenin sürekliliğini korumayı sağlayan, birey ve toplum mutluluğunu amaçlayan değerler organizasyonu ve toplumsallaşmanın bir gereği olduğu söylenebilir.

Ahlakın bir diğer özelliği de zamana ve mekâna göre değişebilen özellikleri olmasıdır. Akarsu (1998:18) tanımında bunu da belirterek ahlakı *“belli bir dönemdeki insan topluluğunca ortaya konulan, toplumlara ve çağlara göre kapsamı ve içeriği değişebilen, bir kişi veya insan öbeğinin benimsediği törel davranış kurallarının toplamı, ahlaksal değerler alanı, ahlaksal görüşler dizgesi”* şeklinde tanımlamıştır.

Eğitim açısından ise ahlak *“bir kimsenin içinde yaşadığı toplumsal çevrenin törelerine uyma yetisi”* şeklinde tanımlanmaktadır (Oğuzkan 1981; URL-2). Kohlberg’e göre ise ahlak bilişsel bir yapıdır. Bu bilişsel yapı iyi ve kötü, haklı ve haksız, doğru ve yanlış, konuları hakkında bilinçli yargılama sonucunda karar vermeyi ve bu karara uygun biçimde davranışta bulunmayı kapsar. Bilişsel bir yetenek olan ahlak diğer bir deyişle, evrensel etik kurallarla örtüşen düzeyde bireyin kendisinin belirlediği ilkelere göre yargılama yapması, karar alması ve bu kararlar doğrultusunda davranabilmesi yeteneğidir (Çiftçi, 2003:50).

Güngör (1997) ahlakın insana özgü olduğuna dikkat çekmiştir. Ona göre ahlak dediğimiz zaman, akla gelen şey sadece insan davranışlarıdır. İnsan dışındaki canlıların hareketlerini ahlaki davranış kavramı içerisinde sayamayız. Bu durum hayvan zekâsının “iyi” ve “kötü” diye adlandırılacak şekilde davranışlarının bilincinde olmamasından kaynaklanmaktadır. Güngör’e göre hayvanların ahlakı yoktur çünkü onların zekâları davranışlarının ödül veya ceza ile karşılanarak bir sosyal düzen kurmalarına yetecek kadar gelişmemiştir. Bu gerçeğe göre hayvanların davranışlarındaki istedik değişimler onları sadece iyi hareketleri yapmaya ve kötü hareketleri yapmamaya şartlandırarak yapılmaktadır:

“Psikoloji derslerinde görmüş olduğumuz "şartlı öğrenme", çok defa insan için de geçerlidir, ama insanlar kendilerine öğretilen ahlak kaideleri üzerinde düşünmek, bunları benimsemek veya yanlış bulmak yeteneğine sahiptirler. İnsanlar ahlak kaidelerini kendi iradelerine göre değiştirir veya ortadan kaldırabilirler” (Güngör, 1997:11).

Ahlak gelişimi eğitim bilimlerinin üzerinde en çok durduğu konulardan biridir. Bireyin toplum içerisinde etkin şekilde kullanabileceği bir değerler sistemini oluşturma süreci ahlak gelişiminin temelini oluşturmaktadır. Lawrence Kohlberg ve Jean Piaget gelişim psikolojisi alanında önemli kavramları bilime kazandırmışlardır. Bu bilim insanları ahlak gelişimine de bilişsel açıdan yaklaşmışlardır. Piaget çocukların günlük yaşamlarını gözlemleyerek bir bilişsel gelişim kuramı geliştirmiştir. Piaget’nin bu bilişsel gelişim kuramı geçmişten günümüze oldukça ilgi görmektedir (Çam vd., 2012:1212).

Ahlak ve karakterle doğrudan ilgili olan ve her ikisinin de temellerini oluşturan fazilet ve erdem kavramları çoğunlukla birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Her ikisi de bireysel ahlak için teorik anlamda; düşüncelerin yansıtılması bakımından da pratik anlamda önemli kavramlardır. Erdem birey tarafından içselleştirilmiş, toplumca kabul görmüş ve genellikle de ahlak ve din tarafından onaylanmış değerler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Kaymakcan ve Meydan, 2014:27). Felsefe bilimine göre ise erdem, istencin ahlaksal iyiye yönelmesi ve insanın tinsel ve ruhsal yetkinliği anlamına gelmektedir. Felsefe tarihi boyunca erdem kavramının tanımı pek çok değişim geçirmiştir, pek çok farklı filozof erdemi farklı tanımlamıştır. Filozofların ahlakî öğretileri, genellikle erdemlerin neler olduklarına verdikleri anlamlara göre birbirinden ayrılmaktadırlar. Platon’dan itibaren ise temel erdemler olarak ölçülülük, bilgelik, doğruluk, yiğitlik kabul edilmektedir (Akarsu, 1998;URL-2).

Filozofların ahlak öğretilerinin oluşmasında erdemi ve ahlaksal anlamda iyiyi ne şekilde tanımladıklarının rolü oldukça büyüktür. Örneğin Sokrates, erdemi yaşamın en büyük amacı olarak görmektedir. Ona göre erdem kişiliğin önemli bir parçasıdır. İnsanların bütün çabalarının en yüksek ve son noktası, nihai emeli iyiliğe ulaşmaktır. İnsan mutluluğa iyiye doğru yönelerek ulaşabilir. Bu sebeple iyilik insanın mutluluğunu sağlayan bir şeydir (Kaymakcan ve Meydan, 2014:24).

Aristo ise erdemi, bir varlığın davranışlarını en iyi şekilde, hiçbir aşırılığa kaçmadan, ölçülülüğü her zaman koruyarak şekillendirmesi olarak tanımlamaktadır. Aristo'ya göre bir insanın en büyük amacı mutluluk; mutluluğun birinci ve en önemli şartı ise erdemdir. Bu özelliklere bakacak olursak erdemin tanımında özellikle kendine hâkim olma üzerinde durduğu görülmektedir (Kaymakcan ve Meydan, 2014:27).

Aristo'ya göre insanın “sophrosyne” yani kendine hâkim olması ölçülü olma haz peşinde koşarken doğru ortayı bulmak demektir (Bowen 2013:75). Bu orta nokta dizginsiz başboşlukla hırssız duygusuzluğun arasında bir yerdir. Yiğitlik ise deli gibi saldırmakla korkaklığın arasında bulunan doğru orta noktadır. Aynı şekilde itidalli olmak, hiç kızmamakla deli gibi kızıp köpürmenin; cömertlik ise savurganlıkla cimriliğin ortasıdır. Adalet erdemi ise bireyin başkalarıyla olan ilişkilerinde ortaya çıkması sebebiyle karakter değerlerinin arasında en yücesidir. İnsan sadece kendisi için değil başkaları için de elindeki gücü kullandığı için adaleti ayrı bir yere koymaktadır. Adalet erdeminin en kıymetli hali ise toplum için yapılan iyi davranışlarda kendini gösterir (Çınar, 2019:8).

Sokrates doğru tanımının zaman ve mekâna göre, kişiden kişiye değişebileceğini iddia eden sofistlerin aksine genel bir doğrunun olabileceğini savunmuştur. Çalışmalarını ahlak üzerinde yoğunlaştırmış ve erdem ile bilginin özdeş olduğu fikrini savunmuştur (Yıldırım, 2007:40). Sokrates bütün insanların erdeme aynı şekilde yatkın olduğunu iddia etmiştir. Çünkü erdem insanı mutluluğa erdendirir. Yapılması gereken ise bu yatkınlığın iyi bir eğitimle şekillendirilmesidir. Bu eğitimin ilk koşulu neyin iyi neyin kötü olduğunun öğrenilmesidir. Bu sayede erdemli olunabilir. Sokrates'in öğrencisi Plato'ya göre ise tek tek insanlardansa, devleti oluşturan tüm vatandaşların mutluluğu daha büyük bir erektir.

2.5. Değerlerin Özellikleri

İnsanların yaptığı eylemlerin temelinde değerler bulunmaktadır. Günümüzde sosyal bilimlerdeki kullanımıyla ilk kez Florian Znaniecki'nin 1918 tarihli “The Polish peasant in Europe and America: Monograph of an immigrant group” (Avrupa ve Amerika'da Polonyalı Köylü: Bir Göçmen Grubunun Monografisi) adlı eseriyle ortaya atılmıştır (Barron, 1951:209). Değerler toplumun çoğunluğunca kabul edilmiş temel ahlakî ilkelere dayanan ortak hedefler, inançlar ve kurallardır. Buna göre

değerlerin önemli bir özelliğinin rehber ilke ve inanışlar olduğu söylenebilir (Çınar, 2019:6). İnsanların eylemleri o ya da bu şekilde bir değer veya değer kümesi tarafından şekillendirilmektedir. Herhangi bir değere dayanmayan bir insan davranışı bulmak mümkün değildir. Davranışlarımızın karar alma, uygulama ve değerlendirme aşamalarında değer bir rehber görevi görmektedir.

Değerlerin özelliklerinin bilinmesi ne olduklarını anlamayı kolaylaştıracaktır. Yazıcı (2006:504) değerlerin özelliklerini şöyle belirtmiştir:

1. Değerler duygularla beraber şekillenen inançlardır. Dolayısıyla tamamen duygulardan arınmış, objektif düşünceler oldukları söylenemez.

2. Bireyin ulaşmak istediği hedefleri ve ulaşırken kullandığı davranışlarla derinden ilişkilidir.

3. Özgül eylem ve durumların üzerinde bir konumdadırlar. Her yer ve mekânda davranışlarımıza rehberlik etmektedirler.

4. Değerler seçimlere (davranış, olay, insan vb.) veya bu seçimlerin değiştirilmesine yön veren standartlardır.

5. Değerler öncelikleri belirleyen bir sistem içerisinde sahip olukları öneme göre kendi aralarında bir sıraya sahiptir. Değerlerin önceliğinde yapılan tercihler kültürlerin ve bireylerin ayırt edici özelliklerini tanımlar.

6. Değerler değişebilir. Farklı olaylar ve ortaya çıkan yeni gereksinimler zamanla birlikte değerlerin önceliklerinde değişim yaratabilir.

7. Kültür değerleri değiştirebilir. Farklı kültürlere sahip iki toplum farklı değerler gösterebilir. Bununla birlikte farklı kültürler aynı değerlere de sahip olabilir. Aynı toplum içerisinde aynı kültür çevresinde bile değerler farklılaşabilir. Bir diğer değişken de aynı değere verilen önem derecesidir. Aynı değere sahip toplumlar bu değere farklı derecede önem verebilirler.

Sahip olunan değerler kişinin toplum içerisindeki konumunun belirlenmesinde etkili olmaktadır. Bu değerler sayesinde birey, diğer insanlar ile etkili iletişime geçebilir ve sosyal konumunun belirlenmesi için uygun bir zemin hazırlayabilir.

2.6. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerlerin daha iyi anlaşılması adına yapılan araştırmaların daha düzenli bir biçimde yapılabilmesi için Schwartz, Rokeach, Spranger gibi araştırmacılar bazı sınıflandırmalar oluşturmuşlardır. Bunlara aşağıdaki bölümde değinilmiştir:

2.6.1. Schwartz Değer Sınıflandırması

Değer sınıflandırmaları içerisinde son zamanlarda en çok kullanılanı Schwartz'ın değer modelidir (Demirutku ve Nebii, 2010:18). Schwartz kültürel ve bireysel olmak üzere iki farklı analiz düzeyi oluşturmuştur. Ana düşünceleri aynı olan bu iki düzeyin ayırt edici değer tipleri ise farklılık göstermektedir (Demirutku, 2019:59). Schwartz'ın değer tanımları şu şekildedir:

Güç: Sosyal statü ve prestij, insanlar ve kaynaklar üzerinde kontrol veya hâkimiyet kurma.

Başarı: Sosyal standartlara göre yeterlilik göstererek kişisel başarıya ulaşma.

Hedonizm: Bireyin kendisi için zevk ve duyumsal doyum arayışında olması.

Uyarım: Hayatta heyecan ve yenilik arama, meydan okuma.

Öz yönelim: Bağımsız düşünce ve eylem seçme, yaratma, keşfetme.

Evrenselcilik: Tüm insanların ve doğanın refahının korunması için anlayış, takdir ve hoşgörü.

İyilikseverlik: Sık kişisel temasta bulunulan kişilerin refahının korunması ve geliştirilmesi.

Geleneksellik: Geleneksel kültür veya dinin getirdiği gelenek ve fıkirlere saygı, bağlılık ve kabul.

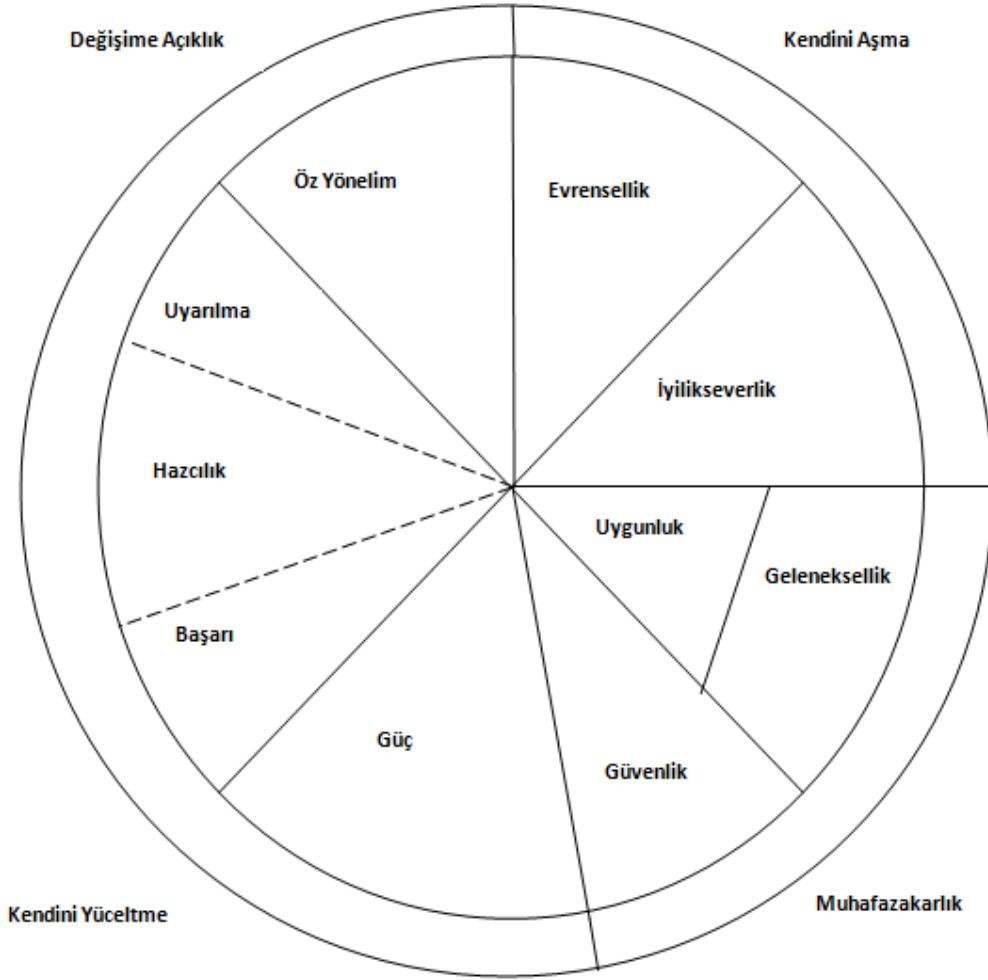
Uyumluluk: Başkalarını üzecek veya onlara zarar verecek ve sosyal beklentileri veya normları ihlal edecek eylemlerin, eğilimlerin ve dürtülerin kısıtlanması.

Güvenlik: Toplumun, ilişkilerin ve kişinin güvenliği, uyumu ve istikrarı peşinde olma (Schwartz, 1996:3).

Schwartz bu değerlerin her birinin bazılarına yakınlık gösterdiğinin bazılarına ise karşı geldiğini ve çatıştığını belirtmiştir. Örneğin uyumluluk değeri hedonizme karşı bir değer iken iyilikseverliğe yakındır. Benzer biçimde öz yönelim ile güvenlik değerleri birbirine zıt özellikler taşırken başarı ve güç değerleri benzer ve bütünleşik özellikler taşımaktadır. Buna göre değerlerin birbirlerine göre konumları Şekil 1'deki modelde gösterilmiştir:

Şekil 1.

Motivasyonel değer türleri arasındaki yapısal ilişki (Barnea ve Schwartz, 1998:20)

Schwartz bu teorisinde on değeri öne çıkarsa da daha temel bir düzeyde değerlerin ilgili oldukları motivasyonların sürekliliğini oluşturduğunu varsaymaktadır. Bu süreklilik dairesel bir yapıya yol açmaktadır. Bu sürekliliği açıklamak için modelde bitişik olan değerlerin birbiriyle paylaştıkları motivasyonları şöyle sıralamıştır (Schwartz, 2012:9-10):

1. güç ve başarı - sosyal üstünlük ve saygı
2. başarı ve hazcılık - benmerkezci tatmin

3. hazcılık ve uyarılma - duygusal olarak hoş bir uyarılma arzusu
4. uyarma ve özyönetim - yenilik ve ustalığa içsel ilgi
5. özyönetim ve evrensellik - kişinin kendi muhakemesine güvenmesi ve varoluşun çeşitliliği ile rahatlığı
6. evrensellik ve yardımseverlik - başkalarının güçlendirilmesi ve bencil çıkarların aşılması
7. yardımseverlik ve gelenek - kişinin gruba bağlılığı
8. iyilikseverlik ve uygunluk - yakın ilişkileri teşvik eden normatif davranış
9. uygunluk ve gelenek - sosyal olarak empoze edilen beklentiler lehine benliğin tabi kılınması
10. gelenek ve güvenlik - yaşama kesinlik kazandıran mevcut sosyal düzenlemeleri korumak
11. uygunluk ve güvenlik - ilişkilerde düzen ve uyumun korunması
12. güvenlik ve güç - ilişkileri ve kaynakları kontrol ederek tehditlerden kaçınmak veya bunların üstesinden gelmek.

Schwartz (2012:3-4) değerlerin temel doğasını ise şu altı maddede toplamıştır:

Değerler sıkı bir biçimde dış etkenlerle bağlantılı inançlardır. Değerler etkin hale geldiklerinde duygularla kaynaşmış olurlar. Örneğin bağımsızlığı önemli bir değer olarak gören insanlar, bağımsızlıkları tehdit edildiğinde harekete geçerler. Onu korumak için çaresiz kaldıklarında üzürlüler ve elde ettiklerindeyse mutlu olurlar.

Değerler arzu edilen hedefe ulaşmada eylemi motive edici özelliğe sahiptirler. Sosyal düzen, adalet ve yardımseverliğin önemli değerler olduğu insanlar, bu hedeflere ulaşmak için motive olurlar.

Değerler belirli eylemlerin ve durumların üzerinde bir alana yayılırlar. Örneğin itaat etme ve dürüst olma değerleri, işyeri veya okulla, çalışma hayatı veya politikayla ilgili olabilir. Arkadaşlar veya yabancılar üzerinde kendini farklı gösterebilir. Bu özellik, değerleri genellikle belirli eylemlere, nesnelere veya durumlara karşı takınılan normlardan ve tutumlardan ayırmaktadır.

Değerler birer standart veya ölçüt olarak hizmet ederler. Değerler, eylemlerin, ilkelerin, kişilerin ve olayların seçimine veya değerlendirilmesine rehberlik eder. İnsanlar, neyin iyi neyin kötü, neyin doğru neyin yanlış olduğunu anlamada; neyin yapmaya değer veya kaçınılması gereken olduğuna, savundukları değerlerin olası sonuçlarına dayanarak karar verirler. Ancak günlük kararlarda değerlerin etkisi nadiren bilinçlidir. Değerler, kişinin düşündüğü eylemler veya yargıların değer verdiği farklı değerler için çelişkili sonuçları olduğunda kişinin dikkatine girer.

Değerler, birbirlerine göre önem sırasına göre sıralanırlar. İnsanların değerleri, onları bireyler olarak nitelendiren sıralı bir öncelikler sistemi oluşturur. Başarıya mı adalete mi, yeniliğe mi yoksa geleneğe mi daha fazla önem verdikleri gibi tercihler bir sıralama yaratır. Aynı zamanda bu hiyerarşik yapı aynı değerleri normlardan ve tutumlardan farklı kılmaktadır.

Birden çok değer birbirlerine göre önemi, eyleme rehberlik eder. Herhangi bir tutum veya davranışın genel olarak birden fazla değer ile ilişkisi vardır. Örnek olarak ibadete yönelmek, hedonizm ve zevk alma değerleri pahasına gelenek ve uyum değerlerini öne çıkarır ve teşvik edebilir. İlgili veya birbiriyle rekabet eden değerler arasındaki seçimler, tutum ve davranışlara rehberlik eder. Değerler bağlamla ilgili (harekete geçmesi muhtemel durum ortaya çıktığında) ve aktör için önemli olduklarında eylemi etkiler.

2.6.2. Rokeach Değer Sınıflandırması

Değerlerin sınıflandırılmasında bir diğer yaklaşım ise Rokeach'ın değer kuramıdır. Bu kurama göre değerler davranış ve hedeflerin birbirlerine tercih edilme durumlarına bağlı olarak değişen inançlardır (Demirutku, 2019:58). Rokeach'e göre değerler davranışlarımızı yönlendiren inançlardır. "Nature of Human Values" (İnsanî Değerlerin Doğası) eserinde belirttiği üzere, ona göre "bir insanın değer sahibi olduğu söylendiğinde aklımızda ya onun arzuladığı belli davranış biçimleri olduğu ya da ulaşmak istediği bir varoluş durumundan bahsedildiği fikri oluşmaktadır" (Rokeach, 1973:6-7). İşte bu iki farklı düşünce değerlerin sebep-sonuç ilişkisiyle bağlandığını göstermektedir. Bu bağlamda Rokeach'ın değer kuramında değerler amaç ve araç değerler olarak ikiye ayrılmaktadırlar. Buna göre değerler Tablo 1'de sunulmuştur (Rokeach, 1973:28):

Tablo 1.
Rokeach'e göre amaç ve araç değerler

Amaç Değerler	Araç Değerler
Gerçek Dostluk	Neşe
Olgun Aşk	Hırs
Öz Saygı	Aşk
Mutluluk	Temizlik
İç Uyum	İrade
Eşitlik	Kabiliyet
Özgürlük	Cesaret
Zevk	İncelik
Sosyal Tanınma	Dürüstlük
Bilgelik	Hayal Gücü
Ahiret Selameti	Bağımsızlık
Aile Güvenliği	Akıllılık
Ulusal Güvenlik	Açık Fikirlilik
Bir Başarı Anlayışı	Mantıklılık
Estetik	İtaatkarlık
Barış İçinde Bir Dünya	Yardımseverlik
Rahat Bir Yaşam	Sorumluluk
Heyecan Verici Bir Yaşam	Affedicilik

Bu yaklaşımda amaç değerler hayatın amacına yönelik değerler olup bunlar hem kişisel hem de toplumsal özellikler taşımaktadır. Daha kişisel ve kendini gerçekleştirme ile ilgili olan araç değerlerin oluşturulmasında ise Rokeach, Anderson'ın 1968 tarihli "Likableness Ratings Of 555 Personality-Trait Words" (555 Kişilik-Özellik Sözcüklerinin Beğenilirlik Derecelendirmeleri) çalışmasından derlediği 18 değeri kullanmıştır (Rokeach, 1973:29).

2.6.3. Spranger Değer Sınıflandırması

Edward Spranger, "Types of Men" isimli eserinde insanları 6 ana kişilik özelliğine göre farklı gruplara ayıran bir değer sınıflandırması oluşturmuştur. Değerlerin psikolojik incelenmesi üzerine oluşturduğu bu sınıflandırmada insanların kişiliklerini oluşturan değerleri 6 kişilik tipinde toplamıştır (Clawson ve Vinson, 1978). Bu kişilik tipleri teorik, estetik, ekonomik, politik, sosyal ve dinî değerlere

sahip tiplerdir. Ona göre bu değerler bütün davranışlara etki etmektedirler. Bahsedilen bu kişilik grupları aşağıda açıklanmıştır (Young, 1942:3-6):

Teorik Tip: Teorik insanın amacı gerçeğin keşfidir. Şeyler hakkında "bilişsel" bir tavır alır. Genel nesnel geçerlilik onun tek amacıdır. Bir entelektüel olarak tanımlanabilir. Tek tutkusu objektif bilgiye ulaşmaktır. Aynı şekilde bir problemi çözmek, bir soruyu açıklamak veya bir teoriyi formüle etmek onun için arzulanan bir şeydir. Cehalete düşmek onun ölümü anlamına gelebilecek kadar acı vericidir. Tamamen teorik bir keşifle sevinebilir. Akla dayalı tamamen entelektüel bir dünyayı doğurmak için fiziksel bir varlık olarak kendini tüketebilir.

Ekonomik Tip: Ekonomik insan neyin yararlı olduğu ile ilgilenir. Her şeyi kendini korumanın bir aracı, varoluş için doğal mücadeleye bir yardım ve yaşamı hoş bir hâle getirme olasılığı olarak görmektedir. Kendisi için maksimum yararlı etkiyi elde etmek için eşyaları, kuvvetleri, zamanı ve mekânı ekonomik hale getirmeye çabalar. Uygulamaya geçmeyen bilgiler onun için sadece gereksiz bir ağırlıktır.

Estetik Tip: Estetik insan en yüksek değer olarak form ve uyumu görür. Estetik insanın tavrı teorik olanın tam tersidir; ilki çeşitlilikle, ikincisi deneyim kimlikleriyle ilgilenir. Aynı şekilde ekonomik değere karşıdır. Estetik insan hayatın uygulamaya dönük, pratik talepleri karşısında teorisyen kadar kayıtsız ve umutsuzdur. Bununla birlikte estetik insan hiçbir şekilde asosyal bir tip değildir. Ancak bireysellik onun doğasının bir parçası olduğu için, sosyal ilişkilerde eksantrikliğe ve kendini beğenmeye yönelir.

Sosyal Tip: Spranger en yüksek kalitedeki sosyal etkileşime aşk demektedir. Bu görüşü tüm yaşamın bağlantılı olduğu ve hatta belki de özünde bir olduğu şeklindeki kesin inançtan dolayı oluşturmaktadır. Öte yandan bu aşk tek bir karaktere ya da olmayan sınırlı bir gruba yönelik olabilir. Sosyal tipin tüm varoluşuna hâkim olan temel dürtü bu aşkı kendi belirgin karakterini koruyarak yansıtmaktır. Sosyal tipin hayata karşı sadece dolaylı bir tutumu vardır. Hayatı kendi içinden değil de başkalarının içinde yaşamaktadır. Bilim, sosyal tipe çok fazla nesnel ruhsuz görünmektedir. Ayrıca aşk, ekonomi ve bilgiye göre daha üstün bir değerdir.

Politik Tip: Bu tipteki insan tüm diğer değer bölgelerinin kendi iktidar iradesine hizmet etmesini amaçlamaktadır. Onun için bilişsel yapı sadece hâkimiyet

kurmak için bir araçtır. Bilgi bir güçtür ve aynı şekilde maddi varlıklar da öyledir. Politik tip ekonomi ve bilgiye bu bağlamda, gücü oluşturan araçlar olarak bakmaktadır.

Dindar Tip: Dindar insan tipi, zihinsel yapısı kalıcı olarak en yüksek ve kesinlikle tatmin edici değer deneyiminin yaratılmasına yönelik olan kişidir. Bu tipten olan bazı insanlar "içten gizemciler" olarak tanımlanabilir. Dinsel deneyimlerini yaşamın onaylanmasında ve oradaki aktif katılımında bulurlar. Daha yüksek bir gerçeklikle bir olma deneyimini kendini inkâr etme ve meditasyonda bulanlara ise "aşkın gizemciler" denebilir.

Spranger, bir kişinin bu tür değer gruplarından sadece birine veya diğerine ait olduğunu söylememektedir. Her insan bu kişilik değerlerinin tümü bulunabilir ancak değerler farklı derecelerde öneme sahiptir. Bu önem farkı kişilik tipini belirlemektedir. Spranger'ın kişilik tipleri şöyle özetlenebilir (Çalışkur vd. 2012:223):

1. **Teorik:** Gerçeğe, bilgiye ve eleştirci düşünceye önem veren kişidir. Kuramsal değer eğilimli bireyin temel ilgisi, gerçeğin keşfidir.
2. **Ekonomik:** Yararlı ve pratik olana önem veren kişidir, etkinliğin değerlendirilmesinde yararlı olup olmamasını göz önünde bulundurur. Yaşamın anlamını bedensel ihtiyaçların doyumu olarak görür.
3. **Estetik:** Yaşam tarzını zarafet üzerine kurmuş kişidir. Biçimlere ve uyuma çok fazla önem verir.
4. **Sosyal:** Sosyal kişinin en önemli özellikleri yardımseverlik, diğerkâmlık, başkalarını sevmedir.
5. **Politik:** Etkili ve güçlü olmaya önem veren kişilerdir. Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret arar.
6. **Dindar:** Evreni bir bütün şeklinde görerek kendisini bu bütünlüğün bir parçası olarak gören kişidir. Mistik konulara ve yaşantılara ilgi duymaktadır.

Postman vd. (1948:143) Spranger'ın değer sınıflamasındaki sınıfları temsil eden temel uyarıcı kelimeleri Tablo 2'de sunulduğu üzere ifade etmiştir.

Tablo 2.

Spranger'in değer sınıflamasındaki sınıfları temsil eden uyarıcı kelimeleri

Teorik	Ekonomik	Estetik	Sosyal	Politik	Dindar
Teori	Gelir	Güzellik	Sevgi Dolu	Yönetmek	Dua
Doğrulama	Kullanışlı	Sanatçı	Nazik	Tanınmış	Kutsal
Bilim	Zengin	Şiir	Sadık	Rekabetçi	İbadet
Mantıklı	Finans	Zarif	Yardımsever	Vatandaş	Mübarek
Araştırma	Ekonomik	Edebî	Arkadaş Canlısı	Siyaset	Din
Analiz	Ticaret	İnce	Sosyal	Hâkim Olmak	Saygılı

Burada yer verilen üç değer sınıflandırmasına genel olarak bakıldığında, sınıflandırmaların kişilik özellikleri ile bağdaştırıldığı görülmektedir. Her bir sınıflandırma değerlerin kavramsal özelliklerinden çok kişiliğe yansımalarına odaklanmıştır. Rokeach değerlerin hiyerarşi içerisinde yer aldığı bir sistem kurmuş ve bazı değerlerin diğerlerine ulaşmak için kullanıldığını savunmuştur. Spranger değerlerin kişilikle olan yakın ilgisine değinmiş ve kişilik tiplerinin farklı değerlere sahip olarak ortaya çıktığını belirtmiştir. Schwartz ise değerlerin birbirlerine yakınlığının yanı sıra zıtlığına da değinerek diğerlerinden ayrılmıştır.

2.7. Değerler Eğitimi

Eğitim sadece bilişsel beceri ve teknik becerinin geliştirilmesini amaçlayan bir kavram olarak görülmemeli, ayrıca kültür değerlerinin, ahlaki tutum ve davranışların bireylere kazandırıldığı bir araç olarak da karşılanmalıdır (Cihan, 2014:431). Örgün eğitim kurumlarının ve toplumun en temel görevlerinden bazıları insanî değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmektir. Buradan yola çıkarak Ekşi (2003:79), bireylerin yetiştirilmesinde okulların iki ana amacını akademik başarı ve temel insanî değerler olarak özetlemiştir.

Her toplum kendi kültür anlayışını zaman içerisinde değişimlere uğrayarak geliştirir. Farklı süreçlerden geçen toplumlar farklı ihtiyaçlara ve yönelimlere sahip olacaktır. Dolayısıyla bu farklılıklar sebebiyle her toplum kendine has değerlere ve değer algısına sahip olmaktadır. Bir toplumun kültürel anlamda varlığını koruyabilmesi de bu kültürüne özgü değerleri sonraki kuşaklara aktarabilmesiyle doğrudan ilgilidir. Toplumun en küçük birimi olan bireyin taşıdığı değerler, toplumun varacağı noktayı belirlemek açısından oldukça önemlidir (Güçlü, 2016:

33). Bireyin taşıdığı bu önem sebebiyle değer eğitimi toplumsal bir amaç olagelmıştır. Türkiye’de de değerler eğitimi, eğitim kurumları için önemli bir görev durumundadır. Öğrencilerin taşıdığı duygu ve düşüncelerini değiştirmenin yanı sıra bireyin kendisinde var olan iyi öğeleri de ortaya çıkarmak için önemli bir araçtır (Tulunay Ateş, 2017: 42).

Çağımız, değerlerin çocuklara aktarılması için eskiden tercih edilen örnek kişilerin anlatılabilmesi ya da ahlak dersleri içeren hikâyelerin anlatılmasından daha farklı yöntem ve kaynaklarla doludur. Eskiden bu görevi üstlenen ebeveyn ve yakın çevre, artık bu süreçteki tek ve yeterli kaynak olmaktan çıkmıştır. Bu sebeple örgün eğitime de değer eğitimi konusunda ihtiyaç doğmaktadır. Eğitim sadece akademik değil bireyin diğer alanlarda da doğru yönde değişim göstermesini amaçlarken aynı zamanda toplum değerlerinden de ayrılmamasını sağlamalıdır (Öztürk ve Dilmaç, 2016:225). Eğitimin iki temel amacından biri genel anlamda bilişsel gelişim sağlamak iken ikinci amacıysa bireyin iyi bir insan olmasına yardımcı olmaktır. Bu noktada değerler eğitiminin genel amacının, eğitimin bahsedilen iyi bir insan yetiştirme amacıyla aynı doğrultuda olduğu söylenebilir. Bu da evrensel değerleri temel alarak iyi karakterli, ahlak sahibi, sorumlu bireyler yetiştirmektir (Altan, 2011: 55). Bu özellikleri sebebiyle değerler eğitiminin okul içerisinde gerçekleştirilmesinin elzem olduğu görülmektedir.

Değerler eğitiminin temeli karakter eğitimi çalışmalarıyla atılmış, karakter eğitimi ismi değer eğitimi ismiyle aynı anlamda kullanılır olmuştur. Çocukların iyi birer yurttaş, çevre ve diğer insanlarla uyumlu yaşayan bireyler olmalarına yardım etmek amacıyla oluşturulmuştur. Değerler eğitimi zamanla değişmiş, 1990’lı yıllarda yaşanan toplumsal sorunlarla önemi tekrar fark edilmiştir (Erkılıç, 2019:4). Karakter eğitimi ismiyle de anılan değerler eğitiminin ilkokuldan başlatılmasının nedenini Titus (1994:12), değerlerin en etkili biçimde aktarılacak yaş grubunun bu yaş grubu olmasına bağlamaktadır. Ayrıca bazı psikologların, çocukların 3 ve 4 yaşlarında temel kişilik özelliklerinin oluştuğunu belirttiğini söyleyerek ilkokul kademesinin bu yeni oluşmuş değerler için uygun bir eğitim zamanı olduğuna dikkat çekmiştir (Titus, 1994:12). Değer gelişimi toplumların gelişiminde de doğrudan etkilidir. Bu etkinin yeterli şekilde olabilmesinin en önemli şartlarından biri de küçük yaşlardan değer aktarımının ele alınmasıdır. Bu gelişimin okulla birlikte bir plan (değerler eğitimi ya da ders öğretim programı gibi) dâhilinde devam etmesi

sağlanmış olur. Ekşi (2003: 79) karakter eğitiminin örtük veya açık program kullanılarak değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışlara dönüştürme konusunda yardımcı olma çabası olduğunu belirtmiştir. İyi bir değer eğitiminin okul, öğretmen, aile ve öğrenciyle birlikte ortaklaşa yürütülmesi gerekir. Lickona vd. (1996) bu ortaklığa vurgu yaparak karakter eğitiminin temel prensiplerini şöyle sıralamıştır:

1. Karakter eğitimi iyi karakterin temeli olan temel ahlak değerlerini geliştirmeyi teşvik eder.
2. Karakter tanımı düşünme, duygu ve davranışı içerecek biçimde yapılmalıdır.
3. Karakter eğitimi karakter gelişimine kapsamlı, kasıtlı ve proaktif bir yaklaşım kullanır.
4. Etkili karakter eğitimi, okulda şefkatli bir topluluk yaratmalıdır.
5. Etkili karakter eğitimi, öğrencilere ahlaki etkinlikler için fırsatlar sağlar.
6. Etkili karakter eğitimi, tüm öğrencilere saygı duyan, karakterlerini geliştiren ve başarılı olmalarına yardımcı olan anlamlı ve zorlayıcı bir akademik müfredat içerir.
7. Karakter eğitimi öğrencilerin öz motivasyonunu geliştirmeyi amaçlamalıdır.
8. Karakter eğitimi okul personelini, karakter eğitiminin sorumluluğunu paylaşan ve öğrencilerin eğitimine rehberlik eden aynı temel değerlere bağlı kalmaya çalışan bir öğrenme ve ahlaki topluluk olarak görevlendirir.
9. Karakter eğitimi, personel ve öğrencileri ahlakî liderlik göstermeye gayretlendirir.
10. Etkili karakter eğitimi, aileleri ve topluluk üyelerini karakter oluşturma çabasına ortak olarak dâhil eder.
11. Etkili karakter eğitiminde değerlendirme okulun karakterini, okul personelinin karakter eğitimcisi olarak işlevini ve öğrencilerin ne ölçüde iyi karakter sergilediklerini içerir.

Bu prensiplere sahip bir değer eğitimi programının yalnızca okulda kalmayıp aynı zamanda öğrencinin okul dışı yaşantısına da etki edebilmesi gereklidir. Doğru karakterli bireyler yetiştirmede kişinin yaşantısına etki edebilmek, edinilen davranışların içselleştirilmesi açısından oldukça önemlidir.

Değerler eğitimi yukarıda tanımları yapılan değerlerin, kabul görmüş iyi davranışların, tutumların yeni nesillere aktarılması olarak tanımlanabilir (Erkılıç, 2019:3). Bacanlı (2011:18) değerler eğitimi öğrencilere farkındalık kazandırma amacıyla hem yerel hem de evrensel değerler hakkında yapılan yaklaşım ve çalışmalar şeklinde bir tanım geliştirmiştir. Burada temel olan öge, kişinin bu evrensel ve yerel değerlere yönelme üzerine ilkeler oluşturmalarıdır.

Değerler eğitiminin tanımı ufak farklılıklar göstermekle birlikte genellikle birbirine yakın ve aynı çerçevededir. Lovat değerler eğitiminin ahlak eğitimi, karakter eğitimi ve etik eğitimi isimleriyle de kendine yer bulduğunu ve uluslararası bir yere sahip olduğunu belirtmiştir. Bu isimlendirmeler aynı kavramı tanımlasa da birbirlerinden bir veya birden çok özellik yoluyla farklılaşmaktadırlar (akt: Göldağ, 2015: 126).

Değer eğitimine bir başka tanım da değer kazanımlarının bilinçli ve istendik bir biçimde öğretilmeye çalışılması veya bir başka görüşe göre bireylerin değerler üzerine görüş ve tutumlarını doğrudan veya dolaylı bir biçimde istenen şekilde değiştirme, kişilerin toplumla bütünleşik şekilde ve toplumsal değerler doğrultusunda hareket edebilmeleri için gerekli beceri ve eğilimleri aktarmaktır (Hökelekli ve Gündüz, 2007: 385).

Değer kazanımının çok erken yaşta henüz çocukken başladığı söylenebilir. Küçük yaşlardan itibaren ebeveynler, akranlar, yerel halk ve medyadan başlayan değer aktarımı çocuklarda ilk ahlaki görüşlerini oluşturmaya başlamaktadır (Göldağ, 2015:125). Duygusal gelişimi takip eden sosyal gelişimle birlikte henüz örgün eğitim başlamamışken değerler eğitiminin başladığı söylenebilir. Halstead ve Taylor (2000: 169) örgün eğitimin başlamasıyla birlikte çocukların sahip olduğu değerlerin şekillendirilmesi veya değiştirilmesi işinin başladığını belirtmişlerdir. Bu açıdan bakınca değer eğitimi aynı zamanda hem kültürel değerlerin aktarıcısı hem de bunların örgün eğitim çerçevesinde istenen yönde değiştirilmesine yardımcı olan bir araçtır.

Değerler eğitiminin temel amaçlarından biri de kişinin kendi ahlak kurallarını geliştirmesini ve başka kişilerin ahlak kurallarına saygı göstermesini sağlamaktır. Kişinin karar alabilme, değerlendirebilme ve sosyal sorumluluk bilinci oluşturmaya destek sağlayıp öz saygı oluşturabilmesini, adalet, doğruluk, dürüstlük vb. evrensel değerleri kazanmasını sağlar (Ling ve Stephenson, 1998:16). Bu açıdan bakıldığında değerler eğitiminin kişinin kendine ait, özgün bir kişilik oluşturmada da önemli etkisi olduğu görülmektedir.

2.8. Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar

Her ne kadar evrensel değerlerin değer eğitiminin temelinde olması konusunda hemfikir olunsaydı da bu eğitimin ne şekilde ve hangi boyutlara daha çok yer verilerek yapılacağı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır (Doğanay vd. 2012:73). Bu evrensel değerlerin birbirleriyle uyum içinde olması eğitime dair bazı noktalarda birbirlerinden ayrışmalarına engel değildir. Özgürlük değerinin daha sık işlendiği bir eğitim programı ile aile birliği değerinin daha çok yer aldığı bir program arasında hem işleniş hem de istenen davranışlar açısından farklar doğacaktır. Değerler eğitiminin çok boyutlu yapısı bu gibi ayrımlarla farklı yaklaşımların oluşmasına ortam sağlamaktadır. Sadece tek bir doğru yaklaşım olduğu söylenemez. Farklı yöntem ve tekniklerin bir arada kullanılmasının daha etkili olacağı kabul edilmektedir (Izgar 2013:43). Değerler eğitiminin kazandırılmasında izlenen yolların farklılığına göre pek çok farklı yaklaşım olduğu görülmektedir. Kirschenbaum (1995:15) “değer gerçekleştirme, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi, ahlak eğitimi” olarak dört ana yaklaşımdan bahsetmiştir. Kendisi de kabul etmektedir ki bu sınıflama, böyle geniş bir alandaki her yaklaşımı karşılamak için yeterli değildir. Bunların haricinde farklı yaklaşımlar da bulunmaktadır. Bu bölümde en çok bilinen yaklaşımların genel özelliklerine değinilecektir.

2.8.1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı:

Bu yaklaşım türünde temel düşünce yetişkinlerin, çocukların davranışlarını ahlakî değerleri doğrudan öğretmekle biçimlendirme sorumluluğu olduğudur. Değerler çocuklara sezdirme, buldurma gibi yollarla değil doğrudan anlatılarak aktarılır. Mevcut otoriteye itaat önemli bir yer tutmaktadır. Bu değer anlayışının temelinde otoritenin kurallarına itaat etme anlayışı yatmaktadır (Halstead ve Taylor, 2000:181). Doğrudan öğretim yaklaşımı tümdengelimci bir yaklaşımdır. İşleyişte öncelikle değerlerle ilgili genel bilgiler verilmekte, bu temel bilgilerden ayrıntılara

geçilmektedir. Örnekler verilerek değerlerin anlaşılması amaçlanmaktadır. Öğrencinin değerleri iyi öğrenmesi için sorulara yer verilen model, değerlere dair bilgi kazandırmada etkilidir ancak öğrencilerin beceri ve tutumlarını geliştirmede aynı derecede fayda sağlamamaktadır (Güneş, 2016:11). Öğrencilerin değerlere dair genel bilgilere ve anlayışa sahip olması için kullanılması uygun olabilecek bir yaklaşımdır.

2.8.2. Değer Analizi Yaklaşımı:

Değer analizi yaklaşımında öğrencilerin akılcı ve gerçekçi ahlaki kararlar alma becerisi kazanması amaçlanmaktadır. Bu yaklaşımda öğrenciler ilk önce sosyal bir sorun içeren yaşanmış ya da yaşanabilecek (öykü) bir olay verilerek olayın tanımlanması sağlanır (Aktepe vd., 2018:608). Burada öğretmenin görevi öğrencilerin benzer durum karşısında ne yapmaları gerektiğiyle ilgili yönlendirici sorular sormaktır. İlerleyen aşamalarda öğrencilere seçeneklerle ilgili deneyim ve duygularını açıklamaları ve diğerlerinin değerlerine karşı empati kurmaları sağlanır. Aldıkları karar hakkında yargılama yapmaları da istenen öğrenciler, kararın doğru mu yanlış mı olduğunu kanıt göstererek açıklarlar. Son olarak da tartışılan ve ortaya konan bu seçeneklerden en iyi olanı seçmesi ve benzer yeni durumlara karşı karar alabilmesi sağlanır. Öğrencilerin belirsizlik, değişkenlik, tartışma ve anlaşmazlık gibi durumları içeren olaylar karşısında deneyim kazanması sağlanmış olur. Öğretmenin etkin bir şekilde süreci yönettiği bu yaklaşımda, öğretmenin karar verme aşamasına gelindiğinde seçenekleri iyice düşünmeleri ve değerlendirmeleri için bilişsel etkinlikler yaptırması gereklidir. Bu tartışma ve anlaşmazlıkların sonunda uygulama temel değerlere uygun bir anlaşma ile sonlanmalıdır. Bu aşamalar öğrenciler istenen kazanımı sağlayana kadar uygulanabilir. Bu yaklaşım örgün eğitimin her kademesinde kullanılabilmektedir (Akbaş 2015'ten aktaran Aktepe vd, 2018:608).

Değer analizi oldukça çok tercih edilen bir yaklaşım olmakla birlikte doğrudan öğretime de benzeyen bazı yanları bulunmaktadır. Her iki yaklaşımda da öğretmen soru soran kişidir. Karşılıklı soru cevaplarda bir öğrenciyle ilgilenilirken sınıftaki diğer öğrencilerin ilgisini çekememek bir sorun teşkil edebilir. Bu duruma karşı Aydın (2010:21) şu hususlara dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir:

1. Öğretmen öğrencinin ilgi seviyesini takip etmelidir.

2. Zamanın iyi kullanılması için küçük gruplar şeklinde uygulanmalıdır.
3. Öğrencinin dikkati dağıldığı zaman özetleme yapılmalıdır.
4. Çözüme ulaşmaya yetecek zaman ve konunun yeterli içeriği olmadıkça başlanmamalıdır.

2.8.3. Değerler Eğitiminde Bütüncül Yaklaşımlar

Değerler eğitiminde değer öğretimi ve değer analizi yaklaşımlarının yanı sıra bütüncül yaklaşımlar da bulunmaktadır. En çağdaş yaklaşımlardan olan karakter eğitimi ile adil topluluk okulları yaklaşımları, okul hayatının ve okul kültürünün, toplumsal değerlerin çocuklara kazandırılmasında önemli etkileri olduğunu kabul etmektedir (Sarı, 2007:64). Karakter eğitimi örtük veya açık program aracılığıyla, yetişen yeni nesle temel insanî değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretlerinin tamamı olarak tanımlanabilir. Günümüzde anlaşıldığı şekilde Thomas Lickona tarafından bir sisteme oturtulan karakter eğitimi yaklaşımı, Lickona'nın (1991) "Educating for Character: How Our Schools can Teach Respect and Responsibility" (Karakter Eğitimi: Okullarımız Saygı ve Sorumluluğu Nasıl Öğretebilir?) isimli, Tanrı'ya atfettiği kitabı ile karakter eğitime tanınırlık kazanmıştır. Lickona bu kitapta Amerikan toplumuna ayna tutarak karakter eğitime neden ihtiyaç olduğunu gözler önüne sermiştir. Kitabın "Signs of Moral Decline" (Ahlaki Düşüşün İşaretleri) bölümünde verdiği örneklerle göre alkollü araç kullanma, arkadaşını aldatma, vergi kaçırma, eşini aldatma gibi kötü davranışların Amerika'nın yüksek eğitilmiş kesiminde büyük oranlara ulaştığını; bu kötü gidişin karakter eğitimi yoluyla önüne geçilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Lickona, 1991:13). Okul ve öğretmenin temel ahlaki değerlerin aktarılmasında daha etkin bir şekilde görev almaları gerektiğini savunmaktadır. Bu yaklaşımda öncelikle iyi karakterin sahip olması gereken temel değerler saptanmıştır. Daha sonra bu değerlerin kazandırılması için okul ve sınıfta hangi yöntemlerin uygulanabileceği tartışılmış, önerilerde bulunulmuştur. Önerilen yöntemler bütün okul yaşamı, veliler ve çevresel faktörlerin de içinde yer aldığı, çok çeşitli etkinliklerdir (Ekşi, 2003).

Kohlberg'in adil topluluk okulları yaklaşımı da bütüncül yaklaşımlardan bir diğeridir. Bu yaklaşımın temelinde önceki yaklaşımlarda olduğu gibi tartışma yoktur (Sarı, 2007:64). Adil toplum yaklaşımının yaratıcısı Lawrence Kohlberg, adalet için

eğitimin, okulları, öğrencilerin adaleti yaratmada aktif roller oynamaya teşvik edilen daha adil yerler hâline getirmeyi gerektirdiğine inanmaktaydı (Fritz vd., 2008:396). Öğretmenlerin işbirliğiyle ilk adil toplum okulunu kurmadan önce, o ve meslektaşları sınıf ahlakî ikilem tartışmalarını kullanarak öğretim programları oluşturmuş ve çeşitli araştırmalar yürütmüşlerdir. Bu yöntemin ahlaki yargı gelişimini teşvik etmede başarılı olduğu kanıtlanmıştır. Ayrıca içerik yerine yapıya, sorular yerine hak ve görevleri ve eylem yerine akıl yürütme üzerinde durmuştur. Kohlbergh, Baldwin, Piaget, Mead ve Vygotsky gibi meslektaşlarının araştırmalarından yararlanarak bilişsel ahlaki gelişim kuramını oluşturmuştur (Dawson, 1994:2-5). Kohlberg öğrencilerin ahlak üzerine akıl yürütme becerilerini geliştirmeyi amaçlamıştır. Kurmuş olduğu Adil Topluluk Okulu'nun temel değerlerini adalet, eşitlik ve demokrasi oluşturmaktadır. Bu yaklaşımın temelinde yatan fikir, okul yapısını çocukların karar alma ve yürütme sürecine katılabilecekleri doğrultuda demokratikleştirmek ve demokrasinin ilkelerini öğrenirken, çocuklara bunları uygulama olanakları sağlamaktır. Adil topluluk yaklaşımı, kuralların okuldaki tüm personelce birlikte alındığı, sorumlulukların paylaşıldığı demokratik okul sürecinin yaşandığı bir yaklaşımdır. Adil topluluk okulları üzerine yapılan araştırmalar sonucunda bu okullarda demokratik değerlerin kazanıldığını, ayrıca çalma, farklılıkları hoş karşılamama ve şiddet gibi istenmeyen davranışların azaldığını göstermiştir. Buna karşın bu okulların, çocukların ahlakî düzeylerini tartışma yönteminden daha fazla yükseltmediği ortaya konmuştur (Sarı, 2007: 64). Demokrasi değerinin daha öne çıktığı bir değerler eğitimi yaklaşımı olarak göze çarpmaktadır.

2.8.4. Değer Gerçekleştirme

İlk olarak Sidney Simon tarafından 1980'de tanım olarak kullanılan değer gerçekleştirme yaklaşımında kişinin kendi duygularının, güçlü ve zayıf yanlarının ve en önemlisi kendi değerlerinin farkında olması amaçlanmaktadır. Öğretmenin görevi ise öğrencinin yaşamın anlamını bulmasına yardımcı olmaktır. Bu doğrultuda öğrencinin kendi değerlerini oluşturmaya ve yaşam becerileri geliştirmesine yardım etmelidir. Burada önemli olan öğrencinin bu sürecin üstesinden gelmesini sağlamaktır. Bireyin değeri nasıl elde ettiği, değer ne olduğu kadar önemlidir. Bu yaklaşım, öğrencilerin hangi değerleri seçtiklerini açıkça belirtmelerini, değerlendirmelerini ve onları günlük yaşamlarına yansıtma biçimlerini ele alır.

Kirschenbaum (1995:16-20) bu yaklaşımın temel felsefesini oluşturan yaşam becerilerini şöyle tanımlamaktadır:

Kendini tanımak: Kişinin kendi inanç ve duygularından, gücünden ve zayıflığından haberdar olmasıdır. Kişinin kendisine karşı dürüst olması ve duygusal şemalarının farkında olması da buna dâhildir.

Öz güven: Öz güven kişinin hem kendisini kabul etmesi hem de kendisini takdir etmesi anlamında kullanılmaktadır. Kişinin kendisi hakkında nasıl hissettiği, başkaları hakkındaki hislerine, yargılarına da yansiyacaktır.

Hedef koyma becerisi: Kişinin gerçekçi, ulaşılabilir hedefler koyması kabul ettiği değerlere sahip olması açısından önemlidir. Hedef belirlemede başarılı insanların kendi yaşantılarına ve topluma daha çok katkıda bulunduğu bilinmektedir.

Düşünme becerileri: Eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerinin değerler eğitimi için de önemli olduğuna inanılmaktadır. Öğrencilerin düşünme becerilerinin geliştirilmesi, değerlerini belirlemede ve uygulamada kolayca manipüle edilememeleri için önemlidir.

Karar verme becerileri: Hayatta karşılaşılan pek çok seçenek sonucunda doğru olanları seçen bir bireyin kendi değerleri konusunda daha tutarlı ve dikkatli olması oldukça doğaldır.

İletişim becerileri: Birey kendi başına değerleri oluşturamaz. Başka insanlarla iletişim kurabilme becerileri, dinleme ve başkalarının duygularının farkında olma değer oluşturma açısından önemlidir

Sosyal beceriler: İletişim becerilerinden daha kapsamlı olarak sosyal beceriler nerede, nasıl konuşulacağından kimle arkadaşlık kurulacağına kadar farklı becerileri içerir. Diğer beceriler kadar önemlidir. Örneğin çalışanların çoğu zaman iş becerilerindeki eksikliklerinden değil doğru tutum ve davranışlara sahip olmamasından yakınılmaktadır.

Akademik ve dünyevi bilgi: Değer gerçekleştirme yaklaşımı çoğunlukla yaşam becerilerine odaklansa da bilginin kişinin değerlerine ulaşmasındaki etkisi yadsınamaz. Sadece kişinin akademik bilgisi değil dünyanın nasıl işlediğine dair işlevsel bilgisi de değer eğitimi anlamında önemlidir.

Metafizik bilgi: Deneysel bilginin haricinde ruhani ve inançsal bilgiye sahip olmak değerlerin korunması için önemli kabul edilmektedir. Bu bilgi dinî kaynaklı veya içsel, dünya ötesi hisler çerçevesinde gelişebilir.

Değer gerçekleştirme yaklaşımına genel olarak bakıldığında, kişinin benlik algısıyla doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Bireyin kendi özelliklerinin farkında olması, değerler arasında tercihler yapabilmesine adına önemlidir.

2.8.5. Değer Açıklama Yaklaşımı

Değerlerin açıklama yaklaşımı 1950'lerde bir danışmanlık tekniği olarak başlamıştır. Eğitimci Louis Rath, gençlerin “duygusal ihtiyaçları” ve “değer ihtiyaçları” arasında belirgin bir fark olduğunu fark etti. Çocukların ve gençlerin, aidiyet ihtiyacı, başarı, ekonomik güvenlik, korkudan kurtulma, sevgi ve şefkat, yoğun suçluluk duygularından kurtulma, kendine saygı ve kişinin dünyasını anlama olarak kategorize ettiği duygusal ihtiyaçları olduğunu gözlemledi. Bu ihtiyaçlar karşılanmadığında, gençlerin aşırı geri çekilme, saldırganlık, itaatkâr olma veya gerileme veya psikosomatik hastalık tezahürü gibi çeşitli duygusal ihtiyaç davranışları sergilediklerini gördü. Karşılanmamış bu duygusal ihtiyaçları karşılamak için gençlerin ebeveynlerinden, öğretmenlerinden, gençlik liderleri ve gerekirse akıl sağlığı uzmanlarından çeşitli duygusal destek ve müdahalelere ihtiyaçları olduğu sonucuna vardı (Kirschenbaum, 2013:5-6). Bu şekilde ortaya çıkan değer açıklama yaklaşımı insanlara, amaçlarını, hedeflerini ve önceliklerini tanımasına veya belirlemesine yardımcı olmak için tasarlanmış bir danışmanlık yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda bireyin hedeflerine, yönelimlerine ve önceliklerine ulaşmalarına yardımcı olacak seçimler ve kararlar vermesini sağlamak; bu seçim ve kararlarını uygulamak ve böylece hedeflerine, yönelimlerine ve önceliklerine ulaşmak için harekete geçirmeye çalışmak esastır. Hayatta doyum, neşe ve anlam kaynağı olabilecek birçok değer bakımından zengin alan vardır; arkadaşlık ve ilişkiler, iş, para ve maddi başarı, aile, sağlık (diyet, uyuşturucu, egzersiz vb.), aşk, din gibi. Değer açıklama yaklaşımı, insanlara bunun gibi değerlerin önem gösterdiği alanlarda önceliklerini, hedeflerini ve değerlerini netleştirme ve gerçekleştirme konusunda yardımcı olmak için tasarlanmıştır.

Değer açıklama yaklaşımında bireye kazandırılacak değer üç ana kategoride yedi kriterden geçmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu kriterler sırasıyla şunlardır (Kirschenbaum, 2013:7-8):

Ödüllendirme Aşaması

1. Ödüllendirme, Önem Verme: Değer, kıymetli ve derinden önemsedığımız bizim için çok önemli bir şey olmalıdır.

2. Halka Açıklık: Değer, onu uygun koşullarda başkalarına ifade etmeye istekli olduğumuz, ondan utanmadığımız bir şeydir.

Seçme Aşaması

3. Seçenekler Arasından Tercih Yapma: Değer farklı seçenekler arasından yapılmış bir seçimdir. Alternatifler arasından seçim yapma süreci, seçilen değer önemsenmesi ve değer verilmesi olasılığını artırmaya yardımcı olur.

4. Sonuçları Değerlendirdikten Sonra Seçme: Kendisi, ailesi ve topluluğu için bir seçimin artılarını ve eksilerini ve sonuçlarını kabul etmek, kişinin değerlerinin öncelikleriyle tutarlı olma olasılığını artırır.

5. Özgürce Seçme: Akran veya otorite baskısı, kişinin seçimlerinin anlamlı ve tatmin edici olma olasılığını azaltır. Değerler zorla değil, özgürce seçilmiş olarak deneyimlenirse kişinin seçimleri anlamlı ve tatmin edici olacaktır.

Hareket Aşaması

6. Harekete Geçme: Değer davranışlarda kendini göstermelidir, sadece konuşmada değil yaşayışta da kendini belli etmelidir.

7. Tutarlı Şekilde Davranma: Değerlerin davranış biçimlerimizde tutarlı bir şekilde kendini göstermesi gerekir. Birey için bir değer ne kadar güçlüyse, davranışlarında o kadar çok gözlemlenir ve o kadar az tutarsızlık gözlemlenebilir.

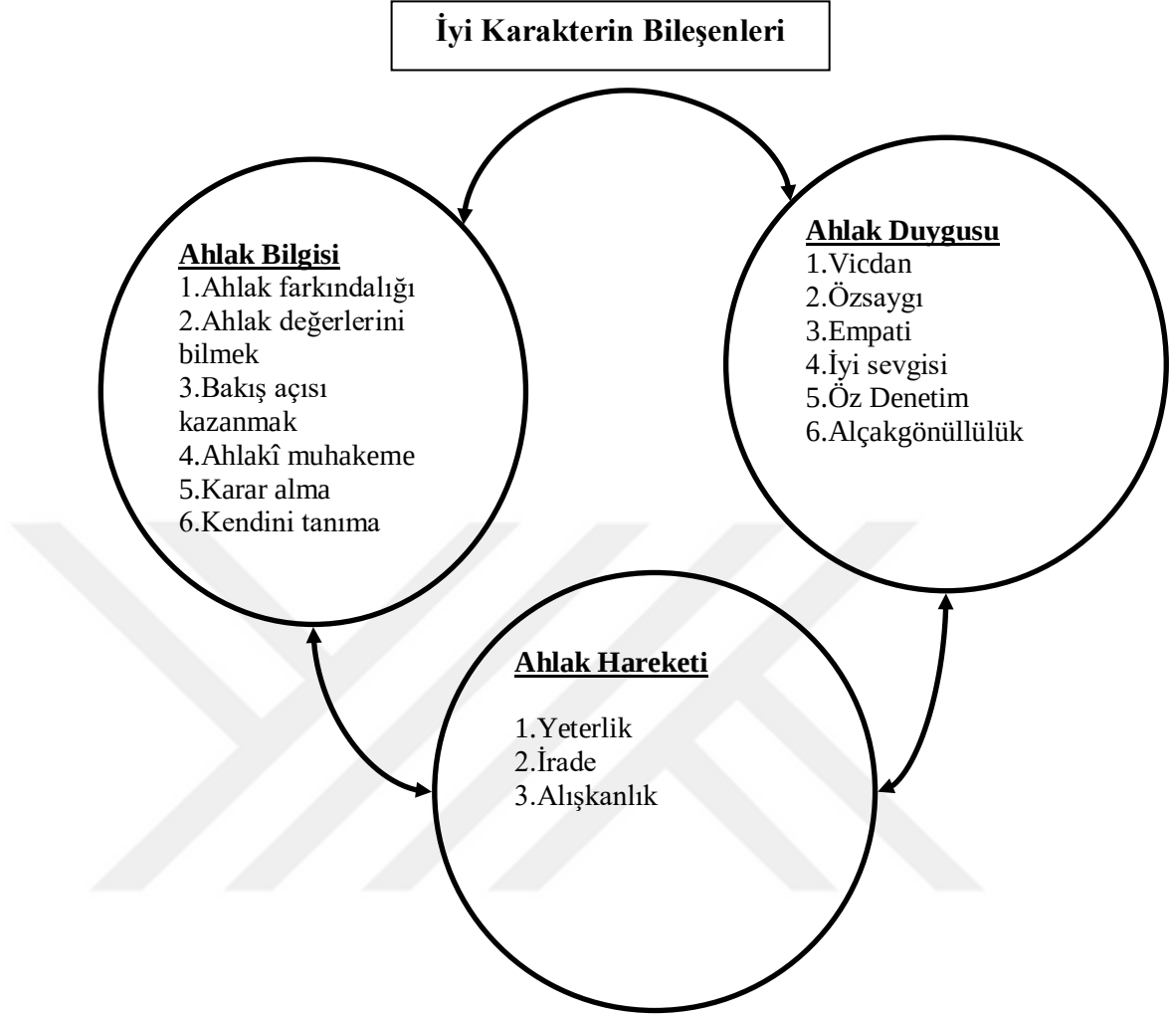
Değer açıklama yaklaşımına genel olarak bakıldığında sistemli ve eyleme dönük bir yapı sergilediği görülmektedir.

2.8.6. Karakter Eğitimi Yaklaşımı

Karakter, kişilik ya da şahsiyet sözcükleriyle de dilimizde yer alan, bir insanın sahip olması gerektiğine inanılan önemli bir özelliktir. Karakter kişinin düşünsel ve duygusal yapısının tutarlı özelliklerinin bütünüdür. Bu tutarlı özellikler kişinin değerleri, alışkanlıkları, kültürel nitelikleri gibi farklı unsurlardan oluşmaktadır. Bir kişinin iyi ya da kötü karakterli olması bu içsel özelliklerin çevresine ve kendisine ne derece faydalı olduğuyla ilgilidir. Bununla birlikte hangi özelliklerin toplum ve kişiye yararlı olduğu yaklaşımlara ve durumlara göre değişim gösterebilmektedir.

“Karakter” sözcüğü “balmumu tablet, mücevher veya metal yüzey gibi bir yere kazımak” anlamına gelen Yunanca “charassein” kelimesinden gelmektedir. Kelimenin bu anlamına uygun biçimde, karakter kavramına "bireyin kolayca değişmeyen davranış biçimi, ahlaki yapısı" anlamında yaklaşılmaktadır. Çocukluk çağından itibaren her insan etrafındakiler tarafından fark edilip ayırt edilebilen, aynı zamanda öngörülebilir davranış biçimlerine sahip olur ve her birey kendi karamsarlık, sabırlılık, düşüncesizlik, nezaket ve benzeri karakter özellikleri ile adeta işaretlenmiş olur. Ancak gelişmiş bir karakter, yani iyi bir karakter, yerleşik davranış kalıplarından veya alışkanlıklarından çok daha fazlasıdır (Ryan ve Bohlin, 1999:5). İyi karakter, iyiyi bilmek, iyiyi sevmek ve iyiyi yapmakla ilgilidir. Bu üç ideal birbiriyle yakından bağlantılıdır. Lickona'nın (1991) iyi karakteri oluşturan bileşenleri ve aralarındaki ilişkiye dair görüşleri aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

Şekil 2.
Lickona'ya göre iyi karakter bileşenleri ve aralarındaki ilişki

Lickona bu tabloyla görselleştirdiği iyi karakterin “iyiyi bilmekten, iyiyi arzulamaktan ve iyiyi yapmaktan” oluştuğunu belirtmektedir. Buna göre zihnin alışkanlıkları, kalbin alışkanlıkları ve eylemsel alışkanlıklar; her üçü de ahlaki bir yaşam sürmek için gereklidir ve üçü birden ahlaki olgunluğu oluşturur. Çocuklar için ne tür bir karakter istediğimizi düşündüğümüzde, onların neyin doğru olduğuna karar verebilmelerini, neyin doğru olduğunu derinden önemsemelerini ve sonra doğru olduğuna inandıkları şeyi zorluklara rağmen yapmalarını istediğimiz açıktır. İşte iyi bir karakter eğitimi bu olgunluğa erişmeyi amaçlamaktadır. Karakter eğitiminin tek muhatabı okullar veya devlet kurumları değildir. Bu önemli görev bütün toplumdur. Okul ortamında ise değer gerçekleştirme yaklaşımından farklı olarak öğretmen rol model durumundadır. Öğrencilere ahlakî görüşlerini anlatarak onların karakterlerini geliştirmeye çalışırlar. Bu görüşler hayattaki doğru ve yanlışların neler

olduğuyla ilgili genel kurallardır. Ryan ve Bohlin (1999:141-148) öğretmenlerin bu görüşleri aktarırken örnek verme, açıklama, ahlaki bir ortam yaratma, deneyim sağlama, öğüt verme ve beklenen düzeyi öğrenciye gösterme adımlarını izlemelerini tavsiye etmektedir.

2.9. Türkçe Dersinde Değerler Eğitimi

Okulların düzenli yapısında belli kurallar dâhilinde, ölçülebilir şekilde ve gözetim altında gerçekleştirilen bir değerler eğitiminin; aile ve çevre kaynaklı, düzensiz bir eğitime kıyasla daha başarılı olması çok doğal bir durumdur. Eğitim sistemlerinin bireysel olduğu gibi toplumsal görevleri de bulunmaktadır ve bu görevlerden en önemlisi toplumun varlığını ve kültürünü koruyup bunların yeni nesillere aktarılmasını sağlamaktır. Bunun görevin başarılabilmesi için gelecek nesillerin sadece bilgi ve beceriyle değil ahlak değer yargılarıyla da donatılmış olması gerekmektedir (Cihan, 2014:431). Okulların yüklendiği bu görev farklı dersler ve okul ortamı aracılığıyla yürütölmektedir. Bu dersler içerisinde, özellikle kültür değerleri aktarımında ön plana çıkan ders Türkçe dersiştir.

Türkçe dersi sadece bir dil eğitimi dersi olarak görölemez. Türkçe dersi aynı zamanda Türk milletinin kültürü ve toplumsal özelliklerinden oluşan bir içeriğe de sahiptir. Ulusal değerlerin aktarımında dilin belirgin ve çok etkili bir yeri olduğu yadsınamaz. Dil, sözlü ve yazılı ürünleri aracılığıyla yeni nesiller için en etkili kültür aktarıcısıdır (Göçer, 2012:51). Dil öğrenme süreci sırasında yeni nesiller, sadece temel dil becerileri edinmemekte; içinde bulundukları milletin geçmiş yaşantılarından ve o millete özgü değerlerden de faydalanmış olmaktadır. Bununla birlikte ulusun değişim ve gelişimlerinin dilde yansması olduğu da bilinmektedir. Türk milleti de geçmişinden bugüne kadar farklı din, medeniyet ve coğrafi bölgede yaşam sürdürmüştür. Bu durum dilimizin de gelişmesine ve çok önemli değişimlerle karşılaşmasına neden olmuştur. Türk dili de bu farklı coğrafya ve medeniyetler karşısında yaşam savaşını kazanmış ve üstün bir mücadele sergilemiştir (Turan, 1980:191). İşte bu mücadele ve gelişimin öğrenilmesi ve daha da önemlisi içselleştirilmesi Türkçe dersinin amaçları arasında yer almaktadır.

Türkçe dersi programları incelendiğinde değerlere değişen oranlarda da olsa değinildiği gözlemlenmektedir. 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Türk Millî

Eğitiminin Genel Amaçlarından bahsedilirken 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun ikinci maddesine yer verilmiştir:

“Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini; Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik; laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek “ (URL-1).

Bu amaç maddesinde görünen “millî, ahlaki, insani, manevî ve kültürel değerler” ifadesi programın değer aktarımı görevini vurgulamaktadır.

2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı'na bakıldığında ise programın temel yaklaşımı kısmında ve genel amacı kısmında değerlere değinildiği görülmektedir. Temel yaklaşımda “millî, manevî ve evrensel değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesinin” amaçlandığı, genel amaç kısmında ise “millî, manevî, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmek” istendiği belirtilmektedir (URL-4). Yine bu programda birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar yer alması gereken temalar içerisinde “Biz ve Değerlerimiz” teması bulunmaktadır (URL-4). Bu temada “aile, büyüklerimiz, insan ilişkileri, dostluk, vefa, sadakat, merhamet, saygı, sevgi, paylaşma, dayanışma, yardımlaşma, arkadaşlık, sözünde durma, çalışkanlık, dürüstlük vb.” konu örnekleri yer almıştır. Burada yer alan “saygı, sevgi, dostluk, dürüstlük” değerleri 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın kök değerlerinde bulunan değerlerdendir. Programın kazanımlarında ise “Kurgu metinlerin; geleneksel masallar, kahramanlar, temalar, inançlar veya değerlerden nasıl yararlandığını veya etkilendiğini fark etmesi sağlanır.” kazanımı sözlü iletişim boyutunda bulunan değerlerle ilgili bir kazanım ifadesidir (URL-4).

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ise önceki programlardan farklı olarak “Değerlerimiz” maddesi bulunmaktadır. Değerlerimiz maddesinde, ahlaki değerler için “öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamı” ifadesi kullanılmıştır. Değerlerin kökeninin geçmişimiz olduğu vurgulanmış ve geleceğe doğru uzandıkları belirtilmiştir. Değer kavramı için bireyi harekete geçiren

motivasyonun temeli olduğundan bahsedilmiştir. Aynı şekilde eğitim açısından bakıldığında da toplumun ulaşmak istediği hedefler için, onu motive edecek şey değerler ve bu değerlerin öğretilmesidir. Eğitimin asıl görevlerinden biri olarak 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer bulan temel değerlerin de genç nesilleri istenen hedef doğrultusunda motive etmesi beklenmektedir. Türkçe dersinin özel amaçları arasında yer alan “millî, manevî, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi”, “Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerin ve benimsemeleri” başlıkları bu görüşün kanıtı niteliğindedir (URL-4).

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın 2006 ve 2015 programlarıyla kıyaslandığında değerlerin ayrı ve daha çok yer alması bakımından ayrıştığı görülmektedir. Kök değerlerin belirlenerek programın merkezine konması ve bu değerlerin akademik başarı kadar önemli tutulması da programın değerler açısından önemini göstermektedir. Burada programın değerler eğitimi kısmının çekirdeğini oluşturan kök değerlerden bahsetmek gerekmektedir. Programda bu kök değerlerin tanımları veya ne gibi özellikleri olduğuna değinilmemiştir. Araştırmanın özellikle kitap incelemeleri boyutunda önemli bir yeri olması bakımından bu kök değerleri ayrıca tanımlamak, genel özelliklerini betimlemek gerekmektedir.

2.10. Kök Değerler

Bu bölümde araştırmanın yöntemsel dayanağı sayılabilecek olan 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerlerin tanımları ve nitelikleri ele alınmıştır:

Adalet: “Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması/hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme /herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk” gibi sözlük anlamlarına sahip olan adalet kavramı (URL-2, 2021) ahlaki bir değer olarak bakıldığında bu tanımlar çerçevesinde ama daha geniş bir uygulama alanına ulaşmaktadır. Adalet kavramının doğuşunda, insanların iyi ve kötü şeyler yapan bireylere karşı yapılan davranışlar arasında bir fark olması gerektiği ihtiyacı yatmaktadır. Toplumca iyi olarak kabul edilen davranışları yapan insanların saygı ve sevgi ile karşılanması, kötü davranışlarda bulunanların ise kınanması, cezalandırılması düşüncesi adalet

kavramının özünü oluşturmaktadır. Bu toplumsal gerçeğin insanın içinde bulunan adalet duygusundan geldiği söylenebilir. İlkel çağlardaki insanlardan günümüz modern bireylerine kadar her insanda haksızlığa karşı koyma, haklıyı savunma duygusu kendisini göstermiştir (Çeçen, 2020:24). Burada adaletle birlikte adaletsizliğe karşı durma da konuşulması gereken bir boyuttur. Adil olmak sadece haklıyı-haksızı belirlemek değil aynı zamanda haksızlığa karşı haklıyı savunmak anlamına da gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında adalet değerine sahip, adil insan aynı zamanda adaletsizliği ortadan kaldırmaya çalışan insan anlamına da gelmektedir.

Adaletin kişiselleşmesi sonucunda, ahlaki bir değer olarak ele alındığında bir boyutu denge arayışı, diğer boyutu da doğruluktur. Adaletin sağlamayı amaçladığı eşitlik, nasfet (hakkaniyet) gibi ögelerin temelinde dengeyi sağlama çabası yatmaktadır. Adalet değerine sahip birey, dengesiz durumu ortadan kaldırmak için özveride bulunur, dengenin inşası için savaşı. Adil birey ayrımcılık yapmadan herkes için dengeyi kurmayı istemektedir. Bu denge arayışında adaletin doğruluk boyutu ortaya çıkmaktadır. Bireysel adaletin ön şartı doğruluktur denebilir. Doğruluğu savunmayan bir bireyin toplumdaki dengeyi dolayısıyla da adaleti sağlamayı düşünmesi mümkün değildir.

Dostluk: Biriyle dost olma durumu olarak tanımlanabilecek dostluk kavramını anlamak için “dost” a verilen anlamlara bakmak gerekmektedir. “Sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldeş, iyi anlaşılan kimse” olarak tanımlanan dost aynı zamanda düşmanın karşıtıdır. Bu tanım çerçevesinde bakıldığında dost olmanın en önemli şartlarının sevgi ve güven olduğu görülmektedir. Felsefe ve edebiyatta sıkça işlenen dostluk kavramının temelinde de sevme-sevilme ilişkisi vardır. Plato “Lysis” diyalogunda dostluğun temellerini ve nasıl olması gerektiğini irdellemektedir. Eserde dört farklı dostluk oluşumundan bahseden filozof, bunları:

1. Benzer insanlar arasındaki dostluk ki bu Sokrates tarafından iyi insanlar arasındaki dostluk olarak yorumlanır,
2. Birbirine benzemeyen insanlar arasındaki dostluk,
3. Ne iyi ne de kötü olan insanlarla iyi insanlar arasındaki dostluk,
4. Yavaş yavaş ortaya çıkan, ruhlarının doğasının birbirine yakınlığı gereği oluşan dostluk olarak tanımlar (Haden,1983).

Aristo'ya göre ise dost sahibi olmak, insan olmanın önemli bir parçasıdır. Dostluk vazgeçilmez bir erdemdir ve o olmadan iyi ve güzel bir yaşamdan söz edilemez (Akçaoğlu, 2010:46).

Bu tanımlara bakıldığında dostluk kurmanın sosyal bir canlı olan insanın doğası gereği olduğu görülmektedir. Bu doğanın tatmin edilmesi de duyuşsal bir gereksinimdir. Bir dost sahibi olmak kadar birine dostluk yapmanın da bu gereksinimin giderilmesinde payı vardır. Gördüğümüzde bizi mutlu eden, yokluğunda ise özlediğimiz, bizi anlayan kişi olarak gördüğümüz dostumuz aynı zamanda bu özellikleri bizde gören kişidir. Dostluk karşılıklı olarak dost olma durumudur. Bu sebeple bir değer olarak bakıldığında dostluk, dost olmak istenen kişinin bize yaklaşmasını istediğimiz biçimde insanlara yaklaşmayı tanımlamaktadır. Bu yaklaşım empati sahibi, özverili, samimi ve anlayışlı olmayı beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla dostluk değerine sahip birey için içten, sevgi dolu, paylaşımcı, anlayışlı birey olduğunu söyleyebiliriz.

Dürüstlük: Dürüstlük, dürüst olma durumu, gerçeğin ve doğru olanın yanında olma ve gerçeği savunmak demektir. Dürüst insan her durumda gerçeği dile getirmek ister. Bu değere sahip insan kendi çıkarı için yalan veya hileye başvurmaz. Gerçeği savunmak ve bunu her ortamda yapabilmek irade ve cesaret gerektiren bir eylemdir. Bu sebeple dürüst insan aynı zamanda sosyal anlamda cesur insandır. Kendi doğrularına karşı gelen durumlarda sesini çıkarabilen, duruş sergileyen insan dürüstlük değerinin gereği olarak bunu yapmaktadır.

Dürüstlüğün insan ilişkilerindeki en büyük katkısı ise güven duygusudur. Dürüstlük bir insana güven duymadaki birincil şarttır. Dolayısıyla dostluk ve adalet değerleriyle de bağlantılıdır. Güven duygusunun olduğu ortamda dostane ilişkiler oluşabilir ve adalete dair inanç gelişebilir. Bunun aksine dürüstlüğün olmadığı ortamlarda ise adalete ve gerçek dostluğa inanç zayıflar, huzursuzluk ve toplumsal düzensizlik oluşur.

Öz Denetim: Benliğin kendi düşünce ve davranışlarının farkında olup bunları değiştirmeye, kontrol etmeye çalışmasına öz denetim denmektedir. Bu değişme ve değiştirme çabası bireyin iç tepkilerini değiştirmekle mümkündür. Bunun yanı sıra bu iç tepkileri geçersiz hâle getirmek ya da istenmeyen davranış eğilimlerini durdurma, onlardan kaçma becerileri de yine öz denetim değerinin temelini

oluşturmaktadır (Duyan vd. 2012:26). Kendi davranışlarına kendi iyiliği için sınırlar koymak ve bunları düzenlemek insanlara özgü önemli bir değerdir. Uzun vadeli hedefler koyarak bunları başarmak için anlık hazzardan vazgeçebilmek, insanın gelişimini tamamlaması için gereklidir.

Öz denetim aynı zamanda kişinin kendisini kendisi için, daha iyiye ulaşma yolunda değiştirmesidir. Bir sigara bağımlısının sağlıklı bir hayata sahip olmak adına, kendisini psikolojik ve biyolojik olarak sigara içmeye yönlendiren bağımlılığına karşı koyması buna bir örnektir. Bu yönüyle bireye en çok fayda sağlayan değerlerdendir. İnsan yaşamına verdiği sözleri tutma, mâli disiplin kazanıp tasarruf yapma, kötü alışkanlıklarının farkına varıp düzeltmek üzere adım atma ya da gereksiz isteklerine gem vurma gibi pek çok alanda olumlu katkısı vardır. Bireyin sağlığından sosyal hayatına ve kariyerine kadar birçok önemli alanda gelişmesindeki temel gereksinim öz denetimdir.

Sabır: Bir değer olup olmadığı tartışmalarına rağmen sabır psikolojik anlamda korkuyla, gerginlikle ve genel anlamda zorluklarla baş etmede kullanılan bilişsel ve duyuşsal bir süreçtir (Demirbaş, 2019:228). Doğu felsefesinin temel taşlarından olan sabretme değeri, bireyin kendinin olgunlaştırması için bir araç olarak görülmektedir. Özellikle tasavvufta kâmil insan derecesine gelebilmek için farklı zorluklara sabretmek gerektiği bilinmektedir. Benzer şekilde Batı’da dinî çevrelerde de aziz olarak görülen kişiler çeşitli acılara dayanmış, bunlar sırasında isyan etmemiş ya da yılmamışlardır. Günlük yaşantımıza baktığımızda ise sabır, hayat içerisinde karşılaşılan kötü olaylar veya engeller karşısında direnmeyi sağlayan bir güçtür. Sabırlı insanların zor işlerde daha başarılı olduğu, hedeflerine ulaşmak için azimlerini kaybetmedikleri söylenebilir.

Sabır aynı zamanda karar alma açısından da önemli bir değerdir. Ani kararlar almanın, bir konu üzerine yeterince düşünmemenin ve acele hareket etmenin yanlış kararlara sebep olabileceği bilinmektedir. Sabır sadece zorluklar karşısında değil, kişinin kendi iç dünyasındaki aceleci dürtülere karşı da kullanabildiği bir değerdir.

Saygı: İnsanların birbirleri için kuracağı her dostane ilişkinin temelinde saygı yer almaktadır. Saygı bu sebeple çok yönlü bir değerdir. Özellikle Doğu kültürünün pek çok farklı noktasında (genel görgü kuralları, gelenekler, akraba ilişkileri vb.) saygının varlığı, derecesi ve yönü belirleyici bir rol üstlenmektedir. “Hürmet

gösterme, üstün olana karşı dikkatli ve ölçülü davranma, rahatsızlık vermekten çekinme” gibi anlamlarla tanımladığımız saygı değeri, bu tanımlar açısından bakıldığında insanın kendini terbiye etmesiyle doğrudan ilişkili görünmektedir. Öz denetim becerisiyle sağlanabilecek bu terbiye, iletişim kurulan bireye verilen değer de bir göstergesi niteliğindedir. Kültürümüzde özellikle yaşlılara, bilgi ve beceri sahiplerine ya da önemli mevkideki insanlara saygı gösterilmesi, kişinin terbiye sahibi olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Saygının varlığı, insan olmanın bir gereğidir. Sosyal bir varlık olan insanın kendisi dışındaki bireylerle bu sosyal hayatı sürdürebilmesinin ön şartı, saygı duyma becerisidir. Aynı şekilde saygı görmek de bir insanın doğal hakkıdır. Her insan saygıdeğer bir varlıktır. Bu saygının derecesi ve gösteriliş şekli ise kültürler arasında, zaman içerisinde ve kişilerin özelliklerine göre değişmektedir. Ayrıca saygı sadece insana yönelik bir değer de değildir. Doğaya, kültüre, tarihe veya benzer şekilde insanlar tarafından bir anlam atfedilmiş kavramlara karşı da saygı duyulabilir.

Saygının bir diğer boyutu da farklılıklara karşı gösterilmesidir. Irkçılık, cinsiyetçilik, sosyal sınıf ayrımcılığı gibi tarih boyunca kendini göstermiş ve hâlen gösteren toplumun kötü yönlerine karşı, farklılıklara duyulan saygı önemli bir araçtır. Merhamet ve sağduyuyla derin bir ilişkisi olan saygı; savunmasızlara, dışlanmışlara karşı uzatılan bir yardım eli niteliğindedir. İnsanların farklı düşüncelere, inanışlara, kültürlere sahip olabileceğini ve bu farklılıkların da saygıdeğer birer zenginlik olduklarına inanmak saygılı insanın özelliğidir.

Sevgi: Tıpkı saygı gibi pek çok farklı boyutu bulunan bir değer olan sevgi, bir şeye karşı bağlılık, ilgi ve özen göstermemizi sağlayan duygu olarak tanımlanmaktadır (URL-2). Birçok farklı şeye bağlanabilen insanoğlu, dolayısıyla çok çeşitli kavramlara da sevgi gösterebilmektedir. Bu sevgi gösterisi işi, yani sevmek, insanın doğası gereğidir. Sevmek ve sevilmenin sosyal bir canlı olan insan için doğal bir ihtiyaç olduğu söylenebilir. Bu öyle bir ihtiyaçtır ki Maslow’a göre bedensel ihtiyaçlar ve güvenlikten sonra üçüncü sırada gelen en önemli insanî ihtiyaçtır. Ona göre fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçları karşılandıktan sonra insan, kişilerarası ilişkilere duyulan ihtiyaçlarıyla davranışlarını motive eder. Bunu şu sözlerle açıklamaktadır:

“Kişinin hem fizyolojik hem de güvenlik ihtiyaçları oldukça iyi karşılanırsa, sevgi, şefkat ve aidiyet ihtiyaçları ortaya çıkacak ve daha önce tarif edilen tüm döngü bu yeni merkezle kendini tekrar edecektir. Artık kişi, daha önce hiç olmadığı gibi, arkadaşlarının, sevgilisinin, karısının veya çocukların yokluğunu hissedecek. Genel olarak insanlarla etkili ilişkilere, kendi grubunda bir yere sahip olmaya açlık çekecek ve bu hedefe ulaşmak için büyük bir yoğunlukla çabalayacaktır. Böyle bir yere dünyadaki her şeyden daha çok ulaşmak isteyecektir ve hatta bir kez ihtiyacını duyduğunda, sevgiyi bir zamanlar küçümsediğini bile unutabilir.” (Maslow, 1943:9).

İnsan doğasının temelinde bulunması sebebiyle evrensel bir özelliğe de sahip olan sevgi, kendi içinde birçok farklı unsuru bulundurmaktadır. Sevmek, sevilmek, ilgilenmek, kıskanmak, önemsemek, özlemek, sahiplenmek vb. çeşitli kavramları içerisinde barındırması bu çok boyutluluğun bir sonucudur. Sevginin içeriğiyle birlikte kime, neye karşı gösterildiği de onun tanımlandırılması için kullanılan bir başka özelliğidir. Sevgi sadece insanın bir başka insana değil aynı zamanda ilgiyi hak ettiğini düşündüğü herhangi bir başka kavrama da gösterilebilir. Hayvan sevgisi, vatan sevgisi, hayat sevgisi ya da dinsel sevgi gibi farklı tür ve biçimlerde kendini gösterebilir. Ayrıca sevgi büyüklüğüne ve koşullarına bağlı olarak da adlandırılmaktadır. Koşulsuz sevgi bunların içerisinde en üstünüdür. Bir annenin çocuğuna gösterdiği sevgi buna örnek olarak gösterilebilir. Sadece merhamet değil fedakârlıkla dolu olan bu sevgi türü, romantik sevgiden farklı olarak daha çok olduğu gibi kabul, empati kurma, koruyucu olma, ilgilenme, düşünceleri ve duyguları paylaşma gibi özelliklere sahiptir (Karandashev ve Clapp, 2016:57).

Sevginin temelinde yatan bir diğer değer de şefkattir. Sevgi bir şeylere tahammül etmek değil ona şefkat duymakla başlayan bir değerdir. Sevilenin korunması, onun iyiliğinin gözetilmesi için gerekli olan şefkat diğerkâmlığı da taşımaktadır. Sevgi ile diğerkâmlık da bu anlamda birbiriyle kenetlenmiştir denebilir.

Sorumluluk: Genel anlamda sorumluluk, bireyin kendi davranışlarının sonuçlarını kabullenmesi, kendi yetkisi dâhilindeki olayların farkında olması şeklinde tanımlanabilir. Bu kabullenme ve farkındalığın yasal ve ahlakî boyutta gerçekleşmesi beklenmektedir (Özen, 2015:9). Sorumluluğun diğer tanımlarında ise seçimlerde bulunmak ve seçimlerin sonuçlarını üstlenmek üzerine durulmuştur. İnisiyatif alma anlamına da gelen bu tanımda birey karar veren ve sonuçlarıyla

yüzleşen kişidir. Lickona, saygı ve sorumluluğu toplumun temelini oluşturan iki ahlakî değer olarak görmektedir. Ahlakın aktif şekilde kullanılması olarak tanımladığı sorumluluk değerinin, yükümlülükleri yerine getirmek, topluma fayda sağlamak, kendine ve başkalarına karşı özen göstererek daha iyi bir dünya yaratmak için uğraşmak gibi özellikleri olduğunu belirtmiştir. Sorumluluğun saygı ile olan ilişkisini ise “Sorumluluk, saygının bir uzantısıdır. Başkalarına saygı duyarsak onlara değer veririz. Onlara değer verirsek, refahları için bir ölçüde sorumluluk hissederiz” sözleriyle özetlemektedir (Lickona, 1991).

Aristo (MÖ384–323) ahlakî anlamda sorumluluğa dair bir teori oluşturan ilk filozof olarak görünmektedir. Ona göre kişinin bir işten sorumlu olabilmesi için öncelikle gönüllük şartının sağlanması gerekmektedir. Aristo sorumluluğa, yapılan işin sonunda duyulan hissin pişmanlık mı yoksa gurur mu olduğuna bakarak yaklaşımdan yanadır. Burada sorumluluğun bireye yüklenmesinde ise ön şart olarak failin yaptığı işin sorumluluğunu önceden biliyor olması ve karar verme yetisine sahip olması gerektiğini öne sürmektedir (akt. Eshleman, 2014:3). Birey eylemin sonuçlarından haberdar değilse veya genel anlamda yordama becerilerine sahip değilse onu sorumlu tutmak mümkün değildir. Aynı şekilde kişinin gerçekleşen durumda bir yönetim hakkı olup olmaması da onun sorumluluğunu etkilemektedir. Durumu değiştirecek yetiye sahip olmayan bir birey, o durumun sonuçlarından sorumlu tutulamaz. Bradley (2012:5-7) Aristo’nun bu görüşlerine paralel olarak sorumluluğun kişiye atfedilmesi için üç şart koşturmaktadır. Öncelikle yapılan iş sorumluluk yüklenecek kişiye ait, yani birey gerçek fail olmalıdır. Bu her ne kadar kolay görünse de bazı durumlarda buna karar vermek oldukça güçleşebilir (kişinin zorlanması, yapmak zorunda kalması gibi). Kimse gerçekten fail olmadığı bir işten sorumlu olmamalıdır. İkinci şart olarak failin olayın bilincinde ve sağlıklı düşünme becerilerine sahip olması gerekmektedir. Eğer kişi yeterince bilgili değilse ya da eylemin sonuçları hakkında bilgi sahibi değilse onu sorumlu tutmak doğru kabul edilemez. Üçüncü olarak da Bradley, bireyin ahlaki anlamda da eylemin bilincinde olması gerektiğini belirtmektedir. Buna örnek olarak çocukları veya akıl hastalarını örnek veren filozof, bu insanların yaptıkları hareketlerin ahlaken uygunluğunu bilmedikleri için sorumlu tutulmalarının da doğru olmayacağını ileri sürmektedir.

Sorumluluk kavramı olarak hukuktan, sosyolojiye, eğitime ve pek çok sosyal bilime yer etmiş, farklı açılardan tartışılmıştır. Sorumluluğu azaltan ya da ortadan

kaldıran durumların neler olduklarının belirlenmesi, sorumluluğun da sınırlarını çizmek için önemlidir. Bununla birlikte bir değer olarak bakıldığında sorumluluk, yukarıda bahsedilen özellikleri de göz önüne alınarak, kişinin neleri görev olarak algıladığı ile yakından ilgilidir. Kişinin “bunu yapmalıyım” ve “bunu yapmamalıyım” düşünceleri neye sorumluluk yüklediğinin temelini oluşturmaktadır. Bu düşünce ifadelerine bakıldığında sorumluluğun diğer değerlerde de olduğu gibi seçimlerden doğduğu görülmektedir. Öz denetimle benzerlik taşısa da bu seçimlerdeki temel fark kişinin eylemi zorundalık olarak görmesidir. Bu zorundalık içsel veya dışsal kaynaklı ya da her ikisi birden olabilmektedir. Örneğin kişisel sorumluluklara bakıldığında kişinin kendi sağlığına, kariyerine ya da hedeflerine dair duyduğu sorumluluk içsel kaynaklıdır. Aileye, devlete ya da sosyal kurumlara karşı duyulan sorumlulukta ise çoğunlukla dışsal kaynaklı veya hem içsel hem dışsal kaynaklı bir motivasyon gözlenebilmektedir.

Vatanseverlik: Vatan ve vatandaşlık kavramlarının anlamına değinmeden vatanseverlikten bahsetmek eksik olacaktır. Bu iki kavram arasındaki sevgi bağıyla oluşan vatanseverliği açıklamak için önce vatan kavramını tanımlamak gerekmektedir. Sözlük anlamı “bir halkın üzerinde yaşamını sürdürdüğü ve kültürünü oluşturup yaşattığı toprak parçası” olan vatan, bu tanımın ötesinde farklı özelliklere de sahiptir. Dilimizde vatan sözcüğü yerine yurt, memleket gibi farklı karşılıklar da bulunmakta, bunlar da bazı farklar bulunmakla birlikte genelde aynı şekilde tanımlanmaktadırlar. Bu tanımlara bakıldığında halkın yaşamını sürdürdüğü yer olarak görülen vatan, aynı zamanda bu halkın manevî olarak bağlandığı yerdir. Bu bakımdan tarihi, insanların bir yeri kendilerine ait hissetmeleri kadar eskidir denilebilir. Sonuçta insanın kendisini ait hissettiği yeri sevme duygusuna bir tarih vermek imkânsızdır. Ancak modern anlamda vatan anlayışı önce Batı Avrupa’da doğmuştur diyebiliriz. Bu doğuş, “Kral devlettir” anlayışının ortadan kalkması ve onun yerine milletin, halkın ve vatanın devletle özdeşleştiği zamana denk gelmektedir. Bu şekilde yeni bir ulus ve vatan anlayışı, bağımsız batılı uluslar arasında oluşmaya başlamıştır (Yazgan, 2007). Milliyetçilik ile sıkı bir ilişkisi olan vatanseverlik, Fransız Devrimi ile ulus devletlerin oluşup hızla gelişmeleri sonucu siyasi bir kavram haline gelmiştir. İnsanların kendilerini vatansever olarak tanımlamaları, siyasi bir düşünceye de mensup oldukları anlamını doğurmaya başlamıştır. Ancak vatanseverlik değeri siyasi bir düşünceden çok daha geniş bir

alanı kapsamaktadır. Vatanseverlik milli birlik ve beraberliği, ülkece aynı yönde duygu ve düşüncelere ortak olmayı içermektedir. Ülkenin yaşadığı acı olaylar karşısında üzülmeyi ve güzel olaylar karşısında sevinmeyi de içeren vatanseverlik, ulusal bir bilinç oluşması için ön şarttır. Dostluk değerinde de belirttiğimiz gibi, vatanseverliğe de aynı şeyleri hissedenden bireyler arasında kurulan bir bağ olarak bakılabilir. Bu yönüyle vatanseverlik bir çeşit toplumsal dostluk duygusudur. Durkheim ve Rousseau (Düzce, 2017:652) sivil din kavramı içerisinde ele aldıkları vatanseverliği toplum içerisinde oluşan ruhani boşlukları dolduran, farklı kesimleri aynı ahlaki zeminde buluşturan öğeler olarak görmüşlerdir.

Vatanseverliğin sadece bir ülkeye ve kültürüne duyulan sevgi olduğunu söylemek, onun farklı boyutlarını görmezden gelmektedir. Vatanseverlik ülkeye duyulan sadakat ve fedakârlıkla da ilgilidir. Vatanseverlik bu yönüyle özveriye de içermektedir. Bu değere sahip birey ülkesi için kendi zevklerinden ödün verebilir, ülkesi için faydalı olacağını düşündüğü yönde kararlar alır. Bununla birlikte ülkesinin diğer ülkelere göre daha iyi bir yere gelmesini gönülden ister ve bunun için çabalar. Bu sebeple vatansever birey toplumsal sorumluluklarını yerine getirmek için çaba sarf eder. Toplumsal sorunların çözümü için adım atan vatansever bireylerin sahip olması gereken bir diğer özellik de vatandaşlık bilincidir. Bu bilinç vatandaşlık hak ve görevlerini iyi bir şekilde öğrenmeyi de gerektirmektedir (Demirbaş, 2019:232). Vatansever bireylerin gösterdiği özelliklerden birisi de vatana ait olarak gördüğü şeylerle gurur duymaktır. Bu şey bayrak, marş, kültürel herhangi bir unsur, tarihten bir kişilik veya o ülkeyi hatırlatacak basit bir nesne olabilir. Kişinin vatanına duyduğu sevgi bu çeşit kavramlara saygı duymasını, dolayısıyla da gururla karşılamasını beraberinde getirmektedir.

Vatanseverliğin bir değer olup olmadığı tartışmaları da bulunmakla beraber Nathanson (1989:538) ahlaki sınırlar içerisine alınmış, ılımlı vatanseverliğin bir erdem olduğunu belirtmektedir. Macintyre (2013:287) ise vatanseverliğin tıpkı bireyin eşine, dostuna, ailesine duyduğu gibi bir ülkeye duyduğu sadakati ifade ettiği sürece erdem olduğunu belirtmektedir. Buna karşın sadece bir üstünlük gösterisi, gruba dâhil olma ihtiyacından öte olması gerektiğini savunmaktadır. Burada milliyetçilik ile vatanseverlik arasındaki ilişkiye değinmekte fayda vardır. Bu iki kavram birbiriyle ilişkili ve çoğu zaman ayrılmaz gibi görünecek kadar yakındırlar. Kavramların sözlük tanımlarına bakıldığında da benzer anlamda kullanıldıkları

görülmektedir. Ancak geniş anlamlarına bakıldığında milliyetçiliğin bir dünya görüşü olarak daha öne çıktığı görülmektedir. Vatanseverlik kişinin ülkesine duyduğu sevgiyle ön plana çıkarken milliyetçilik, bütün insanların ait oldukları uluslara göre kimlik kazandıklarının öne sürüldüğü bir düşünce akımıdır. Ayrıca kavramların taşıdığı özelliklere bakıldığında milliyetçiliğin daha siyasî bir anlam taşıırken, vatanseverliğin siyaset üstü bir anlama sahip olduğu görülmektedir.

Yardımseverlik: Elindeki gücü, olanakları başka birinin iyiliği için kullanmak şeklinde tanımlanan yardım, insanlar arasında samimi, olumlu ilişkiler oluşabilmesi için en kuvvetli yollardan biridir. Başkaları için kendinden fedakârlık etmeyi gerektiren bu davranışa yardımseverlik, bu alışkanlığa sahip bireylere de yardımsever denmektedir. İyilikseverlik, hayırseverlik ve diğerkâmlık gibi farklı isimlerle de anılan bu değeri Schwartz (2012:7), “Sık kişisel temas halinde olunan kişilerin refahını korumak ve geliştirmek” olarak tanımlamaktadır. Bir değer olarak yardımseverlik ise bu tanımlardan daha fazlasını içeren bir kavramdır. Daha önceki değer tanımlarında da değindiğimiz üzere insan sosyal bir varlık, toplumla sürekli etkileşim içerisinde bir canlıdır. Bir insanın başka bir insana yardım etmesi bu etkileşimin en olumlu örneklerinden birisidir.

Diğer pek çok sosyal davranış gibi yardımseverliğin de temelleri küçük yaşlarda ailede atılmaktadır. Çocukluk dönemindeki psikolojik gelişimin aile tarafından olumlu yönde desteklenmesi çocuğun ilerideki yaşamını da olumlu yönde etkilemektedir (Şimşek, 2014:11). İnsanın yardımseverlik ile olan ilişkisini incelerken de erken çocukluk dönemine değinmek ve o dönemdeki önemli kazanımlardan bahsetmek doğru olacaktır. Çocuk ailesinde gördüğü iyi veya kötü özellikleri özümseyen, yordayan bir canlıdır. Aile içerisindeki sevgi dolu, merhametli ve yardımsever ortamdan kendisi de kişiliğini şekillendirecek ve bu özelliklere sahip olmayı arzulayacaktır. Freud, Jung, Skinner ve Piaget gibi farklı gelişim bilimciler yardımseverlik duygusunun temellerini, motivasyonlarını farklı kaynaklara bağlasalar da hepsi de bu duygunun ilk olarak aile ortamında geliştiğinde hemfikir görünmektedirler (Akınal, 2013). Bu anlamda Türk aile yapısının yardımseverlik değerinin gelişimi için epey yardımcı olacağı söylenebilir.

Toplumumuzun temel özelliklerinden sayılabilecek olan yardımseverlik aile içinden komşuluğa, mahalle/köyden şehre, ülke içinden yurt dışına uzanan; gittikçe

büyüyen bir çember şeklinde kendisini göstermektedir. Bunun örneklerini ev içerisinde anne-babaya yardım eden çocuklardan köy içerisinde imece usulüyle birbirine yardım eden köylülere kadar pek çok yerde görmek mümkündür. Türk toplumunda zor durumda olana yardım etmek adeta bir görev gibi kabul edilmektedir. Buna karşın yardım etmeyen kişi ise kınanmakta, çevresi tarafından dışlanmaktadır. Bu tutum yardım etme bilincinin toplumumuzda ne derece yerleştiğinin bir göstergesidir. Zor durumda olan, hiç tanımadığı insanlara dahi düşünmeden yardıma koşan insanlara rastlamak olağandışı bir durum sayılmamaktadır. Sadece yerel değil, küresel anlamda da yardım kuruluşlarımız ve bağış kampanyalarımızla yardım gerektiren her konuda Türk toplumu duyarlı olduğunu göstermiştir.

Yardımseverlik sadece yardım etme isteği değil içerisinde farklı pek çok duygu ve eylemi barındırmaktadır. Yardımsever bir birey yardım etme duygusuyla birlikte bu özellikleri de taşımaktadır. Aktepe (2010:68) yardımseverliğin bu farklı boyutlarını: fedakârlık, merhamet, sosyal sorumluluk, işbirliği, paylaşmak, gönüllülük ve cömertlik olarak belirlemiştir. Bu özellikler uyarınca yardımsever birey özverilidir ve başkaları için kendisinden bir şeyler verebilir. Zor durumda olanlara karşı merhamet sahibidir. Onlara şefkat gösterir. Yardımsever insan aynı zamanda toplumsal olarak da bilinçli ve toplumuna katkıda bulunmaya gayretlidir. İyilik yapma yolunda bencil değildir, yardımın en iyi şekilde ulaşabilmesi adına işbirliği içinde olmaya çabalamaktadır. Yardım etmenin temelini teşkil eden “kendinde olanı, ihtiyacı olanla paylaşma” düşüncesine sahiptir. Bütün bu paylaşımları, kendi içinden gelerek, samimiyetle yerine getirir. Son olarak yardımsever insan, maddi ya da manevî bütün varlıklarını yardım uğrunda cömert şekilde kullanır ve sakınmaz.

2.11. Daha Önce Yapılmış Yurt İçi Çalışmalar

Değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmalar araştırıldığında, oldukça çok işlenmiş bir konu olduğu göze çarpmaktadır. Türkiye’de bu konuda yazılmış pek çok doktora ve yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Bu bölümde araştırmanın genel hatlarıyla ilgili olan yurtiçinde yapılmış tez çalışmalarına yer verilmektedir.

Şaini (2019) doktora tezi çalışmasında Makedonya Türk çocuk edebiyatında süreli yayımları temsilen “Tomurcuk Dergisi”ni değerler eğitimi bağlamında

incelemiştir. Araştırmada değerler eğitimi ve özellikleri ile Balkanlarda ve Makedonya’da Türk edebiyatı, Makedonya çocuk edebiyatı incelendikten ve Tomurcuk Dergisi hakkında bilgiler toplanmış ve sonrasında Tomurcuk Dergisi’ndeki metinlerin değerler eğitimi bakımından özellikleri belirlenmiştir. Elde edilen verilere göre derginin işlediği konuları okul müfredatına uygun seçtiği, çocuklar için uygun karikatür, resim ve çizimler içerdiği belirtilmiştir. Derginin değer aktarımı konusunda başarılı olduğu; saygı, sevgi, sabır, yardımlaşma, merhamet, şefkat gibi temel değerleri vermeyi amaçladığı görülmüştür. Dergideki değer öğeleri incelenirken öncelikle ahlaki, dini, estetik, iktisadi, siyasi, sosyal, teorik ve eklenen değerler olmak üzere 8 başlık oluşturulmuştur. Bu şekilde dergide bu değerlerin hangi sıklıkla geçtiği tespit edilmiştir. Araştırmanın verileri tarama modelinde nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ile toplanmıştır. Elde edilen bulgular içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda Tomurcuk Dergisi’nin 468 sayısı incelenmiş ve incelenen bu sayılarda toplam 3074 değer saptanmıştır. Toplam dergi sayısına dağıtıldığında 6,5 değerine ulaşılmıştır. Bu sonuca göre araştırmacı Tomurcuk Dergisi’nin değerler açısından zengin ve değerler eğitimi yararlı olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Çengelci (2010) ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin ne şekilde uygulandığını araştırmayı amaçladığı doktora tezi çalışmasında gözleme dayalı, betimsel bir yöntem tercih etmiştir. Eskişehir’den bir ortaokuldan seçtiği 22 öğrencilik çalışma grubuyla araştırmayı yürütmüştür. Öğretmen ve öğrenci kişisel bilgi formları ve video kayıtları ile desteklediği çalışmada ayrıca araştırmacı günlüğü de kullanmıştır. Yapılan bu gözlemler sonucunda 5. Sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanılan değer aktarım yollarının telkin, değer belirginleştirme, soru-yanıt olduğunu ve ayrıca örtük programın da işe koşulduğunu saptamıştır. Sınıf içerisinde kullanılan etkinlikler ise drama, benzetim, örnek kişileri gösterme; atasözlerinden, internetten ve yakın çevreden faydalanma olarak göze çarpmıştır. Ayrıca öğretmen sivil toplum kuruluşları, dernek ve vakıf çalışmalarını da örnek gösterme yoluna gitmiştir. En çok kullanılan materyalin ders kitabı ile çalışma kitabı olduğu, bunların yanı sıra ödev tahtası ve bazı süreli yayınların da kullanıldığı belirlenmiştir. Sınıf içerisinde öğretmen tarafından kullanılan değerlendirme yöntemleri ise ödev kontrolü ve gözlemdir. 5. Sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer almayan ama ilişkili bazı değerlerin de etkinlikler yoluyla kazandırılmaya çalışıldığı

gözlenmiştir. Öğretmen tarafından değerler eğitimi için bir sistem içerisinde öğrenci gözlemi yapılmadığı, ders süreci içerisinde bir plan olmadan takip ettiği belirlenmiştir. Öğrenci görüşlerine bakıldığında ise değerler eğitimine dair en çok dayanışma, yardımseverlik ve sorumluluk anlamında gelişim gösterdiklerini düşünmektedirler.

Dilmaç (2007), doktora tezi çalışmasında fen lisesi öğrencilerinden seçtiği çalışma grubuyla insani değerler eğitimi programının etkililiğini ölçmeyi amaçlamıştır. Konya'dan bir fen lisesinden seçtiği 15 deney ve 15 kontrol grubu olmak üzere toplam 30 öğrenciyle yürütülen çalışmada öncelikle grupların denkliği sınanmıştır. Ardından deney grubu öğrencileriyle 14 oturum boyunca insani değerler eğitimi yapılmıştır. Verilen eğitim sonucunda yapılan testlerle görülmüştür ki deney grubunda kontrol grubuna oranla işlenen değerlerin hepsinde anlamlı bir farklılık oluşmuştur. Elde edilen bu veriler ışığında değerler eğitimi programının öğrencilere dürüstlük, barışçıl olma, saygı, hoşgörü değerlerini aktarmada etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

İşcan (2007), değerler eğitimi programını ilköğretim kademesinde evrensellik ve iyilikseverlik değerlerinin kazandırmasındaki etkililiğini ölçmeyi amaçladığı doktora tezi çalışmasında ilköğretim 4. Sınıf düzeyinden iki sınıfı çalışma grubu olarak seçmiştir. Bahsedilen değerleri içeren programın öğrenciler üzerinde, bu değerlere dair bilişsel ve duyuşsal özellikleriyle bu değerleri sınıf içerisinde gösterme seviyesine etkisini belirlemek amaçlanmıştır. 17 haftalık değerler eğitimi programı uygulanan deney grubuna ön test – son test ve ayrıca programdan önce, program sürecinde ve sonunda olmak üzere görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Program sürecinde gözleme tâbi tutulan deney grubu öğrencilerinde, kontrol grubu öğrencilerine kıyasla olumlu yönde anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Ancak bilişsel düzeydeki bu anlamlı farklılık duyuşsal düzeyde bulunamamıştır. Bununla birlikte deney grubu öğrencileri ön test sonuçlarına göre daha program sonunda gözlenen değerler için daha olumlu yanıtlar vermişlerdir. Buna paralel olarak kontrol grubu öğrencileri ise değer özelliklerinin zıttını ifade eden yanıtlar vermişlerdir. Kız ve erkek öğrenciler incelendiğinde kız öğrencilerin daha başarılı oldukları saptanmıştır. Araştırmacı Türkçe, sosyal bilgiler ve fen bilimleri dersleriyle bütünleştirilerek uyguladığı program sonucunda, deney grubu öğrencilerinin bahsedilen derslerdeki notlarında olumlu yönde bir farklılık oluştuğunu belirlemiştir.

Demirtaş (2009) yapmış olduğu çalışmada, çocuk yuvasında bakım gören çocukların yaratıcı drama temelli bir değer eğitimi programından fayda sağlayıp sağlayamayacağını belirlemek istemiştir. Bu amaç doğrultusunda belirlenen öğrencilere 12 seanslık bir değer eğitimi programı uygulanmıştır. Yapılan ön test - son test bulgularıyla bulunan sonuca göre öğrencilerin değerlere karşı daha olumlu görüş bildirdikleri ve uygulanan program neticesinde değerleri çok boyutlu şekilde yorumlayabildikleri gözlenmiştir.

Aladağ (2009) doktora tez çalışmasında, sorumluluk değerinin kazandırılması kapsamında ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde uygulanan değer öğretimi programının öğrenciler üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada deney ve kontrol grubu kullanan Aladağ, yapılan ön test ve son test bulgularına dayanarak işlenen programın çocuklar üzerinde iyi bir etki oluşturduğu sonucuna varmıştır. Öğrencilerin velileri ile yapılan görüşmeler sonucunda da bu iyileşmenin onlar tarafından da fark edildiği belirtilmiştir.

Başçı (2012) 5. sınıf öğretmenleri üzerinde yaptığı araştırmasında tarama modeli kullanmıştır. Bu çerçevede 27 öğretmenden oluşan örneklemin değer eğitime dair görüşlerini belirlemek üzere görüş ölçeği uygulamıştır. Elde ettiği sonuçlara göre kadın öğretmenlerin değer eğitime daha olumlu yaklaşımları gözlenmiştir. Yaş grupları arasında ise genç öğretmenlerin (20-29 yaş aralığı) daha yaşlı meslektaşlarına oranla daha olumlu görüşler içinde olduğu bulunmuştur. Araştırmanın bir diğer bulgusu ise lisans eğitiminde değer eğitimi almış öğretmenlerin değer eğitime daha olumlu görüşler taşıyor olmasıdır. Sorumluluk, çalışkanlık ve estetik değerlerinin öğretmenlerin en zor bulduğu değerler olduğu belirtilmiştir.

Budak (2012) estetik değeri üzerine yoğunlaştığı doktora tezi çalışmasında, kültürel ve doğal varlıkların bu değeri aktarmadaki etkisini incelemiştir. Araştırmada eylem araştırması ve ön test - son test yöntemleri kullanılmıştır. Tokat ili örneğinde 7. sınıf öğrencilerine 10 haftalık ders ve 5 adet eğitsel gezi yapılmıştır. Planlanan eğitim sonucunda deney grubunun uygulama sonrası tutum puanlarında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuş ve hazırlanan yerel estetik değer etkinliklerinin öğrencilerde estetik değer farkındalığı yaratmada etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca

uygulanan etkinliklerin öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarında olumlu yönde anlamlı farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur.

Özyurt (2015) doktora tezinde ilkokul öğrencileri için bir değer eğitimi programı geliştirilmesinde okul temelli program geliştirme yaklaşımının etkililiğini araştırmayı ve bu okul temelli geliştirilen programı değerlendirmeyi amaçlamıştır. Programı formatif, summatif ve öğretimsel değerlendirmelerden geçirmiştir. Gaziantep’te bulunan bir ilkokulun üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri, onların velileri, okulun yönetim kadrosu ve ayrıca okulun öğretmenlerinden oluşan çalışma grubuyla araştırmasına devam etmiştir. Araştırmanın veri toplama araçları öğrenci değerlendirme formu, değer anketi, öğrenci öz değerlendirme formu ve görüşme formlarından oluşmaktadır. Özyurt değer anketi uygulayarak belirlediği değerleri içeren program uygulaması sonucunda “azimli olmak” değerindeki bütün kazanımlara ulaşıldığını belirlemiştir. “Tutumlu olmak” değerinde ise kazanımların kısmen kazanıldığı gözlenmiştir. Sonuç olarak incelenen sınıf düzeylerinde okul temelli yaklaşımın programın kazanımlarının aktarılmasında olumlu yönde etki ettiği saptanmıştır.

Külünkoğlu (2018) 5. sınıf öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada değer eğitimi uygulamalarının dürüstlük değerinin kazanımına etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Giresun ilinde belirlediği bir okuldaki iki 5. Sınıfı kapsayan doktora tezi çalışmasında 19 öğrenci deney grubunu, 23 öğrenci ise kontrol grubunu oluşturmaktadır. Elde edilen veriler sonucunda dürüstlük değerini kazanma seviyeleri bakımından, değerler eğitimi programının uygulandığı gruptaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilere göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Ayrıca nitel veri araçlarından kavram haritası da kullanılan çalışmada deney gruplarının bilişsel ve duyuşsal düzeyleri başlangıçta birbirine yakinken uygulanan program sonrasında, deney grubunun daha yüksek bir düzeye ulaştığı sonucuna varılmıştır.

Bilici (2018), Almanya ve Türkiye’de uygulanan değer eğitimi programlarını ele aldığı çalışmada iki programı karşılaştırmayı amaçlamıştır. Bunu başarmak için Türkiye’deki Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve ders kitaplarıyla öğretmenlerin değer eğitimine karşı görüşlerini Almanya’daki Değerler ve Normlar Dersi Öğretim Programı ve öğretmen görüşleriyle karşılaştırmıştır. Görüşme ve doküman incelemesi yöntemlerinin kullanıldığı çalışmada Almanya ve Türkiye’den

seçilen birer ortaokuldan rretmenler rneklemi oluşturmaktadır. Araştırmacı doküman analizi yöntemiyle incelediği Türkiye’deki Sosyal Bilgiler Dersi ğretim Programı ve ders kitaplarını, Almanya’daki Değerler ve Normlar Dersi ğretim Programı ve ders kitaplarıyla kıyaslamıştır. Belirlediği okullardaki sosyal bilgiler öğretmenleriyle görüşmeler de gerçekleştiren Bilici, Almanya’daki etik ile ilgili diğer dersleri de gözlemlemiştir. Bu derslerde yapılandırımcı yaklaşımın hâkim olduğunu, özgürlüğün ve yorumlamanın önemle yer aldığını belirtmiştir. Sonuç olarak çift ders odaklı eğitim sistemi kullanılan Almanya’da, değerler ve normlar dersi ğretmenlerinin din eğitimini değer eğitiminin bir parçası olarak gördüğü ve bu değerlerin aktarımında yaşanılan zorlukların Almanya’nın çok uluslu sosyal ortamından kaynaklandığını düşündükleri belirtilmiştir. Türkiye’deki uygulamanın ise çok ders odaklı ve hem açık hem örtük programda birçok ortaokul dersinde işlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Almanya’dan farklı olarak Türkiye’de bu dersi verecek öğretmenlerin yetiştirilmesi için özel bir lisans programı bulunmadığı, yapılandırımcı anlayışla yürütüldüğü belirtilmiştir. Görüşlerini bildiren öğretmenler, değer eğitimi çalışmaları için yeterli zaman bulamadıklarını, değer eğitiminin ayrı bir ders olarak işlenmesinin daha doğru olacağı görüşünü iletmişlerdir. Öğrencilerde karşılaşılan en önemli sorunun ise farklılıklara saygı göstermek hususunda olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmadaki ğretmenlerin en çok kullandığı yöntem ise drama olmuştur. Her ne kadar farklı kùltürlere sahip olsalar da her iki ÷lke öğretmenleri de saygı değerini ön plana çıkarmışlardır.

Akgöl (2020), değer eğitiminde kullanılan teknikleri incelediği doktora tezi çalışmasında değer bilinçlendirme yaklaşımını odağa almıştır. Saygı, sevgi, dürüstlük, yardımseverlik ve sorumluluk değerleriyle sınırlanan araştırmada 25 ilkokul ğrencisi ile çalışılmıştır. 21 haftayı kapsayan değer bilinçlendirme yaklaşımına dayalı bir eğitim uygulaması yapılmış, öğrencilerin önceki ve sonraki bilişsel farkındalık durumlarını ölçebilmek için ön test – son test yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda kullanılan tekniklerin etkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca ğrencilerin değerlere ait genel bilgi düzeyi artmış, değer seçimi ve öngörüsü konusunda ilerleme kaydetmişlerdir.

Kalfa (2020), yüksek lisans tezi çalışmasında Ümit Kaftancıoğlu’nun ocuk kitaplarını incelemiş ve bu kitaplardaki değer aktarımı öğelerini tespit etmiştir. Araştırmada Kaftancıoğlu’nun yazdığı 10 kitap (5 roman, 4 masal ve bir destan)

Schwartz'ın Değer Sınıflandırma Ölçeği doğrultusunda değerler açısından incelenmiştir. Schwartz'ın belirlediği 10 temel değerden en fazla iyilikseverlik değerine ait alt değerler bulunmuştur. Bu alt değerler içerisinde en çok gözlenen ise yardımlaşmadır. Eserlerde en az bulunan değer geleneksellik olurken sonuç itibarıyla Ümit Kaftancıoğlu çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından okullarda kullanılabileceği belirtilmiştir.

Er (2020), yüksek lisans tezi çalışmasında Bestami Yazgan öykülerini ele almıştır. Bu öyküleri Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda bulunan kök değerlere dayanarak incelemiştir. İncelenen öykülerden yola çıkılarak Türkçe ders kitabında kullanılmak üzere örnek metinler oluşturulmuştur. Nitel yaklaşımla gerçekleşen araştırmada doküman inceleme yöntemi, verilerin değerlendirilmesinde ise betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemi olarak Bestami Yazgan'a ait 18 öykü kitabı seçilmiş ve araştırmanın ilk boyutu olarak öyküler kök değerlere uygunluk açısından incelenmiştir. İkinci boyutta ise uzman görüşleri kullanılmıştır. Metinlerin değerler bağlamında ne derece zengin olduğu uzman görüşüne sunulmuştur. Er'in hazırladığı standartlaştırılmış görüşme formlarıyla uzman görüşleri alınmıştır. Görüşme formlarından sağlanan verilere Bestami Yazgan'ın eserlerinde Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda bulunan kök değerlerin hepsinin bir şekilde bulunduğu saptanmıştır. Bu kök değerler içerisinde en çok yer alan sevgi değeri iken en az yer bulan ise adalet değeridir. Sonuç olarak Bestami Yazgan öykülerinin hem eğitsel hem de değer aktarımı açısından yetkin, yararlı ve işlevsel olduğu ortaya konmuştur. Dolayısıyla yazarın incelenen eserlerinin ortaokul ders kitaplarından kullanılması uygun bulunmuştur.

Tekin (2019), etkinlik temelli değer eğitimi ve bunun sorumluluk değeriyle olan ilişkisini incelediği yüksek lisans tezi çalışmasında ilkokul 4. Sınıf öğrencilerini çalışma grubu olarak seçmiştir. 19 öğrencinin bulunduğu deney grubuna etkinlik temelli sorumluluk değer eğitimi uygulanmış ve 17 öğrencilik kontrol grubu ile karşılaştırılmıştır. Ön test – son test yöntemi kullanılan araştırmada ayrıca veli görüşleri de alınmıştır. Sonuç olarak değer öğretiminden geçen deney grubunda sorumluluk değerine karşı olumlu bir tutum artışı gözlenmiştir. Yapılan etkinliklerin sorumluluk bilinci oluşturmada ve derse katılımı artırmada etkili olduğu belirlenmiştir.

Güner (2019) yüksek lisans tezi çalışmasında, Nurettin Topçu'nun Taşralı, Türkiye'nin Maarif Dâvası, Felsefe, Ahlâk, Kültür ve Medeniyet, İsyân Ahlâkı, Reha eserlerini Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan 10 kök ve 6 alt değer bağlamında incelemeye tutmuştur. Adalet, dostluk, öz denetim, dürüstlük, yardımseverlik, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk ve vatanseverlik kök değerleri ile ahlâk, estetik duyguların gelişmesi, bilimsellik, eşitlik, dayanışma ve merhamet alt değerleri açısından incelenen eserlerde 905 yerde bu değerler belirlenmiştir. Betimsel alan araştırması yöntemi kullanılmış ve değer öğelerinin geçme sıklığı ve oranına göre eserlerin Türkçe öğretimine etkisinin ne olabileceği ve bu eserlerden nasıl yararlanılabileceği irdelenmiştir. Bu analiz sonucunda değer aktarımı bakımından sağlam olan bu eserlerin eğitim sürecinde kullanılmasının uygun olduğu belirlenmiştir. İncelenen metinlerde en çok yer alan değer sorumluluk ve ahlâk iken en az bulunan değer ise dostluk değeri olmuştur. Dostluk değerinin az yer bulmasında Topçu'nun eserlerinin felsefî ve düşünce ağırlıklı olması, tahkiye boyutunun olmaması sebep olarak gösterilmiştir.

Çakmak (2019), ilköğretim 5. sınıf öğrencilerini çalışma grubu olarak seçtiği yüksek lisans tezi çalışmasında etkinliklere dayalı uygulamaların etkililiğini saptamak amacıyla Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki 5 adet değeri araştırma konusu olarak seçmiştir. Bu değerler bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, sorumluluk, vatanseverlik, bağımsızlık, bayrak sevgisidir. Araştırmada 15 öğrenciden oluşan bir çalışma grubu tercih edilmiştir. Eylem araştırması yöntemi kullanılan çalışmadan elde edilen veriler sonucunda sorumluluk, vatanseverlik, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, bayrak sevgisi ve bağımsızlık değerleri için hazırlanan etkinliklerin bu değerlere dair farkındalığı olumlu şekilde etkilediği saptanmıştır.

Keskin (2008), ülkemizde verilen değerler eğitiminin tarihsel değişimini belirlemek amacıyla yaptığı doktora tezi çalışmasında 1998 ve 2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına odaklanmıştır. Bu iki programdan yola çıkarak mevcut durumu betimlemeye çalıştığı araştırmada Değerler Eğitimi Ölçeği kullanmıştır. Araştırma sonucunda yayınlanan sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının hepsinde ulusal bilinç değerinin yer aldığı ancak bununla Birlikte 2004 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'yla ulusal bilince yaklaşımda değişim olduğu belirlenmiştir.

Yalar (2010), öğretmen görüşlerini odak noktasına koyduğu doktora tezi çalışmasında, bu görüş ve önerilere dayanarak bir program modeli de oluşturmayı amaçlamıştır. Diyarbakır ilinden seçtiği 320 öğretmenden oluşan çalışma grubunun görüş formlarıyla elde ettiği verileri frekans ve yüzdeleri neticesinde incelemiştir. Sonuç olarak öğretmenlerin medyadaki şiddet öğelerinin değerler eğitimiyle verilmek istenen olumlu kazanımlara zarar verdiği görüşünde olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca öğretmenler, lisans veya hizmet öncesi eğitimiyle değerlere dair altyapıya sahip olmanın faydalı olacağını vurgulamışlardır. Okullarda değerler eğitimiye yönelik materyallerin yeterli düzeyde olması gerektiği de belirtilmiştir. En çok kullanılan tekniklerden olan dramanın, sınıf öğretmenleri arasında diğer öğretmenlere oranla daha az kullanıldığı saptanmıştır. Yalar son olarak, ders programında değer eğitimiye daha çok yer verilmesi gerektiğini ve öğrencilerin ilgi düzeylerinin canlı tutulması için daha çeşitli içeriğe sahip olmasını önermiştir.

Izgar (2013), 8. sınıf öğrencileri için hazırlanan değerler eğitimi programının etkisini belirlemek amacıyla yaptığı doktora tezi çalışmasında, programın demokratik tutum ve davranışlara dair etkisine odaklanmıştır. Araştırmada ön test – son test kontrol gruplu deneme modelini kullanan araştırmacı veri toplama aracı olarak Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği'ni tercih etmiştir. 10 alt başlıktan oluşan ölçek sorumluluk, adalet, çeşitlilik, gizlilik, çevreye saygı bağımsızlık, insan onuruna saygı, arkadaşlık, eşitlik, dürüstlük değerlerini kapsamaktadır. 180 öğrenciye uygulanan ön test sonrasında belirlenen 20 öğrencilik deney grubu 10 haftalık bir değerler eğitimi programına tâbi tutulmuştur. Bu öğrencilerin gelişimlerini kıyaslamak amacıyla 20 öğrencilik bir kontrol grubu da belirlendikten sonra eğitim programı uygulanmaya başlanmış ve her iki gruba da 4. Haftada kalıcılık testi yapılmıştır. Araştırma sonucunda uygulanan değerler eğitimi programının deney grubundaki 8. sınıf öğrencilerinde sorumluluk, adalet, çeşitlilik, bağımsızlık, insan onuruna saygı, arkadaşlık, eşitlik, dürüstlük, gizlilik ve çevreye saygı değerlerindeki demokratik tutum ve davranışlarında olumlu yönde farklılık tespit edilmiştir.

Uzunkol (2014) ise doktora tezi çalışmasında, değerler eğitimi programını hayat bilgisi öğretimi açısından ele almış ve programın öğrencilerin özsaygı ve empati düzeylerine, sosyal problem çözme becerilerine olan etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Bununla birlikte öğrenci görüşleri de araştırmanın bir diğer boyutunu oluşturmaktadır. Karma araştırma yöntemi kullanılan tez çalışmasında özsaygı,

empati ve sosyal problem çözme becerilerine olan etkiyi ölçmek amacıyla ön test – son test yöntemi kullanılmıştır. Belirlenen deney grubunda yer alan öğrencilerin verilen değerler eğitimi ilişkin görüşlerinin belirlenmesi için nitel yöntemler kullanılmıştır. Araştırmada toplam 67 öğrenciden oluşan çalışma grubu, 34 öğrencilik deney grubu ve 33 öğrencilik kontrol grubundan oluşturulmuştur. 34 öğrenciden oluşan deney grubunun değerler eğitimi dair görüşlerini elde etmek amacıyla uygulanan görüşme formu içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda uygulanan değerler eğitimi programının öğrencilerin özsaygı düzeylerini artırmaya etkisinin olmadığı ortaya konmuştur. Buna karşın programın sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerine karşı olumlu bir etki yaptığı gözlenmiştir. Son olarak deney grubundaki öğrencilerle yapılan görüşmelerde elde edilen verilere göre öğrencilerin uygulanan programın kendileri ve sınıf arkadaşları için yararlı etkileri olduğunu düşündükleri, programın değerler eğitimi dair olumlu tutum geliştirmeyi sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özdaş (2013) doktora tezi çalışmasında ortaokul öğrencileri için uygulanan öğretim programlarındaki değerlerin ne düzeyde kazandırıldığı ve bu öğrencilerin istenmeyen davranışları ne derece gösterdiklerini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda bazı alt amaçlar da belirlenmiştir. Bunlar programda bulunan değerlerin öğrencilere kazandırılması konusundaki öğretmen görüşlerinin neler olduğu ve bu görüşlerin cinsiyet, görev süresi, okul türü ve branş değişkenlerine göre durumu olmuştur. Araştırmacı aynı zamanda okulda hangi davranışların istenmediğini ve bu davranışlara ne oranda rastlandığı konusunda da görüş toplamıştır. Araştırmanın son boyutu ise değerler eğitimi düzeyiyle istenmeyen davranış gösterme oranı arasındaki ilişkiyi belirlemek olmuştur. Batman ilinde yürütülen araştırma 56 okul ve 1450 öğretmeni kapsamıştır. Görüş formları doğrultusunda elde edilen bulgulara göre bireyler arası ilişkiler, millî değerler, özerklik ve evrensel değerler boyutlarındaki değerlerin “kısmen yeterli” düzeyinde kazanıldığı tespit edilmiştir. Okul türü, cinsiyet, görev süresi boyutlarına bakıldığında ise anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. İstenmeyen öğrenci davranışlarının görülme sıklığına dair öğretmen görüşlerine bakıldığında okul türü boyutunda, özel okullarda görev yapan öğretmenler için olumlu yönde anlamlı farklılık saptanmıştır. Cinsiyet boyutuna bakıldığında erkek öğretmen görüşlerinde olumlu yönde bir farklılık tespit edilmiştir. Görev süresine bakıldığında bireyler arası ilişkiler ve zarar verici davranışlar

boyutunda ise istenmeyen öğrenci davranışlarının görülme sıklığıyla ilgili öğretmen görüşlerine bakıldığında 5 yıla kadar görev süresine sahip öğretmenler ile 10 ila 15 yıla kadar görev süresine sahip öğretmenler arasında daha fazla görev süresine sahip öğretmenler yönünde olumlu anlamlı farklılık belirlenmiştir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında ise Özdaş, değerlerin kazandırılma oranıyla istenmeyen davranışların görülme sıklığı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit etmiştir.

Engin (2014) doktora tezi çalışmasında, 7. sınıf Türkçe ve Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programları ile bütünleştirilerek hazırlanan değerler eğitimi programını incelemiştir. Bu programın öğrencilerin değerlere yönelik bilişsel davranışları, duyuşsal özellikleri ile değer gösterme düzeyleri üzerinde ne derece etkili olduğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Karma yöntem kullanılan araştırmada, nicel ve nitel araştırma desenleri bir arada bulunmaktadır. Bir eğitim dönemi ve 13 haftaya yayılan çalışmada, İzmir’den seçilen bir devlet okulundan 29 öğrenci deney grubu için, 29 öğrenci de kontrol grubu için ayrılmıştır. Deney grubunun düzeyini belirlemek amacıyla Türkçe ve beden eğitimi dersleri ile bütünleştirilmiş değerler eğitimi programı uygulanmadan önce ve uygulandıktan sonra “Değerlere İlişkin Açık Uçlu Sorular Formu” ile “Temel Demokratik Değerler Ölçeği” uygulanmıştır. Süreç sırasında da gözlem yapan araştırmacı, 13 hafta boyunca her iki haftada bir gözlem formlarını doldurmuştur. Öğretim uygulaması bitiminde ise öğrenci ve öğretmenlerin görüşlerine ulaşmak amacıyla deney ve kontrol gruplarından toplam 10 öğrencinin ve her iki grupta da derse giren 4 öğretmenin görüşleri alınmıştır. Elde edilen veriler ışığında değerlerle ilgili bilişsel davranışlara bakıldığında deney grubunda kontrol grubuna göre pozitif yönde anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Bununla birlikte değerlere dair duyuşsal özellikler açısından deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Aynı şekilde cinsiyet boyutuna bakıldığında da kız ve erkek öğrencileri değer eğitimi programından benzer düzeyde ve olumlu etkilendikleri kaydedilmiştir. Değer gösterme düzeylerine bakıldığında ise deney ve kontrol grupları karşılaştırıldığında deney grubu için olumlu yönde anlamlı farklılık saptanmıştır. Görüşme kayıtlarında da deney grubu öğrencilerinin davranış gelişimi açısından olumlu yönde ilerlediği ve kontrol grubunda herhangi bir değişim olmadığı belirlenmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde Türkçe ve beden eğitimi öğretim programları ile bütünleştirilerek hazırlanan değerler eğitimi programının öğrencilere değer kazandırılmasında etkili olduğu görülmüştür.

Akarsu (2015) doktora tezi çalışmasını ilk ve ortaokullarda yer alan müzik ders kitaplarındaki ünitelerdeki şarkıları değerler bakımından incelemek üzere oluşturmuştur. Buna göre değer kazanımı hedefinde hazırlanan bazı şarkıların 7. sınıf öğrencilerine yönelik etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Kars'tan belirlediği bir ortaokuldan 23 öğrencilik deney grubuyla araştırmasını sürdürmüştür. Betimsel içerik analizi ve doküman inceleme yöntemlerini kullanan araştırmacı, deneysel desende deney grubu-kontrol grubu yaklaşımını kullanmıştır. Nitel ve nicel boyutlarıyla karma bir araştırma modeli oluşturmuştur. Çalışmada öncelikle ilk ve ortaokulların 1. - 8. sınıf müzik dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki şarkıların sözleri tespit edilmiş ve incelenmiştir. Ardından Millî Eğitim Bakanlığı, değerler eğitimi yönergesine dayanarak değerler ve değerler eğitimi kavramlarının çerçevesi oluşturulmuştur. Bu çerçeve doğrultusunda sözlerdeki benzerlik ve farklılıklar saptanmıştır. Elde edilen verilere göre en çok sevgi değerinin yer aldığı gözlenmiştir. Sevgi değerinin ardından sırasıyla vatanseverlik, estetik ve cesaret-liderlik değerleri en çok yer verilenler olmuştur. Empati, iyilikseverlik ve paylaşımcılık değerleri değeri sadece birer yerde bulunmuştur. İncelenen şarkı etkinliklerinin hiçbirinde adil olma, alçakgönüllülük, misafirperverlik, nezaket, selamlaşma değerleri yer almamıştır. Araştırmanın nicel boyutunda ise deney ve kontrol grupları incelendiğinde elde edilen veriler ışığında müzik öğretiminde değerler eğitimi programının ve değerler eğitimi etkinlik şarkılarının, öğrencilerin değer algılarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Göldağ (2015), araştırmasında lise öğretmenlerinin ve lise öğrencilerinin okul kültürü algılarının değerler eğitimi üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Malatya ili merkezinden seçtiği 447 öğrenci ve 326 öğretmen ile çalışmasını oluşturmuştur. Veri toplama araçlarından kişisel bilgi formu kullanılan araştırmada, Göldağ kendi geliştirdiği Öğrenciler İçin Okul Kültürü Ölçeği'ni kullanmıştır. Ayrıca öğretmenlerin okul kültürü hakkındaki görüşlerini belirlemek için Steve Gruenert ve Jerry Valentine tarafından geliştirilmiş olan School CultureSurvey'i Türkçeye uyarlamış ve kullanmıştır. Araştırma sonucunda ulaşılan veriler ışığında öğrencilerin bulundukları okulun kültürünü farklı şekillerde algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin %66,7'lik bir çoğunluğunun devam ettikleri okulun kültürlerini orta düzeyde algıladığı saptanmıştır. Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri bakımından cinsiyetlerine göre bakıldığında öğretmeni algılama,

okulu algılama ve okulun kültürel normları boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Cinsiyetler arasında okul değerleri, okul çevre ilişkisi ve okula aidiyet duygusu boyutlarına bakıldığında ise farklılık tespit edilmiştir. Okul değerleri ve okula aidiyet duygusu boyutlarında bu farklılaşma kız öğrencilerde olumlu yönde oluşmuştur. Okul çevre ilişkisi boyutuna bakıldığında ise erkek öğrencilerin lehine olduğu bulunmuştur. Sosyoekonomik boyuta bakıldığında ise öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri; öğretmeni algılama, okul değerleri ve okula aidiyet duygusu boyutlarında farklılıklar gözlemlenmiştir. Sosyoekonomik düzeyi orta olan öğrencilerin olumlu yönde bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Görgüt (2015) araştırmasında beden eğitimi öğretmenleri ve diğer branş öğretmenlerinin ahlak, karakter ve değerler eğitimi ile ilgili görüşlerini incelemeyi amaçlamıştır. Doktora tezi olan çalışmada 11 ilden (İstanbul, Bursa, Adana, Kütahya, İzmir, Eskişehir, Kayseri, Rize, Elazığ, Malatya, Diyarbakır) seçilen toplam 3400 öğretmenin görüşlerine başvurulmuştur. Ortaokul öğretmenlerinden oluşan çalışma grubunda 862 matematik, 858 Türkçe, 842 beden eğitimi, 838 görsel sanatlar ve müzik öğretmeni bulunmuştur. Görgüt araştırmasında üç bölümden oluşan anket formunu veri toplama aracı olarak kullanmıştır. Formun ilk bölümünde 10 sorudan oluşan kişisel bilgi formu, ikinci bölümde Bakdemir (2010)'in geliştirmiş olduğu "Ahlak ve Karakter Eğitimi Ölçeği" kullanılmıştır. Son bölümde ise Aslan (2011) tarafından oluşturulmuş olan "Yaşayan Değerler Tablosu" kullanılmıştır. Araştırmacı grupların ikili karşılaştırılmalarında Bonferroni Mann Whitney U testi kullanmıştır. İkili karşılaştırmalar için ise Mann Whitney U testi kullanılırken, ikiden fazla grupların karşılaştırılmasında Kruskal Wallis varyans analizi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda beden eğitimi ve diğer branş öğretmenlerinin ahlak ve karakter eğitimi ile değer sınıflaması arasında anlamlı olsa da zayıf bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Şahin (2017) Cengiz Aytmатов eserlerini konu edindiği doktora tezi çalışmasında, yazarın eserlerindeki değerleri incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmacı bu incelemeyi tamamladıktan sonra bu değerleri taşıyan metinlerden seçkiler sunarak ortaokul Türkçe ders kitaplarına konmak üzere önerilerde bulunmuştur. Bu metinlerin genel olarak ahlaki değerleri temsil eden millî, manevî ve nitelikli metinler oldukları vurgulanmıştır. Şahin nitel araştırma yöntemlerini kullandığı çalışmada iki boyutlu bir tasarım kurmuştur. Buna göre ilk boyut yazarın

eserlerindeki değerlerin belirlenmesi ve incelenmesidir. Bunun için belge tarama ve doküman incelemesi yöntemleri kullanılmıştır. Bir değerler listesi oluşturmak için 2017 İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2017 İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Taslak Öğretim Programı, 2015 Türkçe Dersi öğretim programı, 2006 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve 2006 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı incelemiştir. Özellikle 2006 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı MEB'in ilk defa değerleri bir liste halinde sunması açısından büyük fayda sağlamıştır. Oluşturulan değerler listesi uyarınca Aytmatov'un Türkiye Türkçesine aktarılmış eserleri araştırmacı tarafından bu değerlerin ne kadar ve nasıl bulunduğuna göre gözden geçirilmiştir. Elde edilen verilere göre toplam 2765 yerde bu değerlerin yer aldığı tespit edilmiştir. Araştırmacı buna dayanarak yazarın eserlerinin değerler bakımından zengin bir içeriğe sahip olduğunu söylemiştir. Elde edilen verilere göre Cengiz Aytmatov'un eserlerinde en çok gözlemlenen değer öz güven-öz saygı (f=178) değeridir (Şahin, 2017:378). Ondan sonra ikinci sırada merhamet-merhametli olma (f=177) gelmiştir. Sözünde durma (f=7) değeri ise en az sıklıkla saptanan değer olarak bulunmuştur. Çalışmanın ikinci boyutunu oluşturan metin belirleme sürecinde ise belge tarama ve doküman incelemesi yöntemleri kullanılmıştır. Belirlenen metinlerin uzmanlar tarafından değerlendirilmesi sağlanmıştır. Bu değerlendirmenin yapımı sırasında 20 akademisyenin görüşleri alınmıştır. Araştırmanın sonuç kısmında araştırmacı Aytmatov'un eserlerinden alınmış 20 metni, ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alması için önermiştir. Cengiz Aytmatov'un eserlerinin değerler eğitimi bakımından zengin bir içeriğe sahip ve ayrıca edebî niteliklerinin yüksek olduğu belirtilmiştir.

2.12. Daha Önce Yapılmış Yurt Dışı Çalışmalar

Verley (2008), fizik bölümü mezunu öğrencilerle yürüttüğü çalışmasında, öğrencilerin değerler eğitimine dair algılarını belirlemeyi amaçlamış ve bunun için Likert tipi bir anket kullanmıştır. Anket gönderilen 249 öğrenciden 132'si (%53) yanıt vermiş ve %50'si değer eğitimine dair algıları hakkında yazılı yorum yapmıştır. Anket sorularını, demografik bilgileri ve öğrencilerin kişisel öğretim algılarına ilişkin açık uçlu bir soruyu incelemek için hem nicel hem de nitel analiz kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre fizik mezunu öğrenciler, değerler eğitimine önem verdiklerini, değerler eğitiminin mevcut eğitim programına yerleşmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Witherspoon (2007), 125 öğretmen ve 53 okul yöneticisiyle yürüttüğü doktora tezi çalışmasında karakter eğitimi programının uygulanmasına nelerin engel olduğunu bulmayı amaçlamıştır. Bu araştırma sonucunda karakter eğitimi programının entegre bir şekilde uygulanmasında eğitim eksikliğinin ve maddi yetersizliklerin en önemli engeller olduğu sonucuna ulaşmıştır. Finansman eksikliği ve eğitim eksikliği, hem öğretmenler hem de yöneticiler için karakter eğitiminin uygulanmasının önündeki temel engeller olarak ortaya çıkmıştır. Öğretmenler, karakter eğitiminin uygulanmasının önündeki bir diğer büyük engel olarak müfredatlarında ek programlar için yeterli zamana veya yerlere sahip olmadıklarını da eklemiştir.

Blake (2011) doktora tezi çalışmasında değer temelli terimler ile okul misyonu ve öğrenci başarısı arasındaki ilişkinin gücünü belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma, bütün Columbus, Ohio kamu ve özel okullarında yapılmıştır. Kullanılan terim türleri tanımlanmıştır ve bu terimler ile okulların öğrenci ulusal başarı standartlarını karşılama yeteneği arasında bir bağlantı olup olmadığı belirlenmiştir. Düşük performans gösteren okullarda kullanılan terminoloji türlerinin yüksek performans gösteren okullarda kullanılan terminoloji türlerinden farklı olup olmadığını belirlemek için okul ifadelerinde kullanılan terminoloji türleri ile standart değerlendirme testlerinde öğrenci performansı düzeyleri arasında bir korelasyon analizi yapılmıştır. Eğitim açısından dezavantajlı öğrencilerin okullar için hesap verebilirlik değerlerinin başarı derecelendirmeleri ile pozitif bir korelasyona sahip olduğunu belirlemiştir. Diğer tüm değer kategorilerinde, çok zayıf bir pozitif korelasyon ile elde edilmiştir. Bu bulgulara göre, doğru bir şekilde ifade edilmiş bir görev ifadesinin bir okulun başarısına katkıda bulunabileceğine ulaşılmıştır. Ancak araştırmacı ifadenin tek başına başarıyı garanti edemeyeceğini de eklemiştir.

Chandler (2005) doktora tezi çalışmasında karakter eğitimi programının ilkokul öğrencilerinin sosyal yeterliliği üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. 5. sınıf öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada 18 haftalık sürede bir ilkokulda toplam 116 adet 5. sınıf öğrencisine karakter eğitimi programı uygulanmıştır. Çalışma üç hipotez çevresinde şekillenmiştir: Karakter eğitimi programına katılımın bir sonucu olarak 5. sınıf öğrencilerinin olumlu sosyal yeterliliklerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır? Cinsiyet ile öğrencilerin bir karakter eğitim programına katıldıktan sonra olumlu sosyal yeterlilik arasında istatistiksel olarak

anlamli bir iliski var midir? Etnik koken ile ogrencilerin bir karakter egitim programina katildiktan sonra olumlu sosyal yeterlilik kazanmasi arasinda istatistiksel olarak anlamli bir iliski olusmus mudur? Arastirmada bu sorulara yanit bulmak icin sosyal yeterlilik olcegi, anti-sosyal davranis olcegi ve okul sosyal davranis olcegi ogrencilere uygulanmistir. Arastirmanin verileri on test ve son testlerden elde edilmiştir. Arastirma sonucunda ogrencilerin karakter egitimi programina katilmalari sonucunda cinsiyet degiskenine gore, istatistiksel olarak ogrencilerin ve son test sonuclari arasinda farklılıklar olduğu görülmüştür. Kiz ogrenciler, erkek ogrencilerden hem on testlerde hem de son testlerde daha yüksek puan almislardir. Ogrencilerin etnik ozellikleri acısından ise son test puanlari arasinda istatistiksel olarak onemli bir fark tespit edilmemistir.

Yerel degerler egitimi uzerine calisan Uyu (2015), bu degerler uzerine kurulu bir egitim programinin kalitesinin ogrencilerin temel yeterliliklerinin gelistirilmesine katkisi uzerine bir makale calismasi yapmistir. Bu arastirmada, arastirmaci ogrenme toplumunda toplum ogrenme merkezlerinin kalite performansi icin yerel kulture (degerlere) dayali bir islevsel egitimi modelini ortaya koymayi amaclamistir. Arastirma, yerel kulture veya yerel icerige dayali degerler egitimi modelinin ogrenme kalitesini artirabilecegini ortaya koymustur. Yerel degerlerle iliskili olarak tasarlanmis islevsel bir okuryazarlik egitimi modelinin, ogrencilerin temel becerilerine iliskin ustaliklarini gelistirebilecegi sonucuna ulasilmistir.

Germaine (2001) doktora tezi calismasinda ilköğretim 8. sinif ogrencilerinden olusan bir calisma grubu tercih etmistir. Arastirmada deney grubuna degerler egitimi programi uygulayip bu programin ogrencilerin kendilerine ve cevresindekilere yonelik saygi duzeyinde bir degisiklik olup olmadigina yonelik iliski duzeylerini incelenmistir. Benlik saygisi ile akademik basari arasinda ve benlik saygisi ile okuldaki basari olarak adlandirilan akademik basari, davranis ve tutum arasinda istatistiksel olarak anlamli, pozitif bir iliski gözlemlenmiştir. Sonuclar ayrica benlik saygisi ve cinsiyet arasinda istatistiksel olarak anlamli bir iliski oldugunu göstermistir; kizlari benlik saygisi erkeklerden biraz daha dusuk bulunmustur.

Incelenen yurt ici ve yurt disı tezlere genel olarak bakildiginda, tezlerin genellikle ogretim programi degerlendirmesi ve ogrencilerin deger algilari uzerine yogunlastigi görülmektedir. Yapilan deneysel calismalarda genellikle birkaç degere

odaklanılmıştır. Cinsiyet ve sosyoekonomik değişkenlerin değer kazanımına etki ettiği görülmektedir. Nitel yöntemlerin kullanıldığı tezler bulunmakla birlikte nicel yöntemlerin daha sık kullanıldığı anlaşılmaktadır. Değer sınıflandırmalarındaki farklılıklar tezlere de yansımıştır. Farklı sınıflandırmalara göre gerçekleştirilen çalışmaların ortak noktasında değerler eğitiminin çocuklar üzerindeki olumlu etkileri yer almaktadır.

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Türkçe öğretmenlerinin ve çocuk kitaplarının, değerler eğitimi açısından incelenmesini ve var olan durumun ortaya konması amacıyla nitel bir anlayış benimsenmiştir. Gözlem, görüşme, doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı nitel araştırma, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına imkân tanımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu noktadan hareketle Türkçe öğretmenlerine ve okul kitaplıklarındaki kitaplara odaklanılmıştır. Bu araştırmanın ilk boyutunda ortaokullarda okutulan çocuk kitaplarının değer aktarımı yönünden özelliklerini incelemek üzere tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, “geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlenmeyi amaçlayan ve araştırmaya konu olan birey, olay ya da nesneyi kendi koşulları içerisinde olduğu gibi tanımlanmaya çalışan araştırma modelidir” (Karasar, 2008). Tarama modeli, elde edilen verilerin daha önceden belirlenmiş temalar uyarınca özetlendiği ve yorumlandığı bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda veriler araştırma sorularına bağlı temalara göre düzenlenebildiği gibi, görüşme ve gözlem için kullanılan sorular ya da boyutlar göz önünde bulundurularak da ortaya konabilir. Bu modelde amaç, toplanan bulguların düzenlenerek ve yorumlayarak sunulmasıdır. Sonraki aşamada sunulan bulgular neden-sonuç ilişkisi kurularak anlamlandırılır.

Araştırmanın ikinci boyutunu oluşturan Türkçe öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşlerini belirlemek amacıyla olgubilim (fenomenoloji) modeli tercih edilmiştir. Olgubilim modeli belli bir olgu üzerine farklı katılımcıların kendi deneyim ve yaşantılarını ortaya koymalarını sağlayan bir araştırma modelidir. Bununla birlikte katılımcıların bahsedilen olgu üzerine ortak deneyim ve görüşlere ulaşmak da bu modelin kullanılmasında odak noktasıdır (Creswell, 2007:57-58). Bu modelde bahsi geçen olgular, günlük hayatta karşılaştığımız çeşitli algılar, yönelimler ve bunlara benzer kavramlar olabilir. Olgubilim modelinde incelenen kavramlar, tamamen yabancı olunmayan ancak sınırları ve tanımları da tam olarak kesinlik göstermeyen kavramlardır. Bu kavramların soyut ve kesin tanımlarının olmayışı farklı görüşlerin oluşmasında etkilidir. Olgubilim bu yönüyle felsefi bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Olgubilim modeline, farklı iki temel yaklaşım olduğu görülmektedir. Bunlar yorumlayıcı olgubilim ve soyut (psikolojik) olgubilim olarak karşımıza çıkmaktadır (Creswell, 2007:59). Van Manen (1990:8) yorumlayıcı olgubilimsel araştırmayı yaşanmış deneyime (fenomenoloji) yönelik ve hayatın "metinlerini" yorumlayan bir araştırma modeli olarak tanımlamaktadır. Van Manen fenomenolojiye kesin çizgilerle belirli kural veya yöntemlerle yaklaşmasa da olgubilim araştırmasını altı araştırma faaliyeti arasındaki dinamik bir etkileşim olarak tartışmaktadır. Bu etkinlikler sırasıyla şunlardır (Van Manen, 1990:30-31):

1. İlgi çeken ve bir soru oluşturan bir fenomene yönelmek,
2. Bu fenomeni kavramsallaştırmaktan çok yaşarken araştırmak,
3. Fenomeni karakterize eden temel temalar üzerinde düşünmek,
4. Fenomeni yazma ve yeniden yazma yöntemleri aracılığıyla tanımlamak,
5. Fenomen ile güçlü ve odaklı bir pedagojik ilgi kurmak,
6. Parçaları ve bütünü dikkate alarak araştırma bağlamını dengelemek.

Buna göre araştırmacılar önce onları ciddi şekilde ilgilendiren bir fenomene, araştırılacak soyut bir kavrama yönelirler. Seçilen bu kavram ve bununla ilgili yaşanmış deneyimin doğasını oluşturan temel temalar üzerinde derinlemesine düşünürler. Sorgulama konusuyla güçlü bir ilişki kurarak ve yazının bölümlerini bütünlü dengeleyerek incelenen kavramın bir tanımını yazarlar. Bu yaklaşımda fenomenoloji sadece bir açıklama aracı değil, aynı zamanda araştırmacının yaşanmış olanın anlamını yorumladığı yorumlama süreci olarak da görülmektedir.

Soyut olgubilim yaklaşımında ise araştırmacının yorumlarından daha çok katılımcıların deneyimlerini tanımlamalarına odaklanılır. Araştırmacının incelenen kavram üzerine görüş ve deneyimlerini kenara bırakarak yeni bir bakış açısını sahiplenmeye hazır olması esastır (Creswell, 2007:59-60). Moustakas'ın (2010) genel hatlarını belirlediği bu yaklaşımda araştırmacı bulguları önemli ifadeler veya alıntılara indirgeyerek verileri analiz eder ve ifadeleri temalar hâlinde birleştirir. Bunu takiben araştırmacı, katılımcıların kişisel deneyimlerinin bir yüzeysel tanımını ve bu deneyimlerin nasıl ve hangi bağlamda oluştuğunu içeren yapısal bir tanımını oluşturur. Bu yüzeysel ve yapısal tanımlardan ortak bir tanım oluşturulur. Bu yaklaşımda araştırmanın temel aşamaları şu şekildedir (Moustakas, 2010:87):

1. Sosyal olarak anlamı olan ve önemli bir konu seçmek.
2. Araştırma literatürünün kapsamlı bir incelemesinin yapılması.
3. Uygun ortak araştırmacıları bulmak için bir dizi ölçüt oluşturmak.
4. Ortak araştırmacılara, araştırmanın niteliği ve amacı hakkında talimatlar sağlamak yoluyla konu üzerinde ortak bir anlayış sağlamak.
5. Görüşme sürecine rehberlik edecek bir dizi soru geliştirmek.
6. Sınırları belli bir konuya odaklanan, görece olarak uzun görüşmeler yapmak ve bunları kaydetmek.
7. Konuya dair elde edilen bireysel yüzeysel ve yapısal tanımlamalardan bütünlük bir sonuca ulaşmak.

Araştırmada olgubilim modeline yönelik bu yaklaşımlardan, aşamaların daha belirgin ve anlaşılır olması ve işlevselliği sebebiyle Moustakas'ın belirlediği soyut yaklaşım tercih edilmiştir. Değerler eğitiminin günümüzde daha fazla önem kazanması, mevcut durumun detaylı olarak incelenebilmesi için katılımcılarla detaylı görüşmeler yapılması, bu görüşmelerden elde edilen verilerin çocuk kitapları ile bütünlleştirilmesi nedeniyle soyut olgubilim yaklaşımına göre gerçekleştirilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmada Türkçe öğretmenlerinden ve çocuk kitaplarından oluşan iki ayrı çalışma grubu bulunmaktadır. Öncelikle değerler ve çocuk kitaplarındaki değer öğeleri üzerine görüşlerine başvurmak üzere Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullarda görev yapan Türkçe öğretmenleriyle çalışılmıştır. Nitel bir çalışma olan araştırmada buna uygun olarak amaçsal örnekleme yöntemi kullanılarak çalışma grubu belirlenmiştir. Amaçsal örneklemenin amacı ve güçlü yanı derinlemesine çalışma için bilgi açısından zengin vakaların seçilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu yöntemle belirlenen çalışma grupları konuya dair bilgiye sahip ve oldukça çok veri sağlayabilecek kişilerden oluşur. Amaçsal örnekleme, incelenen konuyu aydınlatacak, bilgi açısından zengin vakaların seçilmesine odaklanır (Patton, 2015:401). Nicel araştırmalarda rastgele yapılan örneklem seçimlerinin aksine nitel araştırmalarda, örnekleme bulunan kişilerin seçilme olasılığı eşit değildir ve tam olarak belirlenememektedir (Cohen vd., 2000:99). Amaçsal örneklemede araştırmacılar, örnekleme dâhil edilecek katılımcıları, konuya uygunluklarına dair yargılarına dayanarak seçerler. Bu şekilde araştırmanın özel ihtiyaçları için tatmin edici bir örneklem oluştururlar (Cohen vd., 2000:104). Amaçsal örnekleme göre seçilen çalışma grupları, derin bilgi sağlamaya elverişlidir.

Araştırmada amaçsal örneklemeye uygun olarak sınıflarında kitaplık bulunan Türkçe öğretmenleri belirlenmiştir. Bunlar içerisinde “kolayda örnekleme yöntemi”ne göre seçilen, Balıkesir araştırma bölgesinden yirmi iki Türkçe öğretmeni örneklem olarak belirlenmiştir. Kolayda örnekleme yönteminde bir ana kütle içerisinde seçilen örnek kesim araştırmacının kendi düşüncelerine bağlı olarak ve tesadüfî olmadan belirlenmektedir. Bu örnekleme yönteminde verilerin ana kütleden, en hızlı, en kolay ve en ekonomik şekilde toplanması esastır (Haşiloğlu vd.: 2015:20). Kolayda örnekleme, yanıtlayıcı olarak hizmet verecek en yakın bireyleri seçmeyi ve gerekli örneklem boyutu elde edilene kadar bu süreci sürdürmeyi içerir. Öğrenciler veya öğretmen adayları gibi eğitimciler açısından kolay ulaşılabilir katılımcılar genellikle uygun örneklemeye dayalı olarak yanıtlayıcı olarak hizmet eder. Araştırmacı, örnekleme kolayca ulaşabildiği kişiler arasından seçer. Verilerin genellenebilirliği düşük olsa da nitel bir araştırma için önemli olan genellenebilirlik değil derinlemesine bilgi edinilmesidir (Cohen vd., 2000:102-103).

Belirlenen Türkçe öğretmenlerinin hepsi ortaokulun bütün sınıf kademelerinde bu zamana kadar ders vermişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden sadece Ö6, Ö9 ve Ö13 yüksek lisans mezunudur. Öğretmenlerin meslekte geçirdikleri süreler göre dağılımları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3

Öğretmenlerin meslekî deneyimlerine göre dağılımları

Meslekî Deneyim	Öğretmen	Toplam
1-5 yıl	Ö18	1
6-10 yıl	Ö1, Ö3, Ö6, Ö7, Ö10, Ö14, Ö15, Ö22	8
11-15 yıl	Ö2, Ö4, Ö11, Ö16, Ö17, Ö19, Ö20	7
16-20 yıl	Ö9, Ö12, Ö13, Ö21	4
21-25 yıl	Ö5, Ö8	2

Araştırmanın başlangıcında otuz Türk ve otuz yabancı yazarlı eserin incelenmesine karar verilmiştir. Bu eserlerin belirlenmesi amacıyla yine kolayda örnekleme yöntemine göre ulaşılabilen on ortaokuldan, okul idaresi tarafından onaylanmış güncel kitap listeleri istenmiştir. Bu okulların altısı Balıkesir, biri Kilis, ikisi Sivas ve bir tanesi de Konya’da bulunmaktadır. Okullardan elde edilen kitap listelerinin incelenmesi sonucunda, incelenecek kitapların çok fazla çeşitliliğe sahip olmadığı görülmüştür. Bu sebeple incelenecek kitap sayısı yirmi beş Türk ve yirmi

beş yabancı yazarlı eser olarak sınırlandırılmıştır. Böylece kitaplıklarda ortak olarak bulunan kitaplar daha derinlemesine incelenebilmiştir.

3.3. Veri Toplama Yöntemleri

Araştırmada seçilen eserlerin incelenmesi için doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Doküman inceleme, kitap, dergi, günlük gibi metinlerin veri kaynağı olduğu bir araştırma yöntemidir. Silverman (2018:378) metinsel verilerin araştırmacının acemi olması durumunda bile kusursuz bir veri kaynağı olabileceğini belirtmektedir. Ona göre metinler, oldukça büyük veri zenginliğine sahiptir. Ayrıca metinler diğer veri kaynaklarına göre çoğunlukla daha erişilebilir bir durumdadırlar. Hızlı bir şekilde ulaşılabilen metinsel veriler, veri analizine erken başlamayı da sağlar.

Karasar (2012:184) belgesel tarama ismi de verilen bu yöntemin iki türü olduğunu belirtmiştir. Bunlar genel tarama ve içerik çözümlemesidir. Genel tarama, literatür taraması diye adlandırılan türdür. İçerik çözümlemesi ise bir metnin önceden belirlenen özelliklerinin sayısallaştırılarak göz önüne getirildiği bir yöntemdir. Bu yöntemde sayısallaştırma ölçütlerinin önceden geliştirilmesi gerekmektedir.

Doküman incelemenin ilk aşaması yayın taramasıdır (Karasar, 2012:188). Yayın taraması incelenecek konuya dair kaynakların listelenmesidir. Daha sonra verilerin kaydedilmesi aşaması gelir. Bu aşamada araştırmada kullanılmak üzere not alma tekniği tercih edilmiştir. İncelenen eserler kavramsal çerçeveye göre incelenirken dolaylı not alma tekniği (Karasar, 2012:191) ile veriler kaydedilmiştir. Dolaylı aktarma ismi de verilen bu yöntemde yararlanmak istenen ana fikir olduğu gibi alınırken araştırmacı metnin not aldığı kısmını kendi ifadeleriyle yeniden yazar.

Araştırma kapsamında belirlenecek kitapların incelenmesi için oluşturulan değerlendirme formu Millî Eğitim Bakanlığının 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerler göz önüne alınarak oluşturulmuştur. Program incelendiğinde adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik olmak üzere 10 adet kök değer görülmektedir (URL-4).

Araştırmada öğretmen görüşlerini toplamak amacıyla görüşme yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda görüşmeler iki şekilde kullanılabilir. Veri

toplamada baskın strateji olabilirler veya katılımcı gözlem, belge analizi veya diğer tekniklerle birlikte kullanılabilirler. Her iki durumda da görüşme, açıklayıcı verileri öznelerin kendi sözcükleriyle toplamak için kullanılır. Böylece araştırmacı, görüşülenlerin araştırılan konuyu nasıl yorumladıkları hakkında kendi fikirlerini oluşturabilir (Bogdan ve Biklen, 2007:103).

Nitel görüşmeler yapılandırılma derecelerine göre değişmektedir. Bazı görüşmeler nispeten açık uçlu olmalarına rağmen belirli konulara odaklanmıştır veya bazı genel sorularla yönlendirilebilir (Merton ve Kendall, 1946:546). Brinkmann'a (2013:47) göre ise nitel görüşme yöntemi bireysel yaşanmış deneyim, dil ve iletişim, toplum ve kültür alanlarında yapılan araştırmaların hepsinde iyi olsa da en doğal olarak bireysel yaşanmış deneyimlerin incelenmesinde öne çıkmaktadırlar.

Bir görüşme rehberi kullanılsa bile nitel görüşmeler, görüşmeciye belli konuları takip etme ve konuya göre görüşme içeriğini şekillendirme şansı verirler. Görüşme yapan kişi görüşme içeriğini çok katı bir şekilde kontrol ettiğinde, kişi kendi hikâyesini kendi sözleriyle ifade edemediğinde görüşme nitel analiz aralığının dışında kalmaktadır. Diğer taraftan tamamen açık uçlu bir görüşme yapmak da mümkündür. Yapılandırılmamış görüşme denen bu yöntemde araştırmacı, görüşüleni ilgili konuda konuşmaya teşvik eder, sondalar aracılığıyla daha derin bilgiler edinmeye ve konuyu açmaya çalışır. Sonda (probe) görüşme sırasında alınan cevapların daha iyi anlaşılması, ayrıntılanması veya açıklanması için sorulan kısa sorulardır. Görüşme formu hazırlanırken beraberinde sondalar da her bir soru için hazırlanmalıdır. Yine de görüşme sırasında önceden hazırlanmamış sondalar kullanılabilir veya hazırlanmış sondalardan bazılarına ihtiyaç kalmayabilir (Yıldırım ve Şimşek 2013:161). Yapılandırılmamış görüşme yöntemi, araştırılan konunun yön gösterdiği, esnek bir buluş stratejisi olarak da görülmektedir (Mischler, 1991:27).

Yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi, yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme yöntemlerinin özelliklerini taşıyan, bir orta yol olarak tercih edilir. Bir seferde tek bireyle karşılıklı olarak görüşülen yarı yapılandırılmış görüşmede genellikle “neden” ve “nasıl” sorularının çoğunlukla yer aldığı, kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşan bir karışım kullanılır. Diyalog, standartlaştırılmış bir ankette olduğu gibi sorulara sıkı bir şekilde bağlı kalmak yerine, araştırılan konuya bağlı kalarak öngörülemeyecek başka konulara da girebilir. Nadiren odak grupları kadar

uzun sürmelerine rağmen telefon anketlerinden daha uzun olabilir. Yaklaşık bir saat, hem görüşmeci hem de katılımcı için yorgunluğu en aza indirmek adına bu görüşme yöntemi için azami uzunluk olarak kabul edilebilir (Adams 2015: 366).

Araştırmaya konu olan eserlerin incelenmesi sırasında analizin objektifliğini korumak için araştırmacı tarafından geliştirilen “Değer Aktarımı Değerlendirme Formu” (Ek 1) kullanılmıştır. Bu değerlendirme formunda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer verilen kök değerlerin incelenecek eserlerdeki dağılımlarını, sıklıklarını ve yerlerini belirlemek amacıyla her bir değere eser içerisinde denk gelen ifade değerlendirme formunda not edilmiştir. “Değer Aktarımı Değerlendirme Formu”nun geliştirilmesinde öncelikle 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan kök değerler incelenmiştir. Bunlar sırasıyla adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik şeklindedir. Öncelikle tüm çocuk kitapları ifade edilen on adet kök değer açısından okunmuştur. Kitapların okunması sırasında eşzamanlı olarak kök değerlerin birden fazla alt başlık açısından farklılaştığı gözlemlenmiştir. Bu alt başlıklar not alınmış ve kitapların tamamının okunmasının ardından Değer Aktarımı Değerlendirme Formu öncelikle on kök değer sonrasında da her değer altında beş alt kategori olacak şekilde oluşturulmuştur. Alt kategoriler “değerin ifade ediliş biçimi” olarak etiketlenmiştir. Ardından kitapların analizini hem kolaylaştırmak hem de nesnel biçimde gerçekleştirmek için “Değer Aktarımı Değerlendirme Formu Analiz Rubriği” (Ek 2) geliştirilmiştir. Rubriğin geliştirilmesinde daha önce ifade edildiği üzere tüm kitapların analizi yapılırken kök değerler ve değer aktarım biçimlerinin metin içinde nasıl ifade edildiğine dikkat edilmiştir. Bu sayede hangi değer hangi biçimde hangi ifadelerle ortaya koyulduğu belirlenmiştir. Bu sayede nitel olarak yürütülen çalışmada gerçekleştirilen analizlerin sübjektifliğinden doğabilecek durumların ortadan kaldırılması hedeflenmiştir.

Nitel görüşme yöntemleri günümüzde eğitim ve sağlık bilimleri, genel olarak sosyal bilimlerde bilimsel ortamın diğer birçok köşesinde anahtar bir yöntem haline gelmiştir. Hatta bazı bilim insanları görüşmenin sosyal bilimlerin ve toplumun bizi ilgilendiren konuları incelemesi yönünden temel veri kaynağı haline geldiğini belirtmektedir (Brinkmann, 2013:1). Nitel görüşme yöntemlerinin yapılarına göre yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış olmak üzere farklı türleri bulunmaktadır. Açık uçlu sorulara yer vermesi, konunun önceden belirlenmeyen

boyutlarına görüşme sırasında ulaşılabilmesi ve aynı zamanda belli bir çerçeve dâhilinde kalması nedeniyle yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, bir gruptaki her bir bireyin görüşü elde edilmek istendiğinde, sondalamaya ve açık uçlu sorular sormaya başvurulması gerektiğinde avantajlı bir yöntemdir (Adams, 2015: 367). Yarı Yapılandırılmış Görüşmeler için araştırmacı tarafından geliştirilen “Değerler Eğitimi Görüşme Formu” kullanılmıştır. Bu formun geliştirilmesinde öncelikle alan yazın taranmış ve kuramsal çerçeve oluşturulmuştur. İlgili ve benzer yöntemler kullanılan araştırmalarda yer alan veri toplama araçları incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda oluşan taslak form için üç Türkçe eğitimi alan uzmanı ve bir ölçme değerlendirme uzmanından uzman görüşleri alınmıştır. Oluşturulan taslak form uzmanların kullanılan ifadelerin dili ve araştırılan konunun içeriğini kapsamaması hakkındaki görüşleri doğrultusunda düzenlenmiştir. Oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formunda, değerler eğitimi ve okul kitaplıklarındaki eserlere dair öğretmen görüşlerinin yeterince alınabilmesi adına 30 adet açık uçlu soruya yer verilmiştir.

Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunun uygunluğunu sağlamak için pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. İki Türkçe öğretmeni ile yapılan pilot görüşmelerde görüşmelerin uzunluğu, elde edilen verilerin yeterliliği, öğretmenlerin sorulara karşı rahat ve içtenlikle cevap verip vermediği hakkında notlar alınmıştır. Pilot görüşmeler sonunda öğretmenlere görüşmenin nasıl hissettirdiği ve anlaşılabilirliği hakkında sorular sorulmuştur. Bu sorular şunlardır:

1. Görüşme sizce yeterince uzun muydu?
2. Görüşmede sizi rahatsız eden bir soru var mıydı?
3. Görüşmenin konunun içeriğini yeterince kapsadığını düşünüyor musunuz?
4. Görüşme hakkında önermek istediğiniz bir şey var mı?

Alınan geribildirimlerde ölçülmek istenen boyutların öğretmenler tarafından kolaylıkla anlaşıldığı, alınan cevapların ölçülmek istenen boyuta uygun olduğu belirlenmiş ve görüşme formu son haline getirilmiştir.

3.4. Veri Toplama Süreci

Bu bölümde elde edilen verilerin toplanması sırasında gerçekleştirilen işlemler yer almaktadır. Bunlar söz konusu kitapların incelenmesi ve öğretmen görüşlerinin elde edilmesi başlıklarında açıklanmıştır.

3.4.1. Kitapların İncelenmesine Dair Süreç

Araştırmanın ilk aşamasını incelenecek kitapların belirlenmesi oluşturmaktadır. Bu eserlerin belirlenmesi için öncelikle farklı illerde ulaşılabilen on adet ortaokul ile iletişime geçilmiştir. Bu okullardaki yönetici ve Türkçe öğretmenleriyle yapılan görüşmeler neticesinde okullarında sınıf veya okul kitaplığı olup olmadığı belirlenmiştir. Ulaşılan bütün okullarda okul veya sınıf kitaplıklarından en az biri bulunmaktadır. Okulların illere göre dağılımı ve genel özellikleri Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4.

Kitap listelerinin oluşturulmasında faydalanan okulların illere, öğrenci sayısı ve kitap sayısına göre dağılımı

Okulun bulunduğu il	İlçe	Öğrenci sayısı	Kitaplıktaki kitap sayısı
Balıkesir (1)	Merkez	576	230
Balıkesir (2)	Merkez	458	212
Balıkesir (3)	Merkez	516	329
Balıkesir (4)	Merkez	753	351
Balıkesir (5)	Merkez	510	185
Balıkesir (6)	İvrindi	542	197
Konya (1)	Meram	631	2600
Sivas (1)	Merkez	1062	545
Sivas (2)	Suşehri	287	540
Kilis (1)	Merkez	358	500

Tablo 4’te yer alan okullardan elde edilen kitap listeleri taranarak en çok hangi kitapların bulunduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu kitaplar araştırmanın odak noktası olan incelenecek eserler listesini oluşturmuşlardır. Bu kitaplar arasında bulunan “Mesnevi’den Seçmeler” eseri okullarda bulunan baskıları arasında, seçilen öykülerin çok fazla farklılık göstermesi sebebiyle değerlendirme listesine alınmamıştır. Ayrıca taranan okul kitaplıklarının hepsinde bulunan Ömer Seyfettin’in “Yalnız Efe” eseri bir öyküdür ve yazarın farklı diğer öyküleriyle kitaplaştırılmış. Bu eserin baskıları arasında da seçilen öyküler çok fazla değişim göstermektedir. Bu sebeple sadece “Yalnız Efe” öyküsü incelenmiştir. Buna göre incelenmek üzere belirlenen eserler ve kitap listesi elde edilen okulların kaçında bulundukları Tablo 5 ve 6’da sunulmuştur:

Tablo 5.
Türkçe eserlerin listesi

Eser numarası	Eser adı	Yazar	Türü	Bulunan okul sayısı
1.	Yalnız Efe	Ömer Seyfettin	Öykü	10
2.	Dede Korkut Hikâyeleri		Destan	10
3.	Vatan Yahut Silistre	Namık Kemal	Tiyatro	9
4.	Benim Küçük Dostlarım	Halide Nusret Zorlutuna	Anı	9
5.	Gümüş Kanat	Cahit Uçuk	Roman	8
6.	Tanrı Misafiri	Reşat Nuri Güntekin	Öykü	8
7.	Altın Işık	Ziya Gökalp	Masal	8
8.	Şermin	Tevfik Fikret	Şiir	7
9.	87 Oğuz	Rakım Çalapala, Nimet Çalapala	Roman	7
10.	Bir Küçük Osmancık Vardı	Hasan Nail Canat	Roman	7
11.	Dokuzuncu Hariciye Koğuşu	Peyami Safa	Roman	7
12.	Dünya Çocukların Olsa	Gülten Dayıoğlu	Roman	7
13.	Göl Çocukları	İbrahim Örs	Roman	7
14.	Halime Kaptan	Rıfat Ilgaz	Roman	7
15.	Osmancık	Tarık Buğra	Roman	7
16.	Parbat Dağı'nın Esrarı	Gülten Dayıoğlu	Roman	7
17.	Şimdiki Çocuklar Harika	Aziz Nesin	Roman	7
18.	Yankılı Kayalar	Yılmaz Boyunağa	Roman	7
19.	Yer Altında Bir Şehir	Kemalettin Tuğcu	Roman	7
20.	Ömer'in Çocukluğu	Muallim Naci	Öykü	7
21.	Serçekeş	Cahit Zarifoğlu	Masal	7
22.	Sevdalı Bulut	Nazım Hikmet	Masal	7
23.	Yürekdede ile Padişah	Cahit Zarifoğlu	Masal	7
24.	Aldı Sözü Anadolu	Mehmet Önder	Deneme	7
25.	Eşref Saat	Şevket Rado	Deneme	7

Tablo 6.
Çeviri eserlerin listesi

Eser numarası	Eser adı	Yazar	Türü	Bulunan okul sayısı
1.	Define Adası	Robert Louis Stevenson	Roman	10
2.	Çocuk Kalbi	Edmondo De Amicis	Roman	10
3.	Andersen Masalları	Hans Christian Andersen	Masal	10
4.	İnsan Ne ile Yaşar	Lev Tolstoy	Öykü	9
5.	Tom Sawyer'ın Maceraları	Mark Twain	Roman	9
6.	Seksen Günde Dünya Gezisi	Jules Verne	Roman	9
7.	Alice Harikalar Diyarında	Lewis Carol	Roman	9
8.	Beyaz Diş	Jack London	Roman	9
9.	Beyaz Zambaklar Ülkesinde	Grigory Petrov	Roman	9
10.	Pinokyo	Carlo Collodi	Roman	9
11.	Heidi	Johanna Spyri	Roman	9
12.	Vahşetin Çağrısı	Jack London	Roman	9
13.	Mutlu Prens	Oscar Wilde	Öykü	9
14.	Momo	Michael Ende	Roman	7
15.	Pollyanna	Eleanor Porter	Roman	7
16.	Şeker Portakalı	Jose Mauro de Vasconcelos	Roman	7
17.	Yaşlı Adam ve Deniz	Ernest Hemingway	Roman	6

18.	Peter Pan	James Matthew Barrie	Roman	6
19.	Beyaz Yele	Rene Guillot	Roman	6
20.	Oz Büyücüsü	L. Frank. Baum	Roman	6
21.	Değirmenimden Mektuplar	Alphonse Daudet	Roman	6
22.	Gümüş Patenler	Mary Mapes Dodge	Roman	6
23.	Uçan Sınıf	Erich Kastner	Roman	6
24.	Ölümsüz Aile	Natalie Babbitt	Roman	6
25.	Sol Ayağım	Christy Brown	Roman	6

3.4.2. Öğretmen Görüşmelerine Dair Süreç

Araştırmamızın Türkçe öğretmenlerinin değerler eğitimi ve çocuk kitaplarının bu konudaki etkisi üzerine görüşlerine başvurulmuş ikinci aşamasında, görüşmelerde kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Bunun için alanyazın taranmış ve hem ana konunun hem de görüşme yönteminin özelliklerine dair bilgi toplanmıştır. Toplanan bilgiler sonucunda araştırmaya en uygun görüşme türünün yarı yapılandırılmış görüşme olduğu sonucuna varılmıştır. Nitel araştırmalarda yarı yapılandırılmış görüşme, "Anlatılan fenomenin anlamını yorumlamak için görüşülen kişinin yaşam dünyasının açıklamalarını elde etmek amacıyla yapılan bir görüşme" olarak tanımlanır (Kvale ve Brinkmann, 2008:3).

Yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırmacıya görüşmenin önceden hazırlanmış bir düzene bağlı yürütülürken aynı zamanda farklı sorulara da yer verebilmesi kolaylığını sağlamaktadır. Görüşmenin belli bir protokol çerçevesinde yürütülmesi sebebiyle de sistemli ve karşılaştırılabilir veriler sunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu sebeple bu araştırma yöntemi eğitimbilimde kullanılmaya daha uygundur denilebilir.

Görüşme sorularının uygunluğu kadar araştırmacı ve görüşülen arasındaki sağlıklı diyalog da elde edilen verilerin kalitesi için önem taşımaktadır. Mayo (1933: 65, akt. Brinkman, 2013:8) görüşme sırasında araştırmacıların dikkatlerinde bulundurması gereken şu öğütleri vermektedir:

1. Tüm dikkatinizi görüşülen kişiye verin ve bunu yaptığınızı açıkça gösterin.
2. Dinleyin, konuşmayın.
3. Asla tartışmayın; asla tavsiye vermeyin.
4. Şunları dikkatle dinleyin: (a) söylemek istediği şeyler, (b) söylemek istemediği şeyler, (c) yardım almadan söyleyemeyeceği şeyler.

5. Dinlerken geçici olarak ve düzeltmek için konunun içeriğine dair oluşturduğunuz şablona uygun müdahalelerde bulunun. Zaman zaman söylenenleri özetleyin ve yorum için sunun (ör. "Söylemek istediğiniz bu mu?"). Bunu her zaman büyük bir dikkatle yapın, bir şey eklemeyecek veya çarpıtmayacak şekilde netleştirmeye çalışın.

6. Söylenen her şeyin özel bilgi olarak görülmesi ve kimseye ifşa edilmemesi gerektiğini unutmayın.

Seçilen görüşme türü uyarınca “Değerler Eğitimi Görüşme Formu” oluşturulmaya başlanmıştır. Değerler eğitimi ve çocuk kitapları üzerine yapılan alanyazın taramaları sonucu elde edilen bilgiler doğrultusunda konunun ana hatlarını ortaya koyacak görüşme soruları hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular değerler eğitimi, çocuk kitapları ve okul-sınıf kitaplıkları hakkında olmak üzere üç bölüme ayrılarak görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formunun oluşturulmasından sonra pilot görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelere dair bilgiler aşağıda bulunmaktadır.

3.4.2.1. Pilot Uygulamalar

Görüşme formunun ve görüşme sürecinin uygunluğunun belirlenmesi amacıyla iki adet pilot görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerden elde edilen veriler, uzmanlar ve öğretmenlerden alınan görüşler doğrultusunda görüşme formuna son hâli verilmiştir. Ö1 ve Ö2 kod isimleriyle araştırmada yer alacak olan pilot görüşme öğretmenlerinden elde edilen veriler ve görüşmelere dair dönütler aşağıdaki gibidir:

3.4.2.1.1. Ö1 Kod İsimli Öğretmenle Yapılan Pilot Görüşme

Ö1 eğitim fakültesi, lisans mezunu ve 9 yıllık bir öğretmendir. Eğitim hayatı boyunca ortaokulun bütün sınıf seviyelerinde ders vermiş, deneyim sahibi olmuştur. Pek çok farklı okulda görev yapmış, farklı sosyoekonomik düzeyden bölgelerden öğrencilere ders vermiştir.

Görüşme tamamen bilgisayar ortamında, “Zoom” uzaktan görüşme programı kullanılarak ve görüntü paylaşımı olmadan yapılmıştır. Görüşmenin bu şekilde yürütülmesi görüşülenin kimliğinin saklı kalması ve kendisini daha rahat hissedip cevaplamasını sağlayıp güvenini kazanması amacıyla yapılmıştır. Öğretmenin cevap vermek istemediği veya soruyu anlamadığı bir durum yaşanmamıştır. Böylece görüşme formunun içinde rahatsız edici öğeler barındırmadığı ve anlaşılır olduğuna

karar verilmiştir. Görüşme toplam yirmi beş dakika sürmüştür. Görüşme sırasında bazı sorularda öğretmenin konuşmaya daha istekli olduğu göze çarpmaktadır. Bu soruların hangileri olduğuna bakıldığında, sondalarla içeriği genişletilen sorular olduğu belirlenmiştir. Bu sorulardan daha çok veri elde edilmiş ve görüşme formundaki uygun sorulara sondalar eklenmiştir.

Ö1 görüşme sonrası sorulan, görüşme formuna dair sorulara şu cevapları vermiştir:

Araştırmacı: Görüşme sizce yeterince uzun muydu?

Ö1: *“Evet yeterince uzundu, daha uzun sürmesini istemezdim.”*

Araştırmacı: Görüşmede sizi rahatsız eden bir soru var mıydı?

Ö1: *“Hayır, hiçbir soruda rahatsızlık duymadım.”*

Araştırmacı: Görüşmenin konunun içeriğini yeterince kapsadığını düşünüyor musunuz?

Ö1: *“Belki eklenebilecek bazı noktalar vardır ama şu an aklıma gelmiyor.”*

Araştırmacı: Görüşme hakkında önermek istediğiniz bir şey var mı?

Ö1: *“Bazı sorularda iki farklı şey soruluyor gibi, örneğin “öğrencilere en çok etki eden ve en eksik olan değer” sorusu. Bunlar ayrılabilir.”*

Bu görüşmeden elde edilen deneyim doğrultusunda “öğrencilere en çok etki eden ve en eksik olan değer” ifadesinin geçtiği soru iki ayrı soru olarak yeniden düzenlenmiştir. Daha sonra elde edilen uzman görüşü sonucunda ise “öğrencilerde en çok eksikliği görülen değer” sorusu tamamen görüşme formundan çıkarılmıştır.

3.4.2.2. Ö2 Kod İsimli Öğretmenle Yapılan Pilot Görüşme

Ö2 eğitim fakültesi, lisans mezunudur. 18 yıldır öğretmenlik yapan Ö2, ortaokulun bütün kademelerinde bu zamana kadar derse girmiş deneyimli bir öğretmendir. İdarecilik de yapmış olan Ö2, üç seneyi aşkın süre müdür yardımcılığı yapmıştır.

İlk pilot uygulamada olduğu gibi tamamen bilgisayar ortamında gerçekleştirilen görüşme otuz dakika kadar sürmüştür. Hem süre bakımından hem de

içerik bakımından ilk pilot görüşmeye göre daha zengin bir görüşme olmuştur. Bunda Ö2'nin meslekte daha fazla deneyim sahibi olmasının yanı sıra araştırmacının da ilk uygulamadan sonra soruları öğretmene daha açık ifade edecek sondalar kullanmasının etkisi olduğu kabul edilebilir. Sorulara verilen cevaplarda öğretmenin daha çok anılarına başvurması da bunun bir kanıtıdır. Meslekî deneyimleriyle cevap vermek, görüşlerini bunlara dayandırmak Ö2'de daha çok rastlanmaktadır.

Ö2'ye görüşme sonrası sorulan, görüşme formuna dair sorulara şu cevaplar alınmıştır:

Araştırmacı: Görüşme sizce yeterince uzun muydu?

Ö2: *“Hiç süreye bakmadım açıkçası ne kadar sürdü onu da bilmiyorum. Benim için sıkıntı yok iyi, güzeldi, çok uzamadı. Çok kısa da sürmedi.”*

Araştırmacı: Görüşmede sizi rahatsız eden bir soru var mıydı?

Ö2: *“Yok herhangi sorudan rahatsız olmadım. Biraz şöyle yani şöyle hissettiğim oldu mesela siz başka bir şey sorup ben başka bir şey cevaplanmış olabilirim. Yani soruyu acaba istenilen tarzda cevaplamadım gibi bir kaygı oluşmuş olabilir. Yani ben içimden gelenleri söyledim en azından. Yani sizin sorduğunuz şeylerden başka bir şekilde cevap vermiş olabilirim kaygısı oluştu. Bu şekilde düşündüğüm için bunlar yani bu şekilde düşünüyorum, sıkıntı yok.”*

Araştırmacı: Görüşmenin konunun içeriğini yeterince kapsadığını düşünüyor musunuz?

Ö2: *“Şimdi aklıma gelmiyor. Biraz düşünürsem sanırım ekleyecek şeyler bulabilirim ama yeterli gibi.”*

Araştırmacı: Görüşme hakkında önermek istediğiniz bir şey var mı?

Ö2: *“Değerlerle ilgili bir ön bilgilendirme olsa belki daha çok cevap verebilirdim gibi. Ne kadar sorulara cevap verebildiğim konusunda hani kaygı olmuştu.”*

Bu görüşme sonucunda elde edilen bulgulara göre görüşme işlemi sırasında öğretmenlerin “sınav” kaygısı benzeri bir duygu geliştirebilecekleri öngörülmüştür. Ö2'nin değerlere dair ön bilgilendirme almak istemesi ve sorulara doğru cevap verip

veremediğinin kaygısını duyduğunu belirtmesi bu görüşü desteklemektedir. Bunda öğretmenin daha önce herhangi bir görüşme sürecinde bulunmamış olması da etkindir. Bu uygulama gibi diğer görüşmelerde de öğretmenlerin deneyimsiz olacağı tahmin edilmiştir. Bu doğru cevap verme kaygısının verilerin doğruluğunu etkileyeceği düşünülebilir. Bu sebeple esas uygulamaya geçmeden önce bunun ortadan kaldırılması ve görüşülenin daha rahat cevaplar verebilmesi adına, görüşmeyle ilgili kısa bir bilgilendirme yapılmasına karar verilmiştir. Buna göre görüşme öncesi öğretmenlere bu görüşme sorularına herhangi bir doğru ya da yanlış cevabın olmadığı, önemli olanın sorulara dair kendilerinin ne düşündüğü olduğunun söylenmesine karar verilmiştir.

3.4.3. Esas Görüşmelere Dair Süreç

Balıkesir iline bağlı okullarda görev yapan öğretmenlerden seçilen çalışma grubu ile yapılan görüşmeler 3 haftalık bir sürece yayılmıştır. Pilot görüşmeler sonucu yapılan değişikliklerle son hâli verilen görüşme formu kullanılan görüşmeler, bilgisayar aracılığıyla, “Zoom” uzaktan görüşme programı kullanılarak yapılmıştır. Görüşmeler sırasında sadece ses kaydı alınmış, alınan ses kayıtları aynı gün içerisinde yazıya aktarılmıştır. Kayıtların yazıya aktarılması sırasında kullanılan ifadeler olduğu gibi korunmuş, hiçbir değişiklik yapılmamıştır.

3.5. Verilerin Analizi

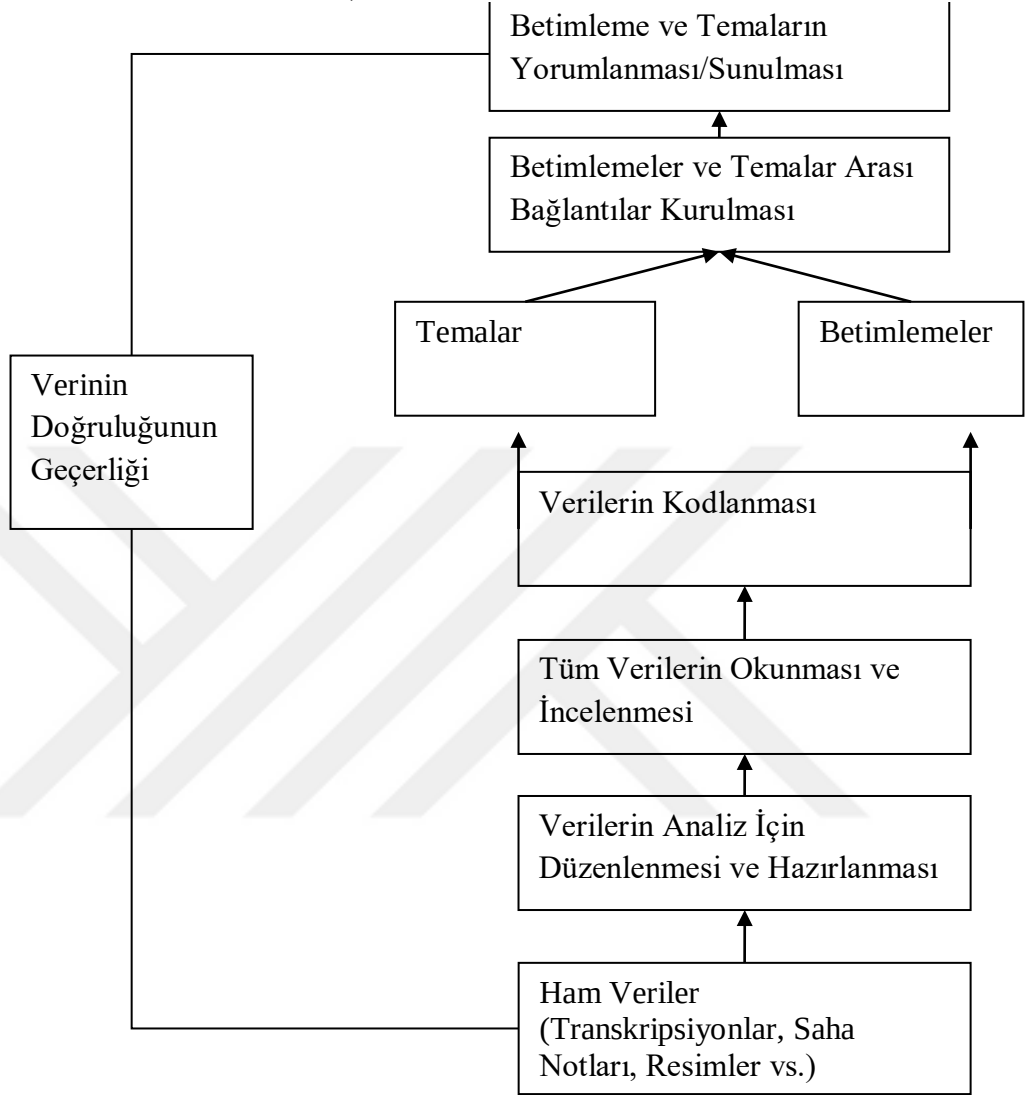
Araştırmada elde edilen verilerin analizinde içerik analizi tercih edilmiştir. Patton (2015:790) içerik analizini genel olarak, bir miktar nitel materyali ele alarak bunlardan elde edilen veriyi temel tutarlılıklarını ve anlamlarını belirlemek üzere, basitleştirme ve anlamlandırma çabası olarak tanımlamaktadır. İçerik analizi ile incelenen verilerden elde edilen temel anlamlar, kalıplar ve temalar olarak sınıflandırılabilir. Bu kalıp ve temalar, yorumlanarak okuyucunun anlayabileceği bir şekilde yazıya dökülür (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Kalıplar ve temalar arasındaki temel fark, kalıpların tanımlayıcı bir bulguyu ifade ederken temanın bu bulgunun dâhil olduğu kategorik ifade olmasıdır. Örnek olarak “bütün katılımcılar değerler eğitimi gerekliliğini gördüklerini bildirdi” ifadesi bulgular içerisindeki bir kalıptır. Bu kalıptan elde edilen anlam “olumlu tutum” temasında kategorize edilebilir. Dolayısıyla elde edilen bu veriler “değerler eğitime karşı öğretmenler arasında olumlu bir tutum olduğu” sonucuna ulaşmayı sağlayabilir.

Görüşmeler sırasında alınan ses kayıtları dinlenerek bilgisayar ortamında bire bir yazıya aktarılmıştır. Görüşmelerden elde edilen ham verileri yazıya geçirirken öğretmenlere “Ö1, Ö2, Ö3...Ö20” biçiminde kod isimleri verilmiştir.

Araştırmada veri analizi uygulamalarında Creswell (2017) tarafından oluşturulan nitel veri analizi işlem tablosu takip edilmiştir. Creswell ham verilerin toplanması ardından beş ana adımda betimlediği işlem tablosunda, geçerlik ve güvenirliği bu işlemlerin tümünü kontrol eden genel bir işlem adımı olarak ele almıştır. İşlem tablosu Şekil 3’te sunulmuştur:

Şekil 3

Veri analizi süreci (Creswell, 2017:269)

Bu işlem tablosundaki adımlara göre araştırmada uygulanan veri analizi işlemleri şöyledir:

1. Verilerin Analiz İçin Düzenlenmesi ve Hazırlanması: Bu aşama görüşmelerin yazıya dökülmesini, malzemenin optik olarak taranmasını, notların yazılmasını, tüm görsel malzemenin kataloglanmasını ve bilgi kaynaklarına bağlı olarak verilerin farklı türlere ayrılıp düzenlenmesini içermektedir. Katılımcılarla yapılan görüşmelerin ses kayıtları, konuşma unsurlarına dokunulmadan, kısaltma, düzeltme veya sadeleştirme olmadan aslıyla aynı olacak şekilde yazıya geçirilmiştir. İncelenen kitaplarda ise araştırmacı eserlerin sahip olduğunu belirlediği değer

ifadelerini yazıya geçirmiştir. Bu ifadeler eserlerde geçtikleri biçimde, asıllarına müdahale etmeden alınmıştır.

2. Tüm Verilerin Okunması ve İncelenmesi: Bu adımda elde edilen bilgiler hakkında genel bir fikir oluşturulması ve genel anlam üzerinde düşünülmesi sağlanır. Katılımcıların hangi genel görüşleri söyledikleri, görüşlerin tonunun ne olduğu üzerine düşünülür. Verileri genel derinliği, güvenilirliği ve kullanımına ilişkin izlenim edinilir. Transkriptlerin veya gözlemsel alan notlarının kenarlarına notlar alınabilir ve bu aşamada verilerle ilgili genel düşünceler kaydetmeye başlanır. Araştırmada bu adım dâhilinde elde edilen görüşme transkriptleri tamamen okunmuş ve gerekli yerlerde notlar alınmıştır. Notlar transkriptlerde ilgili sayfanın yanında ve ayrıca görüşlere dair alınan notların toplandığı ayrı bir dosyada bütün olarak yazılmıştır. Görüşmelerde geçen genel kalıp ve temalar belirlenmiştir.

Aynı şekilde incelenen eserlerden alınan değer ifadeleri de her kitap için ayrı ayrı ve bütün kitapları bir arada olmak üzere birkaç kere baştan sona okunmuştur. Okumalar sırasında ifadelere dair notlar alınmıştır. Bunlar da yine ilgili sayfanın yanında ve ayrıca ifadelerle ilgili alınan notların toplandığı ayrı bir dosyada bütün hâlde yazılmıştır. Notlar dosyaya APA alıntı yapma kurallarına göre yazılarak ilgili ifadeye tekrar bakma ihtimali için kolaylık sağlanmıştır.

3. Verilerin Kodlanması: Bu adımda veri yığınları belli temalar dâhilinde, bir kategoriye temsil edecek şekilde bir sözcük yazarak düzenlenmektedir. Veri toplama sırasında toplanan metin verilerini veya resimleri almayı, cümleleri veya resimleri kategorilere ayırmayı ve bu kategorileri bir terimle etiketlemeyi içermektedir. Kodlama el veya bilgisayar kullanılarak yapılabilir. Creswell (2017) karşılaşılabilecek kodları beklendi kodlar, sürpriz kodlar, olağandışı kodlar olarak üçe ayırmaktadır.

Araştırmada veriler görüşme ve kitap incelemelerinden alınan notlar üzerine yapılan okumalar sonucu araştırmacı tarafından kodlanmıştır. Bu kodlamalar sırasında farklı alan uzmanlarına danışılmış ve bazı kodlamalar hakkında onların görüşleri de alınarak kodlayıcı güvenilirliğini artırmaya çalışılmıştır.

4. Betimlemeler ve Temalar Arası Bağlantılar Kurulması: Kodlama süreci boyunca elde edilen temalardan betimlemeler oluşturma sürecidir. Oluşturulan

betimlemeler insanlar, yerler veya olaylar hakkında ayrıntılı bilgi oluşturmaktadırlar. Araştırmada bu adım dâhilinde, oluşturulan kodlamalarla belirlenen temalara bakılarak değerler eğitimi olgusuna dair betimlemeler yapılmıştır. Ortaya çıkan temaların birbiriyle olan ilişkileri incelenerek eser incelemeleri ve öğretmen görüşleri arasındaki ilgili noktalara değinilmiştir.

5. Betimleme ve Temaların Sunulması: Nitel araştırma anlatımında betimlemeler ve temaların sunumunda en popüler yaklaşım, analizin bulgularını iletme için bir anlatı dili kullanmaktır. Bu analiz sırasındaki olayların bir kronolojisini içeren bir tartışma, birkaç temanın ayrıntılı tartışması (alt temalar, belirli resimler, bireylerden çoklu bakış açıları ve alıntılarla birlikte) veya birbiriyle bağlantılı temalar içeren bir tartışma olabilir. Birçok nitel araştırmacı, tartışmalara ek olarak görseller, şekiller veya tablolar da kullanmaktadır. Veri analizinin bu aşamasında araştırmaya uygun biçimde eserlerin içerdiği tespit edilen temalardan elde edilen betimlemeler, okuyucuya kolay ve anlaşılabilir bir dille aktarmıştır. Öğretmen görüşleriyle kesişen betimlemelere özellikle yer verilmiştir. Öğretmen görüşlerinden elde edilen betimlemelerde Türkçe öğretmenlerinin değerler eğitimi bakış açısını, değerler eğitiminin sınıf ortamında nasıl gerçekleştiği ve sınıf-okul kitaplıklarının buradaki rolüne dair bir tablo ortaya konmuştur.

3.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmacıların çoğu, nicel araştırmalar için kullanılan geçerlik ve güvenilirlik prosedürlerini kullansa da bazıları, geçerlilik ve güvenilirliğin nitel araştırma çabalarına uygun olmadığını belirtmektedirler. Bunun yerine araştırmacının dürüstlüğüne inandırıcılığının, uzmanlığının ve bütünlüğünün önemine vurgu yapmaktadırlar (Fraenkel ve Wallen, 2006:161). Creswell (2017) de benzer bir görüşle nitel araştırma yazınında geçerlik ve güvenilirliğin araştırmacının dürüstlüğü, özgünlüğü ve saygınlığı bağlamında yer aldığını belirtmiştir. Araştırmacının bu özellikleri yanı sıra kullanılan veri toplama araçlarının da geçerlik, güvenilirlik özelliklerine sahip olması gerekmektedir.

Gibbs (2007, akt. Creswell, 2017) tarafından tavsiye edilen nitel araştırma güvenilirlik artırma işlemlerinin araştırmadaki uygulamaları şunlardır:

Transkripsiyon sırasında hata yapılmadığından emin olmak için ses kayıtları tekrar tekrar dinlenerek kontrol edilmiştir.

Kodlama sürecinde kodların tanımında bir kayma olmadığından emin olmak için kodların hangi anlamlara geldiği not edilmiş ve bu notlara sıklıkla bakılmıştır.

Görüşme formunun kapsam geçerliğini belirlemek için pilot uygulamadan sonra dört alan eğitimi uzmanı ve beş Türkçe öğretmeninden görüş alınmıştır. Veneziano ve Hooper (1997, akt. Yurdugül, 2005:2) uzman sayısı ve ulaşılması gereken kapsam geçerlik oranı Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7.

Uzman sayısının asgari kapsam geçerlik oranına göre dağılımı

Uzman Sayısı	Asgari Kapsam Geçerlik Oranı
5	0.99
6	0.99
7	0.99
8	0.78
9	0.75
10	0.62
11	0.59
12	0.56
13	0.54
14	0.51
15	0.49
20	0.42

Buna göre dokuz alan eğitimi uzmanından alınan görüşler arasındaki asgari anlamlılık oranı 0.75 olarak görülmektedir. Bu araştırmanın kapsam geçerliği için alınan uzman görüşlerinin kapsam geçerlik oranı 0.85 olarak tespit edilmiştir. Bu oran kapsam geçerliğinin sağlanması için yeterli derecede anlamlılık göstermektedir.

Araştırmacı güvenirliğinin hesaplanmasında (Güvenirlik = Görüş Birliği/Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı) güvenirlik formülü kullanılmıştır (Miles ve Huberman, 1994:64). İki alan eğitimi uzmanı tarafından aynı eserin (Çocuk Kalbi, Edmond de Amicis) değerlendirme formu kullanılarak yapılan incelemelerinden alınan sonuçlar bu formüle göre hesaplanmıştır. Üç alan eğitimi uzmanından alınan görüşlere göre yapılan hesaplama sonucunda araştırmacı güvenirlik düzeyi 0.88 olarak bulunmuştur. Bu sonuç doğrultusunda uzmanlar tarafından yapılan değerlendirmelerin birbirlerine benzer olduğu görülmektedir.

3.7. Etik İlkelerin Sağlanması

Çalışmada etik ilkelerin sağlanması amacıyla Balıkesir İl Millî Eğitim Müdürlüğünden araştırma izni alınmıştır. Öğretmenlerle ve okul yöneticileri ile yapılan görüşmelerde araştırma izni beyan edilmiştir. Ek olarak öğretmenlere ait

kişisel bilgiler ve okullara ait bilgilerin üçüncü kişilerle paylaşılmayacağı, yalnızca bu çalışma kapsamında kullanılacağı ifade edilmiştir. Ancak yine de çalışmaya katılmaya gönüllü olmayan öğretmen ve okullar için bir zorlama yapılmamıştır.

Kitap listesini paylaşan okullara yer aldıkları il bazında sadece numaralandırılarak, öğretmenlere de Ö1, Ö2, ... şeklinde kodlanarak yer verilmiştir. Bunun dışında herhangi bir kurum veya kişiyi işaret eden açıklamalardan kaçınılmıştır.

BULGULAR

Bu çalışmanın problem cümlesi olan “Okul kitaplıklarında bulunan eserlerin taşıdığı değerler eğitimi öğeleri nelerdir?” sorusuna ve alt problemlere dair elde edilen bulgular bu bölümde yer almaktadır.

4.1. Birinci Alt Problemle İlgili Bulgular

“Belirlenen okul kitaplıklarındaki eserlerde hangi değerler, ne sıklıkla ifade edilmektedir?” alt problem cümlesine dair bulgular bu bölümde yer almaktadır. Belirlenen okul kitaplıklarından seçilen eserlerde aranan kök değerler ve bunların ifade ediliş biçimlerine dair bulgulara, her bir kök değere ait olan başlık altında yer verilmiştir.

4.1.1. Adalet Kök Değerine Dair Bulgular

“Değer Aktarımı Değerlendirme Formu”nda belirlenen adalet kök değerine ait ifade ediliş biçimlerinin tanımları ve bu kök değer için elde edilen bulgular bu bölümde yer almaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda adalet kök değerine ilişkin, incelenen Türkçe eserlerden elde edilen bulgular Tablo 8’de, yabancı yazarlı eserlerden elde edilen bulgular Tablo 9’da yer almaktadır:

Tablo 8.

Adalet kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	Adaletli davranmak	Adaleti öğütlemek/yüceltmek	Adil olanı belirtmek/Adaleti savunmak	Adaletin yerini bulması	Eşitliği savunmak	f
Altın Işık	5	6	4	7	6	28
Osmancık	7	5	2	2	2	18
Yalnız Efe	-	1	6	3	1	11
Halime Kaptan	-	4	3	2	2	11
Aldı Sözü	2	5	-	2	-	9
Anadolu	-	1	1	4	3	9
Şimdiki	-	1	1	4	3	9
Çocuklar Harika	-	1	1	4	3	9
Dede Korkut Hikâyeleri	2	-	2	2	2	8
Göl Çocukları	1	1	5	-	-	7
Vatan Yahut Silistre	1	3	2	1	-	7
Parbat Dağı'nın Esrarı	-	1	1	4	-	6
Eşref Saat	1	2	1	1	-	5
Sevdalı Bulut	-	-	1	4	-	5
Tanrı Misafiri	-	1	2	1	1	5
87 Oğuz	1	-	1	1	2	5
Benim Küçük Dostlarım	1	-	2	1	-	4
Bir Küçük Osmancık Vardı	2	-	1	1	-	4
Dünya Çocukların Olsa	1	1	-	2	-	4
Şermin	-	-	2	1	-	3
Yankılı Kayalar	2	-	1	-	-	3
Serçekuş	1	-	-	-	1	2
Ömer'in Çocukluğu	-	-	-	1	-	1
Yürekdede ile Padişah	-	1	-	-	-	1
Dokuzuncu Hariciye Koğuşu	-	-	-	-	-	-
Gümüş Kanat	-	-	-	-	-	-
Yer Altında Bir Şehir	-	-	-	-	-	-

Tablo 8’de görüldüğü üzere Türkçe eserler içerisinde adalet kök değeri en çok “Altın Işık” eserinde bulunmaktadır. Bu eseri “Osmancık” ve “Yalnız Efe” eserleri takip etmektedir. Adalet kök değerini taşıyan değer ifadesine hiç rastlanmayan eserler arasında ise “Dokuzuncu Hariciye Koğuşu”, “Gümüş Kanat” ve “Yer Altında Bir Şehir” bulunmaktadır.

Tablo 9.

Adalet kök değerine dair çeviri eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	Adaletli davranmak	Adaleti öğütlemek/yüceltmek	Adil olanı belirtmek/Adaleti savunmak	Adaletin yerini bulması	Eşitliği savunmak	f
Beyaz Diş	3	2	2	4	1	12
Tom Sawyer'ın Maceraları	1	-	7	-	-	8
Uçan Sınıf	2	3	2	1	-	8
Beyaz Zambaklar Ülkesinde	-	4	2	-	1	7
Define Adası	-	-	-	3	4	7
Seksen Günde Dünya Gezisi	2	-	1	3	-	6
Peter Pan	3	-	1	1	-	5
Alice Harikalar Diyarında	-	-	1	-	3	4
Değirmenimden Mektuplar	-	2	-	2	-	4
İnsan Ne ile Yaşar	-	1	1	2	-	4
Momo	1	-	1	-	2	4
Pinokyo	1	-	-	3	-	4
Sol Ayağım	-	-	1	-	3	4
Gümüş Patenler	-	-	-	3	-	3
Heidi	-	1	2	-	-	3
Oz Büyücüsü	-	-	3	-	-	3
Şeker Portakalı	-	-	2	1	-	3
Vahşetin Çağrısı	1	-	1	1	-	3
Yaşlı Adam ve Deniz	-	-	3	-	-	3
Andersen Masalları	-	-	1	-	1	2
Mutlu Prens	1	-	-	1	-	2
Ölümsüz Aile	-	-	1	1	-	2
Çocuk Kalbi	1	-	-	-	-	1
Pollyanna	-	1	-	-	-	1
Beyaz Yele	-	-	-	-	-	-

Tablo 9 incelendiğinde yabancı yazarlı eserler içerisinde adalet kök değeri en çok “Beyaz Diş” eserinde bulunmaktadır. Bu eseri “Tom Sawyer’ın Maceraları” ve “Uçan Sınıf” eserleri izlemektedir. “Beyaz Yele” eserinde ise adalet kök değerine ait ifade biçimine rastlanmamıştır.

Eserlerde bulunan adalet kök değeri ifade ediliş biçimlerine ilişkin eserlerde bulunan örnekler aşağıda sunulmuştur:

Adaletli davranmak: ...”Eyi bak” diye tekrarladıktan sonra ekledi: “Sana Osman Beğ töresini öğretirim; var efendin Aya Nikola’ya bildir: Osman Beğ, yendim diye öldürmez. “ (Osmancık, s. 150)

Adaleti öğütlemek/yüceltmek: “...Hakkı gözet. İtibarın bilginlere, zanaatkârlara olsun. Askerin hep önünde git...” (Osmancık, s. 347)

Adil olanı belirtmek/Adaleti savunmak: “....amacı bulacağı eseri kaçırmaktı. Bu da yasalara göre bir suçtu. Ağır bir suçtu hem de! Köpek yarışına ödül koydu diye, ortaokula bağışta bulundu diye, kendilerini boğulmaktan kurtardı diye onun bu davranışına seyirci mi kalacaktı? Hayır bin kez hayır!...” (Göl Çocukları, s. 51)

Adaletin yerini bulması: “...Artık bütün köpeklerin dişleri kendisine karşı döndüğü için Beyaz Diş’e çektiydiklerini şimdi kendisi çekiyor ve bu yüzden tanrıların yanından ayrılmaya cesaret edemiyordu...” (Beyaz Diş, s. 126)

Eşitliği savunmak: “...Ama sen de gözünü dört aç Jim. Şerefim üzerine yemin ederim sana eşit pay vereceğim.” (Defne Adası, s.22)

4.1.2. Dostluk Kök Değerine Dair Bulgular

Dostluk kök değerine ait ifade biçimlerinin tanımları ve bu kök değer için elde edilen bulgular bu bölümde yer almaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda dostluk kök değerine ilişkin, incelenen Türkçe eserlerden elde edilen bulgular Tablo 10’da, yabancı yazarlı eserlerden elde edilen bulgular Tablo 11’de yer almaktadır:

Tablo 10.

Dostluk kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	Dostluğun ifade edilmesi	Dostça davranmak/ konuşmak	Dostluğun öğütlenmesi/ yüceltilmesi	Dostunu korumak/ düşünmek	Barışın öğütlenmesi/ yüceltilmesi	f
Parbat Dağı’nın Esrarı	28	9	4	3	21	65
Şimdiki Çocuklar Harika	10	36	-	9	1	56
Dede Korkut Hikâyeleri	12	9	1	12	-	34
Osmancık	22	4	-	4	-	30
Aldı Sözü	11	8	4	-	3	26
Anadolu	10	5	4	6	-	25
87 Oğuz Dünya Çocukların	4	4	4	-	10	22

Olsa						
Bir Küçük Osmancık Vardı	3	9	1	7	-	20
Sevdalı	9	4	-	7	-	20
Bulut Benim Küçük Dostlarım	10	1	2	6	-	19
Göl	6	7	-	6	-	19
Çocukları Yankılı	4	2	3	10	-	19
Kayalar Yer Altında Bir Şehir	-	5	1	13	-	19
Tanrı Misafiri	6	7	2	2	-	17
Altın Işık	5	5	-	3	2	15
Halime	7	5	-	2	1	15
Kaptan Eşref Saat	9	2	3	-	-	14
Dokuzuncu Hariciye Koğuşu	7	4	1	1	-	13
Gümüş Kanat	5	3	1	2	-	11
Serçekuş Ömer'in	1	2	3	-	4	10
Çocukluğu	5	3	-	1	-	9
Yalnız Efe	1	2	-	6	-	9
Yürekdede ile Padişah	2	6	-	-	1	9
Vatan Yahut Silistre	6	1	-	1	-	8
Şermin	3	1	2	-	-	6

Tablo 10’da görüldüğü üzere Türkçe eserler içerisinde dostluk kök değerine ait ifade biçimleri, en çok “Parbat Dağı’nın Esrarı” eserinde bulunmaktadır. Bu eseri “Şimdiki Çocuklar Harika” ve “Dede Korkut Hikâyeleri” eserleri takip etmektedirler. Dostluk kök değerini taşıyan değer ifadesine en az rastlanan eser ise “Şermin” olmuştur.

Tablo 11

Dostluk kök değerine dair çeviri eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	Dostluğun ifade edilmesi	Dostça davranmak/ konuşmak	Dostluğun öğütlenmesi /yüceltilmesi	Dostunu korumak/ düşünmek	Barişın öğütlenmesi / yüceltilmesi	f
Momo	19	11	8	19	1	58
Uçan Sınıf	12	15	4	26	-	57
Oz Büyücüsü	10	10	1	24	-	45
Pollyanna	8	11	3	22	-	44
Beyaz Yele	33	4	-	6	-	43
Şeker Portakalı	13	17	-	8	-	38

Ölümsüz Aile	14	16	-	4	-	34
Sol Ayağım	21	4	-	7	-	32
Gümüş Patenler	9	8	-	7	-	24
Define Adası	12	7	-	4	-	23
Seksen Günde	6	6	-	11	-	23
Dünya Gezisi						
Tom Sawyer'ın	11	4	1	5	-	21
Maceraları						
Çocuk Kalbi	11	4	4	1	-	20
Andersen	14		-	3	-	19
Masalları		2				
Beyaz Diş	4	3	2	9	1	19
Beyaz	7	-	2	-	6	15
Zambaklar						
Ülkesinde						
Değirmenimden	7	7	-	-	-	14
Mektuplar						
Heidi	5	7	1	1	-	14
Yaşlı Adam ve	3	6	-	5	-	14
Deniz						
Mutlu Prens	7	-	5	1	-	13
Vahşetin	4	8	1	-	-	13
Çağırısı						
İnsan Ne ile		5	1	-	-	9
Yaşar	3					
Pinokyo	5	3	-	-	-	8
Alice Harikalar	4		-	1	-	6
Diyarında		1				
Peter Pan	2	3	-	-	-	5

Tablo 11’de görüldüğü üzere yabancı yazarlı eserler içerisinde dostluk kök değerine ait ifade biçimleri, en çok “Momo” eserinde bulunmaktadır. Bu eseri “Uçan Sınıf” ve “Oz Büyücüsü” eserleri takip etmektedirler. Dostluk kök değerini taşıyan değer ifadesine en az rastlanan eser ise “Peter Pan” olmuştur.

Eserlerde bulunan dostluk kök değeri ifade ediliş biçimlerine ilişkin incelenen eserlerde bulunan örnekler aşağıda sunulmuştur:

Dostluğun ifade edilmesi: “...Korkma sakın Beyaz Yele. Hem de çabucak. Arkadaş olacağız seninle...” (Beyaz Yele, s. 14)

Dostça davranmak/konuşmak: “...Arkadaşının başını kollarının arasına alıp göğsüne bastırdı. O kadar duygulanmıştı ki sevincinden her an ağlayabilirdi...” (Beyaz Yele, s. 68)

Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi: “...Gerçek dostların her şeyi ortaktır...” (Mutlu Prens, s. 60)

Dostunu korumak/düşünmek: “...’Ben!’ diye ayağa kalktı Claudio. Rengi biraz sararmıştı. Ardından diğer çocukların hepsi, önce çekinerek sonra daha kararlı bir şekilde birer birer ayağa kalkıp katılacaklarını bildirdiler....” (Momo, s. 118)

Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi: “...Yavrularının da barışçı, insancıl, eşitliğe ve özgürlüğe saygılı insanlar olarak yetişmeleri için ellerinden geleni yapmaya kararlıydılar...” (Dünya Çocukların Olsa, s. 40)

4.1.3. Dürüstlük Kök Değerine Dair Bulgular

Dürüstlük kök değerine ait ifade ediliş biçimlerinin eserlerde ne oranda bulunduklarına dair bulgular bu bölümde yer almaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda dürüstlük kök değerine ilişkin, incelenen Türkçe eserlerden elde edilen bulgular Tablo 12’de, yabancı yazarlı eserlerden elde edilen bulgular Tablo 13’te yer almaktadır:

Tablo 12
Dürüstlük kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	Dürüstlüğün öğütlenmesi/ yüceltilmesi	Dürüstçe davranmak/ konuşmak	Sözünü tutmak	Doğruyu savunmak	Yalanın kötülenmesi/ cezalandırılması	f
Benim Küçük Dostlarım	12	3	2	-	4	21
Halime	3	6	4	-	2	15
Kaptan Parbat	5	4	4	-	-	13
Dağı’nın Esrarı	2	7	1	1	2	13
Sevda Bulut	6	2	1	2	1	12
Tanrı Misafiri	10	-	-	1	-	11
Eşref Saat	-	8	1	2	-	11
Osmancık	8	1	-	-	1	10
Aldı Sözü	-	6	2	-	1	9
Anadolu	1	5	1	-	2	9
Göl Çocukları	-	6	-	-	1	7
Vatan Yahut Silistre	-	6	-	-	1	7
Bir Küçük Osmancık	-	7	-	-	-	7
Vardı	-	2	3	-	1	6
Gümüş Kanat	2	2	-	-	1	5
Altın Işık	3	1	-	-	1	5
87 Oğuz	1	1	-	-	-	5
Şimdiki Çocuklar	1	1	-	-	3	5
Harika	4	1	-	-	-	5
Yalnız Efe	2	3	-	-	-	5
Yer Altında	4	-	-	-	-	4
Bir Şehir	2	3	-	-	-	5
Yürekdede ile Padişah	4	-	-	-	-	4
Dokuzuncu Hariciye	1	2	1	-	-	4
Koşuşu						
Dünya						

Çocukların Olma						
Şermin	1	1	-	-	2	4
Dede Korkut Hikâyeleri	1	1	-	-	1	3
Serçekuş	1	-	-	-	-	1
Yankılı	-	-	1	-	-	1
Kayalar Ömer'in Çocukluğu	-	-	-	-	-	-

Tablo 12’de görüldüğü üzere Türkçe eserler içerisinde dostluk kök değerine ait ifade biçimleri, en çok “Benim Küçük Dostlarım” eserinde bulunmaktadır. Bu eseri “Halime Kaptan” ve “Parbat Dağı’nın Esrarı” eserleri takip etmektedirler. Dostluk kök değerini taşıyan değer ifadesine hiç rastlanmayan eser ise “Ömer’in Çocukluğu” olmuştur.

Tablo 13.
Dürüstlük kök değerine dair çeviri eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	Dürüstlüğün öğütlenmesi/ yüceltilmesi	Dürüstçe davranmak/ konuşmak	Sözünü tutmak	Doğruyu savunmak	Yalanın kötülenmesi/ cezalandırılması	f
Beyaz Zambaklar Ülkesinde	13	1	1	-	16	31
Momo	2	4	3	1	11	22
Tom	7	10	-	-	5	22
Sawyer’ın Maceraları						
Gümüş Patenler	6	5	9	-	-	20
Seksen Günde Dünya Gezisi	5	8	1	-	6	20
Define Adası	7	7	3	-	-	17
Şeker Portakalı	1	6	4	3	1	15
Uçan Sınıf	5	4	3	1	-	13
Andersen Masalları	4	4	1	1	1	11
Çocuk Kalbi	4	2	2	2	-	10
Pinokyo	2	2	4	-	2	10
Heidi	1	3	5	-	-	9
Oz	-	1	2	-	4	7
Büyücüsü Ölümsüz	-	4	2	-	-	6
Aile						
Beyaz Yele	-	4	-	-	1	5
Alice	1	2	-	-	1	4
Harikalar Diyarında						
Pollyanna	-	2	1	1	-	4

Sol	1	2	1	-	-	4
Ayağım						
Değirmeni	-	1	-	2	-	3
mden						
Mektuplar						
İnsan Ne	1	1	1	-	-	3
ile Yaşar						
Mutlu	2	-	-	-	-	2
Prens						
Peter Pan	1	1	-	-	-	2
Beyaz Diş	-	1	-	-	-	1
Yaşlı	-	1	-	-	-	1
Adam ve						
Deniz						
Vahşetin	-	-	-	-	-	-
Çağırısı						

Tablo 13'te görüldüğü üzere yabancı yazarlı eserler içerisinde dostluk kök değerine ait ifade biçimleri, en çok “Beyaz Zambaklar Ülkesinde” eserinde bulunmaktadır. Bu eseri “Momo” ve “Tom Sawyer’ın Maceraları” eserleri takip etmektedirler. Dürüstlük kök değerini taşıyan değer ifadesine hiç rastlanmayan eser ise “Vahşetin Çağırısı” olmuştur.

Eserlerde bulunan dürüstlük kök değeri ifade ediliş biçimlerine ilişkin incelenen eserlerde bulunan örnekler aşağıda sunulmuştur:

Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi: “...çocuğa hiç böyle yalan yanlış şeyler söylenir mi !...” (Andersen Masalları, s. 167)

Dürüstçe davranmak/konuşmak: “...’Aa hiçbir şey yok imparatorun üstünde!’ demiş çocuğun biri. ‘Tanrı’m! Duyun işte, şu masum ne dedi!’ demiş çocuğun babası.” (Andersen Masalları, s. 167)

Sözünü tutmak: “...sözümde durduğum için beni seviyorlardı...” (Beyaz Zambaklar Ülkesinde, s. 45)

Doğruyu savunmak: “...Olabilir. Ama bu yaptığın doğru değil. Bir daha sakın böyle bir şey yapma. Haksızlık olmasa da küçük bir ‘aşırma’ sayılır...” (Şeker Portakalı, s. 75)

Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması: “...samimiyetsiz ve kirlidirler. Yalanla yaşarlar. Yalan olmadan yaşayabileceklerini düşünemezler. İşleri güçleri soygundur. Düşünce, söz ve eylem satarlar. Vicdanlarını, vatanlarını ve tanrılarını da satarlar...” (Beyaz Zambaklar Ülkesinde, s. 112)

4.1.4. Öz Denetim Kök Değerine Dair Bulgular

Öz denetim kök değerine ait ifade ediliş biçimlerinin eserlerde ne oranda bulunduklarına dair bulgular bu bölümde yer almaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda öz denetim kök değerine ilişkin, incelenen Türkçe eserlerden elde edilen bulgular Tablo 14'te, yabancı yazarlı eserlerden elde edilen bulgular Tablo 15'te yer almaktadır:

Tablo 14.

Öz denetim kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	Kendisi için gerekli olanın farkında olma	Kendisi için gerekli olanı yapma	Öz denetimin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	Kendini geliştirmeye çalışma	Duygularına/ isteklerine hâkim olabilme	f
Eşref Saat	2	3	36	10	9	60
87 Oğuz	2	6	14	3	-	25
Osmancık	4	2	4	1	13	24
Serçekuş	1	1	8	1	7	18
Şimdiki	4	4	7	1	-	16
Çocuklar						
Harika						
Gümüş	-	2	5	6	2	15
Kanat						
Benim	1	-	10	1	2	14
Küçük						
Dostlarım						
Yankılı	4	2	-	6	-	12
Kayalar						
Altın Işık	2	1	1	1	6	11
Parbat	3	1	-	3	3	10
Dağı'nın						
Esrarı						
Vatan	-	1	1	-	8	10
Yahut						
Silistre						
Bir Küçük	-	6	-	-	1	7
Osmancık						
Vardı						
Dede	-	1	1	-	5	7
Korkut						
Hikâyeleri						
Dokuzuncu	-	1	-	-	6	7
Hariciye						
Koşuşu						
Dünya	3	1	1	1	-	6
Çocukların						
Olsa						
Tanrı	-	-	3	-	3	6
Misafiri						
Şermin	-	-	5	-	-	5
Göl	1	-	-	-	2	3
Çocukları						
Halime	2	-	-	-	1	3
Kaptan						
Ömer'in	1	-	1	-	1	3
Çocukluğu						

Sevdalı	-	-	3	-	-	3
Bulut						
Yürekdede	1	-	-	-	2	3
ile Padişah						
Aldı Sözü	1	-	1	-	-	2
Anadolu						
Yer	-	-	-	-	2	2
Altında Bir						
Şehir						
Yalnız Efe	-	-	-	-	-	-

Tablo 14’te görüldüğü üzere Türkçe eserler içerisinde öz denetim kök değerine ait ifade biçimleri, en çok “Eşref Saat” eserinde bulunmaktadır. Bu eseri “87 Oğuz” ve “Osmancık” eserleri takip etmektedirler. Öz denetim kök değerini taşıyan değer ifadesine hiç rastlanmayan eser ise “Yalnız Efe” olmuştur.

Tablo 15.

Öz denetim kök değerine dair çeviri eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	Kendisi için gerekli olanın farkında olma	Kendisi için gerekli olanı yapma	Öz denetimin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	Kendini geliştirmeye çalışma	Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	f
Beyaz Zambaklar	1	5	12	6	5	29
Ülkesinde						
Define Adası	3	5	3	-	14	25
Sol Ayağım	12	8	-	1	4	25
Beyaz Diş	2	7	3	1	9	22
Pinokyo	5	2	13	-	-	20
Yaşlı Adam ve	11	4	1	-	2	18
Deniz						
Değirmenimden	3	5	9	-	-	17
Mektuplar						
Momo	3	-	8	1	3	15
Seksen Günde	1	2	3	1	7	14
Dünya Gezisi						
Tom Sawyer’ın	4	1	4	1	4	14
Maceraları						
Şeker Portakalı	-	1	4	1	6	12
Alice Harikalar	3	-	4	-	3	10
Diğerinde						
Pollyanna	1	-	5	-	4	10
Andersen	2	2	-	-	5	9
Masalları						
Ölümsüz Aile	2	1	1	-	5	9
Çocuk Kalbi	3	3	2	-	-	8
Vahşetin Çağrısı	3	5	-	-	-	8
İnsan Ne ile	2	2	3	-	-	7
Yaşar						
Oz Büyücüsü	3	-	1	-	3	7
Uçan Sınıf	2	-	1	-	3	6
Heidi	1	1	3	-	-	5
Gümüş Patenler	-	-	-	1	2	3
Peter Pan	-	1	2	-	-	3
Beyaz Yele	-	-	-	-	1	1
Mutlu Prens	-	-	1	-	-	1

Tablo 15’te görüldüğü üzere yabancı yazarlı eserler içerisinde öz denetim kök değerine ait ifade biçimleri, en çok “Beyaz Zambaklar Ülkesinde” eserinde bulunmaktadır. Bu eseri “Define Adası” ve “Sol Ayağım” eserleri takip etmektedirler. Öz denetim kök değerini taşıyan değer ifadesine en az rastlanan eserler ise “Beyaz Yele”, “Mutlu Prens” olmuştur.

Öz denetim kök değeri ifade ediliş biçimlerine ilişkin incelenen eserlerde bulunan örnekler aşağıda sunulmuştur:

Kendisi için gerekli olanın farkında olma: “...Defterlerini temiz tutmak, her gece çalışmak, haylazlık etmemek için verdiği kararı bir kere daha yineledi...” (87 Oğuz, 30)

Kendisi için gerekli olanı yapma: “...Her ne pahasına olursa olsun o işini tam yapardı. Her işini tam yapmayı sevdiği için mektebine de gitmezlik etmiyordu ya...” (87 Oğuz, s. 13)

Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi: “...Bir insanın içinde yaşadığı cemiyete ve bu arada kendisine biraz faydalı olabilmesi ancak gençliğinin kıymetini bilmesine, o çağlarda zamanını iyi kullanmasına, dağarcığını ihtimamla doldurmasına bağlıdır: “Gençlik bilse, ihtiyarlık yapabilse” derler...” (Eşref Saat, s. 54)

Kendini geliştirmeye çalışma: “...Bütün mesele yükselmek azminin bir kere gönülde yer etmesi, düşüncenin hep o istikamette çalışmasıdır. Yaşama şevki hararetini muhafaza ettiği, yani yelkenler suya indirilmediği müddetçe hayat cazibesini kaybetmez...” (Eşref Saat, s. 115)

Duygularına/isteklerine hâkim olabilme: “...İşte bu kadar bana yeter. Daha fazlasını istemem” diyerek, bize hamle yapmak gücünü veren tek istek motorunu kendi arzumuzla durdurmasak muhakkak ki daha iyi oluruz...” (Eşref Saat, s. 15)

4.1.5. Sabır Kök Değerine Dair Bulgular

Sabır kök değerine ait ifade ediliş biçimlerinin eserlerde ne oranda bulunduğu dair bulgular bu bölümde yer almaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda sabır kök değerine ilişkin, incelenen Türkçe eserlerden elde edilen

bulgular Tablo 16’da, yabancı yazarlı eserlerden elde edilen bulgular Tablo 17’de yer almaktadır:

Tablo 16
Sabır kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	Sabırın öğütlenmesi/ yüceltilmesi	Zorluklara dayanmak/a zim göstermek	Sabırın ödüllendirilmesi	Sabırlı olmak/ davranmak	Sabırsızlığın kötülenmesi/ cezalandırılması	f
Yer Altında	18	2	1	2	-	23
Bir Şehir						
Eşref Saat	13	3	-	3	-	19
Altın Işık	2	3	4	4	-	13
Dokuzuncu	7	3	-	3	-	13
Hariciye						
Koşuşu						
Osmancık	4	1	-	7	1	13
Vatan Yahut	1	5	1	5	-	12
Silistre						
Aldı Sözü	2	-	8	1	-	11
Anadolu						
Dünya	4	7	-	-	-	11
Çocukların						
Olsa						
Benim	5	4	-	-	1	10
Küçük						
Dostlarım						
Gümüş	5	2	1	1	-	9
Kanat						
Parbat	3	1	-	5	-	9
Dağı’nın						
Esrarı						
Yalnız Efe	-	4	-	5	-	9
Serçekuş	2	3	-	3	-	8
Yankılı	4	3	-	-	-	7
Kayalar						
Bir Küçük	3	1	-	2	-	6
Osmancık						
Vardı						
Sevdalı	2	1	-	2	-	5
Bulut						
Tanrı	3	-	-	2	-	5
Misafiri						
Halime	-	3	-	1	-	4
Kaptan						
Şermin	3	-	-	1	-	4
Yürekdede	-	-	-	4	-	4
ile Padişah						
87 Oğuz	1	-	-	1	-	2
Göl	-	1	1	-	-	2
Çocukları						
Dede	-	-	-	1	-	1
Korkut						
Hikâyeleri						
Ömer’in	-	1	-	-	-	1
Çocukluğu						
Şimdiki	1	-	-	-	-	1
Çocuklar						
Harika						

Tablo 16’da sunulduğu üzere Türkçe eserler içerisinde sabır kök değerine ait ifade biçimleri, en çok “Yer Altında Bir Şehir” eserinde bulunmaktadır. Bu eseri “Eşref Saat” ve “Altın Işık” eserleri takip etmektedirler. Sabır kök değerini taşıyan değer ifadesine en az rastlanan eserler ise “Dede Korkut Hikâyeleri”, “Ömer’in Çocukluğu”, “Şimdiki Çocuklar Harika” olmuştur.

Tablo 17.

Sabır kök değerine dair yabancı yazarlı eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	Sabırın öğütlenmesi/ yüceltilmesi	Zorluklara dayanmak/ Azim göstermek	Sabırın ödüllendirilmesi	Sabırlı olmak/ davranmak	Sabırsızlığın kötülenmesi/ cezalandırılması	f
Andersen Masalları	2	11	3	11	-	27
Sol Ayağım	1	6	3	10	-	20
Çocuk Kalbi	3	8	1	4	-	16
Vahşetin Çağrısı	1	15	-	-	-	16
Beyaz Diş	-	9	1	5	-	15
Seksen Günde Dünya Gezisi	2	1	-	12	-	15
Yaşlı Adam ve Deniz	1	7	1	5	-	14
Gümüş Patenler	5	4	-	2	-	11
İnsan Ne ile Yaşar	1	7	-	3	-	11
Değirmenimden Mektuplar	2	6	-	2	-	10
Momo	3	3	-	4	-	10
Define Adası	1	5	-	-	1	7
Oz Büyücüsü	1	3	-	3	-	7
Pollyanna	3	3	-	-	1	7
Tom Sawyer’ın Maceraları	1	1	1	4	-	7
Heidi	1	2	1	2	-	6
Beyaz Zambaklar Ülkesinde	1	4	-	-	-	5
Mutlu Prens	2	2	-	1	-	5
Ölümsüz Aile	1	-	-	3	1	5
Pinokyo	1	3	-	1	-	5
Uçan Sınıf	4	-	-	1	-	5
Beyaz Yele	-	4	-	-	-	4
Şeker Portakalı	1	2	-	1	-	4
Peter Pan	-	2	-	-	-	2
Alice Harikalar Diyarında	-	-	-	1	-	1

Tablo 17’de sunulduğu üzere yabancı yazarlı eserler içerisinde sabır kök değerine ait ifade biçimleri, en çok “Andersen Masalları” eserinde bulunmaktadır.

Bu eseri “Sol Ayağım” ve “Çocuk Kalbi” eserleri takip etmektedirler. Sabır kök değerine en az rastlanan eser ise “Alice Harikalar Diyarında” olmuştur.

Öz denetim kök değeri ifade ediliş biçimlerine ilişkin incelenen eserlerde bulunan örnekler aşağıda sunulmuştur:

Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi: “...Evet, bıkmak, usanmak, bilim adamının sözlüğünde bulunmayan sözcüklerdir. Elbette, ben de bıkip usanmam düşünmekten, araştırmaktan.” (Dünya Çocukların Olsa, s. 89)

Zorluklara dayanmak/azim göstermek: “...Önümüzdeki birkaç gün içinde gerçekten zor bir iş için çok çalışmaya hazırsan iyileşebilirsin. Ama önce büyük bir fedakârlık yapmalısın. Hiçbir şey yapmadan iyileşmen imkânsız, biliyorsun. Bu nedenle, artık sol ayağını asla kullanmayacaksın.” (Sol Ayağım, s. 126)

Sabrın ödüllendirilmesi: “...Onlar gibi sabırlı, neşeli, dertlerle barışık olmaya, beni öbür dünyada ödülün beklediğine inanmaya çalıştım....” (Sol Ayağım, s. 10)

Sabırlı olmak/davranmak: “...zihnimdeki kalın perdenin arkasına yavaş yavaş, sabırla ulaşmaya çalışarak benimle diğer çocuklar arasında oluşan duvarı tuğla tuğla söküyordu...” (Sol Ayağım, s. 103)

Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması: “...Hepsi de aynı acele, acele ve acele yüzünden. Beni duyuyor musunuz?” (Define Adası, s. 87)

4.1.6. Saygı Kök Değerine Dair Bulgular

Saygı kök değerine ait ifade ediliş biçimlerinin eserlerde ne oranda yer aldığına dair bulgular bu bölümde yer almaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda saygı kök değerine ilişkin, incelenen Türkçe eserlerden elde edilen bulgular Tablo 18’de, yabancı yazarlı eserlerden elde edilen bulgular Tablo 19’da yer almaktadır:

Tablo 18.

Saygı kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	Saygısızlığın kötülenmesi/ cezalandırılması	Saygılı davranmak/konuşmak	Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	Öz saygının belirtilmesi	f
Dede Korkut Hikâyeleri	13	8	49	6	2	78
Osmanlı	26	1	15	2	-	44

Tanrı	6	10	15	3	6	40
Misafiri						
Halime	13	1	17	4	3	38
Kaptan						
Yürekdede	11	4	20	2	-	37
ile Padişah						
Altın Işık	5	3	19	5	1	33
Şimdiki	8	10	9	3	1	31
Çocuklar						
Harika						
Benim	11	4	9	3	2	29
Küçük						
Dostlarım						
Sevda	-	4	21	-	4	29
Bulut						
Yer Altında	9	5	10	1	4	29
Bir Şehir						
Gümüş	3	-	21	1	2	27
Kanat						
Ömer'in	6	3	12	5	1	27
Çocukluğu						
Parbat	19	-	5	2	-	26
Dağı'nın						
Esrarı						
87 Oğuz	3	-	13	4	3	23
Aldı Sözü	8	1	6	5	-	20
Anadolu						
Bir Küçük	4	1	10	-	4	19
Osmancık						
Vardı						
Eşref Saat	4	-	10	3	1	18
Dokuzuncu	1	1	11	-	4	17
Hariciye						
Koğuşu						
Göl	6	-	9	2	-	17
Çocukları						
Vatan Yahut	6	3	4	2	1	16
Silistre						
Serçekuş	3	2	5	4	1	15
Yankılı	5	-	6	-	-	11
Kayalar						
Şermin	4	3	2	-	1	10
Yalnız Efe	2	2	4	-	-	8
Dünya	3	-	-	1	-	4
Çocukların						
Olsa						

Tablo 18’de görüldüğü üzere Türkçe eserler içerisinde saygı kök değerine ait ifade biçimleri, en çok “Dede Korkut Hikâyeleri” eserinde bulunmaktadır. Bu eseri “Osmancık” ve “Tanrı Misafiri” eserleri takip etmektedirler. Saygı kök değerine ait ifade biçimine en az rastlanan eser ise “Dünya Çocukların Olsa” olmuştur.

Tablo 19.

Saygı kök değerine dair çeviri eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	Saygının ifade	Saygısızlığın kötülenmesi/	Saygılı davranmak/	Saygının öğütlenmesi/	Öz saygının	f
----------	----------------	----------------------------	--------------------	-----------------------	-------------	---

	edilmesi	cezalandırılması	konusmak	yüceltilmesi	belirtilmesi	
Gümüş Patenler	16	8	16	-	3	43
Uçan Sınıf	8	4	12	3	6	33
Oz Büyücüsü	4	1	25	-	2	32
Beyaz Zambaklar	14	9	5	2	-	30
Ülkesinde						
Pollyanna	-	8	11	-	9	28
Beyaz Diş	8	3	6	-	9	26
Define Adası	11	5	8	-	-	24
Sol Ayağım	13	1	7	-	3	24
Alice Harikalar	-	8	14	1	-	23
Diyarında						
Andersen	2	1	15	3	2	23
Masalları						
Momo	2	2	17	1	1	23
Seksen Günde	10	-	10	1	-	21
Dünya Gezisi						
Çocuk Kalbi	3	8	3	5	-	19
Şeker Portakalı	-	3	10	3	3	19
Değirmenimden	9	1	7	1	-	18
Mektuplar						
Peter Pan	4	3	3	2	-	12
Ölümsüz Aile	1	-	9	1	-	11
Tom Sawyer'ın	6	-	2	3	-	11
Maceraları						
Heidi	2	1	3	2	-	8
Pinokyo	2	5	-	1	-	8
Beyaz Yele	3	-	1	1	2	7
Yaşlı Adam ve	4	1	1	1	-	7
Deniz						
Mutlu Prens	1	2	2	1	-	6
Vahşetin Çağrısı	-	-	4	1	-	5
İnsan Ne ile	1	-	3	-	-	4
Yaşar						

Tablo 19’da görüldüğü üzere yabancı yazarlı eserler içerisinde saygı kök değerine ait ifade biçimleri, en çok “Gümüş Patenler” eserinde bulunmaktadır. Bu eseri “Uçan Sınıf” ve “Oz Büyücüsü” eserleri takip etmektedirler. Saygı kök değerine ait ifade biçimine en az rastlanan eser ise “İnsan Ne ile Yaşar” olmuştur.

Saygı kök değeri ifade ediliş biçimlerine ilişkin incelenen eserlerde bulunan örnekler aşağıda sunulmuştur:

Saygının ifade edilmesi: “...Genç gemiciler aynı saygı ve ağırbaşlılıkla, bir kelime konuşmadan görevlerini yapıp bitirdiler...” (Halime Kaptan, s. 89)

Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması: “...”Ana babasına karşı gelen, huysuzluk yapıp baba evinden ayrılan çocukların vay başına geleceklere! Dünyada rahat yüzü görmeyenlere, acı acı da pişman olacaklardır er geç...”(Pinokyo, s. 14)

Saygılı davranmak/konuşmak: “...’Kemal...’ ‘Buyurunuz efendim!’...”
(Gümüş Kanat, s. 84)

Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi: “...Ya evlat! Senin ailenin temeli güzel ve tertemiz bir sevgi ile atılmıştır. Sevginin yaşaması için, eşsiz bir çiçeğe gösterilen bakım gibi özeniş lazımdır. Annenle beni birbirimize saygı, muhabbet ve şefkatle muamele ederiz...” (Gümüş Kanat, s. 142)

Öz saygının belirtilmesi: “...onu hasta, zayıf tarafları ile görmemeli idi...”
(Gümüş Kanat, s. 33)

4.1.7. Sevgi Kök Değerine Dair Bulgular

Sevgi kök değerine ait ifade edilmiş biçimlerinin eserlerde ne oranda bulunduklarına dair bulgular bu bölümde yer almaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda sevgi kök değerine ilişkin, incelenen Türkçe eserlerden elde edilen bulgular Tablo 20’de, yabancı yazarlı eserlerden elde edilen bulgular Tablo 21’de yer almaktadır:

Tablo 20.
Sevgi kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/ dolaylı)	Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	Sevginin davranışla gösterilmesi	Merhamet/ şefkat göstermek	Sevileni korumak/ düşünmek	f
Altın Işık	55	-	14	12	17	98
Bir Küçük Osmancık Vardı	21	2	14	12	38	87
Dede Korkut Hikâyeleri	47	-	8	16	4	75
Benim Küçük Dostlarım	41	6	6	17	2	72
Aldı Sözü Anadolu	29	27	4	5	3	68
Gümüş Kanat	31	4	13	3	11	62
Parbat Dağı’nın Esrarı	40	2	5	8	2	57
Sevda Bulut	24	2	9	7	14	56
Vatan Yahut Silistre	34	-	4	5	6	49
Şermin	24	2	2	9	7	44
Tanrı	23	9	6	4	-	42

Misafiri						
Yürekdede	27	-	4	7	3	41
ile Padişah						
Yer Altında	12	-	8	8	11	39
Bir Şehir						
Osmancık	27	-	9	1	1	38
Dokuzuncu	20	1	9	2	2	34
Hariciye						
Koğuşu						
Ömer'in	15	1	5	5	-	26
Çocukluğu						
Göl	13	-	10	-	1	24
Çocukları						
Yankılı	13	-	8	-	2	23
Kayalar						
Halime	9	-	6	3	2	20
Kaptan						
87 Oğuz	7	-	9	3	-	19
Serçekuş	6	5	3	3	-	17
Şimdiki	6	1	2	2	4	15
Çocuklar						
Harika						
Eşref Saat	10	3	-	1	-	14
Dünya	3	6	2	-	-	11
Çocukların						
Olsa						
Yalnız Efe	1	-	3	-	5	9

Tablo 20’de görüldüğü üzere Türkçe eserler içerisinde sevgi kök değerine ait ifade biçimleri, en çok “Altın Işık” eserinde bulunmaktadır. Bu eseri “Bir Küçük Osmancık Vardı” ve “Dede Korkut Hikâyeleri” eserleri takip etmektedirler. Sevgi kök değerine ait ifade biçimine en az rastlanan eser ise “Yalnız Efe” olmuştur.

Tablo 21.

Sevgi kök değerine dair çeviri eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	Sevginin ifade edilmesi	Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	Sevginin davranışla gösterilmesi	Merhamet /şefkat göstermek	Sevileni korumak/ düşünmek	f
Şeker Portakalı	31	1	33	23	5	93
Gümüş Patenler	37	1	21	16	17	92
Andersen	46	2	27	9	7	91
Masalları						
Pollyanna	35	1	8	20	5	69
Momo	26	4	17	5	7	59
Sol Ayağım	24	1	12	11	8	56
Tom Sawyer’ın	34	3	4	6	3	50
Maceraları						
Beyaz Diş	27	1	12	4	3	47
Beyaz Yele	25	-	11	5	6	47
Uçan Sınıf	23	1	8	6	8	46
Oz Büyücüsü	12	3	7	11	7	40
Çocuk Kalbi	18	8	6	2	-	34
Ölümsüz Aile	12	-	9	8	4	33
Değirmenimden	20	2	4	-	-	26
Mektuplar						
Beyaz Zambaklar	8	11	6	-	-	25

Ülkesinde						
Heidi	7	-	15	-	-	22
Mutlu Prens	11	5	2	-	-	18
Peter Pan	11	2	5	-	-	18
Vahşetin Çağrısı	6	-	10	-	-	16
Alice Harikalar	11	1	-	3	-	15
Diyarında						
Pinokyo	11	-	1	-	-	12
Seksen Günde	6	-	2	-	2	10
Dünya Gezisi						
İnsan Ne ile	6	2	1	-	-	9
Yaşar						
Yaşlı Adam ve	6	-	1	2	-	9
Deniz						
Define Adası	-	-	-	3	2	5

Tablo 21’de görüldüğü üzere yabancı yazarlı eserler içerisinde sevgi kök değerine ait ifade biçimleri, en çok “Şeker Portakalı” eserinde bulunmaktadır. Bu eseri “Gümüş Patenler” ve “Andersen Masalları” eserleri takip etmektedirler. Sevgi kök değerine ait ifade biçimine en az rastlanan eser ise “Define Adası” olmuştur.

Sevgi kök değerinin ifade biçimlerine ilişkin, incelenen eserlerde bulunan örnekler aşağıda sunulmuştur:

Sevginin ifade edilmesi: “...İşte o zaman birbirlerini daha çok sevip birbirlerine daha çok bağlandılar...” (Dünya Çocukların Olsa, s. 39)

Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi: “...Oysa zaman yaşamın kendisiydi. Ve yaşamın yeri yürekti....” (Momo, s. 81)

Sevginin davranışla gösterilmesi: “...’Kassiopeia,’ dedi tatlı bir sesle ve eğilip hayvanın çenesinin altını okşadı. ‘İkiniz de çok iyi bir iş başardınız’....” (Momo, s. 296)

Merhamet/şefkat göstermek: “...’Ay! Sakın ha! Hayvanların eziyet çekmesine hiç dayanmam.’...” (Şeker Portakalı, s. 119)

Sevileni korumak/düşünmek: “...Ben acaba ne büyük günah işledim ! Bu durumda bile gözlerimi kapasam da açsam da Zekiye’nin hayali gözlerimin önüne geliyor...” (Vatan Yahut Silistre, s. 36)

4.1.8. Sorumluluk Kök Değerine Dair Bulgular

Sorumluluk kök değerine ait ifade biçimlerinin eserlerde ne oranda bulunduklarına dair bulgular bu bölümde yer almaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda sorumluluk kök değerine ilişkin, incelenen Türkçe eserlerden elde edilen bulgular Tablo 22’de, yabancı yazarlı eserlerden elde edilen bulgular Tablo 23’te yer almaktadır:

Tablo 22.

Sorumluluk kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	Sorumlu davranmak/ Sorumluluğu yerine getirmek	Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/ yüceltilmesi	Sorumluluğun farkında olmak	Sorumluluk almak	Sorumsuzluğun kötülenmesi	f
Halime Kaptan	9	5	11	5	3	33
Yankılı Kayalar	15	6	5	4	-	30
87 Oğuz	11	10	4	1	2	28
Parbat	11	4	4	7	-	26
Dağı’nın Esrarı						
Vatan Yahut Silistre	6	3	9	5	2	25
Benim Küçük	8	11	-	1	4	24
Dostlarım						
Bir Küçük	6	2	6	2	4	20
Osmancık						
Vardı						
Altın Işık	4	6	5	3	1	19
Yer Altında	2	5	2	9	1	19
Bir Şehir						
Eşref Saat	1	14	2	-	-	17
Sevdalı	8	2	1	3	3	17
Bulut						
Şermin	2	10	2	-	3	17
Aldı Sözü	3	10	2	1	-	16
Anadolu						
Gümüş	4	1	5	6	-	16
Kanat						
Göl	4	3	4	2	2	15
Çocukları						
Serçekuş	3	8	1	-	2	14
Ömer’in	2	4	3	-	1	10
Çocukluğu						
Yürekdede	7	-	3	-	-	10
ile Padişah						
Şimdiki	4	1	2	-	2	9
Çocuklar						
Harika						
Osmancık	1	3	3	-	1	8
Dede	-	3	1	2	1	7
Korkut						
Hikâyeleri						
Dokuzuncu	3	2	1	-	1	7

Hariciye Koşu						
Dünya	3	-	1	-	-	4
Çocukların Olsa						
Yalnız Efe	2	-	-	-	-	2
Tanrı	-	1	-	-	-	1
Misafiri						

Tablo 22’de görüldüğü üzere Türkçe eserler içerisinde sevgi kök değerine ait ifade biçimleri, en çok “Halime Kaptan ” eserinde bulunmaktadır. Bu eseri “Yankılı Kayalar” ve “87 Oğuz” eserleri takip etmektedirler. Sevgi kök değerine ait ifade biçimine en az rastlanan eser ise “Tanrı Misafiri” olmuştur.

Tablo 23.

Sorumluluk kök değerine dair çeviri eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	Sorumlu davranmak/ sorumluluğu yerine getirmek	Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/ yüceltilmesi	Sorumluluğun farkında olmak	Sorumluluk almak	Sorumsuzluğu kötülenmesi	f
Beyaz Zambaklar Ülkesinde	6	14	3	3	16	42
Gümüş Patenler	11	8	12	4	-	35
Momo	8	5	14	4	2	33
Şeker Portakalı	9	4	6	6	2	27
Define Adası	9	4	3	5	4	25
Pollyanna	2	4	11	3	2	22
Uçan Sınıf	4	4	4	5	2	19
Heidi	11	1	1	5	-	18
Tom Sawyer’ın Maceraları	2	-	4	2	7	15
Oz Büyücüsü	6	-	4	3	-	13
Beyaz Diş	5	1	5	1	-	12
Beyaz Yele	8	2	-	1	1	12
Seksen Günde	4	-	2	1	2	9
Dünya Gezisi						
Alice Harikalar Diyarında	2	1	2	1	2	8
Ölümsüz Aile	1	2	5	-	-	8
Çocuk Kalbi	3	1	3	-	-	7
Sol Ayağım	5	-	1	1	-	7
Andersen	2	2	1	-	1	6
Masalları						
İnsan Ne ile Yaşar	5	-	-	-	-	5
Peter Pan	3	1	1	-	-	5
Vahşetin	3	1	1	-	-	5
Çağırısı						
Değirmenimden Mektuplar	3	-	1	-	-	4
Pinokyo	1	2	-	-	-	3
Mutlu Prens	-	2	-	-	-	2
Yaşlı Adam ve Deniz	1	-	1	-	-	2

Tablo 23'te görüldüğü üzere yabancı yazarlı eserler içerisinde sorumluluk kök değerine ait ifade biçimleri, en çok “Beyaz Zambaklar Ülkesinde” eserinde bulunmaktadır. Bu eseri “Gümüş Patenler” ve “Momo” eserleri takip etmektedirler. Sorumluluk kök değerine ait ifade biçimine en az rastlanan eserler ise “Mutlu Prens”, “Yaşlı Adam ve Deniz” olmuştur.

Saygı kök değeri ifade ediliş biçimlerine ilişkin incelenen eserlerde bulunan örnekler aşağıda sunulmuştur:

Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek: “...Onu artık çalıştırmayacaktım da ben çalışacaktım. Kuvvetliydim. Taş da taşıyabilirdim; mala da kullanabilirdim.” (Yankılı Kayalar, s. 18)

Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi: “...Yemyeşil bir dünyaya kavuşmayı gerçekten istiyorsak, hemen elbirliğiyle işe girişmeliyiz.” (Parbat Dağı’nın Esrarı, s. 120)

Sorumluluğun farkında olmak: “...’Merak etme, ben onu sonra tamir ederim.’ Dedi. ‘Ama şimdi acele etmeliyiz. Annem bizi bekliyordur.’...” (Gümüş Patenler, s. 11)

Sorumluluk almak: “...’Anacığım! Sana söz veriyorum. Hatice’ye ağabeylik yapacak ve ona bakacağım!’ diye mırıldandım.” (Yankılı Kayalar, s. 29)

Sorumsuzluğun kötülenmesi: “...’Unutmayın ki insanların cehaleti, edepsizliği, sarhoşluğu, hastalığı, yoksulluğu sizin de utanç verici suçunuzdur’...” (Beyaz Zambaklar Ülkesinde, s. 13)

4.1.9. Vatanseverlik Kök Değerine Dair Bulgular

Vatanseverlik kök değerine ait ifade biçimlerinin eserlerde ne oranda bulunduklarına dair bulgular bu bölümde yer almaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda vatanseverlik kök değerine ilişkin, incelenen Türkçe eserlerden elde edilen bulgular Tablo 24’te, yabancı yazarlı eserlerden elde edilen bulgular Tablo 25’te yer almaktadır:

Tablo 24.

Vatanseverlik kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	Vatan sevgisinin ifade edilmesi	Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	Vatanseverliğin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	Vatan için fedakârlık yapmak	Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	f
Aldı Sözü Anadolu	17	19	13	-	39	88
Vatan Yahut Silistre	18	-	7	17	2	44
Osmançık	7	-	4	3	22	36
Altın Işık	11	-	1	-	15	27
87 Oğuz	9	-	2	1	5	17
Dede Korkut Hikâyeleri	5	1	3	1	1	11
Gümüş Kanat	1	2	1	-	7	11
Yer Altında Bir Şehir	1	5	-	2	2	10
Benim Küçük Dostlarım	2	1	1	-	4	8
Şimdiki Çocuklar Harika	2	1	1	2	2	8
Halime Kaptan	2	-	1	4	-	7
Eşref Saat	-	1	5	-	-	6
Göl Çocukları	2	-	1	-	2	5
Dokuzuncu Hariciye Koğuşu	-	-	4	-	-	4
Parbat Dağı'nın Esrarı	1	2	-	1	-	4
Yalnız Efe	2	-	1	1	-	4
Yankılı Kayalar	2	-	-	-	-	2
Ömer'in Çocukluğu	-	-	1	-	-	1
Şermin Bir Küçük Osmançık Vardı	-	-	1	-	-	1
Dünya Çocukların Olsa	-	-	-	-	-	-
Serçekuş	-	-	-	-	-	-
Sevdalı Bulut	-	-	-	-	-	-
Tanrı Misafiri	-	-	-	-	-	-
Yürekdede ile Padişah	-	-	-	-	-	-

Tablo 24’te görüldüğü üzere, Türkçe eserler içerisinde vatanseverlik kök değerine ait ifade biçimleri, en çok “Aldı Sözü Anadolu ” eserinde bulunmaktadır. Bu eseri “Vatan Yahut Silistre” ve “Osmancık” eserleri takip etmektedirler. Vatanseverlik kök değerine ait ifade biçimine ait bir bulguya rastlanmayan altı adet eser vardır. Bunlar “Dünya Çocukların Olsa”, “Bir Küçük Osmancık Vardı”, “Serçekuş”, “Sevdalı Bulut”, “Tanrı Misafiri” ve “Yürekdede ile Padişah” eserleridir.

Tablo 25.

Vatanseverlik kök değerine dair çeviri eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/ dolaylı)	Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	Vatanseverliğin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	Vatan için fedakârlık yapmak	Millî değerlerin/ özelliklerin yüceltilmesi	f
Beyaz Zambaklar Ülkesinde	8	-	21	3	4	36
Çocuk Kalbi	3	1	11	7	-	22
Seksen Günde Dünya Gezisi	2	3	-	-	7	12
Değirmenimden Mektuplar	1	8	1	1	-	11
Gümüş Patenler	2	3	1	1	2	9
Define Adası	2	-	-	-	6	8
Yaşlı Adam ve Deniz	-	7	-	-	-	7
Heidi	3	2	-	-	-	5
Andersen Masalları	2	1	-	-	-	3
Peter Pan	1	-	1	-	-	2
Şeker Portakalı	1	-	1	-	-	2
Tom Sawyer’ın Maceraları	2	-	-	-	-	2
Momo	-	1	-	-	-	1
Oz Büyücüsü	1	-	-	-	-	1
Sol Ayağım	1	-	-	-	-	1
Alice Harikalar Diyarında	-	-	-	-	-	-
Beyaz Diş	-	-	-	-	-	-
Beyaz Yele	-	-	-	-	-	-
İnsan Ne ile Yaşar	-	-	-	-	-	-
Mutlu Prens	-	-	-	-	-	-
Ölümsüz Aile	-	-	-	-	-	-
Pinokyo	-	-	-	-	-	-
Pollyanna	-	-	-	-	-	-
Uçan Sınıf	-	-	-	-	-	-
Vahşetin Çağırısı	-	-	-	-	-	-

Tablo 25’te görüldüğü üzere, yabancı yazarlı eserler içerisinde vatanseverlik kök değerine ait ifade biçimleri, en çok “Beyaz Zambaklar Ülkesinde ” eserinde

bulunmaktadır. Bu eseri “Çocuk Kalbi” ve “Seksen Günde Dünya Gezisi” eserleri takip etmektedirler. Vatanseverlik kök değerine ait ifade biçimine ait bir bulguya rastlanmayan 10 adet eser vardır. Bunlar "Alice Harikalar Diyarında", “Beyaz Diş”, “Beyaz Yele”, “İnsan Ne ile Yaşar?”, “Mutlu Prens”, “Ölümsüz Aile”, “Pinokyo”, “Pollyanna”, “Uçan Sınıf”, “Vahşetin Çağrısı” eserleridir.

Saygı kök değeri ifade ediliş biçimlerine ilişkin, incelenen eserlerde bulunan örnekler aşağıda sunulmuştur:

Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı): “...*Vatanımı sevmeyeyim mi? Ah, vatanımı sevmeyen adamdan nasıl aşk beklersin?*” (Vatan Yahut Silistre, s. 9)

Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi: “...*Anadolu dağları, ovaları, boz bulanık yaylaları ile bir renk cümbüşüdür.*” (Aldı Sözü Anadolu, s. 27)

Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi: “...*Pekala! Siz de bizim gibi vatan yolunda ölmek istiyorsunuz. Çabanız Allah katında karşılıksız kalmaz. Hayatınız giderse adınız kalır.*”... (Vatan Yahut Silistre, s. 24)

Vatan için fedakârlık yapmak: “...*Vatan uğrunda her şeyi feda etmeye kendimi herkesten daha çok hazır hissederken, on yedi yaşındaki bir kız kadar olamadım.*”... (Vatan Yahut Silistre, s. 24)

Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi: “...*Anadolu alıyla moruyla, ırmağıyla, çayıyla, ormanıya, harmanıya manilerdedir. Maniler Anadolu'nun giysisinde oya oya işlenmiş, damga damga mühürlenmiş, pul pul güzelliklerdir.*” (Aldı Sözü Anadolu, s. 90)

4.1.10. Yardımseverlik Kök Değerine Dair Bulgular

Yardımseverlik kök değerine ait ifade biçimlerinin eserlerde ne oranda bulunduklarına dair bulgular bu bölümde yer almaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda vatanseverlik kök değerine ilişkin, incelenen Türkçe eserlerden elde edilen bulgular Tablo 26’da, yabancı yazarlı eserlerden elde edilen bulgular Tablo 27’de yer almaktadır:

Tablo 26.

Yardımseverlik kök değerine dair Türkçe eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	İyiliğin/yardımın	Birine yardım etme/ iyilik	İyiliğin / yardımın	Başkasının iyiliğini	Fedakârlık yapmak	f
----------	-------------------	----------------------------	---------------------	----------------------	-------------------	---

	öğütlenmesi/ yüceltilmesi	yapma /yardımlaşma	ödüllendirilmesi	isteme/ düşünme		
Yankılı Kayalar	7	18	4	7	-	36
Gümüş Kanat	2	14	4	11	-	31
Sevdalı Bulut	5	11	8	1	6	31
Göl	5	16	-	3	-	24
Çocukları	12	8	-	3	-	23
Parbat Dağı'nın Esrarı	3	14	-	5	-	22
Altın Işık Aldı Sözü	10	10	-	1	-	21
Anadolu Yer Altında	-	11	-	4	3	18
Bir Şehir Dede	4	12	1	-	-	17
Korkut Hikâyeleri	1	10	1	1	2	15
87 Oğuz Halime	-	12	-	2	1	15
Kaptan Ömer'in Çocukluğu	7	7	-	-	1	15
Eşref Saat	12	2	-	-	-	14
Benim Küçük	3	8	-	1	1	13
Dostlarım Bir Küçük	4	9	-	-	-	13
Osmancık Vardı	1	9	-	-	-	10
Osmancık Yürekdede	1	4	-	3	-	8
ile Padişah Dünya	1	6	-	-	-	7
Çocukların Olsa	2	3	-	2	-	7
Serçekuş Şimdiki	2	5	-	-	-	7
Çocuklar Harika	-	6	-	-	-	6
Dokuzuncu Hariciye	2	4	-	-	-	6
Koğuşu Tanrı	1	1	-	3	-	5
Misafiri Şermin	1	4	-	-	-	5
Yalnız Efe Vatan	-	3	-	-	1	4
Yahut Silistre						

Tablo 26'da sunulduğu üzere, Türkçe eserler içerisinde vatanseverlik kök değerine ait ifade biçimleri, en çok “Yankılı Kayalar ” eserinde bulunmaktadır. Bu

eseri “Gümüş Kanat” ve “Sevdalı Bulut” eserleri takip etmektedirler. Yardımseverlik değerine ait ifadelere en az rastlanan eser ise “Vatan Yahut Silistre” olmuştur

Tablo 27.

Yardımseverlik kök değerine dair çeviri eserlerdeki değer ifadelerine ait bulgular

Eser Adı	İyiliğin/ yardımın öğütlenmesi /yüceltilmesi	Birine yardım etme/iyilik yapma/ yardımlaşma	İyiliğin/yardımın ödüllendirilmesi	Başkasının iyiliğini isteme/ düşünme	Fedakârlık yapmak	f
Gümüş Patenler	6	25	4	3	5	43
Çocuk Kalbi	8	22	9	-	-	39
Oz Büyücüsü	3	17	9	2	2	33
Andersen	3	19	2	1	4	29
Masalları						
Beyaz	9	11	2	3	4	29
Zambaklar						
Ülkesinde						
Pollyanna	3	12	4	9	-	28
Şeker Portakalı	2	17	-	1	4	24
Heidi	2	15	-	6	-	23
Seksen Günde	4	12	2	1	3	22
Dünya Gezisi						
İnsan Ne ile	2	17	2	-	-	21
Yaşar						
Mutlu Prens	8	10	3	-	-	21
Momo	3	12	-	3	-	18
Define Adası	-	11	-	3	2	16
Tom Sawyer’ın	3	8	1	1	-	13
Maceraları						
Beyaz Diş	2	6	3	1	-	12
Ölümsüz Aile	-	10	-	1	1	12
Pinokyo	4	5	3	-	-	12
Beyaz Yele	-	9	-	2	-	11
Sol Ayağım	-	11	-	-	-	11
Vahşetin	-	9	-	-	-	9
Çağrısı						
Uçan Sınıf	2	5	-	1	-	8
Yaşlı Adam ve	-	7	-	-	-	7
Deniz						
Değirmenimden	-	6	-	-	-	6
Mektuplar						
Alice Harikalar	-	5	-	-	-	5
Diyarında						
Peter Pan	-	4	-	-	-	4

Tablo 27’de sunulduğu üzere, yabancı yazarlı eserler içerisinde yardımseverlik kök değerine ait ifade biçimleri, en çok “Gümüş Patenler” eserinde bulunmaktadır. Bu eseri “Çocuk Kalbi” ve “Oz Büyücüsü” eserleri takip etmektedirler. Yardımseverlik kök değerine ait ifade biçimine en az rastlanan eser “Peter Pan” olmuştur.

Yardımseverlik kök değeri ifadelerine ilişkin, incelenen eserlerde bulunan örnekler aşağıda sunulmuştur:

İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi: “...’bulut kardeş yardım etsene Ayşe kıza!’...” (Sevdalı Bulut, s. 35)

Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma: “...devden seni kurtardım, demiş delikanlı, öldürdüm onu. Ben bu yoldan böyle gideceğim. Bekle beni. Dönüşte alırım seni, götürürüm buradan.” (Sevdalı Bulut, s. 68)

İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi: “...o yavrucağ bütün kasabaya mutluluk getirdi ve şimdi onlar da Pollyanna’yı birazcık olsun mutlu edebilmek için uğraşıyorlar.”... (Pollyanna, s. 283)

Başkasının iyiliğini isteme/düşünme: “...Babamızı kurtarmamız lazım anneciğim! Dedi.” (Gümüş Kanat, s.38)

Fedakârlık yapmak: “...Bulut bunu böyle dedi, der demez de başladı Ayşe kızın yolunda canını feda etmeye, yağmur olup yağmaya.” (Sevdalı Bulut, s. 35)

4.2. İkinci Alt Problemle İlgili Bulgular

“Değer aktarımı, okul kitaplıklarındaki eserler içerisinde ne sıklıkla ve ne miktarda gerçekleşmektedir?” alt problem cümlesine dair bulgular bu bölümde yer almaktadır. İncelenen eserlerde her bir değer ifadesinin eserin hangi kısmında bulunduğuyla ilgili bulgular eserlere ait değerlendirme formlarıyla birlikte, Türkçe ve çeviri eserler için ayrı başlıklar altında sunulmuştur.

4.2.1. Yerli Eserlerde Değer İfadelerinin Dağılımı

Araştırmada incelenen Türkçe eserlere ait değerlendirme formu bulguları ve eserlere ait kısa bilgiler bu bölümde yer almaktadır:

4.2.1.1. “87 Oğuz” Eserine Ait Bulgular

“87 Oğuz”, Rakım Çalapala ve Nimet Çalapa tarafından kaleme alınmış bir romandır. Roman kahramanı Oğuz, on yaşında, çok neşeli, haşarı ama bir o kadar da çalışkan bir öğrencidir. Fakir bir ailenin çocuğudur ve Anne ve babası çok yaşlı olduğu için kendisiyle yeterince ilgilenememektedir. Okulların açılmasıyla Oğuz, sınıf arkadaşlarına ve öğretmeni Nezihe Hanım’a kavuşmanın mutluluğunu yaşar.

Eserde bulunan değer ifadelerinin eser içindeki dağılımı Tablo 28’de yer almaktadır.

Tablo 28.

87 Oğuz eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: 87 Oğuz Yayın Yılı: 2019		Yazarı: Rakım Çalapala, Nimet Çalapala Türü: Roman	
Yayınevi: Bilge Kültür Sanat		Sayfa Sayısı: 142	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	53	5
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	86	
	1.4 Adaletin yerini bulması	61	
	1.5 Eşitliği savunmak	42, 64	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	55, 78, 100, 111, 112, 113, 117, 119, 137, 139	25
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	46, 51, 111, 123, 125	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	41, 44, 88, 126	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	109, 110, 116, 118, 121, 127	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	55, 88	5
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	53, 63	
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	90	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	30, 78	25
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	13, 14, 43, 47, 89, 93	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	15, 22, 30, 35, 36, 55, 63, 66, 67, 87, 99, 116, 117, 118	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	113, 122, 126	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	-	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	88	2
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	-	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	25	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	73, 122, 131	23
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	23, 25, 38, 40, 41, 44, 47, 64, 71, 94, 98, 102, 106	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	15, 69, 80, 87	

	6.5 Öz saygı	21, 87, 121	
	7.1 Sevginin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	12, 21, 40, 41, 98, 134, 135	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	-	
7. Sevgi	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	19, 27, 40, 77, 106, 118, 136, 138, 139	19
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	22, 51, 104	
	7.5 Sevileni düşünmek	-	
	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	9, 12, 13, 30, 67, 69, 79, 84, 89, 92, 101	
8. Sorumluluk	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	14, 27, 58, 63, 64, 65, 75, 98, 99, 108	28
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	21, 40, 61, 82	
	8.4 Sorumluluk almak	136	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	36, 37	
	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	42, 55, 56, 57, 66, 71, 75, 80, 84	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	86, 99	17
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	83	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	29, 73, 92, 94, 95	
	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	126	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	58, 71, 82, 92, 113, 114, 119, 130, 132, 136	
10. Yardımseverlik	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	137	15
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	108	
	10.5 Fedakârlık yapmak	80, 99	

Tablo 28’de görüldüğü üzere eserde en çok yer verilen değer sorumluluk olurken en az yer verilen değer sabır olmuştur. Sorumluluk değerinden sonra en çok yer verilen değerler dostluk ve öz denetim olmuştur.

4.2.1.2. “Aldı Sözü Anadolu” Eserine Ait Bulgular

“Aldı Sözü Anadolu”, Mehmet Önder tarafından kaleme alınan bir deneme kitabıdır. Türk sanat tarihçisi ve halkbilimci olan yazarın Anadolu’yu; yaşam, kültür, düşünce ve sanat gibi açılardan yalın bir şekilde tanıttığı bir eserdir. Eserde Anadolu’dan manilere, efsanelere ve inanışlara da yer verilmiştir. Esere dair değer ifadesi dağılımı Tablo 29’da sunulmuştur.

Tablo 29.

Aldı Sözü Anadolu eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Aldı Sözü Anadolu		Yazarı: Mehmet Önder	
Yayın Yılı: 2008		Türü: Deneme	
Yayınevi: Elips Kitap		Sayfa Sayısı: 144	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	38, 55	10
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	63, 125, 128, 129, 130, 131, 139	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	-	
	1.4 Adaletin yerini bulması	72	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	7, 13, 24, 32, 40, 41, 45, 50, 52, 53, 107	26
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	39, 43, 46, 47, 48, 51, 55, 111	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	42, 93, 128, 131	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	-	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	39, 73, 125	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	14, 38, 47, 72, 114, 115, 129, 132	10
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	35	
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	130	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	22	2
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	-	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	33	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	-	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	44, 72	11
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	13, 18, 23, 62, 85, 94, 95, 127	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	24	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	16, 45, 48, 64, 71, 115, 127, 143	20
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	52	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	7, 37, 49, 55, 107, 115	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	41, 51, 60, 67, 138	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
7. Sevgi		12, 14, 17, 21, 23, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 54, 61, 62, 67, 68, 79, 99, 100, 106, 107, 111, 117, 119, 121	68
	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)		

		41, 79, 81, 83, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 103, 106, 108, 109, 110, 114, 118, 127, 129, 133	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi		
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	23, 32, 59, 77	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	7, 12, 60, 84, 113	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	69, 102, 136	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	8, 40, 94	16
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	9, 38, 63, 76, 111, 122, 128, 132, 137, 142	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	17, 18	
	8.4 Sorumluluk almak	111	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	13, 16, 17, 29, 36, 43, 57, 60, 63, 72, 89, 93, 119, 121, 131, 141, 142	88
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	10, 13, 15, 27, 40, 58, 59, 62, 74, 82, 83, 84, 85, 88, 91, 93, 97, 112, 135	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	8, 9, 11, 65, 72, 77, 78, 92, 93, 104, 137, 142, 143	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	18, 19, 20, 21, 24, 26, 37, 38, 40, 41, 42, 44, 45, 47, 49, 50, 51, 53, 57, 64, 65, 66, 70, 73, 75, 77, 80, 86, 90, 94, 104, 115, 122, 124, 126, 128, 136, 137, 140	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	39, 40, 41, 49, 52, 71, 87, 107, 118, 130	21
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	12, 24, 39, 43, 47, 48, 60, 77, 78, 107	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme /düşünme	20	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 29’da görüldüğü üzere, eserde en çok bulunan değer olarak vatanseverlik değeri görülmektedir. Vatanseverlik değerinin ardından en çok yer verilen değerler sevgi ve dostluk değerleridir. Eserde en az yer verilen değer ise öz denetimdir.

4.2.1.3. “Altın Işık” Eserine Ait Bulgular

“Altın Işık” farklı yazın türlerini içerisinde bulunduran bir eserdir. Türk tarihi ve farklı millî değerleri barındıran eserde Ziya Gökalp, Keloğlan masalı, Dede Korkut hikâyelerinden Basat’ın hikâyesi ve Malazgirt Savaşı’nın konu edindiği bir piyese yer vermektedir. Eserin yalnızca millî yönü değil diğer farklı duygusal

değerleri de barındıran bir yapısı bulunmaktadır. Esere dair değer ifadesi dağılımına Tablo 30’da sunulmuştur.

Tablo 30.

Altın Işık eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Altın Işık	Yazarı: Ziya Gökalp		
Yayın Yılı: 2018	Türü: Masal		
Yayınevi: Çağlayan Basım Yayın	Sayfa Sayısı:192		
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	13, 20, 125, 141, 146	28
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	38, 60, 90, 145, 160, 191	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	90, 110, 129, 156	
	1.4 Adaletin yerini bulması	58, 71, 72, 87, 119, 159, 173	
	1.5 Eşitliği savunmak	37, 76, 79, 81, 92, 93	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	14, 125, 135, 191, 192	15
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	15, 51, 139, 170, 191	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	59, 129, 178	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	180, 181	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	6
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	125, 133	
	3.3 Sözünü tutmak	46, 55, 132	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	137	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	14, 114	11
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	13	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	133	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	91	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	30, 31, 48, 81, 103, 127	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	98, 103	13
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	24, 28, 63	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	30, 65, 71, 106	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	31, 54, 107, 115	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	26, 75, 91, 150, 162	33
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	21, 33, 95	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	21, 23, 38, 51, 63, 75, 90, 92, 96, 112, 110, 135, 141, 151, 156, 175, 177, 178, 184	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	42, 44, 45, 167, 185	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	147	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi	21, 23, 25, 26, 28, 29, 30, 31,	98

	(doğrudan/dolaylı)	33, 34, 35, 36, 38, 39, 43, 44, 45, 49, 50, 52, 53, 54, 57, 59, 60, 63, 64, 69, 70, 71, 82, 83, 84, 87, 94, 97, 98, 108, 109, 110, 111, 112, 116, 117, 118, 123, 124, 128, 129, 130, 131, 132, 136, 138, 142	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	-	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	26, 27, 28, 29, 32, 56, 67, 94, 102, 103, 105, 153, 156, 166	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	19, 34, 35, 98, 101, 107, 134, 136, 147, 152, 161, 177	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	26, 43, 44, 45, 46, 56, 58, 76, 78, 80, 98, 112, 127, 136, 137, 174, 176	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	40, 48, 107, 183	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	89, 91, 125, 129, 133, 167	19
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	21, 42, 103, 106, 160	
	8.4 Sorumluluk almak	76, 78, 80	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	22	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	53, 142, 143, 160, 165, 166, 179, 181, 182, 187, 189	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	181	27
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	72, 73, 85, 90, 108, 111, 149, 153, 172, 173, 174, 175, 180, 184, 190	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	53, 99, 126	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	24, 25, 41, 43, 49, 51, 56, 65, 70, 104, 105, 141, 151, 158	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	22
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	58, 107, 129, 133, 163	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 30’da görüldüğü üzere eserde en çok bulunan değer olarak sevgi değeri görülmektedir. Sevgi değerinin ardından en çok yer verilen değerler saygı ve vatanseverliktir. Eserde en az yer verilen değer ise dürüstlük olmuştur

4.2.1.4. “Benim Küçük Dostlarım” Eserine Ait Bulgular

“Benim Küçük Dostlarım”, Halide Nusret Zorlutuna’nın kaleme aldığı anı türünde bir eserdir. Aynı zamanda bir şair olan yazar, Anadolu’nun çeşitli illerinde yaptığı öğretmenlik görevi süresince yaşadığı bazı olayları anlatmaktadır. Eserde

yalnızca yazarın anıları değil, öğretmenlik mesleğine dair öneriler ve öğrencilerin duygu dünyasına dair izlenimler de bulunmaktadır. Esere ait değer ifadeleri dağılım bulguları Tablo 31’de gösterilmiştir:

Tablo 31.

Benim Küçük Dostlarım eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Benim Küçük Dostlarım		Yazarı: Halide Nusret Zorlutuna	
Yayın Yılı: 2020		Türü: Anı	
Yayınevi: Ötüken Neşriyat		Sayfa Sayısı: 356	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	62	4
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	60, 94	
	1.4 Adaletin yerini bulması	62	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	10, 27, 33, 39, 46, 67, 72, 98, 99, 109	19
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	74	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	8, 34	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	23, 24, 50, 60, 61, 73	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	57, 58, 59, 61, 64, 66, 69, 71, 74, 75, 80, 95	21
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	60, 92, 94	
	3.3 Sözünü tutmak	59, 62	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	55, 58, 76, 96	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	25	14
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	-	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	19, 20, 57, 76, 83, 86, 94, 100, 101, 108	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	109	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	62, 106	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	49, 53, 56, 86, 108	10
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	6, 18, 27, 45	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	-	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	108	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	9, 19, 20, 39, 49, 66, 71, 73, 103, 104, 108	29
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	42, 47, 96, 117	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	10, 24, 62, 67, 91, 92, 93, 117, 120	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	87, 101, 121	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	74, 102	

	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	9, 11, 14, 18, 19, 21, 26, 27, 32, 39, 62, 64, 65,65, 66, 67, 69, 71, 72, 75, 77, 85, 86, 102, 103, 105, 107, 108, 109, 111, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 125, 126, 127, 128	
7. Sevgi	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	17, 20, 28, 35, 66, 113	72
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	38, 46, 51, 62, 67, 79	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	38, 40, 45, 48, 51, 52, 58, 71, 73, 74, 75, 78, 80, 81, 86, 90, 94	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	50, 76	
	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	27, 44, 56, 72, 83, 89, 94, 105	
8. Sorumluluk	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	5, 35, 48, 49, 53, 83, 86, 87, 98, 118, 125	24
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	-	
	8.4 Sorumluluk almak	52	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	39, 43, 65, 79	
	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	114, 125	
9. Vatanseverlik	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	71	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	15	8
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	59, 113, 114, 126	
	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	90, 126, 128	
10. Yardımseverlik	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	25, 33, 34, 46, 50, 52, 75, 96	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	13
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	50	
	10.5 Fedakârlık yapmak	89	

Tablo 31 incelendiğinde eserde en fazla yer verilen değer ifadelerinin sevgi değerine ait olduğu görünmektedir. Bu değeri saygı ve sorumluluk değerleri izlemektedir. Eserde en az yer verilen değer ifadeleri ise adalet değerine aittir.

4.2.1.5. “Bir Küçük Osmancık Vardı” Eserine Ait Bulgular

Bir Küçük Osmancık Vardı, Hasan Nail Canat tarafından kaleme alınmış bir romandır. Eserde, para için kaçırılan iki yaşındaki Osman’ın hikâyesi anlatılır. Ailesinin tek çocuğu olan Osman önce kaçırılır, sonra bir ailenin üvey çocuğu olarak yetiştirilir. Osman’ın büyümesi, okula başlaması ve gerçek ailesinin ona ulaşma çabası anlatılmaktadır. Esere dair değer bulguları Tablo 32’de sunulmuştur.

Tablo 32.

Bir Küçük Osmancık Vardı eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Bir Küçük Osmancık Vardı		Yazarı: Hasan Nail Canat	
Yayın Yılı: 2020		Türü: Roman	
Yayınevi: Timaş Yayınları		Sayfa Sayısı: 123	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	49, 50	4
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	43	
	1.4 Adaletin yerini bulması	95	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	18, 58, 80	20
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	74, 77, 87, 90, 91, 92, 95, 106, 110	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	14	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	23, 24, 26, 38, 50, 51, 109	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	7
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	46, 49, 75, 91, 111, 114	
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	42	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	-	5
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	71	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	9, 101	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	12, 62	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	74, 94, 122	6
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	62	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	51, 97	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	50, 88, 99, 116	19
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	90	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	10, 36, 49, 85, 92, 95, 100, 107, 115, 118	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	49, 75, 76, 99	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	22, 26, 39, 59, 60, 66, 71, 74, 77, 82, 82, 85, 85, 93, 95, 97, 98, 102, 105, 118, 123	87
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi	107, 120	

	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	6, 13, 15, 21, 29, 38, 48, 55, 57, 67, 68, 76, 96, 123	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	5, 11, 20, 28, 30, 31, 32, 40, 46, 54, 56, 57	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	6, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 23, 26, 27, 31, 33, 36, 37, 39, 41, 43, 44, 48, 50, 55, 56, 59, 61, 63, 67, 68, 70, 73, 79, 80, 81, 89, 93, 94, 97, 103, 121	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	62, 70, 80, 88, 103, 114	20
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	100, 102	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	19, 22, 65, 67, 91, 107	
	8.4 Sorumluluk almak	14, 53	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	76, 91, 99, 101	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	-
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	49, 65, 88, 102	13
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	54, 56, 58, 77, 78, 81, 89, 99, 101	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	-	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 32 incelendiğinde eserde en fazla yer verilen değer ifadelerinin, büyük çoğunlukla sevgi değerine ait olduğu görülmektedir. Bu değeri dostluk ve sorumluluk izlemektedir. Eserde vatanseverlik değerine ait ifadeler yer verilmemiştir.

4.2.1.6. “Dede Korkut Hikâyeleri” Eserine Ait Bulgular

Okul kitaplıklarında sıkça yer bulan eser, 14. veya 15. yüzyılda yazıldığı düşünülen destansı hikâyelerden oluşmaktadır. Yazarın gerçek kimliği bilinmemekle birlikte hikâyeler Dede Korkut’un ağzından anlatılmakta ve aynı zamanda kendisi hikâyeler içerisinde rol oynamaktadır. Kitapta Oğuz boylarının kendi içinde ve dış düşmanlarla olan mücadeleleri, yiğitlik ve aşk konu edilirken, her hikâyenin sonunda söz alan Dede Korkut anlaşmazlıkları çözer, dua okur. Esere ait değer ifadeleri dağılım bulguları Tablo 33’te sunulmuştur.

Tablo 33.

Dede Korkut Hikâyeleri eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Dede Korkut Hikâyeleri		Yazarı: -	
Yayın Yılı: 2020		Türü: Destan	
Yayınevi: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları		Sayfa Sayısı:198	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	48, 141	8
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	32, 53	
	1.4 Adaletin yerini bulması	10, 185	
	1.5 Eşitliği savunmak	21, 22	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	9, 34, 44, 51, 54, 58, 65, 72, 109, 115, 125, 181	34
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	29, 33, 43, 45, 50, 58, 110, 111, 184	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	158	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	22, 39, 54, 55, 58, 59, 61, 81, 82, 92, 117, 182	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğü öğütlenmesi/yüceltilmesi	175	3
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	184	
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	14	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	-	7
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	158	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	114	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	132, 159, 170, 171, 172	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	1
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	-	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	86	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	3, 28, 30, 36, 39, 40, 46, 47, 51, 52, 66, 76, 149	78
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	3, 67, 118, 140, 155, 170, 171, 172	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	3, 13, 20, 22, 25, 26, 30, 33, 41, 42, 44, 48, 49, 50, 55, 66, 73, 82, 95, 96, 98, 99, 106, 107, 108, 109, 111, 114, 117, 120, 123, 124, 127, 128, 134, 136, 137, 142, 144, 145, 152, 157, 160, 164, 177, 178, 180, 181, 184	

	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	52, 81, 88, 105, 108, 148	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	47, 49	
7. Sevgi		10, 16, 17, 34, 36, 48, 55, 56, 57, 58, 59, 64, 70, 71, 76, 78, 79, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 99, 100, 101, 102, 105, 108, 109, 110, 112, 115, 117, 120, 129, 144, 147, 149, 157, 159, 163, 164, 177	75
	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)		
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	47, 49, 59, 70, 71, 120, 136, 145	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	18, 19, 28, 35, 55, 56, 58, 61, 69, 72, 87, 95, 135, 136, 156, 174	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	37, 38, 62, 103	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	-	7
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	77, 82, 102	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	115	
	8.4 Sorumluluk almak	80, 105	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	31	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	29, 31, 40, 81, 148	11
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	30,	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	42, 47, 93	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	41	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	72	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	12, 47, 63, 103	17
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	3, 12, 16, 18, 45, 53, 59, 63, 67, 84, 132, 162	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	46	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	-	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 33 incelendiğinde eserde en fazla yer verilen değer ifadelerinin, saygı değerine ait olduğu görülmektedir. Bu değeri sevgi ve dostluk değerleri izlemektedir. Eserde en az yer verilen değer ifadeleri ise sabır değerine aittir.

4.2.1.7. “Dokuzuncu Hariciye Koğuşu” Eserine Ait Bulgular

Peyami Safa’ya ait olan eser otobiyografik bir roman niteliğindedir. Genç yaşta dizinde ortaya çıkan hastalığın yaşattığı sorunlarla uğraşmak zorunda olan ana kahramanın ismi eserde geçmemektedir. Sevdığı kızı elde etme ve kendi iç

dünyasındaki çalkantılar arasında sıkça ruhsal çözümlemelere yer verilmiştir. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 34’te gösterilmiştir:

Tablo 34.

Dokuzuncu Hariciye Koğuşu eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Dokuzuncu Hariciye Koğuşu		Yazarı: Peyami Safa	
Yayın Yılı: 2021		Türü: Roman	
Yayınevi: Ötüken Neşriyat		Sayfa Sayısı: 112	
Kök Değerler	Değer İfadeleri	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	-
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	-	
	1.4 Adaletin yerini bulması	-	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	18, 28, 57, 112, 69, 72, 78	13
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	8, 22, 42, 91	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	112	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	80	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	51, 52, 53, 54	4
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	-	
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	-	7
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	110	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	13, 14, 28, 32, 86, 97	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	8, 17, 44, 75, 90, 94, 106	13
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	95, 108, 111	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	9, 11, 110	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	21	17
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	26	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	10, 12, 23, 40, 45, 51, 63, 64, 65, 88, 97	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	27, 29, 54, 70	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	16, 20, 27, 28, 29, 30, 33, 35, 40, 56, 59, 60, 62, 83, 92, 93, 94, 100, 102, 107	34
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	14	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	7, 25, 31, 33, 57, 58, 84, 90, 101	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	88, 89	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	14, 33	

8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	21, 10, 103	7
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	12, 85	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	95	
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	80	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	4
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	72, 73, 74, 81	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	6
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	12, 49, 59, 81, 82, 88	
	10.3 İyiliğin/yardımın ödüllendirilmesi	-	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme /düşünme	-	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 34 incelendiğinde eserde en fazla yer verilen değer ifadelerinin, sevgi değerine ait olduğu görülmektedir. Bu değeri saygı değeri izlemektedir. Eserde adalete ait değer ifadesi ise bulunmamaktadır.

4.2.1.8. “Dünya Çocukların Olsa” Eserine Ait Bulgular

“Dünya Çocukların Olsa”, Gülten Dayıoğlu tarafından kaleme alınan bir romandır. Bilimkurgu türünde verilmiş bir eserdir. Dünya’nın bir yarısına sahip olan Avampaka Medeniyeti ile diğer yarısına sahip Çirupon Medeniyeti arasında bir güç savaşı sürmektedir. Her iki medeniyet de yeni doğan bireylerine onların boyut olarak normalden büyük olmalarını sağlayan bir aşı uygular ve bir süre sonra da her iki medeniyet de sadece insanları yok eden bir kimyasal silahı birbirine uygular. Kimyasalı geliştiren bilginlerden biri dışında tüm yetişkinler ölür ama 12 yaşında ve daha küçük olan çocuklar ise hayatta kalır. Hayatta kalan çocuklar, medeniyet farkı gözetmeksizin ortak bir yaşam sürmenin yollarını geliştirmeye, bilginse bu barış haline bir son vermenin yollarını aramaya başlar. Esere ait değer ifadeleri dağılım bulguları Tablo 35’te gösterilmiştir:

Tablo 35.

Dünya Çocukların Olsa eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Dünya Çocukların Olsa	Yazarı: Gülten Dayıoğlu		
Yayın Yılı: 2019	Türü: Roman		
Yayınevi: Altın Kitaplar Yayınevi	Sayfa Sayısı: 128		
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam

1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	22	4
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	40	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	-	
	1.4 Adaletin yerini bulması	19, 24	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	10, 39, 57, 94	22
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	23, 37, 61, 78	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	19, 39, 47, 60	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	-	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	7, 8, 11, 32, 38, 40, 53, 58, 70, 72	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	123	4
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	16, 31	
	3.3 Sözünü tutmak	62	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	30, 36, 38	6
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	22	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	90	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	39	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	-	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	81, 88, 89, 90	11
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	20, 26, 29, 30, 33, 35, 36	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	-	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	60, 62, 70	4
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	-	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	123	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	39, 62, 81	11
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi	9, 18, 48, 70, 72, 123	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	20, 41	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	-	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	-	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	22, 37, 38	5
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	

	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	23, 32	
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	-
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	18	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	20, 21, 37, 39, 61, 72	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	7
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	-	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 35 incelendiğinde eserde en fazla yer verilen değer ifadelerinin, dostluk değerine ait olduğu görünmektedir. Bu değeri sabır ve sevgi değerleri izlemektedir. Eserde vatanseverlik değerine ait değer ifadesi ise bulunmamaktadır.

4.2.1.9. “Eşref Saat” Eserine Ait Bulgular

“Eşref Saat”, Şevket Rado tarafından kaleme alınan deneme türündeki bir eserdir. Çocuklara yönelik olarak hazırlanan eserin içeriği, Şevket Rado’nun İstanbul Radyo’sundaki konuşmalarından oluşmaktadır. Yazarın azim, sorumluluk, faydalı bir amaca sahip olmanın önemi, aile, maddiyat ve sağlık gibi önemli konular hakkındaki söylemlerinin akıcı ve yalın bir Türkçe ile yazıya dökülmüştür. Eserde tespit edilen değer ifadelerinin dağılımı Tablo 36’da yer almaktadır.

Tablo 36.

Eşref Saat eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Eşref Saat		Yazarı: Şevket Rado	
Yayın Yılı: 2020		Türü: Deneme	
Yayınevi: Bilge Kültür Sanat Yayınları		Sayfa Sayısı: 141	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	20	5
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	7, 59	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	130	
	1.4 Adaletin yerini bulması	20	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi	14, 34, 40, 41, 45, 46, 49, 76,	14

	(doğrudan/dolaylı)	84	
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	29, 48	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	45, 49, 58	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	-	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	57, 59, 79, 122, 127, 129, 131, 133, 134, 136	11
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	-	
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	8	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	11, 26	60
4. Öz Denetim	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	76, 82, 118	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	21, 29, 42, 44, 53, 54, 58, 62, 63, 65, 66, 68, 69, 72, 73, 74, 81, 84, 94, 95, 99, 100, 102, 103, 104, 113, 115, 116, 118, 120, 124, 124, 127, 128, 134, 138	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	8, 14, 15, 16, 17, 18, 52, 113, 115, 119	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	15, 20, 21, 31, 33, 36, 37, 61, 67	
	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	13, 15, 33, 56, 61, 68, 71, 72, 73, 74, 82, 109, 126	19
5. Sabır	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	7, 19, 124	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi		
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	12, 78, 114	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	87, 101, 110, 113	18
6. Saygı	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	23, 32, 36, 48, 49, 75, 108, 113, 114, 140	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	45, 47, 61	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	100	
	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	18, 20, 33, 38, 56, 57, 96, 106, 115, 119	
7. Sevgi	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	55, 58, 135	14
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	-	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	38	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	-	
	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	8	
8. Sorumluluk	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	25, 41, 42, 43, 50, 51, 54, 55, 56, 57, 59, 102, 123, 135	17
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	7, 42	
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
9.	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi	-	6

Vatanseverlik	(doğrudan/dolaylı)		
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	76	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	46, 89, 116, 135, 135	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
	10.1 İyiliğin/yardımın öğütlenmesi/yüceltilmesi	21, 24, 46, 54, 56, 57, 59, 63, 64, 87, 90, 13	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	7, 130	
10. Yardımseverlik	10.3 İyiliğin/yardımın ödüllendirilmesi	-	14
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	-	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 36 incelendiğinde eserde en fazla yer verilen değer ifadelerinin, öz denetime ait olduğu görünmektedir. Bu değeri sabır ve saygı değerleri izlemektedir. Eserde en az yer verilen değer ifadeleri ise adalete aittir.

4.2.1.10. “Göl Çocukları” Eserine Ait Bulgular

“Göl Çocukları”, İbrahim Örs tarafından kaleme alınan bir romandır. Kitapta, iki arkadaş olan Duygu ve Selçuk’un yaşadıkları kasabadaki gölü dürbünle izlerken gölün ortalarında şüpheli şeyler yapan bir adamı gözetlemeleri ve bu olayın peşine düşmeleri anlatılır. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 37’de gösterilmiştir:

Tablo 37.

Göl Çocukları eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Göl Çocukları		Yazarı: İbrahim Örs	
Yayın Yılı:2020		Türü: Roman	
Yayınevi: Nemesis Kitap		Sayfa Sayısı:125	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	122	7
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	64	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	51, 60, 65, 112, 121	
	1.4 Adaletin yerini bulması	-	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	13, 16, 21, 78, 114, 115	19
2. Dostluk	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	29, 35, 42, 43, 65, 81, 99	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	27, 80, 92, 95, 96, 101	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	

3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	9
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	51, 56, 59, 66, 97, 120	
	3.3 Sözünü tutmak	52, 80	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	69	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	26	3
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	-	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	87, 93	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	2
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	103	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	117	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	-	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	35, 50, 56, 70, 96, 112	17
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	14, 21, 23, 86, 95, 96, 98, 100, 106	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	21, 68	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	12, 13, 14, 29, 30, 37, 63, 69, 90, 95, 98, 105, 116	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	20, 23, 25, 26, 33, 46, 114, 117, 119, 123	24
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	-	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	114	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	24, 33, 100, 102	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	51, 73, 98	15
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	18, 37, 92, 95	
	8.4 Sorumluluk almak	39, 60	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	68, 96	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	51, 67	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	52	5
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	29, 121	

10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	23, 25, 46, 68, 123	24
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	16, 22, 23, 28, 29, 30, 40, 44, 45, 46, 47, 50, 59, 69, 75, 105	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	40, 58, 87	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 37 incelendiğinde eserde en fazla yer verilen değer ifadelerinin, sevgi ve yardımseverlik değerlerine ait olduğu görülmektedir. Bu değerleri dostluk ve saygı değerleri izlemektedir. Eserde en az yer verilen değer ifadeleri ise sabır değerine aittir.

4.2.1.11. “Gümüş Kanat” Eserine Ait Bulgular

Cahit Uçuk’un kaleme aldığı eser Kemal adındaki bir çocuğun ve onun ailesiyle olan sevgi dolu ilişkinin anlatıldığı bir romandır. Kemal hasta babasına ve evin yükünü sırtlayan annesine yardımcı olmak için çalışır. Daha önce kurtardığı bir kuşun motifine hayatında farklı yerlerde rastlamakta ve ondan duygusal bir güç almaktadır. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 38’de gösterilmiştir:

Tablo 38.

Gümüş Kanat eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Gümüş Kanat		Yazarı: Cahit Uçuk	
Yayın Yılı: 2021		Türü: Roman	
Yayınevi: Bilge Kültür Sanat		Sayfa Sayısı: 182	
Kök Değerler	Değer İfadeleri	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	-
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	-	
	1.4 Adaletin yerini bulması	-	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	125, 131, 141, 166, 149	11
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	43, 82, 103	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	130	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	154, 160	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	7
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	53, 70, 139, 150, 155, 160, 170	
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	-	15
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	45, 48	

	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	5, 55, 67, 161, 176	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	21, 50, 100, 159, 175, 178	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	33, 71	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	16, 42, 75, 81, 175	9
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	20, 26	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	168	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	72	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	79, 130, 180	27
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	8, 18, 22, 23, 26, 41, 43, 57, 64, 70, 81, 83, 84, 85, 86, 114, 122, 129, 134, 177, 178	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	142	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	33, 44	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	7, 15, 20, 22, 24, 28, 30, 31, 41, 58, 69, 70, 77, 81, 83, 94, 95, 111, 119, 121, 126, 134, 140, 149, 158, 162, 165, 174, 176, 179, 180	62
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	21, 26, 142, 153	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	16, 29, 49, 52, 55, 59, 78, 79, 94, 105, 120, 169, 172	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	12, 146, 178	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	14, 35, 39, 42, 56, 74, 101, 130, 132, 151, 171	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	22, 27, 102, 109	16
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	16	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	32, 74, 87, 106, 127	
	8.4 Sorumluluk almak	13, 38, 39, 98, 163, 180	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	60	11
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	110, 131	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	178	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	60, 61, 62, 66, 92, 121, 173	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	29, 129	31
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	12, 19, 24, 25, 36, 88, 93, 96, 108, 109, 128, 147, 168, 179	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	36, 76, 112, 114	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	38, 39, 40, 41, 47, 72, 81, 83, 87, 89, 140	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 38 incelendiğinde eserde en fazla yer verilen değer ifadelerinin, sevgi değerine ait olduğu görülmektedir. Bu değeri yardımseverlik ve saygı değerleri izlemektedir. Eserde adalet değerine ait değer ifadelerine ise rastlanmamaktadır.

4.2.1.12. “Halime Kaptan” Eserine Ait Bulgular

“Halime Kaptan”, Rıfat Ilgaz tarafından kaleme alınan bir romandır. Romanda Halime’nin bir kaptana dönüşme serüveni anlatılır. Kurtuluş Savaşı döneminde, tüm erkeklerin savaşa katılmasıyla birlikte Halime’nin yaşadığı köyde sadece kadınlar, çocuklar ve yaşlılar kalmıştır. Herkesin sefalet içinde bulunduğu bu köyde, kayınpederi Temel Reis’in vefatından sonra evin geçimi de oğluyla yaşayan Halime’nin sorumluluğundadır. O da bu amaçla erkek kılığına girer ve babasının sandalıyla denizlere açılır. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 39’da gösterilmiştir:

Tablo 39.

Halime Kaptan eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Halime Kaptan		Yazarı: Rıfat Ilgaz	
Yayın Yılı: 2016		Türü: Roman	
Yayınevi: Çınar Yayınları		Sayfa Sayısı:164	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	11
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	49, 53, 114, 89	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	47, 132, 162	
	1.4 Adaletin yerini bulması	35, 61	
	1.5 Eşitliği savunmak	53, 109	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	25, 36, 64, 72, 73, 75, 105	15
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	26, 27, 102, 128, 154	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	37, 44	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	7	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	26, 37, 40	15
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	75, 80, 114, 116, 117, 120	
	3.3 Sözünü tutmak	37, 69, 128, 162	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	54, 56	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	86, 103	3
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	-	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	47	

5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	4
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	9, 32, 83	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	121	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	13, 60, 64, 82, 86, 88, 89, 95, 118, 123, 136, 152, 153	38
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	74	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	11, 15, 18, 21, 23, 25, 27, 66, 73, 89, 102, 130, 131, 132, 134, 136, 144	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	45, 111, 135, 137	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	14, 122, 151	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	6, 37, 64, 65, 78, 80, 83, 85, 114	20
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	25, 26, 80, 104, 125, 126,	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	5, 11, 110	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	7, 9	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	14, 24, 27, 30, 33, 34, 41, 66, 120	33
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	10, 26, 67, 82, 98,	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	11, 20, 23, 28, 29, 31, 46, 65, 77, 89, 164	
	8.4 Sorumluluk almak	13, 24, 81, 126, 139	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	39, 106, 109	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	78, 135	7
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	132	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	56, 74, 124, 164	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	15
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	5, 21, 22, 23, 63, 65, 71, 77, 87, 101, 107, 123	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	109, 155	
	10.5 Fedakârlık yapmak	119	

Tablo 39 incelendiğinde eserde en fazla yer verilen değer ifadelerinin, saygı değerine ait olduğu görülmektedir. Bu değeri sorumluluk ve sevgi değerleri

izlemektedir. Eserde en az bulunan değer ifadeleri ise öz denetime ait olarak ortaya çıkmaktadır.

4.2.1.13. “Osmancık” Eserine Ait Bulgular

Tarık Buğra’nın kaleme aldığı tarihî roman türündeki eserde Osmanlı İmparatorluğu’nun kurucusu Osman Gazi’nin yaşam öyküsüyle beraber Osmanlı’nın kuruluş dönemi de anlatılmaktadır. Osman Gazi’nin çocukluktan ölümüne dek geçirdiği gelişim kitabın ana temasını oluşturmaktadır. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 40’ta gösterilmiştir:

Tablo 40.

Osmancık eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Osmancık		Yazarı: Tarık Buğra	
Yayın Yılı: 2006		Türü: Roman	
Yayınevi: Ötüken Neşriyat		Sayfa Sayısı: 356	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	25, 150, 249, 274, 300, 319, 323	18
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	70, 305, 317, 325, 347	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	14, 257	
	1.4 Adaletin yerini bulması	28, 252	
	1.5 Eşitliği savunmak	274, 325	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	8, 44, 61, 72, 117, 129, 130, 132, 151, 161, 171, 177, 208, 220, 242, 258, 259, 263, 266, 298, 314, 352	30
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	21, 179, 189, 349	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	63, 65, 68, 218	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	11
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	52, 63, 80, 82, 93, 115, 180, 317	
	3.3 Sözünü tutmak	341	
	3.4 Doğruyu savunmak	106, 115	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	7, 27, 84, 88	24
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	33, 78	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	13, 59, 326, 339	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	329	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	13, 56, 76, 77, 85, 96, 110, 121, 217, 241, 262, 290, 332	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	52, 91, 193, 303	13
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	6	

	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	15, 43, 91, 119, 149, 197, 273,	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	332	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	22, 25, 26, 37, 92, 97, 99, 102, 106, 118, 120, 143, 147, 163, 166, 178, 183, 190, 191, 207, 224, 295, 301, 307, 311, 338	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	46	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	9, 47, 48, 104, 113, 173, 192, 195, 200, 209, 215, 236, 274, 297, 355	44
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	54, 291	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	23, 31, 37, 41, 51, 87, 95, 104, 121, 124, 136, 144, 156, 168, 169, 170, 182, 201, 205, 211, 212, 246, 254, 283, 287, 323, 331	38
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	31, 183, 198, 206, 208, 220, 233, 289, 297	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	184	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	124	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	5	8
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	275, 348, 351	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	43, 75, 267	
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	317	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	6, 9, 10, 12, 165, 182, 296	36
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	225, 226, 349, 356	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	149, 228, 270	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	35, 67, 72, 117, 154, 158, 164, 188, 203, 204, 222, 227, 232, 238, 265, 266, 268, 279, 295, 300, 313, 333	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	325	10
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	16, 19, 46, 93, 168, 213, 236, 247, 277	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	-	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 40 incelendiğinde eserde en fazla yer verilen değer ifadelerinin, saygı değerine ait olduğu görülmektedir. Bu değeri sevgi ve vatanseverlik değerleri

izlemektedir. Eserde en az bulunan değer ifadeleri ise sorumluluk değerine ait olarak ortaya çıkmaktadır.

4.2.1.14. “Ömer’in Çocukluğu” Eserine Ait Bulgular

“Ömer’in Çocukluğu”, Muallim Naci tarafından yazılmış anı türünde bir eserdir. Muallim Naci’nin çocukluk anıları, aile bireylerine bakış açısı ve komşuluk ilişkileri eserin konusunu oluşturmaktadır. Eserde eski geleneklere ve çocuklar arası ilişkilere de yer verilmiştir. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 41’de gösterilmiştir:

Tablo 41.

Ömer’in Çocukluğu eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Ömer’in Çocukluğu		Yazarı: Muallim Naci	
Yayın Yılı: 2020		Türü: Anı	
Yayınevi: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları		Sayfa Sayısı:43	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	1
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	-	
	1.4 Adaletin yerini bulması	30	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	9, 13, 14, 21, 29	9
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	27, 29, 39	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	8	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	-
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	-	
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	8	3
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	-	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	12	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	7	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	1
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	15	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	-	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	

6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	7, 8, 11, 15, 28, 31	27
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	18, 30, 38	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	9, 10, 16, 17, 19, 20, 22, 26, 27, 28, 31, 34	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	7, 15, 22, 24, 37	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	10	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	3, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 25, 27, 28, 29, 32, 34, 36	26
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	10	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	5, 10, 18, 25, 35	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	4, 13, 19, 32, 36	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	-	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	15, 17	10
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	7, 20, 27, 29	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	9, 16, 28	
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	23	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	1
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	35	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	5, 7, 10, 31, 32, 36, 39	15
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	4, 8, 9, 10, 14, 24, 38	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	-	
	10.5 Fedakârlık yapmak	5	

Tablo 41 incelendiğinde eserde en fazla yer verilen değer ifadelerinin, saygı değerine ait olduğu görülmektedir. Bu değeri sevgi ve yardımseverlik değerleri izlemektedir. Eserde dürüstlük değerine ait değer ifadeleri ise tespit edilmemiştir.

4.2.1.15. “Parbat Dağı’nın Esrarı” Eserine Ait Bulgular

“Parbat Dağı’nın Esrarı”, Gülten Dayıoğlu tarafından kaleme alınmış bilim kurgu izleri taşıyan bir çocuk romanıdır. Eser, Kültür Bakanlığı 1987 Çocuk Edebiyatı Ödülü’ne layık görülmüştür. Romanda, çocukluğundan itibaren bitkilere büyük bir tutkuyla bağlı olan genç bir bitki bilimcinin başından geçenler anlatılır. Genç bitki bilimci, dünya barışından yana, çok sevilen bir devlet başkanını bitkilerin

yardımıyla bulmasıyla birlikte dünya çapında bir üne kavuşur. Bunun ardından Dünya'ya çarpacak şekilde yaklaşan bir gök cisminin durdurulması için yapılan çalışmalara katılır ve bu süreçte Parbat Dağı'ndaki yarı bitki yarı insan haline gelmiş bir medeniyetin varlığından haberdar olur. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 42'de gösterilmiştir:

Tablo 42.

Parbat Dağı'nın Esrarı eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Parbat Dağı'nın Esrarı		Yazarı: Gülten Dayıoğlu	
Yayın Yılı: 2020		Türü: Roman	
Yayınevi: Altın Kitaplar Yayınevi		Sayfa Sayısı: 142	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	6
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	86	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	89	
	1.4 Adaletin yerini bulması	81, 92, 97, 112	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	10, 13, 36, 37, 38, 53, 54, 57, 59, 61, 60, 71, 84, 85, 86, 90, 97, 104, 105, 107, 115, 117, 120, 124, 126, 132, 133, 134	65
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	20, 38, 51, 59, 70, 75, 121, 132, 141	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	13, 63, 74, 76	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	102, 123, 136	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	7, 27, 28, 41, 45, 46, 72, 73, 74, 79, 81, 83, 86, 87, 118, 124, 126, 127, 128, 135, 140	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	32, 34, 107, 115, 117	13
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	8, 12, 19, 34	
	3.3 Sözünü tutmak	20, 87, 88, 91	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	21, 22, 65	10
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	96	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	12, 13, 38	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	16, 17, 119	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	91, 114, 130	9
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	52	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	9, 48, 114, 120, 129	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	

6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	8, 18, 31, 54, 55, 57, 61, 82, 87, 95, 103, 110, 119, 120, 125, 126, 127, 134, 135	26
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	14, 76, 114, 125, 132	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	74, 142	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	7, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 20, 33, 49, 54, 55, 56, 57, 63, 69, 70, 71, 72, 74, 82, 83, 90, 92, 104, 105, 107, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 126, 127, 129, 130, 134, 140, 141	58
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi	15, 63	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	10, 37, 77, 112, 138	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	11, 20, 23, 34, 112, 115, 118, 131	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	29, 55, 56	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	16, 17, 28, 29, 53, 62, 88, 100, 109, 122, 141	26
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	65, 92, 121, 127	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	14, 21, 76, 140	
	8.4 Sorumluluk almak	8, 9, 21, 94, 110, 120, 129	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	21	4
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	64, 131	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	23	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	27, 30, 63, 71, 76, 82, 85, 92, 93, 104, 126, 141	23
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	11, 14, 23, 28, 54, 105, 135, 139	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	84, 99, 119	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 42 incelendiğinde eserde en fazla yer verilen değer ifadelerinin, dostluk değerine ait olduğu görülmektedir. Bu değeri sevgi değeri izlemektedir. En az yer verilen değer ifadeleri ise vatanseverliğe aittir.

4.2.1.16. “Serçekuş” Eserine Ait Bulgular

“Serçekuş”, Cahit Zarifoğlu tarafından kaleme alınmış bir masaldır. Kitap, Serçekuş’un avcıya kendini vurmaması için ona ilerde yardım edebileceği vaadinde bulunması ve sözünü yerine getirmesi olayını anlatmaktadır. Bu sırada Serçekuş’un hayata dair saptamaları, düşünceleri duygusal bir biçimde aktarılmaktadır. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 43’te gösterilmiştir:

Tablo 43.

Serçekuş eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Serçekuş		Yazarı: Cahit Zarifoğlu	
Yayın Yılı:2018		Türü: Masal	
Yayınevi: Beyan Yayınları		Sayfa Sayısı:96	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	30	2
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	-	
	1.4 Adaletin yerini bulması	-	
	1.5 Eşitliği savunmak	75	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	19	10
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	30, 58	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	16, 40, 51	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	-	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	34, 66, 77, 96	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	29	1
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	-	
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	78	18
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	27	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	6, 7, 10, 40, 49, 50, 65, 78	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	31	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	9, 11, 14, 29, 68, 75, 87	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	42, 57	8
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	6, 20, 59	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	9, 22, 30	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	7, 47, 50	15
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	28, 62	

	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	18, 28, 29, 31, 35	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	19, 49, 51, 56	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	85	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	8, 26, 28, 36, 52, 59,	17
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi	25, 35, 42, 70, 87	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	60, 94, 96	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	19, 28, 47	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	-	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	12, 26, 55	14
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	10, 22, 27, 28, 31, 32, 34, 43	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	57	
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	55, 58	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	-
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	12, 40	7
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	16, 30, 95	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	82, 94	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 43 incelendiğinde eserde en fazla yer verilen değer ifadelerinin, sevgi değerine ait olduğu görülmektedir. Bu değeri öz denetim ve saygı değerleri izlemektedir. Vatanseverlik değerine ait ifadelere ise eser içerisinde rastlanmamaktadır.

4.2.1.17. “Sevdalı Bulut” Eserine Ait Bulgular

Sevdalı Bulut, Nâzım Hikmet tarafından kaleme alınan ve ilk baskısı 1967’de yapılmış bir masal kitabıdır. Aslen 1955’te Fransa’da “Contes Turcs” (Türk Masalları) adıyla yayımlanmış olan bu derleme masalları Nâzım Hikmet tarafından tekrar yazılmıştır (Özüm, 2013:122). Eserdeki değer ifadelerinin dağılımı Tablo 44’te gösterilmiştir:

Tablo 44.

Sevda Bulut eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Sevdalı Bulut		Yazarı: Nazım Hikmet	
Yayın Yılı: 2021		Türü: Masal	
Yayınevi: Yapı Kredi Kültür Sanat		Sayfa Sayısı: 109	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	5
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	40	
	1.4 Adaletin yerini bulması	36, 37, 54, 89	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	26, 28, 32, 34, 36, 70, 87, 92, 95	20
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	49, 50, 89, 108	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	27, 35, 37, 73, 74, 83, 94	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	15, 105	13
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	15, 21, 39, 54, 83, 86, 97	
	3.3 Sözünü tutmak	85	
	3.4 Doğruyu savunmak	15	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	32, 72	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	-	3
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	-	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	12, 13, 83	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	-	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	17, 33	5
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	62	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	15, 51	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	-	29
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	20, 45, 47, 88	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	24, 28, 31, 32, 44, 49, 53, 56, 59, 61, 62, 68, 69, 71, 77, 79, 91, 97, 104, 107, 109	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	45, 61, 74, 80	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	16, 24, 27, 28, 29, 35, 36, 39, 43, 44, 52, 63, 64, 66, 67, 69, 70, 82, 86, 91, 93, 99, 103, 104	56
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi	37, 42	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	9, 25, 27, 32, 48, 51, 80, 92, 97	

	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	26, 34, 36, 75, 77, 78, 107	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	28, 31, 32, 43, 48, 49, 52, 56, 57, 65, 71, 77, 81, 92	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	22, 42, 43, 44, 45, 48, 55, 76	9
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	77, 97	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	49	
	8.4 Sorumluluk almak	67, 72, 91	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	91, 99, 100	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	-
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	14, 17, 35, 41, 47	31
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	24, 27, 45, 47, 50, 60, 68, 73, 77, 78, 105	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	54, 73, 74, 75, 78, 79, 83, 85	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	44	
	10.5 Fedakârlık yapmak	35, 37, 39, 67, 71, 72	

Tablo 44 incelendiğinde eserde en fazla yer verilen değer ifadelerinin, sevgi değerine ait olduğu görülmektedir. Bu değeri yardımseverlik ve saygı değerleri izlemektedir. Vatanseverlik değerine ait ifadeler ise eser içerisinde rastlanmamaktadır.

4.2.1.18. “Şermin” Eserine Ait Bulgular

Şiir türünde bir eser olan “Şermin” Tevfik Fikret tarafından kaleme alınmıştır. Türk edebiyatının ilk çocuk şiir kitaplarından biri olan eserde çocuklara öğütler veren, onları eğlendirmeyi de amaçlayan şiirler yer almaktadır. Eser sade ve çoğu zaman çocuksu bir dille yazılmıştır. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 45’te gösterilmiştir:

Tablo 45.

Şermin eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Şermin		Yazarı: Tevfik Fikret	
Yayın Yılı: 1965		Türü: Şiir	
Yayınevi: Tevfik Fikret Vakfı Yayınları		Sayfa Sayısı: 64	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	3
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	

	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	58, 59	
	1.4 Adaletin yerini bulması	31	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	9, 48, 59	6
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	24	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	8, 56	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	-	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	24	4
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	58	
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	10, 11	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	-	5
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	-	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	11, 13, 42, 47, 58	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	-	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	9, 41, 47	4
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	-	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	56	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	7, 14, 60, 63	10
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	30, 38, 51	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	20, 22	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	29	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	8, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 29, 32, 33, 41, 46, 48, 51, 52, 63	44
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	8, 48	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	19, 24	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	7, 21, 22, 24, 37, 39, 40, 48, 52	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	20, 21, 30, 31, 37, 40, 52	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	13, 34	17
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	7, 12, 13, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 53	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	49, 57	
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	9, 50, 54	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	1
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	22	

	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	54	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	56	
10. Yardımseverlik	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	5
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	21, 34, 38	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 45 incelendiğinde eserde en fazla yer verilen değer ifadelerinin, sevgi değerine ait olduğu görülmektedir. Bu değeri sorumluluk ve saygı değerleri izlemektedir. Vatanseverlik değerine ait ifadeler ise eser içerisinde en az bulunanlar olarak görülmektedirler.

4.2.1.19. “Şimdiki Çocuklar Harika” Eserine Ait Bulgular

“Şimdiki Çocuklar Harika”, Aziz Nesin tarafından kaleme alınan bir romandır. Kitap, bir dönem aynı okulda okurlarken sonra farklı okullara gitmek zorunda kaldıkları için mektuplaşma kararı alan Ahmet ve Zeynep adında iki arkadaşın yaşadıklarını anlatır. Kitap aracılığıyla çocukların gözünden ebeveyn ve öğretmenler başta olmak üzere yetişkinlerin nasıl göründükleri açıklanmakta, bazı değerler sorgulanarak çocukların sahip oldukları çeşitli haklara vurgu yapılmaktadır. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 46’da gösterilmiştir:

Tablo 46.

Şimdiki Çocuklar Harika eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Şimdiki Çocuklar Harika		Yazarı: Aziz Nesin	
Yayın Yılı: 2020		Türü: Roman	
Yayınevi: Nesin Yayınevi		Sayfa Sayısı: 224	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	9
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	169	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	203	
	1.4 Adaletin yerini bulması	79, 175, 187, 194	
	1.5 Eşitliği savunmak	72, 75, 76	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	7, 9, 17, 41, 71, 83, 84, 108, 109, 177	56
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	9, 15, 16, 20, 32, 33, 41, 42, 59, 65, 67, 72, 78, 82, 88, 92, 93, 101, 117, 125, 126, 133, 153, 160, 167, 168, 176, 177, 180,	

		181, 186, 198, 199, 201, 202, 203	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	7, 18, 45, 82, 87, 92, 177, 182, 201	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	43	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	125, 182, 183	
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	49	
	3.3 Sözünü tutmak	-	5
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	184	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	14, 21, 93, 99	
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	23, 46, 51, 108	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	20, 93, 94, 97, 100, 103, 104	16
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	101	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	-	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	180	
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	-	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	1
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	-	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	79, 83, 84, 86, 114, 119, 123, 163	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	19, 20, 35, 37, 74, 112, 115, 118, 144, 158	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	28, 37, 57, 90, 113, 120, 129, 144, 166	31
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	20, 62, 162	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	78	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	10, 21, 50, 64, 66, 202	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi	62	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	21, 37	15
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	21, 170	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	39, 64, 65, 72	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	25, 33, 40, 142	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	38	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	26, 40	9
	8.4 Sorumluluk almak		
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	103, 134	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	26, 27	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	26	8

	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	121	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	43, 122	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	27, 189	
	10.1 İyiliğin/yardımın öğütlenmesi/yüceltilmesi	42, 49	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	28, 33, 69, 86, 141	
10. Yardımseverlik	10.3 İyiliğin/yardımın ödüllendirilmesi	-	7
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	-	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 46 incelendiğinde eserde en fazla yer verilen değer ifadelerinin, dostluk değerine ait olduğu görülmektedir. Bu değeri saygı ve öz denetim değerleri izlemektedir. Sabır değerine ait ifadeler ise eser içerisinde en az bulunanlar olarak görülmektedirler.

4.2.1.20. “Tanrı Misafiri” Eserine Ait Bulgular

“Tanrı Misafiri”, Reşat Nuri Güntekin tarafından kaleme alınan ve ilk baskısı 1956’da yapılmış bazı hikâyelerini birleştirdiği bir kitaptır. Yazarın dördüncü hikâye kitabı kabul edilmektedir. Kitaptaki hikâyeler, toplumumuzun farklı kesimlerini farklı bakış açısıyla yansıtmaktadır. Tıpkı romanlarında olduğu gibi bu öykülerde de ele aldığı konular arasında eğitimsizlik, yobazlığa yönelik çeşitli eleştiriler, cumhuriyet, sevgi bulunmaktadır. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 47’de gösterilmiştir:

Tablo 47.

Tanrı Misafiri eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Tanrı Misafiri		Yazarı: Reşat Nuri Güntekin	
Yayın Yılı: 2017		Türü: Öykü	
Yayınevi: İnkılâp Kitabevi		Sayfa Sayısı: 155	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	5
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	111	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	84, 91	
	1.4 Adaletin yerini bulması	23	
	1.5 Eşitliği savunmak	111	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	8, 29, 46, 75, 97, 120	17
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	6, 27, 38, 80, 125, 129, 130	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	24, 30	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	58, 121	

	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	40, 43, 55, 56, 61, 103	
3. Dürüstlük	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	52, 110	
	3.3 Sözünü tutmak	25	12
	3.4 Doğruyu savunmak	59, 112	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	102	
	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	-	
4. Öz Denetim	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	-	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	22, 90, 104	6
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	24, 27, 66	
	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	18, 24, 108	
5. Sabır	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	-	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	5
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	18, 67	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	8, 19, 33, 77, 109, 115	
6. Saygı	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	10, 35, 38, 49, 50, 68, 87, 93, 108, 110	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	5, 6, 7, 9, 13, 27, 28, 32, 57, 79, 86, 94, 99, 100, 104	40
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	8, 11, 14	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	16, 18, 24, 72, 88, 107	
	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	17, 23, 28, 30, 34, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 50, 58, 59, 64, 66, 78, 79, 84, 95, 107, 128, 131	
7. Sevgi	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi	36, 39, 43, 45, 51, 52, 54, 62, 68	42
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	56, 70, 74, 83, 85, 106	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	20, 48, 80, 133	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	-	
	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	-	
8. Sorumluluk	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	101	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	-	1
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	
9. Vatanseverlik	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	-
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	

10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	12, 15	6
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	18, 19, 22, 102	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	-	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 47 incelendiğinde eserde en fazla yer verilen değer ifadelerinin, sevgi değerine ait olduğu görülmektedir. Bu değeri saygı ve dostluk değerleri izlemektedir. Vatanseverlik değerine ait ifadeler ise eserde tespit edilmemiştir.

4.2.1.21. “Vatan Yahut Silistre” Eserine Ait Bulgular

Namık Kemal’in yazdığı bir tiyatro eseri olan “Vatan Yahut Silistre” ilk kez 1873’te sahnelenmiştir. Bu ilk sahneleniş büyük ses getirmiş ve halkta yansımalarını bulmuştur. Vatan sevgisi ile savaşa giden İslam Bey ile sevgilisinden ayrı kalmaya dayanamayıp erkek kılığında cepheye giden Zekiye’nin aşkını anlatan eserin asıl teması ise vatan sevgisidir. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 48’de gösterilmiştir:

Tablo 48.

Vatan Yahut Silistre eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Vatan Yahut Silistre		Yazarı: Namık Kemal	
Yayın Yılı: 2018		Türü: Tiyatro	
Yayınevi: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları		Sayfa Sayısı: 74	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	11	7
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	30, 49, 64	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	11, 41	
	1.4 Adaletin yerini bulması	29	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	28, 32, 33, 53, 54, 56	8
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	30	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	34	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	5	9
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	6, 15, 29, 30, 61	
	3.3 Sözünü tutmak	48	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	10, 29	

4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	-	10
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	64	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	15	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	4, 5, 6, 7, 10, 18, 27, 54	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	67	12
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	6, 8, 12, 46, 68	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	65	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	5, 9, 49, 51, 67	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	3, 4, 39, 47, 60, 68	16
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	40, 45, 62	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	29, 54, 63, 66	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	50, 64	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	30	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 17, 19, 27, 28, 31, 33, 35, 38, 39, 47, 48, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 68	49
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi		
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	4, 18, 38, 46	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	18, 25, 44, 49, 62	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	36, 37, 53, 54, 57, 64	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	31, 39, 55, 58, 64, 65	25
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	15, 32, 37	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	9, 11, 23, 25, 27, 43, 49, 50, 54	
	8.4 Sorumluluk almak	14, 43, 44, 48, 59	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	12, 40	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	9, 11, 15, 16, 32, 33, 37, 40, 46, 48, 49, 59, 60, 61, 63, 65, 67, 68	44
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	12, 23, 24, 44, 58, 59, 69	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	10, 12, 13, 15, 16, 24, 25, 26, 36, 37, 41, 42, 43, 44, 45, 49, 57	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	22, 26	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	4
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	27, 49, 69	
	10.3 İyiliğin/yardımanın	-	

ödüllendirilmesi	
10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	-
10.5 Fedakârlık yapmak	39

Tablo 48 incelendiğinde eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, sevgi değerine ait ifadelerdir. Bunu vatanseverlik ve sorumluluk değerleri takip etmektedir. Eserde en az bulunan değer ifadeleri ise yardımseverlik değeridir.

4.2.1.22. “Yalnız Efe” Eserine Ait Bulgular

Ömer Seyfettin’in 1918’de Yeni Mecmua dergisinde yayınladığı öykü, babası öldürülen Kezban’ın bir efe olup onun intikamını almasını, köy halkını zalimlerden kurtarmasını konu edinmektedir. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 49’da gösterilmiştir:

Tablo 49.

Yalnız Efe eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Yalnız Efe		Yazarı: Ömer Seyfettin	
Yayın Yılı: 2018		Türü: Öykü	
Yayınevi: Ötüken Neşriyat		Sayfa Sayısı: 195-240	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	11
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	214	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	197, 198, 214, 221, 235, 236	
	1.4 Adaletin yerini bulması	198, 199, 212	
	1.5 Eşitliği savunmak	222	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	211	9
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	228, 233	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	200, 211, 213, 218, 223, 234	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	210	5
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	199	
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	215, 218, 223	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	-	-
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	-	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	-	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	9
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	195, 196, 215, 228	

	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	229, 230, 231, 232, 234	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	201, 210	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	196, 229	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	211, 213, 234, 234	8
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	208	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	-	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	224, 233, 237	9
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek		
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	220, 225, 226, 227, 228	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	224, 236	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	2
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	-	
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	209, 215	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	214	4
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	221	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	199	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	199, 208, 215, 219	5
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	-	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 49 incelendiğinde eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, adalet değerine aittir. Bunu dostluk, sabır ve sevgi değeri takip etmektedir. Öz denetim değerine ait ifadeler ise eserde bulunmamaktadır.

4.2.1.23. “Yankılı Kayalar” Eserine Ait Bulgular

Yılmaz Boyunağa tarafından yazılan eserde zorluklara ve imkânsızlıklara rağmen hedefleri uğrunda mücadele eden Mehmet’in öyküsü anlatılmaktadır. Mehmet doktor olup köyüne dönerek hizmet etme hedefine ulaşmak için sorumluluk bilinciyle çalışmakta olan bir çocuktur. Öksüz, yetim olması onu bu yolda

ilerlemekten alıkoyamamıştır. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 50’de gösterilmiştir:

Tablo 50.

Yankılı Kayalar eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Yankılı Kayalar		Yazarı: Ahmet Yılmaz Boyunağa	
Yayın Yılı: 2020		Türü: Roman	
Yayınevi: Timaş Yayınları		Sayfa Sayısı: 112	
Kök Değerler	Değer İfadeleri	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	8, 108	3
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	82	
	1.4 Adaletin yerini bulması	-	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	23, 64, 76, 100	19
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	15, 21	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	31, 38, 74	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	25, 30, 35, 36, 43, 50, 59, 82, 102, 111	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	1
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	-	
	3.3 Sözünü tutmak	46	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	43, 45, 84, 87	12
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	88, 112	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	16, 17, 34, 38, 40, 66	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	-	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	19, 22, 104, 107	7
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	22, 47, 87	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	-	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	16, 30, 59, 106, 109	11
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	6.3 Saygılı	26, 35, 46, 74, 106, 107	

	davranmak/konuşmak		
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	7, 12, 21, 25, 27, 32, 42, 49, 54, 66, 67, 108, 109	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	-	
7. Sevgi	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	11, 14, 28, 44, 46, 58, 107, 110	23
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	-	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	69, 95	
	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	6, 18, 26, 27, 28, 34, 37, 43, 44, 47, 48, 50, 53, 97, 111	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	7, 12, 15, 16, 17, 31	
8. Sorumluluk	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	15, 19, 29, 79, 109	30
	8.4 Sorumluluk almak	19, 21, 32, 84	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	39, 65	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	2
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	7, 26, 38, 65, 67, 94, 109	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	6, 8, 12, 18, 19, 25, 28, 31, 34, 35, 37, 44, 63, 65, 77, 91, 94, 106	
10. Yardımseverlik	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	85, 92, 96, 99	36
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	10, 17, 21, 23, 24, 36, 48	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 50 incelendiğinde eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, yardımseverlik değerine ait ifadelerdir. Bunu sorumluluk ve sevgi değerleri takip etmektedir. Eserde en az bulunan değer ifadeleri ise dürüstlük değeridir.

4.2.1.24. “Yer Altında Bir Şehir” Eserine Ait Bulgular

Kemalettin Tuğcu’nun yazdığı eser düşman işgalinden kaçan Osman Baba, Sadık ve Celal karakterlerinin şans eseri yer altına inen bir mağara bulup orada kurulmuş büyük bir şehri keşfetmelerini konu edinmektedir. Osman Baba inatçı,

azimli bir karakterken Sadık Osman Baba'nın kızını sevmekte ancak kopuk bacağı sebebiyle bunu unutmak istemektedir. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 51'de gösterilmiştir:

Tablo 51.

Yer Altında Bir Şehir eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Yer Altında Bir Şehir		Yazarı: Kemalettin Tuğcu	
Yayın Yılı: 2020		Türü: Roman	
Yayınevi: Bilge Kültür Sanat		Sayfa Sayısı: 155	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	-
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	-	
	1.4 Adaletin yerini bulması	-	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	-	19
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	27, 35, 45, 54, 92	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	47	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	12, 15, 20, 59, 61, 70, 79, 88, 89, 92, 111, 113, 132	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	82, 88, 90, 113	5
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	85	
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	-	2
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	-	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	89, 117	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	6, 14, 35, 36, 54, 58, 72, 105, 110, 121, 134, 135, 137, 138, 141, 143, 145, 152	23
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	18, 34	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	43	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	14, 77	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	46, 48, 72, 85, 99, 108, 130, 131, 151	29
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	52, 82, 115, 116, 117	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	33, 34, 36, 38, 39, 53, 80, 84, 112, 132	

	6.4 Saygının ögütlenmesi/yüceltilmesi	47	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	31, 66, 67, 103	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	13, 49, 56, 58, 85, 86, 87, 88, 89, 111, 125, 131	
	7.2 Sevginin ögütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	52, 58, 60, 79, 80, 81, 82, 109	39
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	24, 49, 52, 59, 87, 93, 119, 154	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	13, 16, 17, 40, 50, 53, 56, 79, 83, 111, 129	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	38, 92	
	8.2 Sorumlu davranmanın ögütlenmesi/yüceltilmesi	44, 46, 65, 85, 93	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	45, 99	19
	8.4 Sorumluluk almak	10, 12, 19, 43, 63, 94, 120, 124, 127	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	123	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	34, 104, 105, 148, 155	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin ögütlenmesi/yüceltilmesi	62, 66	9
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	15, 41	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın ögütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	7, 17, 34, 48, 51, 95, 102, 126, 127, 137, 148	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	18
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	8, 59, 61, 94	
	10.5 Fedakârlık yapmak	64, 70, 122	

Tablo 51 incelendiğinde eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, sevgi değerine ait ifadelerdir. Saygı ve sabır değerleri de sevgiden sonra gelen diğer değerlerdir. Eserde adalet değerine dair ifadeler bulunmamaktadır.

4.2.1.25. “Yürekdede ile Padişah” Eserine Ait Bulgular

Masal türündeki eserde Cahit Zarifoğlu, Yürekdede ve eşi Ayşe Nine’nin bir masal diyarında başlarından geçenleri anlatmaktadır. Yardım ettikleri kişinin kıyafet değiştirmiş padişah olduğunu bilmeyen Yürekdede, bu iyiliği karşılığında padişah tarafından saraya çağrılır ancak Yürekdede kanaatkârlığı, alçakgönüllülüğüyle

padişaha ders vermiştir. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 52’de gösterilmiştir:

Tablo 52.

Yürekdede ile Padişah eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Yürekdede ile Padişah		Yazarı: Cahit Zarifoğlu	
Yayın Yılı: 2019		Türü: Masal	
Yayınevi: Beyan Yayınları		Sayfa Sayısı: 95	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	1
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	59	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	-	
	1.4 Adaletin yerini bulması	-	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	28, 34	9
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	14, 19, 36, 37, 43, 53	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	-	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	82	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	8, 52	5
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	30, 88, 95	
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	38	3
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	-	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	49, 50	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	4
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	-	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	8, 16, 17, 48	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	9, 12, 21, 32, 34, 35, 44, 52, 53, 55, 76	37
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	18, 72, 83, 92	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	10, 11, 12, 14, 27, 28, 31, 33, 35, 37, 38, 40, 47, 51, 57, 65, 66, 68, 69, 74	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	36, 94	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 17, 18, 19, 21, 28, 31, 38, 40, 41, 43, 55, 56, 58, 60, 62, 65, 69, 74, 75, 84	41
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	-	

	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	32, 42, 82, 85	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	18, 42, 79, 81, 82, 83, 85	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	26, 41, 51	
	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	11, 12, 24, 25, 26, 56, 75	
8. Sorumluluk	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	10
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	27, 31, 44	
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	
9. Vatanseverlik	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	-
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	54	
10. Yardımseverlik	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	37, 38, 68, 78	8
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	54, 65, 66	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 52 incelendiğinde eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, sevgi değerine ait ifadelerdir. Saygı değerine ait ifadeler de sevgi değerine yakın derecede çok görünmektedir. Vatanseverlik değerine ait ifade bulunmamaktadır.

4.2.2. Çeviri Eserlerde Değer İfadelerinin Dağılımı

Araştırmada incelenen çeviri eserlere ait değerlendirme formu bulguları ve eserlere ait kısa bilgiler bu bölümde yer almaktadır:

4.2.2.1. “Alice Harikalar Diyarında” Eserine Ait Bulgular

“Alice Harikalar Diyarında”, Lewis Carroll tarafından kaleme alınan fantastik bir romandır. Çocuk edebiyatının dünya çapında en çok bilinen eserlerinden birisidir. Romanın kahramanı Alice, bir tavşan deliğinden geçer ve gerçek dünyada yaşanılmayacak birçok inanılmaz olayın mümkün olduğu, sıra dışı bir dünyaya ulaşır.

Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 53’te gösterilmiştir:

Tablo 53.

Alice Harikalar Diyarında eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Alice Harikalar Diyarında	Yazarı: Lewis Carol
Yayın Yılı: 2020	Türü: Roman

Yayınevi: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları		Sayfa Sayısı: 106	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	4
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	104	
	1.4 Adaletin yerini bulması	-	
	1. 5 Eşitlik	21, 22, 87	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	1, 19, 71, 88	6
	2.2 Dostça davranmak	71	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	20	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	73	4
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	24, 41	
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	8	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	33, 54, 61	10
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	-	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	15, 24, 28, 56	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	7, 12, 36	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/ yüceltilmesi	-	1
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	-	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı davranmak	39	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	23
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	28, 37, 44, 53, 54, 59, 60, 69	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	12, 16, 20, 24, 43, 46, 49, 65, 66, 72, 76, 95, 99, 100	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	21	
	6.5 Öz saygı	-	
7. Sevgi	7.1 Sevginin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	5, 17, 25, 34, 49, 83, 88, 103, 104, 105, 106	15
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	72	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	-	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	40, 65, 75	
	7.5 Sevileni düşünmek	-	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	25, 64	8

	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	46	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	28, 47	
	8.4 Sorumluluk almak	19	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	4, 57	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	-
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	24, 32, 33, 48, 81	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	5
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	-	
	10.5 Fedakârlık	-	

Tablo 53 incelendiğinde eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, saygı değerine ait ifadelerdir. Ondan sonra sırasıyla sevgi ve öz denetim değerleri gelmektedir. Vatanseverlik değerine ait değer ifadeleri ise bulunmamaktadır.

4.2.2.2. “Andersen Masalları” Eserine Ait Bulgular

“Andersen Masalları” adlı kitapta, Hans Christian Andersen tarafından yazılmış 13 adet masal bulunmaktadır. Yazar tarafından kaleme alınmış masalların çoğu dünya çapında üne kavuşmuş, birçok dile çevrilmiştir. Dilimizde de kullanılan “kral çıplak” veya “çirkin ördek” gibi tabirler, yazarın masallarının dünya kültürlerinde bıraktığı izlere yönelik önemli bir kanıt sayılabilir. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 54’te gösterilmiştir:

Tablo 54.

Andersen Masalları eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Andersen Masalları		Yazarı: Hans Christian Andersen	
Yayın Yılı: 2017		Türü: Roman	
Yayınevi: Can Sanat Yayınları		Sayfa Sayısı: 180	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	140	2
	1.4 Adaletin yerini bulması	-	
	1.5 Eşitliği savunmak	52	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	22, 23, 24, 26, 31, 62, 77, 116, 137, 138, 142, 144,	19

		147, 172	
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	84, 100	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	20, 25, 118	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	36, 37, 110, 167	11
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	35, 39, 127, 162	
	3.3 Sözünü tutmak	75	
	3.4 Doğruyu savunmak	131	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	164	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	54, 66	9
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	130, 151	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	90, 126, 128, 152, 153	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	122, 152	27
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	21, 57, 68, 69, 90, 92, 96, 102, 105, 114, 127	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	74, 116, 120	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	45, 46, 79, 113, 126, 129, 141, 149, 151, 154, 157	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	72, 140	23
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	162	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	18, 38, 39, 48, 57, 67, 89, 125, 126, 148, 155, 159, 165, 171, 173	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	47, 160, 166	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	79, 150	
7. Sevgi	7.1 Sevginin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	18, 19, 23, 26, 27, 28, 31, 46, 47, 52, 55, 59, 60, 61, 67, 64, 65, 66, 70, 72, 82, 84, 87, 88, 89, 91, 97, 98, 99, 106, 111, 114, 125, 141, 143, 145, 148, 149, 151, 158, 159, 162, 163, 167, 173, 179	91
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	106, 137	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	16, 57, 69, 81, 82, 83, 85, 91, 94, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 113, 116, 117, 118, 123, 132, 135, 173, 174	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	16, 24, 56, 77, 98, 129, 133, 153, 174	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	48, 84, 87, 92, 93, 109, 152	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	124, 165	6
	8.2 Sorumlu davranmanın	122, 123	

	öğütlenmesi/yüceltilmesi		
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	126	
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	69	
	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	117, 137	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	78	
9.	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	3
Vatanseverlik	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	123, 177, 179	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	19, 22, 29, 49, 52, 55, 68, 70, 83, 84, 92, 94, 95, 98, 114, 124, 125, 168, 173	29
10.	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	104, 105	
Yardımseverlik	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	121	
	10.5 Fedakârlık yapmak	25, 82, 86, 103	

Tablo 54’te yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, sevgi değerine ait ifadelerdir. Ondan sonra sırasıyla yardımseverlik ve sabır değerleri gelmektedir. En az değer ifadesi bulunan değer ise adalet olarak görülmektedir.

4.2.2.3. “Beyaz Diş” Eserine Ait Bulgular

“Beyaz Diş”, Jack London tarafından kaleme alınan bir romandır. Yazarın en bilinen eserlerindendir. Romanın kahramanı babası kurt, annesi ise kurt ve köpek kırması olan Kiche’dir. Okur, vahşi hayatın ve insanların dünyasının kendine özgü düzen ve hiyerarşisini Kiche’nin gözüyle inceleme fırsatını yakalar. İnsan ve doğa ikilemi ile adalet, dostluk ve sevgi gibi değerler, Kiche’nin evcilleşme serüveni içinde okurun karşısına çıkar. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 55’te gösterilmiştir:

Tablo 55.

Beyaz Diş eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Beyaz diş		Yazarı: Jack London	
Yayın Yılı: 2020		Türü: Roman	
Yayınevi: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları		Sayfa Sayısı: 258	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	95, 105, 130	12
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	145, 239	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	43, 129	
	1.4 Adaletin yerini bulması	108, 126, 184, 236	

	1.5 Eşitliği savunmak	124	
	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	9, 216, 218, 229	
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	27, 97, 203	
2. Dostluk	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	94, 243	19
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	9, 14, 18, 20, 24, 130, 153, 245, 254	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	95	
	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	19	1
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	72, 79	
4. Öz Denetim	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	57, 68, 69, 104, 135, 165, 191	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	24, 126, 161	22
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	63	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	18, 40, 46, 71, 200, 224, 237, 238, 242	
	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
5. Sabır	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	3, 4, 51, 56, 119, 120, 165, 171, 176	15
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	139	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	42, 52, 55, 58, 105	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	80, 95, 101, 105, 148, 208, 218, 255	
6. Saygı	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	131, 167, 238	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	10, 54, 89, 90, 92, 132	26
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	127, 135, 136, 138, 146, 205, 230, 243, 244	
	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	17, 69, 78, 92, 99, 105, 106, 107, 109, 119, 199, 200, 202, 203, 204, 206, 207, 208, 217, 219, 222, 223, 227, 232, 233, 244, 258	
7. Sevgi	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	155	47
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	39, 43, 45, 82, 83, 91, 94, 98, 103, 122, 137, 247	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	54, 61, 65, 189	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	77, 110, 206	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	10, 29, 56, 59, 83	12

	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	225	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	56, 66, 132, 205, 257	
	8.4 Sorumluluk almak	201	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	-
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	182, 190	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	94, 103, 113, 184, 191, 235	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	130, 181, 257	12
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	26	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 55’te yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, sevgi değerine ait ifadelerdir. Sevgi değerinden sonra saygı ve öz denetim değerleri gelmektedir. Vatanseverlik değerine ait değer ifadesi ise bulunmamaktadır.

4.2.2.4. “Beyaz Yele” Eserine Ait Bulgular

“Beyaz Yele”, Renne Guillot tarafından kaleme alınan bir romandır. Kitabın kahramanı on iki yaşındaki Folko ile bir yıllık atı arasındaki büyük dostluğu konu edinir. Atın hırsızlar tarafından kaçırılması ile Folko’nun atı için mücadele edişini, bu süreçte başlarından geçen maceraları ve kavuşmalarını anlatmaktadır. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 56’da gösterilmiştir:

Tablo 56.

Beyaz Yele eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Beyaz Yele		Yazarı: Rene Guillot	
Yayın Yılı: 2018		Türü: Roman	
Yayınevi: Can Sanat Yayınları		Sayfa Sayısı:107	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	-	-
	1.4 Adaletin yerini bulması	-	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	12, 14, 23, 24, 25, 27, 28, 30, 37, 49, 50, 53, 54, 56, 57, 59, 64, 67, 70, 73, 75, 78, 82, 83, 85, 87,	43

		88, 89, 97, 99, 101, 105, 107	
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	47, 68, 76, 77	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	38, 39, 79, 93, 95, 106	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	63, 73, 92, 93	
	3.3 Sözü tutmak	-	5
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	103	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	-	
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	-	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	1
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	34	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	22, 34, 44, 55	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	4
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	-	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	27, 34,64	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	46	7
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	42	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	51,73	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	11, 12, 13, 14, 23, 24, 25, 27, 28, 30, 31, 35, 36, 38, 43, 49, 50, 55, 57, 60, 67, 69, 74, 86, 106	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	47
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	12, 13, 22, 54, 59, 63, 71, 84, 93, 102, 107	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	18, 29, 33, 61, 71	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	19, 20, 26, 32, 40, 62	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	15, 17, 26, 41, 42,70, 91, 103	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	10,83	12
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	-	
	8.4 Sorumluluk almak	81	

	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	45	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	-
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	28, 30, 44, 52, 61, 63, 68, 69, 70	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	11
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme /düşünme	82, 101	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 56’da yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, sevgi değerine ait ifadelerdir. Sevgi değerinden sonra dostluk ve sorumluluk değerleri gelmektedir. Vatanseverlik ve adalet değerlerine ait değer ifadesi ise bulunmamaktadır.

4.2.2.5. “Beyaz Zambaklar Ülkesinde” Eserine Ait Bulgular

“Beyaz Zambaklar Ülkesinde”, Grigory Petrov tarafından kaleme alınan ve ilk baskısı 1923’te yapılmış olan, deneme türündeki bir eserdir. Yazarın Finlandiya gezileri esnasında tuttuğu notlardan yola çıkarak oluşturduğu kitap, Finlandiya’nın sahip olduğu az sayıdaki aydının çabalarıyla 1800’lerdeki sefil ve cahil durumundan kurtularak kendini kalkındırmasını anlatıp bu ülkeyi, benzer durumdaki diğer ülkeler için bir model olarak göstermektedir. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 57’de gösterilmiştir:

Tablo 57.

Beyaz Zambaklar Ülkesinde eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Beyaz Zambaklar Ülkesinde		Yazarı: Grigory Petrov	
Yayın Yılı: 2020		Türü: Deneme	
Yayınevi: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları		Sayfa Sayısı: 126	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	7
	1.2 Adaleti öğütlemek/ yüceltmek	4, 13, 23, 52	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	50, 76	
	1.4 Adaletin yerini bulması	-	
	1.5 Eşitliği savunmak	77	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	15, 25, 26, 30, 48, 51, 104	15

	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	-	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/ yüceltilmesi	13, 104	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	-	
	2.5 Barışın öğütlenmesi /yüceltilmesi	4, 25, 72, 105, 112, 124	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/ yüceltilmesi	13, 16, 17, 19, 21, 39, 49, 52, 53, 57, 79, 115, 123	31
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	126	
	3.3 Sözünü tutmak	45	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	21, 22, 39, 52, 79, 80, 95, 97, 98,100, 102, 112, 113, 116, 120,124	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	103	29
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	10, 13, 15, 27, 64	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	19, 24, 33, 35, 37, 41, 79, 86, 96, 101, 103, 107	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	15, 28, 46, 62, 65, 70	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	32, 42, 49, 74, 94	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	5	5
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	12, 46, 64, 124	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	-	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	10, 19, 23, 28, 30, 32, 35, 58, 73, 78, 82, 91, 92, 95	30
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	17, 18, 24, 25, 27, 28, 34, 40, 117	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	25, 40, 45, 91, 93	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	28, 42	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	10, 26, 51, 52, 55, 74, 93, 106	25
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	13, 16, 18, 39, 42, 57, 99, 100, 105, 110, 116	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	30, 40, 48, 53, 55, 104	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	-	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	-	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	15, 20, 26, 27, 71, 93	42
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	13, 16, 18, 19, 22, 23, 25, 26, 29, 30, 38, 84, 98, 107	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	43, 107, 126	
	8.4 Sorumluluk almak	15, 17, 50	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	13, 34, 38, 39, 40, 42, 60, 61, 75, 77, 78, 85, 88, 94, 95, 101	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	10, 16, 20, 21, 47, 65, 73, 91	36
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	

	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	13, 14, 22, 26, 29, 30, 32, 36, 37, 38, 42, 43, 44, 45, 62, 64, 71, 78, 85, 88, 92	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	15, 62, 70	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	46, 48, 81, 126	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	16, 18, 84, 86, 88, 89, 94, 120, 124	29
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	15, 29, 44, 55, 66, 71, 73, 74, 90, 91, 104	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	45, 72	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	45, 57, 94	
	10.5 Fedakârlık yapmak	15, 25, 49, 110	

Tablo 57’de yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, sorumluluk değerine aittir. Sorumluluk değerinden sonra vatanseverlik ve dürüstlük değerleri gelmektedir. En az değer ifadesi bulunan değer sabır olmuştur.

4.2.2.6. “Çocuk Kalbi” Eserine Ait Bulgular

“Çocuk Kalbi”, Edmondo De Amicis tarafından yazılmış bir romandır. Eserde Enrico adındaki bir öğrencinin okul ve toplum yaşamı kendi ağzından anlatılır. Enrico'nun günlüklerinden yola çıkılan eserde fedakârlık, dürüstlük, iyilik ve vatan sevgisi gibi değerler vurgulanır. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 58’de gösterilmiştir:

Tablo 58.

Çocuk Kalbi eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Çocuk Kalbi		Yazarı: Edmondo de Amicis	
Yayın Yılı: 2013		Türü: Roman	
Yayınevi: Nar Yayınları		Sayfa Sayısı: 401	
Kök Değerler	Değer İfadeleri	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	42	1
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	-	
	1.4 Adaletin yerini bulması	-	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	9, 10, 19, 20, 39, 150, 222, 223, 225, 238, 378	20
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	60, 181, 191, 207	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	75, 190, 272, 370	

	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	19	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğü öğütlenmesi/yüceltilmesi	86, 88, 137, 141	10
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	23, 138	
	3.3 Sözünü tutmak	24, 25	
	3.4 Doğruyu savunmak	87, 200	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	48, 146, 148	
4. Öz Denetim	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	49, 157, 205	8
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	96, 28	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	-	
	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	11, 164, 196	
5. Sabır	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	28, 29, 30, 104, 167, 175, 252, 320	16
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	255	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	44, 108, 352, 363	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	21, 63, 113	
6. Saygı	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	23, 46, 57, 60, 79, 110, 122, 156	19
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	41, 221, 258	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	107, 153, 198, 273, 365	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	10, 12, 21, 26, 40, 45, 47, 139, 193, 206, 209, 229, 241, 257, 262, 276, 373, 399	34
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	17, 46, 84, 100, 106, 107, 273, 391	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	13, 28, 40, 163, 249, 288	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	10, 17	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	-	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	26, 51, 387	7
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	94	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	29, 30, 52	
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	33, 66, 246	22
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	17	

	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	18, 38, 58, 59, 72, 134, 136, 199, 214, 356, 360	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	37, 38, 55, 70, 119, 126, 131	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	21, 39, 40, 73, 74, 82, 141, 197	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	15, 16, 18, 24, 27, 31, 32, 35, 36, 38, 39, 43, 90, 98, 115, 169, 178, 233, 281, 306, 313, 317	
10.	Yardımseverlik	16, 23, 61, 93, 102, 144, 172, 208, 293	39
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	-	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 58’de yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, yardımseverlik değerine aittir. Yardımseverlik değerinden sonra sevgi ve vatanseverlik değerleri gelmektedir. En az değer ifadesi bulunan değer adalet olmuştur.

4.2.2.7. “Define Adası” Eserine Ait Bulgular

“Define Adası”, Robert Louis Stevenson tarafından kaleme alınan bir macera romanıdır. Romanın başkahramanı Jim Hawkins, İngiltere’de, babasının hanında çalışan bir çocuktur. Bir gün hana gelen Bill adında gizemli bir kaptanla arkadaşlık kuran Jim, bir süre sonra Bill’in ölümü üzerine onun sandığını açar ve bir define haritasına ulaşır. Jim ve babasının doktoru, aynı zamanda Jim’in çok güvendiği bir adam olan Dr. Livesey ve bir grup mürettebat ile birlikte hazine adasına ulaşmak üzere denize açılırlar. Peşlerinde, vefat eden Bill’in düşmanı olan korsan Flit de düşecektir. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 59’da gösterilmiştir:

Tablo 59.

Define Adası eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Define Adası		Yazarı: Robert Louis Stevenson	
Yayın Yılı: 2014		Türü: Roman	
Yayınevi: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları		Sayfa Sayısı: 269	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	7
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	-	
	1.4 Adaletin yerini bulması	196, 203, 266	
	1.5 Eşitliği savunmak	22, 63, 73, 219	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	19, 66, 77, 93, 115, 125, 135, 213, 215, 231, 234, 264	23
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	78, 107, 126, 128, 135, 142, 214	

	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	81, 121, 123, 236	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	64, 71, 77, 107, 148, 149, 235	
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	14, 31, 32, 68, 220, 239, 267	
	3.3 Sözünü tutmak	5, 225, 236	17
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	114, 167, 200	
4. Öz Denetim	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	20, 78, 84, 113, 185	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	13, 33, 84	25
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	9, 49, 75, 133, 141, 151, 160, 180, 181, 184, 207, 232, 249, 255	
	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	128	
5. Sabır	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	7, 134, 182, 203, 264	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	7
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	-	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	87	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	7, 19, 40, 57, 67, 77, 78, 96, 107, 117, 166	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	69, 70, 80, 208, 251	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	44, 72, 79, 95, 102, 157, 220, 259	24
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	-	
7. Sevgi	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	-	5
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	-	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	25, 57, 188	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	27, 117	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	11, 12, 22, 94, 123, 135, 137, 143, 232	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	133, 155, 225, 258	25
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	16, 70, 107	
	8.4 Sorumluluk almak	29, 49, 86, 100, 108	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	145, 149, 240, 260	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	57, 233	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	8
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	

	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	23, 71, 96, 136, 152, 190	
	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	16, 17, 33, 55, 117, 134, 234, 238, 243, 257, 266	
10.			16
Yardımseverlik	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	16, 24, 190	
	10.5 Fedakârlık yapmak	239, 265	

Tablo 59’da yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, sorumluluk ve öz denetim değerlerine aittir. Bunların ardından saygı değeri gelmektedir. En az değer ifadesi bulunan değer ise sevgi değeri olmuştur.

4.2.2.8. “Değirmenimden Mektuplar” Eserine Ait Bulgular

“Değirmenimden mektuplar”, Alphonse Daudet tarafından kaleme alınan bir anı ve öykü kitabıdır. Tüm hikâyeler bir değirmende yazılmıştır ve her birinde anı ile bulunmaktadır. Kişisel gözlemlerin ve duygusal bir anlatımın ağır bastığı bir anlatıma sahip olan eser, yazarın en önemli çalışması kabul edilmektedir. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 60’ta gösterilmiştir:

Tablo 60.

Değirmenimden Mektuplar eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Değirmenimden Mektuplar		Yazarı: Alphonse Daudet	
Yayın Yılı: 2017		Sayfa Sayısı: 224	
Yayınevi: Bilgi Yayınevi		Türü: Roman	
Kök Değerler	Değer İfadeleri	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	4
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	172, 176	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	-	
	1.4 Adaletin yerini bulması	68, 174	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	36, 73, 83, 92, 102, 128, 136	14
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	71,81, 105, 106, 108, 175, 180	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	-	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	3

	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	142	
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	99, 100	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	173, 199, 201	
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	44, 47, 72, 139, 143	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	101, 130, 131, 133, 145, 150, 153, 198, 214	17
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	-	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	92, 151	
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	23, 24, 32, 87, 88, 185	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	10
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	61, 74	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	25, 58, 59, 79, 122, 136, 137, 142, 171	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	143	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	29, 49, 135, 160, 181, 193, 195	18
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	17	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	20, 26, 32, 40, 41, 49, 51, 53, 59, 63, 94, 103, 107, 111, 129, 131, 167, 170, 189, 212	26
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	41, 126	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	112, 113, 130, 139	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	-	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	-	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	15, 86, 100	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	4
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	29	
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	46	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	13, 56, 57, 112, 157, 159, 221, 222	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	114	11
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	170	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	6

10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	28, 37, 44, 90, 121, 171
10.3 İyiliğin/yardımın ödüllendirilmesi	-
10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	-
10.5 Fedakârlık yapmak	-

Tablo 60'ta yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, sevgi değerine aittir Sevgi değerinden sonra en fazla saygı ve öz denetim değerleri gelmektedir. En az değer ifadesi bulunan ise dürüstlük değeri olmuştur.

4.2.2.9. “Gümüş Patenler” Eserine Ait Bulgular

“Gümüş Patenler”, Mary E. Mapes Dodge tarafından kaleme alınan bir romandır. Ebeveynleriyle ile birlikte fakir bir hayat süren kardeşler Hans ve Gretel'in yaşamlarının anlatıldığı romanda, çalışmanın ve umudun önemi vurgulanmaktadır. Hans ve Gretel'in babaları hafızasını yitirmiştir ve ailesi için biriktirdiği paranın yerini hatırlamamaktadır. Kardeşler de bir yandan geçimlerini sağlamaya çalışırken, kalan zamanlarında da patenle kayma tutkularını yaşarlar. Derken kardeşler, bir paten yarışmasının yapılacağı ve kazananın ödül olarak bir çift gümüş paten alacağı haberini alır ve bunun için çalışırlar. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 61'de gösterilmiştir:

Tablo 61.

Gümüş Patenler eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Gümüş Patenler		Yazarı: Mary E. M. Dodge	
Yayın Yılı: 2020		Türü: Roman	
Yayınevi: Bilgi Yayınevi		Sayfa Sayısı: 278	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	3
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	-	
	1.4 Adaletin yerini bulması	42, 105, 145	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	32, 37, 84, 86, 116, 117, 158, 243, 258	24
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	22, 24, 43, 75, 124, 146, 155, 271	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	79, 119, 150, 166, 242, 256, 258	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün	14, 27, 40, 56, 76, 229	20

	öğütlenmesi/yüceltilmesi		
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	28, 76, 78, 80, 241	
	3.3 Sözünü tutmak	37, 58, 81, 83, 105, 158, 196, 248, 274	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın	-	
	kötülenmesi/cezalandırılması		
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	-	3
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	-	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	275	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	111, 136	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	63, 91, 92, 96, 273	11
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	37, 100, 148, 276	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	110, 116	
	5.5 Sabırsızlığın	-	
	kötülenmesi/cezalandırılması		
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	33, 37, 52, 53, 57, 73, 74, 101, 102, 111, 157, 166, 174, 214, 217, 218	43
	6.2 Saygısızlığın	30, 51, 57, 64, 100, 130, 218, 253	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	25, 26, 41, 46, 72, 80, 133, 144, 173, 176, 178, 206, 256, 262, 270, 277	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	43, 199, 219	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	12, 19, 20, 24, 29, 31, 32, 33, 40, 41, 48, 50, 56, 59, 69, 73, 74, 81, 83, 88, 89, 102, 115, 145, 156, 157, 158, 162, 170, 171, 194, 202, 211, 224, 232, 238, 259	92
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi	106	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	32, 39, 42, 55, 58, 73, 92, 107, 163, 177, 178, 188, 189, 198, 202, 205, 212, 219, 229, 241, 261	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	20, 25, 26, 29, 40, 48, 57, 83, 88, 91, 160, 169, 184, 187, 222, 228	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	54, 61, 77, 82, 89, 91, 104, 105, 171, 179, 182, 183, 185, 207, 215, 240, 242	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	9, 20, 21, 32, 40, 89, 159, 160, 171, 189, 227	35
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	36, 38, 62, 74, 192, 205, 236, 262	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	11, 18, 29, 34, 35, 64, 82, 85, 108, 109, 187, 214	
	8.4 Sorumluluk almak	20, 39, 88, 198	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	104, 112	9

	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	103, 113, 153	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	70	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	111	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	148, 249	
	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	57, 63, 200, 203, 264, 273	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	10, 11, 12, 18, 21, 27, 28, 31, 48, 72, 73, 84, 102, 107, 108, 121, 122, 124, 183, 189, 201, 216, 223, 230, 272	
10. Yardımseverlik	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	63, 81, 84, 107	43
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	27, 43, 239	
	10.5 Fedakârlık yapmak	30, 45, 48, 198, 249	

Tablo 61’de yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, sevgi değerine aittir. Sevgi değerinden sonra en fazla değer ifadesi ile yer alan değer saygı ve yardımseverliktir. En az değer ifadesi bulunan ise öz denetim ve adalet olmuştur.

4.2.2.10. “Heidi” Eserine Ait Bulgular

Johanna Spyri tarafından kaleme alınan eser, İsviçre edebiyatının en ünlülerinden kabul edilmektedir. Öksüz ve yetim kalan küçük Heidi, İsviçre’nin dağlarında tek başına yaşayıp, marangozluk ve hayvancılıkla hayatını kazanan dedesine, teyzesi tarafından teslim edilir. İlk Heidi’yi istemeyen dedesi, onun cana yakın ve coşkulu kişiliği sayesinde kısa zamanda torununa ısınır. Çoban Peter ile de arkadaş olan Heidi’nin hayatı, dağlarda geçmeye başlar. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 62’de gösterilmiştir:

Tablo 62.

Heidi eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Heidi	Yazar: Johanna Spyri		
Yayın Yılı: 2018	Türü: Roman		
Yayınevi: Bilgi Yayınevi	Sayfa Sayısı: 132		
Kök Değerler	Değer İfadeleri	Sayfa Numarası	Toplam
	1.1 Adaletli davranmak	-	
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	48	
1. Adalet	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	96, 128	3
	1.4 Adaletin yerini bulması	-	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	21, 33, 66, 74, 132	14

	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	25, 40, 77, 83, 84, 102, 118	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	54	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	43	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	53	
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	43, 104, 130	
	3.3 Sözünü tutmak	29, 60, 80, 87, 92	9
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	95	
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	59	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	39, 96, 97	5
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	-	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	118	
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	103, 110	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	123	6
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	44, 77	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	80, 109	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	54	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	56, 101, 124	8
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	36, 39	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	25, 33, 52, 64, 71, 126, 132	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	-	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	16, 21, 26, 29, 49, 56, 68, 69, 72, 79, 82, 91, 106, 114, 115	22
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	-	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	-	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	10, 15, 18, 19, 24, 25, 28, 72, 79, 108, 114	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	95	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	67	18
	8.4 Sorumluluk almak	49, 71, 104, 105, 122	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	53, 65, 67	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	64, 88	5
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	

	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	7, 116	
10.	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	16, 30, 31, 46, 47, 57, 58, 60, 67, 68, 97, 98, 102, 117, 126	23
Yardımseverlik	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	32, 58, 66, 71, 109, 110	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 62’de yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, yardımseverlik değerine aittir. Yardımseverlikten sonra en fazla değer ifadesi ile yer alan değerler sırasıyla sevgi ve sorumluluktur. En az değer ifadesi bulunan ise adalet değeri olmuştur.

4.2.2.11. “İnsan Ne ile Yaşar” Eserine Ait Bulgular

“İnsan Ne İle Yaşar?”, Tolstoy’un kaleme almış olduğu bir öykü kitabıdır. Kitapla aynı ismi taşıyan hikâyede, karısıyla çok fakir bir hayat süren ayakkabı ustası Simon’un Mihael adında bir gence rast gelmesi ve ona yardım etmesi anlatılır. Genci giydiren ve ona kendi mesleğini öğreten Simon, zamanla Mihael’in işçiliği ve yaptıklarından şaşkınlık duyar. Tüm bu sürecin arka planında ise ilahî bir güç tarafından telkin edilen bir öğreti bulunmaktadır. Esere ait bulgular Tablo 63’te gösterilmiştir:

Tablo 63.

İnsan Ne İle Yaşar eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: İnsan Ne ile Yaşar		Yazarı: Lev Tolstoy	
Yayın Yılı: 2005		Türü: Öykü	
Yayınevi: Şule Yayınları		Sayfa Sayısı: 126	
Kök Değerler	Değer İfadeleri	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	4
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	34	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	14	
	1.4 Adaletin yerini bulması	37, 50	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	28, 35, 123	9
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	43, 57, 62, 71, 91	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	67	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	-	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	15	3

	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	79	
	3.3 Sözünü tutmak	69	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	21, 68	
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	9, 15	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	40, 44, 66	7
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	-	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	64	
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	20, 45, 65, 84, 101, 103, 115	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	11
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	69, 79, 110	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	92	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	23, 58, 90	4
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	13, 18, 30, 32, 86, 104	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	36, 38	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	14	9
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	-	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	-	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	22, 25, 32, 49, 68	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	5
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	-	
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	-
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	18, 20	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	12, 13, 14, 17, 21, 30, 31, 32, 34, 36, 42, 43, 51, 70, 76, 119, 121	21
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	33, 37	
	10.4 Başkasının iyiliğini	-	

Tablo 63'te yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, yardımseverlik değerine aittir. Yardımseverlikten sonra en fazla değer ifadesi ile yer alan değerler sırasıyla sabır ve dostluktur. Vatanseverlik değerine ait bir değer ifadesi ise bulunmamaktadır.

4.2.2.12. “Momo” Eserine Ait Bulgular

“Momo”, Michael Ende tarafından yazılmış fantastik bir romandır. Romanın kahramanı, okuması yazması olmayan küçük bir kız olan Momo'dur. Momo, harabe durumundaki bir amfi tiyatrodaki, yalnız bir yaşam sürdürmektedir. En büyük yeteneği ise gerçekten dinleyebilme özelliğidir. Bu özelliği sayesinde insanlar arasında tanınır olmuştur. Roman, Momo'nun bir gün ortaya çıkıp insanların zamanlarını çalmaya başlayan duman adamlara karşı verdiği mücadeleyi konu alır. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 64'te gösterilmiştir:

Tablo 64.

Momo eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Momo		Yazarı: Michael Ende	
Yayın Yılı: 2017		Türü: Roman	
Yayınevi: Pegasus Yayıncılık		Sayfa Sayısı: 300	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	22	4
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	95	
	1.4 Adaletin yerini bulması	-	
	1.5 Eşitliği savunmak	29, 132	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	18, 19, 21, 41, 56, 61, 85, 90, 92, 96, 105, 113, 158, 184, 209, 225, 238, 240, 272	58
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	20, 21, 57, 86, 94, 97, 111, 128, 210, 216, 295	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	41, 47, 79, 98, 99, 120, 159, 211	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	83, 91, 107, 115, 116, 118, 135, 141, 195, 196, 198, 204, 205, 208, 216, 218, 244, 245, 282	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	26	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	25, 95	22
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	34, 77, 131, 248	
	3.3 Sözünü tutmak	97, 181, 251	
	3.4 Doğruyu savunmak	22	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	24, 25, 42, 46, 47, 54, 90, 93, 130, 157, 197	

4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	114, 238, 287	15
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	-	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	43, 74, 76, 79, 80, 156, 177, 179	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	78	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	55, 87, 181	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	184, 185, 216	10
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	147, 204, 257	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi		
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	26, 60, 200, 244	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	45, 73	23
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	67, 216	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	17, 76, 97, 154, 156, 158, 166, 168, 176, 191, 201, 202, 208, 218, 229, 261, 292	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	86	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	197	
7. Sevgi	7.1 Sevginin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	12, 13, 19, 20, 39, 41, 45, 51, 57, 58, 59, 89, 91, 126, 133, 165, 166, 180, 181, 210, 213, 215, 221, 228, 261, 281	59
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi	81, 88, 268, 293	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	26, 57, 62, 88, 94, 127, 133, 163, 183, 184, 226, 228, 254, 271, 272, 294, 296	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	15, 52, 138, 202, 227	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	72, 88, 140, 193, 194, 210, 232	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	16, 31, 35, 36, 88, 120, 204, 291	33
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	43, 66, 71, 89, 203	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	34, 36, 42, 96, 119, 126, 127, 140, 152, 198, 206, 228, 233, 268	
	8.4 Sorumluluk almak	46, 267, 269, 271	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	23, 68	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	1
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	55	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	19, 95, 237	18
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	15, 17, 21, 33, 34, 116, 118, 142, 147, 216, 244, 291	

10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-
10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	16, 17, 84
10.5 Fedakârlık yapmak	-

Tablo 64’te yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, sevgi değerine aittir. Sevgiden sonra gelen değerler sırasıyla dostluk ve sorumluluktur. En az değer ifadesi bulunan değer ise vatanseverlik olmuştur.

4.2.2.13. “Mutlu Prens” Eserine Ait Bulgular

“Mutlu Prens”, Oscar Wilde’ın kaleme aldığı bir öykü kitabıdır. Kitapta beş fantastik öykü bulunmaktadır: “Mutlu Prens”, “Harika Fişek”, “Bencil ve Dev”, “Bülbül ve Gül”, “Vefalı Dost”. Eser, sınıf farklarından kaynaklanan sorunları anlatırken, bir yandan da insanlardaki erdem eksikliğini ve duyuşsal açlığı eleştirir. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 65’te gösterilmiştir:

Tablo 65.

Mutlu Prens eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Mutlu Prens		Yazarı: Oscar Wilde		
Yayın Yılı: 2018		Türü: Öykü		
Yayınevi: Bilgi Yayınevi		Sayfa Sayısı: 101		
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam	
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	80	2	
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-		
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	-		
	1.4 Adaletin yerini bulması	92		
	1.5 Eşitliği savunmak	-		
	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	24, 26, 54, 59, 62, 66, 72		13
2. Dostluk	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	-		
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	15, 58, 60, 64, 67		
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	25		
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-		
	3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğü öğütlenmesi/yüceltilmesi	59, 69	
		3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	-	
3.3 Sözünü tutmak		-		
3.4 Doğruyu savunmak		-		
3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması		-		
4. Öz Denetim		4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	-	1
	4.2 Kendisi için gerekli olanı	-		

	yapma		
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	69	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	-	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	57, 82	5
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	38, 65	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	68	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	6.1 Saygının söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	81	
6. Saygı	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	18, 101	6
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	78, 92	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	85	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
	7.1 Sevginin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	11, 12, 29, 33, 34, 41, 42, 43, 56, 75, 80	
7. Sevgi	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	18, 34, 39, 50, 82	18
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	45, 53	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	-	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	-	
	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	-	
8. Sorumluluk	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	2
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	67, 98	
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	
9. Vatanseverlik	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	-
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	23, 31, 41, 48, 59, 64, 71, 73	
10. Yardımseverlik	10.2 Birine yardım etme/iyilik	18, 25, 27, 52, 53, 61, 65, 69, 71,	21

yapma/yardımlaşma	72
10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	21, 54, 56
10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	-
10.5 Fedakârlık yapmak	-

Tablo 65’te yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, yardımseverlik değerine aittir Yardımseverlikten sonra en fazla değer ifadesi yer alanlar sırasıyla sevgi ve dostluktur. Vatanseverlik ise herhangi bir değer ifadesi yer almamıştır.

4.2.2.14. “Oz Büyücüsü” Eserine Ait Bulgular

L. Frank Baum’un yazdığı yedi kitaptan oluşan serinin ilk kitabı olan Oz Büyücüsü’nde, Kansas’ta huzurlu bir hayat süren Dorothy Gale’in başından geçenler anlatılır. Evinde, kendisini bir hortumdan korumaya çalışan Dorothy, eviyle birlikte uçarak Oz Diyarı’na düşer. Bu fantastik diyardan kurtulup evine dönebilmek için orada tanıştığı yardımsever kişilerle birlikte Oz Büyücüsü’ne ulaşmak üzere yolculuğa çıkar. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 66’da gösterilmiştir:

Tablo 66.

Oz Büyücüsü eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Oz Büyücüsü		Yazarı: L. Frank Baum	
Yayın Yılı: 2017		Türü: Roman	
Yayınevi: Artemis Yayınları		Sayfa Sayısı: 239	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	3
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	68, 96, 123	
	1.4 Adaletin yerini bulması	-	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	28, 33, 73, 105, 154, 161, 183, 195, 205, 236	45
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	38, 41, 43, 45, 48, 60, 72, 101, 117, 158	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	51	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	67, 68, 75, 76, 78, 81, 87, 88, 89, 93, 94, 98, 102, 110, 124, 129, 130, 137, 138, 139, 148, 152, 156, 202	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	7
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	192	
	3.3 Sözünü tutmak	172, 173	

	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	111, 174, 177, 180	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	55, 60, 64	
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	-	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	181	7
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	74, 78, 81	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	56	
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	63, 86, 220	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	7
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	54, 159, 160	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	30, 40, 218, 231	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	171	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	26, 27, 34, 37, 43, 45, 57, 72, 96, 97, 101, 105, 116, 125, 134, 163, 168, 170, 185, 197, 216, 222, 224, 228, 237	32
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	52, 71	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	19, 28, 49, 62, 64, 92, 166, 180, 184, 192, 206, 239	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	64, 65, 165	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	24, 40, 196, 204, 232, 237, 239	40
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	32, 44, 68, 73, 74, 76, 94, 153, 167, 190, 232	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	97, 122, 131, 148, 171, 194, 232	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	20, 62, 81, 112, 136, 140	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	13
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	31, 70, 90, 234	
	8.4 Sorumluluk almak	87, 137, 138	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	218	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	1
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10.	10.1 İyiliğin/yardımanın	90, 145, 165	33

Yardımseverlik	öğütlenmesi/yüceltilmesi	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	44, 46, 57, 61, 63, 70, 73, 80, 88, 90, 94, 106, 152, 157, 188, 204, 223
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	53, 58, 96, 97, 98, 102, 137, 153, 158
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	27, 45
	10.5 Fedakârlık yapmak	78, 81

Tablo 66’da yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, dostluk değerine aittir. Dostluktan sonra en fazla değer ifadesi yer alan değerler sırasıyla sevgi ve yardımseverliktir. En az değer ifadesi ile gösterilen değer ise vatanseverlik olmuştur.

4.2.2.15. “Ölümsüz Aile” Eserine Ait Bulgular

“Ölümsüz Aile”, Natalie Babbitt tarafından yazılmış, modern çocuk klasiklerinden biri kabul edilen bir romandır. Issız bir ormanda bulunan ölümsüzlük pınarından içerek ölümsüzlüğe kavuşmuş bir ailenin hikâyesi anlatılır. Aile, zamanla ölümsüzlüğün düşündükleri gibi iyi bir şey olmadığını fark edecek ve bunu o pınardan su içmeyi arzulayan küçük bir kıza da anlatmaya çalışacaktır. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 67’de gösterilmiştir:

Tablo 67.

Ölümsüz Aile eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Ölümsüz Aile		Yazarı: Natalie Babbitt	
Yayın Yılı: 2017		Türü: Roman	
Yayınevi: Kültür Yayınları		Sayfa Sayısı: 107	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	2
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	100	
	1.4 Adaletin yerini bulması	83	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	1, 19, 27, 29, 34, 41, 58, 63, 68, 69, 78, 82, 98, 106	34
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	13, 37, 44, 51, 53, 53, 54, 56, 58, 73, 79, 81, 87, 96, 97, 101	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	40, 76, 77, 84	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	6
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak,	23, 31, 45, 74	
	3.3 Sözünü tutmak	18, 44	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın	-	

	kötülenmesi/cezalandırılması		
	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	5, 10	
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	38	
4. Öz Denetim	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	43	9
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	17, 18, 32, 43, 48	
	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	41	
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	-	
5. Sabır	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	5
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	6, 7, 15	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	36	
	6.1 Saygının söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	100	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	4, 11, 12, 14, 15, 20, 50, 70, 71	
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	42	11
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
	7.1 Sevginin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	16, 18, 33, 44, 55, 64, 65, 69, 82, 85, 87, 100	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
7. Sevgi	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	8, 20, 33, 53, 54, 73, 78, 81, 82	33
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	23, 24, 25, 26, 67, 79, 81, 84,	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	7, 10, 25, 33	
	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	99	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	49, 66	
8. Sorumluluk	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	7, 45, 69, 75, 91	8
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	-
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	21, 29, 35, 54, 57, 62, 85, 86, 91, 107	
10. Yardımseverlik	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	12
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	25	
	10.5 Fedakârlık yapmak	88	

Tablo 67’de yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, dostluk değerine aittir. Dostluktan sonra en fazla değer ifadesi yer alan değerler sırasıyla sevgi ve yardımseverliktir. Vatanseverlik için ise herhangi bir değer ifadesi yer almamaktadır.

4.2.2.16. “Peter Pan” Eserine Ait Bulgular

“Peter Pan”, James Matthew Barrie tarafından yaratılıp bir romanında yer verdiği kurgusal bir karakterdir. İlk olarak bir oyun şeklinde tasarlanması düşünülen karakter ve hikâye, 1911’de Peter Pan ve Wendy adıyla, ayrı bir roman olarak yayımlanmıştır. Romanın başkışisi Peter Pan, hep çocuk olarak kalabileceği Varolmayan Ülke adlı adada yaşayan, haşarı ve maceracı bir çocuktur. En yakın arkadaşları arasında küçük peri Tinker Bell ve kendilerine Kayıp Çocuklar diyen bir çocuk grubu vardır. Hep beraber bir yandan adada çeşitli maceralar yaşarken bir yandan da baş düşmanları Kaptan Hook’a karşı verdikleri mücadelelerini sürdürürler.

Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 68’de gösterilmiştir:

Tablo 68.

Peter Pan eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Peter Pan		Yazarı: James Matthew Barrie	
Yayın Yılı: 2019		Türü: Roman	
Yayınevi: Fom Kitap		Sayfa Sayısı: 208	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	65, 112, 131	5
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	104	
	1.4 Adaletin yerini bulması	80	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	59, 122	5
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	117, 156, 200	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	-	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	112	2
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak,	205	
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	-	3
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	120	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	161, 162	

	4.4 Kendini geliştirmeye alışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	-	
5. Sabır	5.1 Sabrın ğütlenmesi/yüceltilmesi		
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	103, 104	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	2
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	-	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	65, 115, 122, 180	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	41, 124, 136	12
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	34, 82, 121	
	6.4 Saygının ğütlenmesi/yüceltilmesi	26, 195	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
7. Sevgi	7.1 Sevginin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	8, 12, 21, 24, 30, 54, 70, 79, 127, 135, 190	
	7.2 Sevginin ğütlenmesi/ yüceltilmesi	132, 133	18
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	19, 35, 37, 107, 184	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	-	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	-	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğuna yerine getirmek	10, 11, 181	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	46	5
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	102	
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	165	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin ğütlenmesi/yüceltilmesi	166	2
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğinin/yardımının öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	35, 93, 96, 118	4
	10.3 İyiliğinin/yardımının ödüllendirilmesi	-	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	-	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 68’de yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, sevgi değerine aittir. Dostluktan sonra en fazla değer ifadesi yer alan değer saygıdır. En az yer verilen değerler ise dürüstlük, sabır, vatanseverliktir.

4.2.2.17. “Pinokyo” Eserine Ait Bulgular

“Pinokyo”, Carlo Collodi tarafından kaleme alınan bir çocuk romanıdır. Yalan söylemenin kötü bir şey olduğu ana fikrine sahip roman, en önemli çocuk

klasiklerinden kabul edilir. Romanın başkişisi Pinokyo, ahşap bir kukladır. Geppetto Usta, onu bir odunu işleyerek yaratmış ve kendi oğlu olarak görmüştür. Pinokyo da Geppetto'yu sever ve ona layık bir evlat olmaya, yalan söylemeyip dürüst yaşamaya çalışır. Çocuklara has bir saflık taşıyan Pinokyo, elbette yine çocuklara özgü hatalar yapacak ve yaptıklarından ders çıkaracaktır. Kendisinin en büyük hayali ise gerçek bir çocuk olmaktır. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 69'da gösterilmiştir:

Tablo 69.

Pinokyo eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Pinokyo		Yazarı: Carlo Collodi	
Yayın Yılı: 2020		Türü: Roman	
Yayınevi: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları		Sayfa Sayısı: 192	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	41	4
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	-	
	1.4 Adaletin yerini bulması	116, 130, 175	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	6, 94, 127, 134, 179	8
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	116, 144, 174	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	-	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	3.1 Dürüstlüğü öğütlenmesi/yüceltilmesi	69, 106	
3. Dürüstlük	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak,	91, 127	10
	3.3 Sözünü tutmak	66, 131, 135, 136	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	68, 71	
	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	44, 74, 83, 123, 140	
4. Öz Denetim	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	10, 179	20
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	28, 45, 52, 68, 78, 86, 87, 101, 102, 106, 107, 153, 182	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	-	
	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	96	
5. Sabır	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	57, 81, 173	5

	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	170	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	6.1 Saygının söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	5, 110	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	10, 14, 18, 19, 133	
6. Saygı	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	-	8
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	109	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
	7.1 Sevginin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	24, 31, 44, 54, 71, 81, 95, 104, 105, 106, 168	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	-	
7. Sevgi	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	29	12
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	-	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	-	
	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	110	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	142, 146	
8. Sorumluluk	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	-	3
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	-
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	33, 120, 161, 176	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	25, 43, 61, 99, 180	
10. Yardımseverlik	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	41, 126, 181	12
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	-	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 69’da yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, öz denetime aittir. Öz denetimden sonra en fazla değer ifadesi sevgi ve

yardımseverliğe aittir. Vatanseverlik değerinde hiçbir değer ifadesi bulunmamaktadır.

4.2.2.18. “Pollyanna” Eserine Ait Bulgular

“Pollyanna”, Eleanor H. Porter tarafından kaleme alınan bir romandır. Roman, çocuk edebiyatının klasiklerinden kabul edilir. Zengin bir aileden dünyaya gelmiş olan on bir yaşındaki Polyanna Whittier, disiplinli teyzesi ile yaşaması gereken bir yetimdir. Babasından bir “mutluluk oyunu” öğrenmiş ve bu oyunu yaşadığı olumsuz durumlardan kurtulmak için kullanmıştır. Eser, Polyanna’nın teyzesinin yanında yaşadığı olayları anlatmaktadır. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 70’te gösterilmiştir:

Tablo 70.

Pollyanna eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Pollyanna		Yazarı: Eleanor H. Porter	
Yayın Yılı: 2020		Türü: Roman	
Yayınevi: Artemis Yayınları		Sayfa Sayısı: 308	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	1
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	218	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	-	
	1.4 Adaletin yerini bulması	-	
	1.5 Eşitlik	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	16, 21, 108, 114, 175, 238, 280, 289	44
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	43, 72, 78, 86, 87, 99, 100, 109, 191, 223, 304	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	7, 45, 286	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	91, 93, 97, 102, 121, 122, 125, 128, 134, 137, 150, 188, 209, 212, 214, 246, 254, 265, 266, 267, 276, 293	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	4
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	210, 217	
	3.3 Sözünü tutmak	240	
	3.4 Doğruyu savunmak	12	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	274	10
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	-	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	41, 43, 57, 89, 225	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	

	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	19, 28, 63, 116	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	151, 222, 259	
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	88, 284, 291	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	7
	5.4 Sabırlı davranmak	-	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	1	
6. Saygı	6.1 Saygının söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	1, 16, 17, 26, 172, 278, 279, 301	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	5, 6, 75, 76, 77, 79, 93, 122, 147, 230, 282	28
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	12, 110, 115, 116, 117, 118, 140, 241, 294	
7. Sevgi	7.1 Sevginin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	3, 6, 7, 11, 13, 21, 22, 26, 47, 58, 61, 62, 68, 71, 105, 156, 158, 171, 184, 189, 193, 200, 201, 202, 244, 245, 248, 271, 275, 278, 281, 287, 305, 307, 308	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi	148	69
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	17, 19, 43, 44, 48, 98, 135, 253	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	9, 10, 25, 31, 33, 36, 37, 40, 106, 107, 111, 119, 128, 176, 231, 233, 249, 251, 262, 273	
	7.5 Sevileni düşünmek	28, 205, 206, 208, 239	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	67, 105	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	8, 98, 103, 224	22
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	13, 50, 55, 58, 192, 198, 217, 218, 219, 294, 295	
	8.4 Sorumluluk almak	2, 3, 4	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	51, 124	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	-
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	112, 157, 211	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	54, 73, 106, 114, 129, 131, 142, 143, 144, 154, 268, 302	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	173, 192, 281, 283	28
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	20, 39, 45, 96, 107, 108, 123, 183, 269	

Tablo 70’te yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, sevgi değerine aittir. Sevgiden sonra en fazla değer ifadesi yer alan değerler dostluktur. Vatanseverlik değerinde hiçbir değer ifadesi bulunmamaktadır.

4.2.2.19. “Seksen Günde Dünya Gezisi” Eserine Ait Bulgular

“Seksen Günde Dünya Gezisi”, Jules Verne tarafından kaleme alınan bir macera romanıdır. Eser, yazarın en iyi çalışmalarından biri olarak görülmektedir. Romanın başkahramanı Phileas Fogg, Londra’da yaşayan zengin bir İngiliz beyefendisidir. Londra Bilim Kulübü’nde tüm servetini ortaya koyarak dünyayı seksen günde, herhangi bir hava yolu kullanmadan dolaşacağını iddia eder. Gerçekleştirilmesi imkânsız gibi görülen bu sözünü tutmak üzere yardımcısı Passepartout ile yolculuğa başlar ve çeşitli maceralar yaşar. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 71’de gösterilmiştir:

Tablo 71.

Seksen Günde Dünya Gezisi eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Seksen Günde Dünya Gezisi		Yazarı: Jules Verne	
Yayın Yılı: 2020		Türü: Roman	
Yayınevi: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları		Sayfa Sayısı: 264	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	77, 96	6
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	88	
	1.4 Adaletin yerini bulması	61, 164, 247	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	116, 120, 167, 220, 223, 253	23
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	49, 90, 214, 215, 236, 243	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	62, 94, 102, 119, 128, 141, 167, 212, 215, 218, 225	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	5, 141, 155, 245, 255,	20
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	24, 37, 112, 126, 127, 143, 247, 251	
	3.3 Sözünü tutmak	179	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	35, 55, 108, 126, 127, 170	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	158	14
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	8, 95	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	10, 70, 124	

	4.4 Kendini geliştirmeye alışma	9	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	46, 60, 65, 81, 132, 246, 264	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	82, 186	
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	156	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	8, 27, 65, 72, 95, 100, 115, 132, 133, 145, 238, 246	15
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	1, 16, 21, 24, 61, 71, 85, 154, 175, 198	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	47, 57, 90, 101, 118, 137, 139, 150, 208, 236	21
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	9	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	87, 167, 196, 254, 263, 264	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	-	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	145, 223	10
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	-	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	134, 245	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	166, 215, 223, 252	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	226, 246	9
	8.4 Sorumluluk almak	221	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	151,230	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	22, 40	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	61, 91, 122	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	12
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	27, 28, 160, 169, 178, 179, 203	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	84, 142, 178, 197	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	2, 24, 76, 81, 86, 88, 89, 131, 136, 150, 166, 225	22
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	101, 113	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	119	
	10.5 Fedakârlık yapmak	77, 89, 225	

Tablo 71’de yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, dostluk değerine aittir. Dostluktan sonra en fazla değer ifadesi yer alan değerler sırasıyla yardımseverlik ve saygıdır. En az değer ifadesine sahip olan değer adalettir.

4.2.2.20. “Sol Ayağım” Eserine Ait Bulgular

“Sol Ayağım”, Christy Brown tarafından kaleme alınan bir otobiyografik bir romandır. Kitapta, beyin felci geçirerek dünyaya gelmiş ve bu yüzden de sadece sol ayak parmaklarını hareket ettirebilen İrlandalı yazar, ressam ve şair Christy Brown’un verdiği hayat mücadelesi anlatılmaktadır. Eser, yazarın hem kişisel hem de ailevi anlamda yaşadığı zorluklara karşı sevgi, umut, azim ve yardımlaşma ile kazandığı zaferleri konu almaktadır. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 72’de gösterilmiştir:

Tablo 72.

Sol Ayağım eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Sol Ayağım		Yazarı: Christy Brown	
Yayın Yılı: 2017		Türü: Roman	
Yayınevi: Nora Yayıncılık		Sayfa Sayısı: 189	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	4
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	33	
	1.4 Adaletin yerini bulması	-	
	1.5 Eşitliği savunmak	9, 22, 159	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	27, 39, 45, 48, 54, 63, 68, 73, 80, 81, 88, 89, 96, 105, 106, 141, 157, 160, 164, 167, 177	32
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	78, 108, 139, 155	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	7, 25, 26, 38, 53, 125, 129	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	45	4
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	152, 171	
	3.3 Sözünü tutmak	144	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	23, 43, 46, 61, 63, 76, 94, 103, 108, 124, 136, 140	25
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	26, 55, 58, 69, 82, 85, 86, 141	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	127	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	43, 47, 54, 93	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	105	20
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	15, 114, 126, 140, 141, 147	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	13, 103, 136	

	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	10, 16, 18, 22, 26, 67, 166, 166, 170, 171	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	32, 59, 60, 61, 70, 71, 72, 77, 80, 111, 124, 133, 176	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	138	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	19, 26, 100, 125, 147, 174, 188	24
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	85, 122, 134	
7. Sevgi	7.1 Sevginin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	30, 35, 37, 54, 62, 63, 64, 151, 66, 70, 72, 73, 75, 77, 137, 122, 98, 93, 89, 111, 161, 162, 174, 188	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	10	56
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	11, 16, 21, 24, 44, 57, 68, 71, 74, 102, 109, 133	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	12, 15, 22, 31, 41, 49, 81, 106, 124, 134, 160	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	10, 12, 58, 59, 61, 65, 74, 83	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	8, 21, 54, 76, 112	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	7
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	144	
	8.4 Sorumluluk almak	115	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	102	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	1
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	17, 19, 60, 95, 110, 118, 152, 158, 161, 181, 184	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	11
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	-	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 72’de yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, sevgi değerine aittir. Dostluktan sonra en fazla değer ifadesi yer alan değerler sırasıyla dostluk ve özdenetimdir. En az değer ifadesine sahip olan değer vatanseverliktir.

4.2.2.21. “Şeker Portakalı” Eserine Ait Bulgular

“Şeker portakalı”, Jose Mauro De Vasconcelos tarafından kaleme alınan bir romandır. Yazarın başyapıtı kabul edilen kitap, aynı zamanda Brezilya edebiyatının klasiklerindendir. Fakir ama mutlu, duygusal ve zeki bir çocuk olan Zeze’nin hayatını ve bir şeker portakalı fidanı ile arkadaşlığını duygusal bir şekilde anlatan roman, çocukluk temasının başarıyla işlendiği bir eserdir. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 73’te gösterilmiştir:

Tablo 73.

Şeker Portakalı eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Şeker Portakalı		Yazarı: Jose Mauro de Vasconcelos	
Yayın Yılı: 2020		Türü: Roman	
Yayınevi: Can Sanat Yayınları		Sayfa Sayısı: 183	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	3
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	46, 134	
	1.4 Adaletin yerini bulması	64	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	18, 26, 33, 34, 35, 61, 85, 103, 106, 120, 122, 124, 157	38
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	35, 70, 84, 88, 91, 92, 102, 112, 113, 117, 126, 142, 143, 146, 159, 177, 179	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	55, 56, 76, 99, 135, 141, 166, 169	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	123	15
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	18, 25, 53, 77, 118, 145	
	3.3 Sözünü tutmak	26, 29, 32, 115	
	3.4 Doğruyu savunmak	75, 80, 90	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	16	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	-	12
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	136	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	45, 68, 95, 149	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	13	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	69, 97, 108, 119, 122, 132	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	181	4
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	109, 114	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	28	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	

6. Saygı	6.1 Saygının söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	117, 133, 145	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	36, 52, 57, 61, 66, 73, 113, 125, 137, 154	19
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	73, 150, 151	
	6.5 Öz saygı	98, 113, 120	
7. Sevgi	7.1 Sevginin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	14, 16, 24, 35, 36, 40, 44, 15, 71, 74, 77, 83, 84, 87, 92, 100, 101, 106, 110, 115, 121, 125, 127, 143, 147, 150, 155, 158, 160, 167, 179	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	141	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	20, 21, 26, 35, 41, 42, 44, 48, 49, 58, 59, 73, 75, 76, 77, 111, 112, 122, 124, 134, 139, 142, 146, 147, 151, 155, 156, 162, 170, 172, 173, 175, 178	92
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	13, 49, 50, 58, 67, 68, 106, 111, 119, 133, 134, 135, 138, 139, 140, 143, 156, 168, 171, 174, 176, 182, 183	
	7.5 Sevileni düşünmek	51, 57, 74, 136	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	14, 40, 74, 78, 85, 105, 117, 139, 144	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	15, 24, 31, 101	27
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	18, 26, 37, 52, 56, 101	
	8.4 Sorumluluk almak	30, 41, 84, 86, 89, 163	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	41, 42	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	106	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	70	2
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	76, 159	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	13, 28, 46, 53, 54, 56, 70, 71, 74, 79, 88, 106, 110, 111, 114, 138, 170	24
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	53	
	10.5 Fedakârlık yapmak	75, 160, 171, 174	

Tablo 73'te yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, sevgi değerine aittir. Sevgiden sonra en fazla değer ifadesi yer alan değerler

sırasıyla dostluk ve sorumluluktur. En az değer ifadesine sahip olan değer vatanseverliktir.

4.2.2.22. “Tom Sawyer’ın Maceraları” Eserine Ait Bulgular

“Tom Sawyer’ın Maceraları”, Mark Twain tarafından kaleme alınan bir romandır. Zeki, hareketli ve haşarı bir çocuk olan Tom Sawyer, kendisine sürekli kızan ama hep de şefkat gösteren teyzesi ile yaşamakta ve zamanını kuzenleriyle geçirmektedir. Bir gün Tom ve arkadaşları, mezarlıkta işlenen korkunç bir cinayete tanık olurlar ve bu sorunu çözme sorumluluğunu kendilerince üstlenirler. Okur, macera sürerken Tom’un günlük ev ve okul yaşamına, arkadaşlarıyla olan ilişkilerine ve türlü yaramazlıklarına da tanık olur. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 74’te gösterilmiştir:

Tablo 74.

Tom Sawyer eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Tom Sawyer’ın Maceraları		Yazarı: Mark Twain	
Yayın Yılı: 2020		Türü: Roman	
Yayınevi: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları		Sayfa Sayısı: 260	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	22	8
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	23, 41, 60, 72, 77, 91, 258	
	1.4 Adaletin yerini bulması	-	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	20, 56, 59, 95, 101, 126, 153, 164, 215, 220, 259	21
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	47, 173, 174, 184	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	170	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	46, 102, 121, 156, 237	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	20, 32, 79, 82, 92, 96, 218	22
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	4, 19, 28, 84, 87, 98, 151, 157, 176, 177	
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	29, 83, 108, 149, 168	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	57, 59, 97, 258	14
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	153	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	16, 28, 45, 184	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	69	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	12, 29, 39, 160	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	119	7

	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	158	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	44	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	41, 55, 70, 133	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	33, 34, 36, 43, 75, 158	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	40, 54	11
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	32, 36, 208	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	21, 24, 25, 33, 34, 36, 47, 48, 54, 55, 56, 61, 62, 63, 64, 65, 87, 99, 100, 105, 112, 119, 120, 124, 125, 137, 138, 140, 143, 144, 151, 157, 228, 230	50
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi	101, 102, 114	
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	22, 95, 229, 234	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	3, 23, 98, 139, 176, 216	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	114, 118, 135	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	27, 31	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	3, 12, 35, 84	15
	8.4 Sorumluluk almak	206, 228	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	31, 83, 85, 106, 107, 118, 133	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	41, 163	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	2
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	39, 41, 223	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	3, 93, 172, 173, 190, 214, 249, 252	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	256	13
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	239	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 74'te yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, sevgi değerine aittir. Sevgiden sonra en fazla değer ifadesi yer alan değerler

sırasıyla dürüstlük ve dostluktur. En az değer ifadesine sahip olan değer vatanseverliktir.

4.2.2.23. “Uçan Sınıf” Eserine Ait Bulgular

“Uçan Sınıf”, Erich Kastner tarafından kaleme alınan bir romandır. Eser, 1960 Andersen Ödülü’ne layık görülmüştür. Romanda, yatılı bir lisede okuyan bir grup öğrencinin Noel tatilinden önceki birkaç günü anlatılmaktadır. Bir oyun hazırlayan öğrencilerin oyunda rol alan arkadaşlarından biri hem de alıştırma kitabı rakip takım tarafından kaçırlır. Öğrenciler de rakip takımdaki öğrencilerle bir mücadeleye girerler. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 75’te gösterilmiştir:

Tablo 75.

Uçan Sınıf eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Uçan Sınıf		Yazarı: Erich Kastner	
Yayın Yılı: 2021		Türü: Roman	
Yayınevi: Can Sanat Yayınları		Sayfa Sayısı: 174	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	78, 79	8
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	40, 49, 123	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	27, 54	
	1.4 Adaletin yerini bulması	66	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	28, 37, 50, 70, 82, 96, 106, 107, 108, 138, 139, 142	57
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	34, 38, 49, 68, 79, 83, 94, 105, 127, 129, 136, 139, 143, 149, 155	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	61, 78, 108, 121	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	33, 35, 38, 47, 51, 52, 53, 58, 60, 62, 63, 65, 66, 69, 76, 82, 86, 87, 112, 113, 115, 116, 123, 124, 128, 148	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	61, 62, 69, 78, 161	13
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	74, 76, 99, 157	
	3.3 Sözünü tutmak	60, 82, 137	
	3.4 Doğruyu savunmak	27	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	70, 120	6
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	-	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	90	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	

	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	41, 73, 120	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	117, 118, 135, 157	
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	-	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	5
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	38	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	32, 38, 39, 41, 49, 60, 69, 125	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	61, 92, 102, 140	
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	24, 25, 28, 43, 52, 78, 83, 90, 132, 137, 141, 151	33
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	44, 116, 127	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	41, 49, 81, 105, 116, 121	
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	37, 42, 73, 79, 83, 88, 91, 92, 93, 96, 105, 108, 117, 118, 122, 126, 130, 131, 132, 140, 143, 156, 165	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi	145	46
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	77, 113, 114, 118, 155, 163, 164, 166	
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	34, 38, 45, 107, 125, 154	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	79, 82, 87, 130, 158, 161, 162, 168	
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	23, 68, 85, 91	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	79, 90, 102, 103	
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	72, 110, 123, 131	19
	8.4 Sorumluluk almak	48, 74, 77, 124, 129	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	100, 101	
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	-
	9.4 Vatan için fedakarlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	137, 164	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	22, 37, 48, 104, 154	
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	8
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	168	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 75’te yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, dostluk değerine aittir. Dostluktan sonra en fazla değer ifadesi yer alan değerler sırasıyla sevgi ve saygıdır. Vatanseverlik değerinde hiçbir değer ifadesi bulunmamaktadır.

4.2.2.24. “Vahşetin Çağrısı” Eserine Ait Bulguları

“Vahşetin Çağrısı”, Jack London tarafından kaleme alınan bir romandır. Yazarın en başarılı çalışmalarından biri kabul edilmektedir. Kitap, Buck adında evcil bir köpeğin değişen yaşamını konu alır. Romanda, zengin bir ailenin iyi olanakları ile büyütülmüş, çok güçlü bir köpek olan Buck’ın bir gün çalınması, kötü koşullar altında tutulması, bir kızak köpeği olmak için eğitilmesi ve kızak köpeği olduktan sonra da vermesi gereken mücadele, çarpıcı ve duygusal bir şekilde anlatılır. Sabır, sadakat, sevgi ve cesaret gibi temalara sahip bir çalışmadır. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 76’da gösterilmiştir:

Tablo 76.

Vahşetin Çağrısı eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Vahşetin Çağrısı		Yazar: Jack London	
Yayın Yılı: 2019		Türü: Roman	
Yayınevi: Can Yayınları		Sayfa Sayısı: 119	
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	28	3
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	20	
	1.4 Adaletin yerini bulması	55	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	11, 81, 88, 104	13
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	11, 22, 24, 30, 82, 84, 87, 117	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	115	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	-	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	-
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	-	
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	12, 41, 108	8
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	11, 19, 24, 30, 53	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim	-	

	olabilme		
	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	110	
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	14, 15, 17, 29, 37, 38, 46, 58, 60, 62, 69, 70, 74, 77, 101	
5. Sabır	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	-	16
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	-	
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	-	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
6. Saygı	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	56,85, 97, 104	5
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	19	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	-	
	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	27, 54, 60, 66, 86, 96	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
7. Sevgi	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	18, 20, 26, 59, 79, 80, 82, 83, 105, 107	16
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	-	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	-	
	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	46, 56, 71	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	28	
8. Sorumluluk	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	63	5
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	-	
	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	-
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	35, 38, 44, 58, 66, 70, 87, 89, 90	
10. Yardımseverlik	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	9
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	-	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 76’da yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, sabır ve sevgiye aittir. Bunlardan sonra en fazla değer ifadesi yer alan

değerler sırasıyla dostluk ve yardımseverliktir. Vatanseverlik ve dürüstlük değerlerinde hiçbir değer ifadesi bulunmamaktadır.

4.2.2.25. “Yaşlı Adam ve Deniz” Eserine Ait Bulgular

“Yaşlı Adam ve Deniz”, Ernest Hemingway tarafından kaleme alınan bir romandır. Eser, 1953 yılında Kurgu Dalında Pulitzer Ödülü almıştır. Romanın kahramanı Kübalı yaşlı bir balıkçı olan Santiago’dur. Santiago, balık tutamadan geçirdiği seksen dört günün sonunda, denizde bir merlin balığına rast gelir ve bu balığı yakalayıp kıyıya sağ salım getirebilmek için mücadeleye başlar. Eserde bulunan değer ifadelerinin dağılımı Tablo 77’de gösterilmiştir:

Tablo 77.

Yaşlı Adam ve Deniz eserinde bulunan değer ifadelerinin dağılımı

Eser Adı: Yaşlı Adam ve Deniz		Yazarı: Ernest Hemingway	
Yayın Yılı: 2019		Türü: Roman	
Yayınevi: Bilgi Yayınevi		Sayfa Sayısı: 147	
Kök Değerler	Değer İfadeleri	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	-	3
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	-	
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	75, 86, 112	
	1.4 Adaletin yerini bulması	-	
	1.5 Eşitliği savunmak	-	
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	55, 64, 65	14
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	21, 22, 23, 31, 139, 140	
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	31, 32, 138, 139, 143	
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	1
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	16	
	3.3 Sözünü tutmak	-	
	3.4 Doğruyu savunmak	-	
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	-	
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	24, 31, 38, 46, 47, 55, 58, 75, 88, 95, 107	18
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	55, 60, 65, 87	
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	135	
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	-	
	4.5 Duygularına/isteklerine hâkim olabilme	105, 131	
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	117	14
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek	52, 73, 85, 99, 100, 103, 131	
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	13	
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	13, 39, 61, 68, 69	
	5.5 Sabırsızlığın	-	

	kötülenmesi/cezalandırılması		
	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	26, 27, 62, 78, 105	
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	124	
6. Saygı	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	30	9
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	13	
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	28	
	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	12, 16, 34, 43, 86, 119	
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	-	
7. Sevgi	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	57	9
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	130, 137	
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	-	
	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	20	
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
8. Sorumluluk	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	108	2
	8.4 Sorumluluk almak	-	
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	-	
	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	-	
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	-	
9. Vatanseverlik	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	-
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	-	
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	-	
	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	-	
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	15, 19, 24, 138, 139, 141, 142	
10. Yardımseverlik	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	-	7
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	-	
	10.5 Fedakârlık yapmak	-	

Tablo 77’de yapılan inceleme sonucunda eserde en fazla bulunan değer ifadeleri, öz denetime aittir. Bundan sonra en fazla değer ifadesi yer alan değerler dostluk ve sabırdır. Vatanseverlik değerinde hiçbir değer ifadesi bulunmamaktadır.

4.3. Üçüncü Alt Problemle İlgili Bulgular

Bu bölümde araştırmanın üçüncü alt problemi olan “Yerli ve yabancı eserler arasında değer ifadeleri sıklığı açısından farklılıklar nelerdir?” cümlesine ilişkin bulgular yer almaktadır.

4.3.1. Türkçe Eserlere Ait Bulgular

İncelenen yerli eserlerden elde edilen verilere göre her bir değer için ve toplam değer ifadeleri için elde edilen bulgular bu bölümde yer almaktadır. Bu eserlerde her bir değer için ve toplamda en çok değer ifadesi taşıyan eserler Tablo 78’de gösterilmiştir.

Tablo 78.

Her bir değer için en fazla değer ifadesi taşıyan Türkçe eser

Değer Adı	Eser Adı	Değer İfadesi Sayısı
Adalet	Altın Işık	28
Dostluk	Parbat Dağı’nın Esrarı	65
Dürüstlük	Benim Küçük Dostlarım	21
Öz denetim	Eşref Saat	60
Sabır	Yer Altında Bir Şehir	23
Saygı	Dede Korkut Hikâyeleri	78
Sevgi	Altın Işık	98
Sorumluluk	Halime Kaptan	33
Vatanseverlik	Aldı Sözü Anadolu	88
Yardımseverlik	Yankılı Kayalar	36

Tablo 78’e göre incelenen eserler içerisinde “Altın Işık”, adalet değerine ait ifadeleri en fazla bulunduran ve aynı zamanda toplam değer ifadesi sayısında da birinci olan eserdir.

Türkçe eserlerdeki her bir değer için toplam değer ifadeleri sayıları Tablo 79’da gösterilmiştir:

Tablo 79.

Türkçe eserlerdeki toplam değer ifadesi sayıları

Değer Adı	Değer İfadesi Sayısı
Sevgi	1041
Saygı	646
Dostluk	510
Sorumluluk	394
Yardımseverlik	373
Vatanseverlik	294
Öz denetim	272
Sabır	202
Dürüstlük	186
Adalet	156
Toplam	4074

Tablo 79’a göre incelenen Türkçe eserlerde en fazla bulunan değer ifadesi sevgi (f=1041) değerine aittir. Sevgi değerinden sonra en fazla bulunan değer ifadesi sırasıyla saygı (f=646) ve dostluk (f=510) değerleri gelmektedir. İncelenen eserler içerisinde en az değer ifadesi sayısı adalet (f=156) değerine aittir.

4.3.2. Çeviri Eserlere Ait Bulgular

İncelenen yabancı yazarlı eserlerden elde edilen verilere göre her bir değer için ve toplam değer ifadeleri için elde edilen bulgular bu bölümde yer almaktadır. Bu eserlerde her bir değer için ve toplamda en çok değer ifadesi taşıyan eserler Tablo 80’de gösterilmiştir.

Tablo 80.

Her bir değer için en fazla değer ifadesi taşıyan çeviri eser

Değer Adı	Eser Adı	Değer İfadesi Sayısı
Adalet	Beyaz Diş	12
Dostluk	Momo	58
Dürüstlük	Beyaz Zambaklar Ülkesinde	31
Öz denetim	Beyaz Zambaklar Ülkesinde	29
Sabır	Andersen Masalları	27
Saygı	Gümüş Patenler	43
Sevgi	Şeker Portakalı	93
Sorumluluk	Beyaz Zambaklar Ülkesinde	42
Vatanseverlik	Beyaz Zambaklar Ülkesinde	36
Yardımseverlik	Gümüş Patenler	43

Tablo 80 incelendiğinde çeviri eserler içerisinde toplam değer ifadesi sayısı en yüksek olan eser “Gümüş Patenler” olmuştur. Ayrıca “Beyaz Zambaklar Ülkesinde” dürüstlük, öz denetim, sorumluluk ve vatanseverlik değerleri için en fazla değer ifadesine sahip eser olarak öne çıkmaktadır.

Çeviri eserlerdeki her bir değer için toplam değer ifadeleri sayıları Tablo 81’de gösterilmiştir:

Tablo 81.

Çeviri eserlerdeki toplam değer ifadesi sayıları

Değer Adı	Değer İfadesi Sayısı
Sevgi	942
Dostluk	611
Saygı	465
Yardımseverlik	456
Sorumluluk	344
Öz denetim	298
Dürüstlük	242
Sabır	235
Vatanseverlik	122
Adalet	103
Toplam	3818

Tablo 81’e göre yabancı yazarlı eserlerde en fazla değer ifadesi sevgi (f=942) değerine aittir. Sevgi değerinden sonra en fazla değer ifadesi sayısı dostluk (f=611) değerinde görülmektedir. Bunu sırasıyla saygı (f=465) ve yardımseverlik (f=456)

değerleri izlemektedirler. İncelenen yabancı yazarlı eserler içerisinde en az değer ifadesi sayısı adalet (f=103) değerinde görülmektedir.

4.4. Dördüncü Alt Problemle İlgili Bulgular

“Türkçe öğretmenlerinin değerler eğitimine dair görüşleri nelerdir?” problem cümlesine ait bulgular bu bölümde yer almaktadır.

4.4.1. Türkçe Öğretmenlerinin Değer Kavramına Dair Görüşleri Temasına Ait Bulgular

Bu temaya dâhil olan “sizce ‘değer’ ne anlama gelmektedir?” sorusuna cevap veren 22 Türkçe öğretmenine ait cevaplar tabloda gösterilmiştir.

Tablo 82.

Türkçe öğretmenlerinin değer kavramına verdikleri anlama dair bulgular

Yanıt	Öğretmen Kodu	f	(%)
Karar verirken davranışlara yön veren rehber/ölçüt	Ö2, Ö13, Ö15, Ö16, Ö17	5	23
İnsanın düşünce yapısı, doğası, temeli/Dünyaya dair düşüncelerimiz	Ö1, Ö22, Ö7, Ö12	4	18
Toplumu bir arada tutan, toplumdaki yaşayışı düzenleyen kurallar bütünü/ortak duygu, düşünce gibi kavramlar	Ö5, Ö6, Ö11, Ö19	4	18
Kişinin önem verdiği özellikler/kavramlar	Ö3, Ö8, Ö18	3	14
Çocuğa kazandırmak istediğimiz nitelik ve meziyetler, toplumsal normlar	Ö4, Ö9	2	9
Manevi katkı sağlayan her şey	Ö10	1	5
İnsanın inançları, yaşam biçimi, öğrendiği doğrular	Ö14	1	5
Evrensel ahlak anlayışına sahip olma	Ö20	1	5
Milletleri birbirinden ayıran kültürel unsurlar	Ö21	1	5

Tabloda görüldüğü üzere öğretmenlerin değer kavramına verdikleri anlamlar davranışlara yön veren rehber veya ölçüt (f=5), insanın düşünce yapısı (f=4) ve toplumun ortak duygu ve düşünceleri (f=4) yanıtlarında ağırlık kazanmaktadır. Bu yanıtlar toplam yanıtların %50’den fazlasını oluşturmaktadır. Bu soruya verilen cevaplardan bazıları şunlardır:

Ö13: “Bence değer, toplumların herhangi bir şeyde karar verirken, insanların herhangi bir şeyde karar verirken onları yönlendiren soyut kavramlar olarak düşünüyorum.”

Ö15: “Genelgeçer bir tanıımı yapılabılır mi bilmiyorum ama hani kişiye özgüdür bence. Benim aklıma, yani genelde insanların arzu ettiği hani olması

gereken işte davranışlar için hani bir kriter olabilir, hani bir inançlar bütünü olabilir.”

Ö17: *“Değer bizim davranışlarımızda yol gösteren rehberlik eden inanç ya da bütün kurallarımızın tamamıdır.”*

Ö7: *“Değer. Değer insanın çevreden herhangi bir baskıya maruz kalmadan kendi. Öz benliğinde oluşturduğu kavramlar bütünüdür diyebilirim.”*

Ö12: *“Değer hocam, bence bizim dünyayla kurduğumuz bir bağıdır. Bu dünyaya dair, düşüncelerimiz hissettiklerimiz, davranışlarımız bu dünyayla olan bağımız bence.”*

Değer ve ahlak tartışmalarında çokça üzerinde durulan bir başka konu da değerlerin evrensel mi yoksa yerel mi olduğudur. Türkçe öğretmenlerinin değerlerin evrensel mi yoksa yerel mi olduklarına dair sorulan soruya verdikleri yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 83’te gösterilmiştir.

Tablo 83.
Türkçe öğretmenlerinin değerlerin evrensel mi yoksa yerel mi olduğuna dair görüşleri

Yanıt	Öğretmen Kodu	f	(%)
Bazıları evrensel bazıları yereldir	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö9, Ö14, Ö19, Ö21	9	41
Evrenseldir	Ö7, Ö8, Ö10, Ö12, Ö13, Ö15, Ö17	7	32
Yereldir	Ö1, Ö18, Ö22	3	14
Yerelden yola çıkarak evrenselleşmiştir	Ö11	1	5
Evrenseldir ama yerel yorumlar var	Ö16	1	5
Evrenseldir ama ifade şekli yereldir	Ö20	1	5

Tablo 83’e göre Türkçe öğretmenlerinin büyük kısmı (f=9) bazı değerlerin evrensel bazılarının ise yerel olduğunu belirtmiştir. Bu yanıttan sonra en fazla verilen yanıt (f=7) “evrenseldir” yanıtı olmuştur. Sadece üç öğretmen yerel olduklarını ifade etmiştir. Diğer yanıtlar ise değerlerin evrensel olduğunu ama yerel öğeler barındırdığını ifade etmektedir. Soruya verilen yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

Ö4: *“Değerler bana göre hani, her ikisi de aslında yani evrensel değerler ama ilk sırada yer alıyor. Hani çünkü saygıdır, hoşgörüdür, sevgidir, dürüstlük... Hani bunlar tüm dünyadaki insanları kapsayan değerler hani sonrasında tabî ki de yerel değerlerimiz geliyor. Hani kültürel değerlerimiz, örf adetlerimiz, hani bunlar da yerel değerlerimiz.”*

Ö6: “Yani şöyle söyleyeyim, hocam evrensel olan değerler de vardır yerel olan değerler de vardır. Mesela hani saygı gibi bir değer evrensel olduğunu düşünüyorum açıkçası ama misafirperverlik diyelim. Mesela misafirperverlik değeri bizim toplumumuzda çok daha öne çıkan bir değer.”

Ö9: “Bence hem evrenseldir hem de yereldir mesela bizim yaşlılara saygı ile ilgili olan değerlerimiz vardır. Bunlar başka ülkede yoktur. Bunlar yereldir ama dünya genelindeki bazı evrensel değerler ve bizde de evrenseldir insanlıkla ilgili olan iyilik ile ilgili olan değerler bizde de kullanılıyor. Bence ikisi de bu yüzden.”

Ö21: “Bazı değerler evrensel olsa da bence coğrafyaya göre değişebilecek değerler de var.”

Türkçe öğretmenlerinin en çok önem verdikleri değerleri belirlemek amacıyla “Sizin için en önemli değerler hangileridir?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 84’te gösterilmiştir.

Tablo 84.

Türkçe öğretmenlerinin en çok önem verdiği değerlere dair bulgular

Değer adı	Öğretmen Kodu	f	(%)
Saygı	Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö10, Ö13, Ö17, Ö18, Ö20, Ö21, Ö22	12	55
Dürüstlük	Ö1, Ö2, Ö4, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12, Ö14, Ö15, Ö18, Ö22	11	50
Sevgi	Ö1, Ö3, Ö4, Ö6, Ö9, Ö13, Ö16, Ö17, Ö20, Ö22	10	45
Adalet	Ö2, Ö3, Ö11, Ö14, Ö15, Ö17	6	27
Vatanseverlik	Ö2, Ö19, Ö21	3	14
Sorumluluk	Ö2, Ö8, Ö17	3	14
Hoşgörü	Ö4, Ö17	2	9
Empati	Ö7, Ö8	2	9
Yardımseverlik	Ö9, Ö12	2	9
Güven	Ö10	1	5
Çalışkanlık	Ö11	1	5

Tablo 84’e göre öğretmenlerin en çok önem verdiği değerler saygı (f=12), dürüstlük (f=11) ve sevgi (f=10) değerleri olmuştur. Ayrıca saygı değerini seçen öğretmenlerin %66’sı sevgi değerini de önemli olarak görmektedir. Adalet (f=6), sorumluluk (f=3) ve vatanseverlik (f=3) bu değerlerden sonra en fazla tercih edilen değerler olmuşlardır. En az tercih edilen değer ise güven (f=1) ve çalışkanlık (f=1) olmuştur. Öğretmenlerin bu değerleri seçme sebeplerinin değerlere göre dağılımları tabloda gösterilmiştir.

Tablo 85.

Türkçe öğretmenlerinin değerleri seçme nedenleri

Değer adı	Seçme nedeni	f
-----------	--------------	---

Dürüstlük	Bunlar temel değerler	6
	Daha iyi bir dünya düzeni için bunlar gerekli	2
	Bunları öğütlemeliyiz	1
	Toplumun barışı için önemliler	1
	Görev olarak görüyorum	1
Sevgi	Bunlar temel değerler	4
	Sevgi ve saygı sahibi insan iyi insandır	1
	Hepsinin başlangıcı sevgi	1
	Toplum için önemli bu değerler	1
	Bunları öğütlemeliyiz	1
	Sevgi olursa kötülük olmaz	1
Saygı	Bunlar temel değerler	6
	Saygı olursa kötülük olmaz	1
	Saygılı olan insan kendini kontrol eder	1
	Sevgi ve saygı sahibi insan iyi insandır	1
	Toplumsal iletişimi sağladığı için saygı	1
	Türkiye'nin şartları gereği	1
	Toplum için önemli bu değerler	1
Adalet	Bunlar temel değerler	2
	Toplum/toplumun barışı için önemli bu değerler	2
	Daha iyi bir dünya düzeni için bunlar gerekli	1
	Toplumsal sorunların temelinde adalet eksikliği var	1
Vatanseverlik	Bunlar temel değerler	1
	Ülkesini sevmeyen insan topluma fayda sağlamaz	1
	Vatan sevgisi ülkeyi korumak için gerekli	1
Sorumluluk	Bunlar temel değerler	1
	Toplum için önemli bu değerler	1
Hoşgörü	Bunlar temel değerler	1
	Toplum için önemli bu değerler	1
Empati	Empati kurarsa başkalarına da kötü davranmaz	1
	Başkalarına yapıları çok üzülüyorum	1
Yardımseverlik	Bunları öğütlemeliyiz	1
	Yardım etmeyi görev olarak görüyorum	1
Güven	Güven oluşturmak önemli	1
Çalışkanlık	Daha iyi bir dünya düzeni için gerekli	1

Bu tabloya göre öğretmenlerin neredeyse hepsi (f=21) en önemli gördükleri değerleri, diğer değerlere temel oluşturması, hepsiyle bağlantılı olması esasına göre seçmektedir. Bu sebeple seçilen değerlerin başında saygı (f=6) ve dürüstlük (f=6) gelmektedir. Bu soruya verilen yanıtlardan bazılarını aşağıda yer verilmiştir:

Ö15: “Bence çocuğun ilk olarak hani kişilik ve karakter gelişimine etki edecekse bu değerler öncelikli olarak çocuklarda dürüstlük duygusunun ve adalet duygusunu oluşturur oluşmuş olması gerekir. Bu tabii ki diğer değerlerin onlardan daha az önemli olduğu anlamına gelmiyor. Ama hani dürüst bir birey ve sorunlar karşısında adaleti davranabilecek bir birey bence diğer değerleri de zaten. Hani bunların içerisinde bir şekilde edinir diye düşünüyorum ben.”

Araştırmacı: Bunlar daha temel diye düşünüyorsunuz yani?

Ö15: “Kesinlikle öyle yani birey çalışkandır veya işte ne bileyim hani mesela farkındalık duygusu gelişmiştir belki ama hani mesela bir olay karşısında dürüst davranmıyorsa ya da adaleti davranmıyorsa, hani çok da bir ehemmiyet teşkil etmez bu durumda.”

Ö19: “...çünkü ülkesini sevmeyen insanların bunu öğrenciler için de söylüyorum, ülkesini sevmeyen bir çocuğun doktor da olsa ya da farklı bir meslek dalına ulaşmış da olsa yani insanla, yani bizim ülkemizdeki insanlara öncelikle bunlara faydalı olmasını düşündüğüm için bizim ülkemizdeki insanlara ve topluma faydalı olacağını düşünmüyorum. Ben özellikle girdiğim sınıflar sınıftan itibaren başlayabilir hem de hangi parça olursa olsun. Yeter ki bunlara getireyim yani konuyu. Bunun içine hemen vatan sevgisini bir şekilde serpiştirip öğrencileri bu konuda yönlendirmeye çalışıyorum.”

Ö14: “...bence toplumun barışı için gerekli olan şeyler ilk öğrenmemiz gereken bunlar toplum içerisinde yaşıyoruz ve bu toplumda barışın sağlanabilmesi için en önemli şey bence adalet ve dürüst olmak. Onun için bunları düşündüm ve diğerleri tabii ki önemli yine bizler için. Ama bu toplumda bir şekilde barış içinde yaşayabilirsek zaten diğer değerleri kullanabiliriz. Eğer bir toplum içerisinde barış yaşamazsak zaten hiçbir değer anlamı kalmıyor açıkçası. O yüzden bu toplum içerisinde yaşama açısından bu duygular önemli benim için.”

Yapılan görüşmelere katılan Türkçe öğretmenlerine “Öğrencilerin hayatına en çok etki edeceğini düşündüğünüz değer hangisidir?” sorusu da sorulmuştur. Bu soruya yanıt veren öğretmenlerden elde edilen bulgular tabloda yer almaktadır.

Tablo 86.

Türkçe öğretmenlerinin öğrencilere en çok etki edeceğini düşündükleri değerlere ait bulgular

Değer adı	Öğretmen Kodu	f	(%)
Saygı	Ö2, Ö3, Ö4, Ö10, Ö13, Ö14	6	27
Sevgi	Ö1, Ö13, Ö16, Ö19, Ö22	5	23
Dürüstlük	Ö8, Ö9, Ö11, Ö21	4	18
Sorumluluk	Ö5, Ö15, Ö18	3	14
Çalışkanlık	Ö7, Ö11, Ö20	3	14
Adalet	Ö6, Ö21	2	9
Sorumluluk	Ö6, Ö8	2	9
Vatanseverlik	Ö6, Ö13	2	9
Öz Denetim	Ö11, Ö14	2	9
Vicdan	Ö5	1	5
Öz Eleştiri	Ö5	1	5
Merhamet	Ö6	1	5
Empati	Ö9	1	5
Cesaret	Ö12	1	5

Yardımsverlik	Ö13	1	5
Duyarlılık	Ö17	1	5
Hoşgörü	Ö20	1	5

Tablo 86'ya göre öğretmenlerin öğrenciler için en yararlı olacağını düşündüğü değer saygı (f=6) olmuştur. Ondan sonra sırasıyla sevgi (f=5) ve dürüstlük (f=4) değerleri gelmektedir. Öğretmenlerin kendileri için en önemli gördükleri değerler arasında yer bulamayan öz denetim (f=2), cesaret (f=1), öz eleştiri (f=1), duyarlılık (f=1) değerleri, öğretmenlerin öğrenciler için gerekli gördüğü değerler arasında ise bulunmuştur. Bu soruya verilen yanıtlardan bazıları şöyledir:

Ö10: “...öğrenci için en önemli olanlardan birisi özdenetim daha önce zaten saygıdan bahsetmiştim. Oda burada var, özdenetim bence. Eğer kişi öğrenci kendi öz denetimini sağlarsa diğer değerlerin de zaten farkına rahatlıkla varabilir.”

Ö11: “Yani bir işi yaparken o işi yaparken dürüst olmak. Yani davranış şekline dönüşürse disiplinli, çalışkan ve dürüst bir şekilde eğitim hayatını tamamlayan bir insanın çalışma hayatında da bu şekilde davranacağını, toplumun her alanında da bu şekilde davranacağını düşünüyorum.”

Ö13: “Sevgi kesinlikle her zaman onu seviyorum. Yani kendim içinde bunu savunuyorum. Öğrenciler için de bunu savunuyorum. Sonra saygı mutlaka birbirlerine veya doğadaki yaratılan her şeye saygı duymaları gerektiğini öğrenmeleri gerekiyor. Vatanseverlik ve yardımsverlik kavramlarını da mutlaka öğrenmeliler. Ama dediğim gibi en başta sevgi ve saygı kavramları geliyor benim için.”

Ö18: “...Çocuklar her şeyi hazır aldıkları için bir şeyin kıymetini bilmiyorlar. Hazır olduğu için onun kazanma zorluklarını. Biz bunu hangi koşullarda kazandık, bunları bilmedikleri için har vurup harman savurma çok oluyor. Yani o yüzden hani sorumluluk yüklemeli ki onun nasıl zorluklarla kazanıldığını bilsinler.”

4.4.2. Türkçe Dersinde Değerler Eğitime Dair Görüşler Temasına Ait Bulgular

Türkçe öğretmenlerinin değerler eğitimi ile Türkçe dersi ilişkisine yönelik görüşleri de araştırmada yer alan temalardan biridir. Bu temada yer alan “Sizce

programda değerler eğitime verilen yer yeterli midir?” sorusuna cevap veren öğretmenlerden elde edilen bulgular Tablo 87’de yer almaktadır.

Tablo 87.

Türkçe öğretmenlerinin değer eğitime dair görüşleri

Yanıt	Açıklama	Öğretmen Kodu	f	%
Yeterli	Yeterli ama öğretmenin ve ailenin yeterliği önemli	Ö1, Ö19, Ö21, Ö22	4	18
	Yeterli ama önemli olan örnek olmak	Ö6	1	5
	Yeterli	Ö17	1	5
Yetersiz	Sınav kaygısı, akademik başarı önemseniyor, değerler eğitime verilen yer az/ sınav ve akademik başarı odaklı bir sistem var	Ö5, Ö10, Ö12, Ö13, Ö14, Ö20	6	27
	Metinler tüm değerleri kapsamıyor	Ö4, Ö18	2	9
	Pek yeterli değil, sadece Türkçe değil diğer derslerde de verilebilir	Ö11, Ö16	2	9
	Metinler çocuğa ulaşmıyor	Ö3	1	5
	Yeterli değil ama önemli olan öğretmen	Ö7	1	5
	Yeterli değil, ayrı bir ders olmalı/Süre yeterli değil	Ö8, Ö15	2	9
	Metinler sırf öğretmek için yazılmış gibi, siparişe yazılmış gibi, çocuk sevemiyor	Ö9	1	5
	Değerler her dersin içerisine yerleştirilmeli	Ö2	1	5

Tablo 87’ye göre görüşmeye katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%72,74) Türkçe dersi programında değerler eğitimi için verilen yerin yeterli olmadığını düşünmektedir. Değerler eğitimi için verilen yerin yetersiz olduğunu düşünen öğretmenlerin öne sürdüğü nedenler arasında sınav kaygısı/akademik başarının daha çok önemsenişi (f=6) en çok yer almaktadır. Bunun ardından öğretmenlerin en çok metinlerin yetersizliğinden şikayet ettiği görülmektedir. Metinler tüm değerleri kapsamıyor(f=2), çocuğa ulaşmıyor (f=1) ve çocuklar metinleri sevmiyor (f=1) yanıtları, metinlere dair belirtilen sorunlardır. Bu soruya verilen yanıtlardan bazıları şunlardır:

Ö20: “Değerler eğitime verilen yer yeterli değildir. Bence dediğim gibi önce bir çocuğun yani 4 temel işlemi yapmasından çok daha kıymetli, güzel bir insan, dolu bir insan, vasıflı bir insan olması. O yüzden de hani ilkokuldan başlayarak değerler eğitimi bütün alanlarda bütün derslerde branşlarda işlenmeli diye düşünüyorum. Yani çocuk bir nakış gibi işlenmeli. Yani matematikte de ne bileyim. bir maçta bir sınavda hoşgörülü olmayı, çalışkan olmayı, karşıya saygılı olmayı, kendi kazandığında kaybedenin duygularını hissedilmeyi, empati duygusunu bütün derslerde görebilir. O yüzden de hani bence temel şey bu olmalı ilkokulda yani değerler eğitimi üzerine kurulmalı.”

Ö13: “Aslında eğitim sistemimizde tabi ki bazı sıkıntılarımız var. Genel. Sekizinci sınıfta veya lise son sınıfta bir sınav gerçeği var. E hadi bakalım Millî Eğitim programımız elinden geldiğince bu değerlere yer veriyor. Ama hani biz önce artık bu ilkokulda mı olur? Ortaokulda mı olur? Hani bence yeterli değil. Çünkü biz özellikle ortaokuldan itibaren çocukları birer yarış atı gibi görüyoruz. Gerek veliler gerek öğretmenler sürekli sürekli ders ders ders... Aslında biz öğrencilere düşünmeyi öğretmemiz lazım ama maalesef bir kısır döngü içindeyiz mecburen. O çarka uymak zorunda kalıyoruz.”

Ö3: “Değerler eğitimine verilen yer bence yetersiz. Metinlere baktığımızda genelde metin seçiminde bunu zaman zaman dile getiriyoruz, yazıyoruz, görüşlerimiz alınıyor, anketlerle falan o zaman söylüyoruz, bildiriyorum. Metin seçimine çok dikkat edilmeli, öyle metinler oluyor ki hani çocuğa hitap edecek şekilde değil, çok kuru tekdüze çok fazla bir mesajı olmayan metinler. Bunun yerine daha çok çocuğa hitap edecek eğlenceli. Bunun yanı sıra çocuğun ruh dünyasına etki edecek bu değerleri verebilecek metinler seçilmesi daha iyi olur diye düşünüyorum.”

Görüşme soruları arasında yer alan “Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan kök değerler içerisinde en önemlisi sizce hangisidir?” sorusu da bu tema altında değerlendirilmiştir. Bu soruya cevap veren öğretmenlerden elde edilen bulgular Tablo 88’de özetlenmiştir.

Tablo 88.

Türkçe öğretmenlerinin kök değerler ile ilgili görüşlerine ait bulgular

Değer adı	Öğretmen Kodu	f	(%)
Vatanseverlik	Ö1, Ö12, Ö17, Ö21, Ö22	5	23
Saygı	Ö6, Ö7, Ö9, Ö14, Ö20	5	23
Adalet	Ö3, Ö5, Ö15	3	14
Sorumluluk	Ö4, Ö8	2	9
Dürüstlük	Ö2, Ö11	2	9
Sevgi	Ö13, Ö16	2	9
Öz Denetim	Ö10	1	5
Sabır	Ö18	1	5
Dostluk	Ö19	1	5

Tablo 88 incelendiğinde öğretmenler, programda yer alan kök değerler içerisinde en çok saygı (f=5) ve vatanseverliği (f=5) seçerken yardımseverlik değerini seçen öğretmen olmamıştır.

Görüşme soruları arasında yer alan “Öğrencilerin değerleri en çok hangi yollarla kazandığını düşünüyorsunuz?” sorusu da bu tema altında değerlendirilmiştir.

Bu soruya cevap veren öğretmenlerden elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 89’da özetlenmiştir.

Tablo 89.

Türkçe öğretmenlerinin öğrencilerin değerleri en çok kazandığı yollara ait görüşleri

Yanıt	Öğretmen Kodu	f	(%)
Rol model alma/örnek alma	Ö1, Ö2, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö21	15	68
Akran öğrenmesi/arkadaşlarından	Ö9, Ö14, Ö21	3	14
Çevreyi gözlem	Ö5, Ö10, Ö11	3	14
Kitap okuyarak	Ö8, Ö12, Ö14	3	14
Sosyal öğrenme	Ö1, Ö22	2	9
Yaparak yaşayarak	Ö3, Ö19	2	9
Birlikte zaman geçirerek	Ö4	1	5
Öğüt alarak	Ö2	1	5
Sosyal medyadan	Ö20	1	5

Tablo 89’a göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%68) rol model/örnek alma yoluyla öğrencilerin değerleri kazandığını düşünmektedir. Bunun ardından arkadaşlarından, çevreden ve kitaplardan yanıtları gelmektedir (%13).

Öğretmenlerin öğrencilerin değerleri kazanmasındaki en sorumlu kaynağa dair düşüncelerini belirlemek üzere “Değerlerin öğrencilere kazandırılmasında en önemli rol sizce kimdedir? Neden?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya cevap veren öğretmenlerden elde edilen bulgular Tablo 90’da yer almaktadır.

Tablo 90.

Türkçe öğretmenlerinin değerler eğitimi kazanmasındaki önemli role ait görüşleri

Yanıt	Öğretmen Kodu	f	(%)
Aile	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22	22	100
Okul	Ö2, Ö15, Ö8, Ö9, Ö16, Ö17	6	27
Toplum	Ö4, Ö6, Ö15	3	14
Öğretmenler	Ö10, Ö13	2	9
Arkadaş çevresi	Ö7	1	5
Kitaplar	Ö8	1	5

Tablo 90 incelendiğinde, görüşme yapılan öğretmenlerin hepsi ailenin değer kazandırmada en önemli görevde olduğunu belirtmiştir. Aile dışında cevap veren öğretmenler arasında sırasıyla okul (f=6) ve toplum (f=3) yanıtları en çok tercih edilenlerdir. Öğretmenlerin verdikleri yanıtların nedenlerine dair sorulan soruya verilen yanıtlardan bazıları şunlardır:

Ö21: “Eğitimin başladığı yer yani daha anne karnında başlayan bir eğitim, bu annenin babanın hislerini bile fark edebilen bir fetüsten bahsediyoruz. Sonrasında doğuşundan itibaren onu taklit eden bir canlı bebek. Yani Freud’a göre 3 yaşında bittiğini düşünürsek kişilik gelişiminin okula giderken zaten tamamen oturmuş oluyor.”

Ö17: “... yani öğrencilere kazandırılmasında en önemli rol aileden geliyor. Aileden sonra da tabi ki okulda oluyor. Okul toplumsal kuralları da öğretene en önemli kurum olduğu için iyi bir vatandaş olma karakterli bir kişi olmak konusunda da okul bence öğrencilere aileden sonra en önemli faktör, rol. Zaten öğretmen de aynı zamanda kendi sınıfında da olumlu davranışlar göstererek değer konusunda çocuklara rol model olabiliyor.”

Ö8: “Öncelikle ailesinden kazanıyor. Bazı değerleri onları kazandıysa bizim üstümüze koymamız zaten çok güzel oluyor. Yani daha iyi koyabiliyoruz. Üzerine okuduğu kitaplar da destekliyor ama tabi okuduğun kitabın cinsine göre bazı. Bazı kitaplar var mesela Saftirik serileri var, orada öğretmene saygısızlık mesela eğitimden uzaklaşma... Saygı ve sevgi orada biraz yıpratılıyor kitaplarda o tür kitapları okulda okuduğu zaman iyi olmuyor. Yani biz ona fazla şey koyamıyoruz. Ailede kazanacak okulda destekleyeceğiz ve okuduğu yayınların da iyi olması gerekiyor.”

Araştırmaya katılan öğretmenlere sorulan bir diğer soru “öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadığını nasıl ölçüyorsunuz?” olmuştur. Bu soruya cevap veren öğretmenlerden elde edilen bulgular Tablo 91’de yer almaktadır.

Tablo 91.

Türkçe öğretmenlerinin öğrencilerin değerleri kazanma durumlarını ölçme yollarına ait bulgular

Yanıt	Öğretmen Kodu	f	(%)
Davranışları gözlemleyerek	Ö4, Ö6, Ö8, Ö9, Ö13, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20	9	41
Konuşmasına bakarak/konuşma çalışmalarında	Ö3, Ö10	2	9
Bir ölçme yöntemi yok	Ö1, Ö22	2	9
Örneklere verdiği tepkilere bakarak	Ö11, Ö21	2	9
Arkadaşlarıyla ilişkilerini gözlemleyerek	Ö12, Ö15	2	9
Anı gelişen olaya verdiği tepkiyi gözlemleyerek	Ö7	1	5
Yaşanan olaylara göre karar veriliyor	Ö2	1	5
Okul hayatını gözlemleyerek	Ö5	1	5
Yazdığı kompozisyonlar, sorulara verdiği cevaplar (sen olsan ne yapardın)	Ö14	1	5

Tablo 91'e göre öğretmenlerin değer kazanımlarını belirlemede en çok kullandıkları yöntemin gözlem olduğu görülmektedir. Öğretmenler en çok davranışları gözlemleyerek (f=9) yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtı veren öğretmenlerle yapılan görüşmelerden bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

Ö6: *"Yani hocam bunun ölçümünü açıkçası yani nasıl yapılıyor bilmiyorum ama ben kendi adıma bunu gözlemle yapıyorum. Yani bir öğrencinin davranışlarını gözlemleyerek o değere sahip olup olmadığını ya da bir davranışa verdiği tepki olabilir. Bir duruma verdiği tepki ile ölçebilirim ya da işte konuşmalarıyla yani başka somut bir ölçü şeyimiz yok. Bu konuda zaten hani öğrencileri de gözlemleyerek ölçüyorum diyebilirim. Konuşmasıyla ya da."*

Ö19: *"Gözlemleyerek hocam yani tabii ki bu sadece derste gözlemleme ile olmuyor. Aynı zamanda teneffüste gözlemleme en önemlisi zaten en etkili olan şey bu. Çünkü çocuğu biz farklı ortamda görmeden o değerleri gerçekten benimseyip benimsemediğini anlayamayız."*

Ö17: *"Sınıf ortamında onların davranışlarını gözlemleyerek tabii ki öyle biliyoruz işte. Yakın çevresiyle olan ilişkileri öğretmenine karşı tutumları davranışları işte bu davranışları kazanıp kazanmadığı konusu. Bu konuda bize ipuçları veriyor. Sınıf içinde yine yapılacak etkinliklerde yapılan etkinliklerde işte öğrencilerin neler kazandığı ya da kazanabilecek neler kazanabileceği konusunda bize bu tutum ve davranışlar, etkinlikler rol evet bunlar rol oynuyor. Zaten hatalarını gözlemleyerek olumlu davranışlar sergileyebilmesini sağlıyoruz."*

Görüşmeye katılan öğretmenlerin değerler eğitimi etkinliklerinde yaşadıkları sorunların neler olduğu da sorulmuştur. Bu soruya yanıt veren öğretmenlere ait bulgular Tablo 92'de yer almaktadır.

Tablo 92.

Türkçe öğretmenlerinin değerler eğitiminde yaşadıkları sorunlar

Yanıt	Öğretmen Kodu	f	(%)
Sorun yaşamadım	Ö10, Ö13, Ö16, Ö18	4	18
Çocukların hazırbulunuşluk eksikliği, ailede edinmediği değerlerin okul etkinliklerine kötü etki etmesi	Ö2, Ö6, Ö14	3	14
Aile ile okul çatışması, Arkadaş çevresi ile okul çatışması/Önceki	Ö4, Ö9, Ö12	3	14

öğrenmelerin çatışması			
Konular çok fazla, zaman yetmiyor/ Akademik başarıya daha çok yer verilmesi	Ö5, Ö15, Ö17	3	14
Taşrada sevgi saygı var ama sorumluluk yok	Ö1, Ö22	2	9
Materyal eksikliği/imkân eksikliği	Ö3, Ö19	2	9
Kitaptaki etkinlikler yeterince iyi değil/Kitapta yazarlarla gerçek hayat çelişiyor	Ö20, Ö21	2	9
Veliler veya idare, velilerin izin vermemesi, sorun çıkarması	Ö8	1	5
Değerler eğitimi etkinliklerinde yok ama programın geneline dair sorunlar buna da yansıyor	Ö11	1	5
Etkinlik sırasında sorun yok, bunun etkililiğini ölçmede eksik var	Ö7	1	5

Tablo 92'ye göre öğretmenlerin bir kısmı sorun yaşamadığını (f=4) ifade ederken sorun yaşadığını söyleyen öğretmenler arasında ailede edinilmemiş değerlerin etkinliklerde zorluk çıkarması yer almaktadır. Bununla birlikte belirtilen diğer sorunlar yanlış bilgilerin öğrenmelere engel olması (f=3) ve akademik başarıya odaklı ders işlenmesi nedeniyle değerler eğitimine yer kalmaması (f=3) olarak görülmektedir. Bu soruya verilen yanıtlardan bazıları şunlardır:

Ö5: “Konular fazla geldiği için olabilir. Sınav kaygısından ve benzeri şeylerden. Değerler eğitimine biraz az zaman ayırıyor veya bir şey yapayım deyince, yani. Değişik okullarda veya değişik.... Sadece okul olarak düşünmeyin bunu. Değişik kurumlarda bakıyorsun birazcık göstermelik gibi oluyor. Vitrine oynamak gibi oluyor. Mesela a okulu şunu yapmış, b okulu bunu yapmış. Şu değer konusunda şunu yapmış ama o bir değerdir. Yani normalde yarışma konusu değildir. Böyle şeyler görebiliyoruz. Ha bide bir şey yapayım desem biraz da evrak da yazışma ve benzeri izin alma şu gibi şeyler biraz fazla olabiliyor. Ama bence değerler konusunda en önemli yaşadığımız zorluk eksikliğimiz biraz zaman az ayırabilmemiz diye düşünüyorum.”

Ö14: “Mesela evet büyüğüne saygı göstermesi gerekiyor ama bir öğretmenine saygı duyması gerektiğini ya da yolda karşılaştığı bir büyüğe saygı göstermesi gerektiği ile alakalı hiçbir bilgisi yok.”

Ö6: “Zaten öğrencilerin bu konuda bir eksikliği olduğunu düşünüyorum. Yani sorunlar yaşanıyor. Bu gibi sorunlar yaşıyor. Belki çocuk bu değeri hani ailesinde görmediyse ya da bu değere dair bir nasıl diyeyim bir davranışta karşılaşmamışsa ya da bunun tam tersini görmüşse çocuğa garip gelebiliyor ya da onu

anlamlandıramıyor. Sadece ya da okuyup geçiyor ya da görüp geçiyor diyebilirim yani içselleştirmiyor.”

4.5. Beşinci Alt Problemle İlgili Bulgular

Bu bölümde “Türkçe öğretmenlerinin okutulan kitaplardaki değer aktarımı hakkındaki görüşleri nelerdir?” problem cümlesine dair bulgular yer almaktadır.

4.5.1. Türkçe Öğretmenlerinin Çocuk Kitaplarında Değer Aktarımına Dair Görüşleri Temasına Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çocuk kitaplarındaki değer aktarımına dair görüşlerini almak üzere sorulan sorulardan elde edilen bulgular bu başlık altında yer alacaktır. Görüşmelere katılan öğretmenlerden Ö14 dışındaki bütün öğretmenler kitaplık oluşturulurken hangi kitaplar alınacağı konusunda görüşlerine başvurulduğunu belirtmişlerdir. Kitaplıklara kitap seçerken neleri göz önünde bulundurdıklarına dair sorulan soruya verilen yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 93’te gösterilmiştir.

Tablo 93.

Türkçe öğretmenlerinin kitap seçiminde dikkate aldıkları kriterler

Yanıt	Öğretmen Kodu	f	(%)
Yaş seviyesine uygunluk	Ö2, Ö3, Ö8, Ö12, Ö13, Ö15, Ö17, Ö18	8	36
Değerleri taşıması	Ö4, Ö5, Ö6, Ö12, Ö16, Ö17, Ö19, Ö20	8	36
Okuduğum/Güvendiğim, nitelikli yazarlar olması	Ö3, Ö4, Ö8, Ö15, Ö19, Ö20, Ö21	7	32
100 temel eser listesindeki kitaplardan olması	Ö1, Ö22, Ö4, Ö10, Ö11	5	23
Çeşitlilik	Ö7, Ö6, Ö13, Ö15, Ö16	5	23
Konuların çocuğa yönelik olması/hitap etmesi	Ö2, Ö3, Ö4, Ö6	4	18
Okuma alışkanlığı/zevki kazandıracak kitaplar	Ö5, Ö13, Ö15	3	14
Sürükleyici olması	Ö5, Ö18, Ö20	3	14
Çocukların ihtiyaçları	Ö9, Ö17	2	9
Kendi hayatlarına yakın/güncel eserler olması	Ö9, Ö19	2	9
Türk toplum yapısına uygun olması	Ö6	1	5
Kullanılan dil	Ö4	1	5
Görsel özellikleri	Ö12	1	5
Edebi değer taşıması	Ö20	1	5
Okuyucu yorumları	Ö21	1	5

Tablo 93’e göre öğretmenlerin kitap seçimine en çok etki ettiğini belirttikleri özellikler yaş seviyesine uygunluk (f=8) ve değerleri taşıması (f=8) olmuştur. Öğretmenler ayrıca okudukları/güvindikleri yazarların kitaplarını seçtiklerini belirtmişlerdir (f=7). Öğretmenler ayrıca 100 Temel Eser içerisinde bulunan kitaplara (f=5) ve çeşitliliğe (f=5) de önem verdiklerini belirtmektedir. Bu soruya verilen bazı yanıtlar şunlardır:

Ö12: “Tabi ki hocam çocukların yaş grubuna uygunluğu. Görseller açısından olsun, yazı boyutu, kullanılan kelimelerin yaş düzeyine uygunluğu, konuları ve tabii ki olmazsa olmaz benim için değerler eğitime ne kadar uygun olduğu. Yalnız hocam siyasi görüşler giriyor işin içine. İşte idarenin baskısı giriyor. Velinin görüşleri gidiyor. “Benim çocuğuma bu kitabı nasıl okutursun” şeklinde, hayatına kapağını açmamış kitabın yani. Bunlarla uğraşıyoruz. Çok da özgür olduğumuz söylenemez kitaplıkları oluştururken.”

Ö15: “Ya tabii ki ilk olarak hani çocuk kitaplarının yani bizim 5, 6, 7 ve 8. sınıf hani seviyesine hitap eden kitaplar olması çok önemli. Hani çocuk edebiyatında bunları hani işlemiştik zaten derslerimizde. Hani bu kitapların sahip olması gereken işte temel özellikler var. Bunları dikkate almaya çalışıyoruz. Kitapların çocuğun ilgisini çekebilecek cinsten olması yine sizin az önceki sorunuzda belirttiğiniz gibi farklı. Yani farklı türde kitapları bir araya getirmek işte atıyorum: Sadece hikâye kitapları değil işte bunu mesela bir işte biyografi kitaplarıyla desteklemek, belki işte efsanelerle belki desteklemek. Yani çok çok çeşitli olmasını sağlamaya çalışıyoruz.”

Ö16: “Çocukların yaş seviyesine uygun mu? Öğrenciye neler kazandıracak? Okuduğu kitaplar yaratıcı birisini geliştirecek mi? Zaten hani her kitabın içinde bunu baştan söyleyeyim. Her kitabın içinde mutlaka bütün değerler var, serpiştirilmiş ya da birine daha çok yer verilmiş şekilde.”

Görüşmelerde öğretmenlerin çocuk kitaplarının değerler açısından taşıdığı öneme dair düşüncelerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaçla sorulan “Çocuk kitapları değer aktarımında önemli midir? Neden?” sorusuna bütün öğretmenler önemli bulduğunu belirtmiştir. Neden önemli olduğuna dair elde edilen bulgular Tablo 94’te özetlenmiştir.

Tablo 94.

Türkçe öğretmenlerinin değer aktarımında kitaplarına önemine ait görüşleri

Yanıt	Öğretmen Kodu	f	(%)
Önemli ama yeterli değil/uygun kitap seçilmeli	Ö11, Ö16, Ö19, Ö20, Ö21	5	23
Kitaptaki yaşantıdan örnek alıyorlar/kitap kahramanını örnek alıyorlar	Ö4, Ö5, Ö6, Ö9	4	18
Kitaplar etkili ama iyi kitap	Ö2, Ö7, Ö8	3	14
Ağaç yaşken eğilir	Ö3, Ö10	2	9
Kitaptakini kendi yordadığı için daha kolay kabul etme	Ö4, Ö12	2	9
Çocuğa yeni deneyimler kazandırıyor	Ö1, Ö22	2	9

Okuma sadece akademik başarı değil diğer davranışları da geliştiriyor	Ö15, Ö18	2	9
Ailede almadığı değerleri orada bulabilir	Ö14, Ö17	2	9
Bölgeler arası farkları ortadan kaldırır	Ö14	1	5
Okurken değerler de beynine yerleşiyor	Ö13	1	5

Tablo 94'e göre araştırmaya katılan öğretmenler çocuk kitaplarının değerler eğitimi için önemli ama yeterli olmadığını ($f=5$), bununla birlikte kitapların örnek teşkil ederek ($f=4$) bu açıdan yardımcı olduğunu düşünmektedirler. Bunlarla birlikte kitabın önemli olduğunu ancak doğru kitap okutulması gerektiği ($f=3$) de verilen yanıtlar arasında yer almaktadır. Verilen diğer yanıtlarda kitap okumanın yeni öğrenme imkânları yarattığını destekler yönde ifadeler yer almaktadır. Bu soruya verilen yanıtlardan bazıları şunlardır:

Ö3: *"Bence önemlidir. Çünkü ağaç yaşken eğilir. Çocuk değerleri ileride yaşı büyüdüğünde hani içselleştirme diye düşünüyorum. Küçükken verilmesi aktarılması, özümsemişi daha etkili olacaktır. Bunun en önemli faktörlerinden biri de yöntemlerinden birisi de çocuk kitaplarıdır. Çocuğa hitap edebilecek tarzda kitaplar da az önce de dile getirmiştik metin seçimlerinde. Çocuğa hitap edebilecek kitaplarda bu değerler örneklerle hikâyelerle örneklendirilmiş hikâyelerle çocuğa kavratılması çalışılmalıdır diye düşünüyorum."*

Ö15: *"Yani tabii ki oldukça önemlidir çünkü zaten kitap okuyan çocukla, kitap okumayan çocuk arasındaki o farkı hani bunu sadece derslerinin işte çalışkanlık hani adı altında değil, daha hani diğer işte davranışlarına yansıdığını görebiliyoruz. tabii ki çok önemli bir kriter çocuk kitapları değer aktarımı için."*

Ö7: *"Bence çok önemlidir. Hem olumlu anlamda önemlidir. Hem olumsuz anlamda önemlidir. Şöyle çocuk, eğer yaşına uygun kitapları seçerse, ailesi ve öğretmenleri tarafından onları okumaya teşvik edilirse bu çok verimli ama yaşından küçük veya büyük yani yaşına uygun olmayan kitapları değerler noktasında alırsa bu da yani örneğin çocuk yaşından küçük yaşına göre küçük kitapları tercih ederse değerler eğitimi veren değeri şey yapabilir, nasıl diyeyim, önemsiz, önemsiz görebilir."*

Araştırmada kitapların yazarlarının menşeinin değer aktarımına etkisi olup olmadığı da incelenmiştir. Bu konuda Türkçe öğretmenlerinin de görüşünü almak

üzere “Sizce kitapların yazarlarının Türk ya da yabancı olması değer aktarımında farklar yaratır mı?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya yanıt veren öğretmenlerden elde edilen bulgular Tablo 95’te yer almaktadır.

Tablo 95.

Yazarların Türk veya yabancı olmasının değer aktarımına etkisine ait görüşleri

Yanıt	Açıklama	Öğretmen Kodu	f	(%)
Evet, fark yaratır	Değerler farklı	Ö1, Ö22	2	9
	Aile yapısı/yaşayışı farklı olduğu için	Ö18, Ö21	2	9
	Yerel değerleri Türk yazar daha iyi verir	Ö6, Ö8	2	9
	Türk olması daha etkili, yabancı yazarla değerler çatışabilir	Ö5	1	5
	Değerler kültüre göre değişebilir	Ö2	1	5
Toplam			8	37
Hayır, fark yaratmaz	Evrensel değerlerde fark olmaz, yerel değerlerde olabilir	Ö3, Ö4, Ö7, Ö14, Ö17, Ö19	6	27
	Değerler evrenseldir	Ö10, Ö12, Ö13, Ö15	4	18
	Değerler ortak olduğu için fark yaratmaz, çeviri önemli	Ö11, Ö16	2	9.
	Aktardığı değer toplumdaki karşılığı önemli	Ö9	1	5
	Yaratmaz ama Türk yazarlar daha etkileyici olabilir	Ö20	1	5
Toplam			14	63

Tablo 95’te görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğretmenlerin %63.62’lik kısmı (f=14) yazarın menşeinin değer aktarımı açısından fark yaratmayacağını belirtmiştir. Bununla birlikte öğretmenlerin görüşlerine getirdikleri açıklamalarda, değerlerin evrensel yapıda olduğuna inanan öğretmenlerin bu görüşü destekledikleri ortaya çıkmaktadır. Benzer şekilde fark yaratacağını düşünen öğretmenlerin yaptıkları açıklamalarda da değerlerin yerel yapıda olduklarını düşünmeleri etkili görünmektedir. Bu soruya verilen yanıtlara bazı örnekler aşağıda yer almaktadır:

Ö7: “Bence yaratmamalı, yani yaratabilir, evet, ama bence yaratmamalı çünkü ilk sorunuzda hocam dediğimiz gibi hani değerler evrenseldir. O halde evrensel değerlere göre kitaplar yazılacaksa bu yazarların da milliyetinin çok önemli olmadığını düşünüyorum.”

Ö12: “Bence yaratmıyor. En başında da demiştim ya bana göre evrensel olduğu için.”

Ö16: “Fark yaratır ama ne zaman yaratır o kitapları yazarın dilinden okurlarsa yaratır. Bizde de o yazarın dilinden okuyan sayısı çok az olduğu için.”

Araştırmacı: Evet, çevirmen önemli diyorsunuz yani?

Ö16: “Önemli iş bankası yayınlarını öneriyorum ben. Çocuk kitaplarını çok şey düzgün bir şekilde çevirmişler. Bize bizim kültürümüze, değerlerimize uygun bir şekilde çevrilmiş çocukların anlayabileceği algılayabilir bir şekilde olunca sıkıntı yok zaten. Çocuk onu İngilizce yazan bir yazardan İngilizce okuduğunda ayırt etme şeyine sahip oluyor, özelliğine sahip oluyor işte “İngilizlerin bir özelliği ama bizde buna benzer bir şekilde uyguluyoruz” diyebiliyor.”

Ö18: “Tabi zaten kültür farklılığı var bir kere, yani yabancı olanlarla bizim kültürümüz çatışmada olduğu çok noktalar var.”

Araştırmacı: Ne tarz bir fark olabilir mesela hocam?

Ö18: “Yaşayış tarzı olabilir, aile faktörü olabilir.”

Çocuk kitaplarında hangi değerlerin en fazla yer aldığı da araştırmayı ilgilendiren konulardan biridir. Öğretmenlerin kitaplarda en çok yer aldığını düşündüğü değerleri belirlemek amacıyla sorulan soruya verdikleri yanıtlara ait bulgular tabloda yer almaktadır.

“Kitaplarda en çok yer verildiğini düşündüğünüz değer hangisidir?” sorusuna verilen yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 96’da sunulmuştur.

Tablo 96.
Türkçe öğretmenlerinin kitaplarda en çok yer verildiğini düşündükleri değerler ait görüşleri

Değer Adı	Öğretmen Kodu	f	(%)
Sevgi	Ö3, Ö4, Ö7, Ö13, Ö14, Ö17, Ö18	7	32
Vatanseverlik	Ö1, Ö6, Ö11, Ö16, Ö20, Ö22	6	27
Yardımseverlik	Ö1, Ö4, Ö6, Ö12, Ö22	5	23
Dostluk	Ö8, Ö13, Ö14, Ö18	4	18
Yardımlaşma	Ö3, Ö21	2	9
Dürüstlük	Ö2, Ö5	2	9
Çalışkanlık	Ö5	1	5
Adalet	Ö2	1	5
Empati	Ö9	1	5
Sorumluluk	Ö9	1	5
Hayattan zevk alma	Ö10	1	5
Bütün değerler yer alıyor	Ö15	1	5

Tablo 96'ya göre araştırmaya katılan öğretmenlerin %31.81'lik kısmı (f=7) çocuk kitaplarında en fazla sevgi değerine yer verildiğini düşünmektedir. Sevginin ardından vatanseverlik (f=6) ve yardımseverlik (f=5) değerleri gelmektedir. Bütün değerlerin de yer aldığını düşünen bir öğretmen vardır. Bu sorunun ardından öğretmenlere hangi değere daha çok yer verilmesini istedikleri sorulmuştur. Öğretmenlerin kitaplarda daha fazla yer verilmesini istedikleri değerlerin dağılımı tabloda gösterilmiştir.

“Kitaplarda hangi değere daha çok yer verilmelidir?” sorusuna verilen yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 97’de sunulmuştur.

Tablo 97.

Türkçe öğretmenlerinin kitaplarda daha çok yer verilmesi gereken değere ait görüşleri

Değer Adı	Öğretmen Kodu	f	(%)
Saygı	Ö2, Ö7, Ö10, Ö13, Ö14, Ö17, Ö20	7	32
Vatanseverlik	Ö4, Ö12, Ö21, Ö22	4	18
Sevgi	Ö2, Ö16, Ö20	3	14
Empati	Ö9, Ö14, Ö20	3	14
Dürüstlük	Ö4, Ö15	2	9
Yardımlaşma	Ö3, Ö18	2	9
Sorumluluk	Ö9, Ö15	2	9
Paylaşma	Ö8, Ö9	2	9
Dostluk	Ö8	1	5
Adalet	Ö5	1	5
Yardımseverlik	Ö15	1	5
Çalışkanlık,	Ö11	1	5
Vicdan	Ö5	1	5
Eşitlik	Ö19	1	5

Tablo 97’ye göre öğretmenlerin %32’lik kısmı (f=7) çocuk kitaplarında saygı değerini daha çok görmek istediklerini belirtmektedir. “Kitaplarda en çok yer verildiğini düşündüğünüz değer hangisidir?” sorusuna hiçbir öğretmen saygı cevabını vermemişken, bu sorudaysa saygı değeri en fazla tercih edilen yanıt olmuştur.

Kitap okumanın öğrencilerde değerler eğitimi kapsamında bir değişim yapısı yapmadığına dair öğretmen görüşleri de araştırmada ulaşılmak istenen bulgular arasındadır. Bu sebeple görüşmelerde “Kitap okuyan ve okumayan öğrenciler arasında değer farklılıkları gözlemlediniz mi?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin hepsi farklar olduğunu belirtmiş, bu farkların neler olduğuna dair açıklamalarda

bulunmuşlardır. Bu soruya verilen yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 98’de gösterilmiştir.

Tablo 98.

Kitap okuyan ve okumayan öğrenciler arasındaki farklılıklara ait görüşleri

Yanıt	Öğretmen Kodu	f	(%)
Kitap okuyan çocuk değerlerine daha sıkı sarılıyor/ değerleri benimsiyor, daha iyi anlıyor	Ö7, Ö11, Ö14, Ö22, Ö16	5	23
Okuyan çocuk iletişime açık/açık fikirli	Ö4, Ö13, Ö19	3	14
Kitap okuyan öğrenci aileden gelen eksikliği kapatabiliyor	Ö3, Ö10	2	9
Okuyan çocuk daha kibar/görgülü	Ö5, Ö12	2	9
Okuyan çocuk daha hoşgörülü	Ö5, Ö20	2	9
Okuyan çocuk daha sorumluluk sahibi	Ö6, Ö18	2	9
Okuyan çocuk daha saygılı	Ö4, Ö6	2	9
Okuyan öğrencide empati gelişiyor	Ö8, Ö9	2	9
Okuyan çocuk farkındalık geliştiriyor	Ö20, Ö21	2	9
Okuyan çocuk öz saygı sahibi	Ö12	1	5
Okuyan çocuk farklı bakış açısı geliştirebiliyor	Ö17	1	5
Okuyan çocuk doğruyu yanlış ayırt edebiliyor	Ö4	1	5

Tablo 98’e göre kitap okuyan çocukların değerleri daha iyi benimsediği yanıtı (f=5) en sık verilen yanıt olmakla birlikte pek çok farklı yanıt alındığı görülmektedir. Yanıtların hepsinin olumlu yönde olması, öğretmenlerin kitap okumanın değer kazanımına olumlu etki ettiğini düşündüklerini göstermektedir. Alınan yanıtlardan bazıları şunlardır:

Ö16: “Kesinlikle kitap okuyan çocuk daha çok farkına varıyor. Birçok değer birbirine tutunduğunu çok iyi gözlemliyor gösteriyor bunu size bakışıyla ama okumayan çocuğa aşulamak o kadar zor ki istediğiniz kadar örnek olun, istediğimiz kadar göstermeye çalışın, ona uygun yavaş yavaş kazansın diye. Çok zorlanıyor, çocuk da zorlanıyor. Bunu yapmaya çalışan bizler de çok zorlanıyoruz.”

Ö10: “Kitap okuyan öğrenci ilk olarak kendisini ifade edebilmekte zaten yeterli düzeye geliyor. Yani gelmek için uğraşıyor. Onun dışında okuduğu kitaplardaki yaşantıları derslerde örnekler vererek kendi hayatına bunu yansıtmaya çalışıyor.”

Ö7: “Yani tabii ki var yani kitap okuyan çocuk, değerlerine daha fazla sahip çıkabilir diye bir şey söyleyebiliriz. Fakat her çocuk için de bu geçerli değil. Başta dediğimiz gibi bazı çocuklar model alarak değer kazanır. Bazı çocuklar daha çok okuyarak ve model olarak değer kazanır. Yani eğer sadece okumaktan bahsediyorsak

hayır ama hem okuyup hem de çevresinde olumlu modellemeler varsa illaki çocuk için bu mükemmel olacaktır.”

4.6. Altıncı Alt Problemle İlgili Bulgular

Bu bölümde “Türkçe öğretmenlerinin okul-sınıf kitaplıklarındaki eserlerin değerler eğitimiye katkısı hakkındaki görüşleri nelerdir?” problem cümlesine dair bulgular yer almaktadır.

4.6.1. Türkçe Öğretmenlerinin Okul-Sınıf Kitaplıklarındaki Eserlere Dair Görüşleri Temasına Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlerin okul-sınıf kitaplıklarındaki eserlere dair görüşlerini almak üzere sorulan sorulardan elde edilen bulgular bu başlık altında yer alacaktır. Araştırmanın kitap incelemeleri boyutunun örneklemini okul-sınıf kitaplıkları içerisinde seçilmiştir. Bu sebeple bu kitaplıkların kullanımı ve niteliği bakımından öğretmenlerin görüşleri alınmak istenmiştir. Bu amaçla sorulardan “Kitaplıklardaki kitaplar sizce değerleri yansıtacak yeterlilikte mi?” sorusuna verilen yanıtlar aşağıdaki Tablo 99’da gösterilmiştir.

Tablo 99.
Türkçe öğretmenlerinin kitaplıkların değerleri yansıtma konusundaki yeterliliklerine ait görüşleri

Yanıt	Açıklama	Öğretmen Kodu	f	(%)
Yeterli	Öğretmen çaba sarf ederse yeterli	Ö2, Ö6, Ö16	3	14
	Kütüphane olan okullarda yeterli	Ö1, Ö22	2	9
	Özellikle son yıllarda yeterince çeşit bulunuyor	Ö7	1	5
	Çoğunlukla yeterli	Ö19	1	5
Yeterli değil	Çeşitlilik yetersiz	Ö3, Ö5, Ö12, Ö15, Ö17, Ö18	6	27
	Okullar arasında maddi imkân farkı var/ Maddi sorunlar var	Ö4, Ö8, Ö11, Ö13	4	18
	Bölgenin sosyoekonomik durumuna göre değişiyor	Ö9, Ö14, Ö20	3	14
	Güncel kitaplar yok/yalnızca 100 temel eser var	Ö5, Ö10	2	9
	Kitaplar değerlere göre seçilmiyor	Ö21	1	5
	Kadro değişimleri devamlılığı etkiliyor	Ö13	1	5

Tablo 99’a göre araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu (%77) okul-sınıf kitaplıklarının değerleri yansıtacak yeterlilikte olmadığını ifade etmektedir. Bunun sebepleri arasında çeşitliliğin yetersiz olması (f=6), okullar arasında maddi imkân (f=4) ve sosyoekonomik durum (f=3) farkları yer almaktadır. Kitaplıkların yeterli olduğu düşüncesindeki öğretmenler ise kitaplıkla beraber öğretmenin çaba

göstermesinin de önemli olduğunu belirtmektedirler. Bu soruya verilen yanıtlardan bazıları şunlardır:

Ö5: “Ya yeterli değil bence. Şimdi onu diyeceğim ya güncel kitaplar biraz eksik. Son çıkan kitaplar biraz eksik daha çok bizim kitaplıklarımızda sınıf kitaplığı olsun, okul kitaplığı olsun, klasikler yer alıyor. Türk klasikleri, dünya klasikleri ama çocuklar bunlar hatta yani mesela işte bir 100 temel eser falan diyoruz. Çocuklar bunları zaten yani ilkokuldan beri kitaplıklarda gördüğü için yani onları okumuş zaten biz tekrar koyuyoruz, “tekrar oku” falan diyoruz. Okumuş zaten. Hatta bazen “şunu al” falan diye veriyoruz onu okumuş önceden belki. Yani biraz klasiklere biz veya yani klasik derken hep aynı Türk klasikleri, dünya klasikleri söyle yani kitaplıklarda olan, mesela bir kitapçıya gidin “ya ben sınıfıma kitap alacağım” deyin. Kaça gidiyor örneğin, ilkokul diyelim, üçe diyeceksin. Hemen kırklı bir kitap seti veriyor, kalıplaşmış yani. Öteki kitapçıya gidiyorsun o da kırklı bir kitap seti, içinde farklı beş altı tane kitap vardır belki hemen hemen aynı.”

Ö10: “Kitaplıklarda kitap çeşitlerimiz genellikle temel eserlerimizi ya da dünya klasiklerini ele almaya çalışıyoruz. Onun dışında çocukların hoşuna giden macera tarzında kitaplar var. Yaş gereği özellikle erkek öğrencilerimizin istediği, bunlara çok fazla yer vermiyorum. Genel kitaplara yer veriyoruz. O yüzden de tabii hepsinin isteğini karşılamak için yeterli olduğunu düşünmüyorum ben.”

Türkçe öğretmenlerine sorulan “Öğrenciler kitaplıklardan yeterince faydalanabiliyorlar mı?” sorusuna 14 öğretmen olumlu yanıt verirken 8 öğretmen öğrencilerin yeterince faydalanamadığı yönünde görüş bildirmiştir. Öğrencilerin okul-sınıf kitaplıklarından yeterince faydalanıp faydalanmadığına dair öğretmen görüşleri Tablo 100’de gösterilmiştir.

Tablo 100.

Türkçe öğretmenlerinin öğrencilerin kitaplıklardan yararlanma durumuna ait görüşleri

Yanıt	Açıklama	Öğretmen	f
		Kodu	
Evet faydalanabiliyorlar	Çocuklar kitaplıklardan faydalanıyorlar	Ö3, Ö22	2
	Çoğunluğu okuyor, kullanıyor	Ö5, Ö11	2
	Öğretmen gözetiminde okuyorlar	Ö8, Ö13	2
	Mecburen de olsa faydalanıyorlar	Ö1	1
	Çocuklarla birlikte oluşturunca daha çok kullanıyorlar	Ö4	1
	Akranlarıyla yarışa giriyor, birbirlerine tavsiye ediyorlar	Ö9	1
	Okuma zevki olanlar faydalanıyorlar	Ö10	1
	Faydalanıyorlar, kitaplar pahalı bu	Ö12	1

	yüzden kitaplıklar yararlı			
	Kendi aldıkları kitapları daha çok okuyorlar	Ö17	1	
	Çocuk isterse faydalaniyor	Ö18	1	
	Kitaplık iyi ve güncelse, Çocuklara seslenen kitaplar varsa faydalaniyorlar	Ö19	1	
	Toplam		14	(%64)
Hayır faydalanamıyorlar	Yeterince kullanılmıyor	Ö6, Ö21	2	
	Sevmediği kitaplar olabilir	Ö2	1	
	Ulaşılamayan öğrenciler olabilir	Ö2	1	
	Okuma sevgisi aşılacak zor	Ö7	1	
	Son sınıflar sınav kaygısıyla az okuyor	Ö14	1	
	Öğrenciler istiyor ama kitaplık yeterli değil	Ö15	1	
	Sınıflara göre değişiyor	Ö16	1	
	Hayır, kitaplar eski, yetersiz	Ö20	1	
	Öğrenciler kitap seçme konusunda bilinçsiz	Ö21	1	
	Toplam		8	(%36)

Tablo 100'e göre katılan öğretmenlerin çoğunluğu (%64) öğrencilerin okul-sınıf kitaplığından faydalanabildiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin faydalanamadığını ifade eden öğretmenlerin ise açıklamaları sınav kaygısı, kitaplıktaki kitaplar eski veya yetersiz gibi çeşitlilik göstermektedir.

Öğrencilerin kitap tercihlerini belirleyen etkenlere dair öğretmen görüşlerini elde etmek amacıyla öğretmenlere “Öğrenciler kitap seçerken sizce nelere dikkat ediyorlar?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 101’de gösterilmiştir.

Tablo 101.

Türkçe öğretmenlerinin öğrencilerin kitap seçiminde dikkate aldıkları kriterlere ait görüşleri

Yanıt	Öğretmen Kodu	f	(%)
Gizem/macera içeren	Ö1, Ö4, Ö7, Ö10, Ö11, Ö15, Ö16, Ö17, Ö19, Ö21, Ö22	11	50
Sürükleyici kitaplar	Ö3, Ö5, Ö7, Ö10, Ö11, Ö15, Ö19	7	32
Popüler olan şeyleri okuyorlar	Ö2, Ö5, Ö8, Ö12, Ö21	5	23
Kolay okunan/ince kitaplar	Ö7, Ö8, Ö9, Ö18, Ö20	5	23
İnternette/sosyal medyada gördükleri kitaplar	Ö16, Ö20, Ö21	3	14
Çevreden duydukları kitapları seçiyor	Ö4, Ö12, Ö13	3	14
Kız öğrenciler romantik/duygusal kitapları seçiyor	Ö6, Ö14, Ö21	3	14
Fantastik kitaplar	Ö7, Ö19	2	9
Öğretmene danışarak seçiyorlar	Ö16, Ö17	2	9
Erkek öğrenciler polisiye kitaplar	Ö6, Ö14	2	9
Görsel anlamda çekici kitaplar	Ö9, Ö18	2	9
Arkadaş tavsiyesi	Ö13, Ö16	2	9
Tahkiyeli eserleri tercih ediyorlar	Ö15, Ö22	2	9
Resimli kitaplar, anime/karikatür	Ö8	1	5
Komik kitapları tercih ediyorlar	Ö4	1	5

Tablo 101'e göre araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısı (f=11) öğrencilerin gizem/macera kitaplarını seçtiğini söylemektedir. Bu yanıtın ardından en çok verilen yanıt sürükleyici kitaplar (f=7), popüler kitaplar (f=5) ve kolay okunan/ince kitaplar (f=5) yanıtları gelmektedir. Öğrencilerin internet ve sosyal medyadan (f=3) da etkilendiği yönünde yanıtlar bulunmaktadır. Bu soruya verilen yanıtlardan bazıları aşağıda yer almaktadır:

Ö10: *“Öğrenciler bence en çok macera tarzında. Aksiyon olan kitapları tercih ediyorlar. Daha çok akıcı yani öğrenciler için temel eser olup olmadığı değil de kalınlık incelik değil akıcılığa dikkat ediyorlar”*

Ö7: *“Öğrenciler daha çok fantastik kitapları tercih ediyorlar. Fantastik ve macera diyeyim daha doğrusu daha sürükleyici olduğunu düşünüyorlar ve günümüz öğrencileri daha böyle sıkılğan oldukları için kendilerini zorlayacak kitaplardan biraz daha kaçmaya çalışıyorlar açıkçası. Daha akıcı, fantastik ve macera romanlarını tercih ettiklerini söyleyebilirim.”*

Ö17: *“Neye göre seçiyorlar, şimdi öncelikle tabi ki bizim tavsiye ettiğimiz kitapları almaya çalışıyorlar. Ben bu konuda kitap seçme konusunda hassasım. Kendim oluşturuyorum genelde okuyacakları kitapları her sınıfın seviyesine göre. Ona dikkat ediyor çocuklar. Daha sonra tabi ki onların kendi ilgi ve isteklerine göre aldıkları kitaplar da var. Daha çok macera işte sürükleyici kitapları genelde daha ilgi çeken kitapları tercih ediyorlar.”*

Ö16: *“Etrafındaki insanların okudukları şeyler, sonra sosyal âlem kullanıyorlarsa, zaten kullanıyorlar, Covid'den sonra baya arttı bu durum. İnternette gördükleri kitaplar çok şey onlar için çok önemli. Siz istediğiniz kadar “önce şunu okuyun bunu okuyun deyin” ama önce onların ne dediği, akranlarının ne dediği önemli onlar için. Onların gösterdiği görseller önemli. Görselde var olan şeyin doğru olduğunu düşünüp bakıyorlar. Ama bazı çocukların kişilikleri o kadar oturmuş ki neyin doğru, neyin yanlış olduğunu o kadar iyi seçebiliyorlar. Hani verilmiş bu çocuğa kazanmış çocuk bunu. Onun yanlış olup olmadığını gelip soruyor bile.”*

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara dayanan sonuçlar, diğer araştırmaların sonuçlarına ilişkin tartışma ve bundan sonra yapılabilecek çalışmalar için öneriler yer almaktadır.

5.1. SONUÇ

Elde edilen bulgular sonucunda incelenen eserler arasında, kök değerlerin eşit ya da birbirine yakın oranda yer almadığı göze çarpmaktadır. Toplam değer ifadesi sayıları ve bu ifadelerin eserlere dağılımlarına bakıldığında değer ifadelerinin eserler arasında büyük farklarla yer alabildiğini göstermektedir. Adalet değeri hem Türk hem yabancı yazarlı eserler içerisinde en az yer verilen değer durumundadır. İçerisinde adalet değer ifadesi bulunmayan dört eser bulunmaktadır (Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Gümüş Kanat, Yer Altında Bir Şehir, Beyaz Yele). Ayrıca adalet değeri için Türkçe eserlerde belirlenen toplam ifadelerinin ($f=156$) %36'sı sadece üç eserde toplanmaktadır (Altın Işık, Osmancık, Yalnız Efe). Bu üç eserde de adil hükmetmeye çalışan, hak arayan, adaleti karakter özelliği hâline getirmiş ana kahramanlar olması bunda etkilidir. Adalet değer ifadelerinin çok sayıda olduğu diğer eser de “Halime Kaptan”dır. Bu eserin ana kahramanının da adalet ve eşitlik arayışı içinde olması, bu görüşü destekler niteliktedir. “Altın Işık” ve “Osmancık” eserlerinde devlet yöneticisi kahramanların bulunması ve bunların vermek zorunda olduğu kararlar, bu değerın ifade edilebilmesi için uygun ortamı sağlamaktadır. Bu eserlerde en sık görünen değer ifadesi biçiminin adaletli davranmak olması da bunu desteklemektedir. Yabancı eserlerde ise adalet değer ifadeleri eserler arasında daha homojen bir dağılım göstermektedir.

Eserler arasında değer ifadelerinin daha homojen dağıldığı değerlerden birisi dostluk değeridir. Her eserde dostluk değerinin kendine ifade imkânı bulduğu göze çarpmaktadır. Dostluk değerinin görece daha çok ifade edildiği eserlere bakıldığında bunların çoğunlukla çocuk kahramanlara sahip olduğu görülmektedir. “Parbat Dağı'nın Esrarı”, “Şimdiki Çocuklar Harika”, “Momo”, “Uçan Sınıf” eserleri bunlara örnek olarak verilebilir. Buradan dostluk değerinin doğasının, çocuklarla ifade edilmesinin daha kolay olduğu sonucuna varılabilir. Çocuk kahramanların eser

içerisinde birlikte oynamaları, birbirleriyle kolay dost olmaları, kibar ve saf olmaları bu açıdan etkili görünmektedir. Dostluk değer ifadelerinin az olduğu eserlere bakıldığında “Yürekdede ile Padişah”, “Vatan Yahut Silistre” gibi yetişkin kahramanların bulunduğu eserler göze çarpmaktadır. Bu eserlerin sayfa sayılarının az olmasının değer ifade sayısına etki edeceği akılda bulundurulmaktadır. Ayrıca dostluk değer ifadelerinin çoğunlukta olduğu eserler çocuklar için kaleme alınmış eserlerdir. “Momo”, “Parbat Dağı’nın Esrarı” gibi eserler çocuklara yönelik kaleme alınmış eserler olmaları sebebiyle de dostluk değerine daha çok yer vermektedir denilebilir. “Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi” ise dostluk değeri için en az kullanılan değer ifadesi olarak tespit edilmiştir.

İncelenen eserlerde Türkçe eserler içerisinde en az yer verilen ikinci değer dürüstlüktür. Yabancı eserlerde ise en az yer verilen dördüncü değerdir. Dürüstlük değerinin eserler arasındaki dağılımına bakıldığında, adalet değerinde olduğu gibi bazı eserlerde yığılma görülmektedir. Dürüstlük değeri ifadelerinin tespit edilmediği toplam iki eser bulunmaktadır (Vahşetin Çağrısı, Ömer’in Çocukluğu). Araştırmada belirlenen eserlerin çoğunluğu tahkiyeli metinlerdir. Değer ifadelerinin yığılma gösterdiği “Benim Küçük Dostlarım” ve “Beyaz Zambaklar Ülkesinde” eserleri bu anlamda diğer eserlerden ayrılmaktadırlar. Bu eserler içerlerinde oldukça fazla öğüt içeren, yazarın görüşlerinin okuyucuya doğrudan aktarıldığı eserlerdir. Her iki eserde de değer aktarımının çoğunlukla “dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi” ifadesiyle gerçekleşmesinin sebebi bu olarak görülmektedir.

Öz denetim değerine dair ifadelerin dağılımına bakıldığında “Eşref Saat” kitabının değer ifadesi fazlalığıyla diğer eserlerden ayrıldığı görülmektedir. Şevket Rado’nun radyo sohbetlerinden oluşan, insanların hayata bakış açılarını genişletmeyi amaçladığı eserde çoğunlukla okuyucuya mevcut durumunu değiştirmek ya da onu farklı algılamak için tavsiyelerde bulunmaktadır. Eserde tespit edilen öz denetim ifadelerinin büyük çoğunluğu “öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi” biçimindedir. Öz denetim değer ifadesi biçimleri içerisinde değer aktarımının en doğrudan yapıldığı biçimdir. Eserin deneme türünde olması, dolayısıyla okuyucuyla daha doğrudan bir iletişim gerçekleştirmesi bunda etkili olmaktadır. Yabancı yazarlı eserle içerisinde öz denetim değer ifadelerinin en yüksek oranda görüldüğü “Beyaz Zambaklar Ülkesinde” eseri de benzer şekilde kurgusal olmayan bir eserdir. Bu eserde de değer aktarımı, değer in doğrudan öğütlenmesi yoluyla

gerçekleştirilmektedir. Bu eserlerden sonra öz denetim değerin s sıkça ifade edildiği diğer eserler ise kahramanın kendisini olaylar ve zaman içerisinde geliştirdiği kitaplar olarak göze çarpmaktadır. “Osmancık”, “Sol Ayağım”, “87 Oğuz” bu eserlere örnektir.

Sabır değeriine ait ifade biçimlerinin “sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi” ve “zorluklara dayanmak/azim göstermek” başlıklarında toplandığı anlaşılmaktadır. Bu değere ait ifadelerin çokça görüldüğü eserlerde genellikle kahramanların zorluklarla mücadele etmesi gereken durumlarda olduğu görülmektedir. “Sol Ayağım” ve “Yer Altında Bir şehir” bunlara örnek olarak verilebilecek eserlerdir. Sabır değeriinin en az ifade edildiği eserlere bakıldığında da kahramanların zor şartlarda olmadığının görülməsi, sabır değeriinin ifadesinde sıkıntı çeken kahramanların kullanıldığını desteklemektedir. Sabır değeriinin aktarımında en az kullanılan ifade ise “sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması” olarak göze çarpmaktadır.

Saygı değeri diğer değeriilerle kıyaslandığında Türkçe eserlerde en çok yer verilen ikinci, yabancı yazarlı eserlerde ise üçüncü değeri olarak göze çarpmaktadır. Saygı değeriinin aktarımında en çok kullanılan ifade biçimi, eserdeki kahramanların bu değeri taşıdıklarını davranışlarına ya da konuşmasına yansıttığı “saygılı davranmak/konuşmak” olmuştur. Öz saygı ise saygı ifadeleri içerisinde en az kullanılan ifade biçimi olmuştur. Bu ifadenin en çok kullanıldığı eserler “Pollyanna” ve “Beyaz Diş” kitapları olmuştur. Bu eserlere bakıldığında içlerinde kendilerine öz saygısı yüksek kahramanlara yer verildiği görülmektedir. “Pollyanna”daki “Jimmy” ve “Beyaz Diş”teki “Kiche” öz saygısı yüksek kahramanlar olarak davranmaktadırlar.

Sevgi, incelenen eserlerde toplamda ve hem Türkçe hem yabancı eserler içinde en çok yer verilen değeri olmuştur. Bunun olmasında sevgi kavramının pek çok farklı şekilde kendini gösterebilmesi, sevginin eserlerde çok fazla işlenen bir tema olmasının etkili olduğu görülmektedir. Sevgi değeriinin en az ifade edildiği eserlere bakıldığında “Define Adası”, “Yaşlı Adam ve Deniz” görülmektedir. Sevgi değeriinin ifade ediliş biçimlerine bakıldığındaysa en çok kullanılan ifade biçiminin, duyulan sevginin en yalın biçimde anlatıldığı “sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)” olduğu görülmektedir.

Sorumluluk değerinin incelenen Türkçe eserlerde en çok bulunan dördüncü, yabancı yazarlı eserlerde ise beşinci değer olduğu belirlenmiştir. Sorumluluk değerinin ifade edilmediği eser olmamakla birlikte “Tanrı Misafiri” eseri en az sorumluluk değeri ifade eden kitap olarak belirlenmiştir. Sorumluluk değerinin ifade ediliş biçimleri arasında en çok kullanılınsa kahramanın sorumluluk bilincini davranışla göstermesi, sorumluluğu yerine getirmesi olmuştur.

Vatanseverlik değeri, incelenen Türkçe eserlerde altıncı, yabancı yazarlı eserlerde ise dokuzuncu en çok işlenen değer durumundadır. Bununla birlikte içerisinde vatanseverlik değerine yer vermemiş olan on altı eser bulunmaktadır. Vatanseverlik değerinin sevgi ya da saygı değeri gibi geniş kullanım alanlarının olmaması, daha özel ve hassas bir konumda olmasının bunda etkili olduğu düşünülebilir. Vatanseverlik değerinin ifade ediliş biçimlerinden en çok kullanılanı ise “millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi” olmuştur. Ulusal kahramanların, kültürel özelliklerin, tarihî kişilik veya olayların vurgulanması olarak açıklanabilecek bu ifade biçiminin en çok kullanıldığı eserler “Aldı Sözü Anadolu” ve “Osmancık” kitaplarıdır.

Yardımseverlik değeri, toplam değer ifadesi sayılarına göre Türkçe eserlerde en çok yer verilen beşinci, yabancı eserlerde ise dördüncü sırada gelmektedir. İncelenen bütün eserlerde yardımseverlik değeri yer almaktadır. Yardımseverliğin en çok yer aldığı yabancı eser “Gümüş Patenler”, yerli eser ise “Yankılı Kayalar” olarak tespit edilmiştir. Yardımseverliğin en sık kullanılan ifade biçimi ise “birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma” olarak ortaya çıkmaktadır.

Araştırmaya konu edinen kitaplarda hangi değerlerin ne lde yer aldığına bakıldığında, yerli eserlerde ortaya çıkan sonuçlar şöyledir:

“87 Oğuz” kitabında en çok yer verilen değer sorumluluk, en az yer verilen değer ise sabır olmuştur. Oğuz’un okul hayatındaki sorumluluklarını yerine getirmekteki başarısını yansıtmamasından dolayı eserde bu değerin sıklıkla geçmesi olası bir sonuçtur:

“Sorgularla onların merakını çoğaltan muallim, belki yarıdan fazla cevabı Oğuz’dan alıyordu. Bahçeye çıktıkları zaman Oğuz kendisini bir tarttı, düşündü. Dördüncü sınıfta çok şeyler öğreneceğini anlamıştı. Defterlerini temiz tutmak, her

gece çalışmak, haylazlık etmemek için verdiği kararı bir kere daha yineledi.” (87 Oğuz, s. 30)

“Aldı Sözü Anadolu” kitabında en çok yer verilen değer Vatanseverlik, en az yer verilen değer ise öz denetim olmuştur. Eserin Anadolu’yu ve Türk kültür varlıklarını anlatması vatanseverlik değerinin sıklığının nedeni olarak ortaya çıkmaktadır. Öz denetim değerinin az olmasında ise eserin bireysel gelişim konusuyla doğrudan ilgili olmaması neden olarak kabul edilebilir.

“Altın Işık” kitabında en çok yer verilen değer sevgi, en az yer verilen değer ise dürüstlük olmuştur. İçinde bulundurduğu masallar ve destanlarda kahramanların sevdikleri için yaptığı fedakârlıklar bu değer bu kadar sık geçmesinde rol oynamıştır. Eserin çocuklar için yazılmış olması da bunda etkilidir.

“Benim Küçük Dostlarım” kitabında en çok yer verilen değer sevgi, en az yer verilen değer ise adalet olmuştur. Halide Nusret Zorlutuna öğrencilerine duyduğu sevgiyi, metinlerde sıkça sevgi dolu hitap cümleleriyle yansıtmaktadır. Ayrıca öğrencileri için yaptığı fedakârlıklar nedeniyle de bu değer sıklığı artmıştır:

“Çocuklar -özellikle küçük kızlar- genç öğretmenleri severler, Yaşlı bir öğretmen, eğer kendini ve dersini sevdirebiliyorsa, bu çok defa uzun yılların tecrübesinden süzülmuş bilgisi ve hesaplı, planlı hareketleri sayesinde. Ya da bir ışık seli gibi içinden durmaksızın çevreye taştan pek üstün bir sevgi ve şefkat yüzün dendir. Fakat genç öğretmen -eğer biraz da sevimli ve güler yüzlü ve zeki ise- bütün acemiliğine, beceriksiz ligine rağmen kendini kolayca sevdirebilir. Bazen canlı gözlerinin bir gülüşü, parlak başının bir bükülüğü sınıfı büyüleyiverir. Artık ondan sonra ‘zafer’ onundur. Bütün çocuk ruhları elinin altında işlenmemiş zengin bir toprak gibi, onun vuracağı çapayı, onun atacağı tohumu bekler.” (Benim Küçük Dostlarım, s. 17)

“Bir Küçük Osmancık Vardı” kitabında en çok yer verilen değer sevgi olurken, vatanseverlik değerine ise yer verilmemiştir. Osman’ın bebekken çektiği sıkıntılara karşın daha sonra kavuştuğu yeni ailesinde gördüğü sevginin, değer ifadelerine yansıdığı görülmektedir. Daha küçük yaşta okuyucular için kaleme alınmış bir eser olması da sevgi değerinin öne çıkmasında etkilidir.

“Dede Korkut Hikâyeleri” eserinde en çok yer verilen değer saygı, en az yer verilen değer ise sabır olmuştur. Eserdeki kahramanların hitap cümlelerindeki saygı ifadeleri bunda etkili olmuştur. Eserde sevgi değeri de saygı değerine yakın derecede

temsil edilmektedir. Bunda pek çok hikâyenin sevilen için yapılan fedakârlıkları içermesi etkilidir.

“Dokuzuncu Hariciye Koğuşu” kitabında en çok yer verilen değer sevgi olurken, adalet değerine ise yer verilmemiştir. Değer ifadelerinin geçtiği sayfalara bakıldığında, yazarın Nüzhet karakteri için duyduğu aşkın sevgi değerinin yüksek sıklıkta geçmesinde etkili olduğu görülmektedir:

“Elini omuzuma koydu ve ısrar etti. Artık merhamete layık olduğumu anlamaktan utanmayacak kadar mukavemetimi ve gururumu kaybetmişim, teslimiyetin zevki içinde başımı yastığa koydum.

- Hastalanırsın diye korkuyorum, diyerek avucunu alnıma koydu ve saçlarımı okşamaya başladı. O vakit, içim de sıkışan duygular için yeni bir mecra² keşfettim; eğer bu duyguları o tarafa doğru sevk edebilecek olursam, yalnız kurtulmakla kalmayacaktım, o anda mes'ut olacaktım.” (Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, s. 33)

“Dünya Çocukların Olsa” kitabında en çok yer verilen değer dostluk olurken, vatanseverlik değerine ise yer verilmemiştir. İnsanlığın uğradığı büyük yıkımdan sonra yeni bir toplum oluşturmaya çabalayan çocukların, dostluk değerini yansıttığı görülmektedir. Ayrıca eser “barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi” ifade biçiminin en sık geçtiği eserdir. Bu da eserin temasının savaş karşıtlığı olmasıyla ilgilidir.

“...’Efendim, bugüne değin kullandığımız silahlarla savaşlarda sadece düşman ölmüyor, onlardan ele geçirdiğimiz topraklar üzerinde bulunan görkemli yapılar, fabrikalar, anıtlar, çiftlikler, tarlalar, maden yatakları, petrol kuyuları da yok olup gidiyordu.’

‘Gerçekten öyle.’ dedi dizginci baba. ‘Bombalar insanla birlikte çevreyi de yakıp yıkıyorlar. Cesetlerle, aç, yaralı ya da sakat insanlar, yıkıntılar arasında dolaşıp duran kimsesiz çocuklar ve kıraç topraklardan başka bir şey kalmıyor yendiğimiz ülkelerde...’

Bilgin gönlünü ve kafasını kanser hücreleri gibi sarmış olan öldürücü onuru vurgulayacak tınıda bir sesle konuştu.” (Dünya Çocukların Olsa, s. 11)

“Eşref Saat” kitabında en çok yer verilen değer öz denetim, en az yer verilen değer ise adalet olmuştur. Eserin insanlara bakış açısı kazandırmaya yönelik tutumundan dolayı bunun gerçekleştiği görülmektedir. Deneme türündeki eserde yazar, gençliğe sıkça hayatının hâkimiyetini elinde bulundurmaya öğütlemektir. Eser çocuklara öz denetim kazandırmak amacıyla oluşturulacak metinlerde kaynak olarak kullanılabilir:

“Tatlı dil insan için başlı başına bir kuvvettir. Dünyaya biraz sevimli olarak gelmenin elbette büyük avantajları vardır. İnsanlar başkaları hakkındaki ilk hükümlerini yüzlerine bakarak verirler; sonra konuşması yoklanır. Gerçi insanın dili ağzının içinde kolay dönmüyorsa, düşüncelerini çabucak, güzel cümleler halinde ağzından dökemiyorsa bu gibi vaziyetlerde susmak en emin çaredir. Konuşmaktaki noksanlarını bilen bazı zeki insanlar susmayı becermek suretiyle muvaffak olurlar. Bütün ömürleri boyunca sustukları için yükselmiş insanlar çoktur. Ama asıl muvaffakiyet konuşmakla olur. Güler bir yüz, tatlı bir dille tamamlandığı zaman insana bütün kapılar açılır. Söze başlarken de söylediğim gibi tatlı dil, sevimli görünmeyen, hatta soğuk intibainı veren yüzleri bile ısıtır, cana yakın kılar. Tatlı dile bütün kapıların açılması bundandır.” (Eşref Saat, s. 37)

“Göl Çocukları” kitabında en çok yer verilen değerler sevgi ve yardımseverlik, en az yer verilen değer ise sabır olmuştur. Eserde gizemli yabancının planını açığa çıkarmak için çabalayan gençlere kasaba ahalisinin sevgi dolu bir yaklaşımda olması bu değerleri taşımasını sağlamıştır.

“Gümüş Kanat” kitabında en çok yer verilen değer sevgi olmuş, adalet değerine ait ifade ise bulunmamıştır. Kitabın ana kahramanı Kemal, ailesi ve diğer karakterler sevgi dolu, iyi yürekli insanlardır. Eserdeki diyaloglarda sevgi cümleleri sıkça geçmektedir. Adalet değerinin bulunmaması ise eserde kötü bir karakter olmayışı, dolayısıyla adaletin sağlanması gereken bir durumun oluşmamasıyla açıklanabilir.

“Halime Kaptan” kitabında en çok yer verilen değer saygı, en az yer verilen değer ise öz denetim olmuştur. Eserde değer ifadelerinin geçtiği yerlere bakıldığında çoğunlukla Halime Kaptan’a duyulan saygının ifade edildiği görülmektedir. Bu sebeple saygı değerinin sıklığının yüksek olduğu düşünülebilir.

“Osmancık” kitabında en çok yer verilen değer saygı, en az yer verilen değer ise sorumluluk olmuştur. Eserde diğer değerlerin de kendilerine oldukça çok ifade bulabildiği görülmektedir. Osman Gazi Han’ın kişisel gelişimi, kurduğu dostluklar, duyduğu aşk ve vatan sevgisi sebebiyle; öz denetim, dostluk, sevgi ve vatanseverlik değerleri de sıklıkla ifade edilmiştir.

“Ömer’in Çocukluğu” kitabında en çok yer verilen değer saygıdır. Eserdeki sevgi değeri ifadesi sayıları da saygıya yakın görünmektedir. Dürüstlük değerine ait değer ifadesi bulunmazken, adalet ve vatanseverlik değerleri de birer ifade ile yer almıştır. Eserdeki konuşmaların saygı ifade eden cümlelerle gerçekleşmesi ve

Ömer'in yani Muallim Naci'nin saygılı bir çocuk kahraman oluşu, saygı ifadelerinin sıklığını artırmıştır.

“Parbat Dağı'nın Esrarı” kitabında en çok yer verilen değer sevgi, en az yer verilen değer ise vatanseverlik olmuştur. Gülten Dayıoğlu'nun incelenen diğer eserinde olduğu gibi yine çocuk kahramanların bulunduğu eserde, insanların doğaya karşı sevgisiz yaklaşımının eleştirilmesi, sıkça sevgi değerinin yüceltildiği metinlere yer vermesini sağlamıştır.

“Serçekuş” kitabında en çok yer verilen değer öz denetim olurken, vatanseverlik değerine ait değer ifadesi bulunmamaktadır. Sevgi değeri ifade sayıları da öz denetime yakın görünmektedir. Kitabın ana kahramanı Serçekuş'un kendisini tehlikelerden korumak için duygularını bastırmaya çalışması; yazarın Serçekuş üzerinden insanların gereksiz istek ve hırslarını eleştirmesi öz denetim değerinin sıkça ifade edilmesini sağladığı görülmektedir.

“Sevdalı Bulut” kitabında en çok yer verilen değer sevgi olurken, vatanseverlik değerine ait değer ifadesi bulunmamıştır. Yardımseverlik ise sıklığı en yüksek ikinci değerdir. Masal türündeki eserlerde sevgi ifadelerinin yüksek sıklıkta geçtiği görülmektedir. Bu kitapta da masal kahramanlarının sevgi dolu tavırları ve sevdikleri için yaptıkları fedakârlıklar hem yardımseverlik hem de sevgi değerinin yüksek sıklıkta geçmesini sağlamıştır.

“Şermin” kitabında en çok yer verilen değer sevgi, en az yer verilen değer ise vatanseverlik olmuştur. Şiir türündeki eserde çocuksu bir dil tercih edilmiştir. Bu anlatım tarzı sevgi değeri ifadelerine uygun, samimi bir dil oluşmasını sağlamıştır. Sevgi değeri ifadelerinin bu sebeple sıklıkla geçtiği düşünülebilir.

“Şimdiki Çocuklar Harika” kitabında en çok yer verilen değer dostluk, en az yer verilen değer ise dürüstlük olmuştur. Eserde iki arkadaşın mektup aracılığıyla dostça sohbetleri, ebeveynlerine yönelik eleştirileri işlenmektedir. Bu sebeple dostluk değerinin sıkça ifade edildiği düşünülebilir. Eserde ayrıca saygı değerinin de sıklıkla yer aldığı görülmektedir.

“Tanrı Misafiri” kitabında en çok yer verilen değer sevgi olmuştur. Vatanseverlik değeri ise eserde ifade edilmemiştir. Sevgi ifadesinin sıkça geçmesinin gönül ilişkileri ile ilgili öykülerin yer alması nedeniyle olduğu düşünülebilir.

Eserdeki saygı ifadesi sıklığı da sevgi değerine yakındır. Bu ifadelere bakıldığında saygılı konuşan karakterlerin bu değeri ifade ettiği görülmektedir.

“Vatan Yahut Silistre” eserinde en çok yer verilen değer sevgi, en az yer verilen değer ise yardımseverlik olmuştur. Tiyatro türündeki eserde aşkı için cepheye giden Zekiye’nin olduğu bölümler sevgi değerine ait ifadelerin en çok bulunduğu yerler olmuştur. Eserde vatanseverlik değeri de sıkça yer almaktadır. İncelenen kitaplar içerisinde vatanseverliğin en sık ifade edildiği ikinci eserdir. İslam Bey vatan sevgisini sıkça dile getiren bir ana kahramandır:

“...Ben savaşa gidiyorum, ama ölmek için gidiyorum. Aylığım yok, isteyenler yanıma gelmesin. Yağma düşünmem, düşünenler çevremden çekilsin. Rahat aramam, arayanlar arkama düşmesin. Kurşundan, güllenden korkmam, korkanlar karıların yanında otur sun. Mümkün olsa bütün vatan kardeşlerime şu zayıf vücudumu siper edeceğim. Mümkün olsa vatanımı gönlümün içinde saklayacağım. Göğsüm parça parça olmadıkça, bir taşına kimsenin elini dokundurmayacağım.” (Vatan Yahut Silistre, s. 15)

“Yalnız Efe” eserinde değer ifadelerinin dostluk, sabır ve sevgi değerlerine eşit dağıldığı gözlemlenmektedir. Adalet değerinin ise en fazla ifade edilen değer olduğu görülmektedir. Eserin ana kahramanı Kezban, babası için adalet isteyen bir kadındır. Bu adalet arayışı eserde adalet değerine ait ifadelerin daha fazla olmasını sağlamıştır. Bununla birlikte Kezban köy halkına yardım eden, yardımseverlik değerini taşıyan bir ana kahramandır:

“Yalnız Efe’den kimsenin şikâyeti yokmuş. Ne kimseyi dağa kaldırmış, ne de fidye istermiş. İsteddiği hep fakirler, kimsesizler, dullar, öksüzler içinmiş. Camiine bak mayan köye haber gönderir: ‘Gelecek ramazana kadar mescitlerini tamir etmezlerse samanlıklarını yakarım.’ dermiş. Onun sayesinde camiler şenlenmiş, köylü zulüm den kurtulmuş, öksüzlerin, yoksulların yüzü gülmüş. Her köyün korusunda gizli bir ağaçta bir heybe asılıymış. Köy halkı bu heybe boşaldıkça içine somon, sucuk, şeker korlarmış. Yalnız Efe’nin kaza içinde belki elli dalda heybesi varmış. Kimseye ağırlık olmaz, kimseyi sıkıştırmaz, iyilikten başka bir şey yapmaz, herkesin gönlünden kopanla geçinirmiş.” (Yalnız Efe, s. 199)

“Yankılı Kayalar” kitabında en çok yer verilen değer yardımseverlik, en az yer verilen değer ise dürüstlük olmuştur. Eserde köy halkının, anne babasının ölümünden sonra zor durumda kalan Mehmet’e yaptıkları yardım ve dayanışma nedeniyle yardımlaşma değerinin ifade edildiği pek çok yer olduğu görülmektedir.

“Yer Altında Bir Şehir” kitabında en çok yer verilen değer sevgi olurken adalet değerine ait değer ifadeleri ise bulunmamaktadır. Kitap incelenen eserler

içerisinde sabır değerinin en yüksek sıklıkta ifade edildiği eserdir. Kitabın ana kahramanı Osman Baba, inatçı ve sıkça sabrı öğütleyen bir karakterdir. Eserde sabır değerinin bulunduğu ifadeler çoğunlukla ona aittir.

“Yürekdede ile Padişah” kitabında en çok yer verilen değer sevgi olmuştur. Vatanseverlik değerine ait değer ifadelerine ise rastlanmamaktadır. Eserin iki ana kahramanı Yürekdede ile Ayşe Nine’nin birbirlerine duydukları sevgi sıkça söz ve hareketlerine yansımaktadır. Eserde sevgi değeri, bu söz ve davranışlarla aktarılmaktadır.

Araştırmaya konu edilen kitaplar içerisindeki yabancı eserlere dair ortaya çıkan sonuçlar ise şunlardır:

“Alice Harikalar Diyarında” kitabında en çok yer verilen değer saygı olmuştur. Eserde vatanseverlik değerine ait değer ifadeleri ise bulunmamaktadır. Adalet ve dürüstlük ise en az yer alan değerlerdir. Kitaptaki karakterlerin birbirlerine ve özellikle de Kraliçe karakterine karşı saygılı konuşmaları, Alice’in terbiyeli bir kız olarak tasvir edilmesi saygı değerine ait ifadelerin sıklığının artmasını sağlamıştır.

“Andersen Masalları” kitabında en çok yer verilen değer sevgi, en az yer verilen değer ise adalet olmuştur. Eserdeki masalların birçoğunda doğrudan ya da dolaylı olarak sevgi teması işlenmektedir. “Küçük Denizkızı”, “Çoban Kızıyla Ocak Süpürücüsü”, “Yaban Kuğuları” masallarında konu sevgi temasıyla anlatılmaktadır.

“Beyaz Diş” kitabında en çok yer verilen değer sevgi olmuştur. İkinci en çok yer verilen değer saygıdır. Vatanseverlik değerine ait değer ifadeleri eserde bulunmamaktadır. Eserde en az yer verilen değer ise dürüstlüktür. İncelenen yabancı eserler içerisinde adalet değerinin en yüksek sıklıkta ifade edildiği eserdir. Kitabın ana kahramanı Kiche’nin hayat öyküsü annesinin ona duyduğu sevgi ile başlamaktadır. Daha sonra onu büyüten efendilerine duyduğu sevgi ve saygı eser boyunca bu değerlerin ifade edilmesine araç olmaktadır.

“Beyaz Yele” kitabında en çok yer verilen değer sevgidir. Sıklığı en fazla olan ikinci değer ise dostluktur. Adalet ve vatanseverlik değerleri ise eserde ifade edilmemiştir. Öz denetim ise en az yer verilen değerdir. Eserin ana kahramanının

çocuk olması ve vahşi bir at ile olan dostluğunu anlatması nedeniyle sevgi ve dostluk değer ifadelerinin sıkça geçtiği düşünülebilir.

“Beyaz Zambaklar Ülkesinde” kitabında en çok yer verilen değer sorumluluk, en az yer verilen değer ise sabır olmuştur. İncelenen yabancı kitaplar içerisinde dürüstlük, öz denetim, sorumluluk ve vatanseverlik değerlerinin en yüksek sıklıkta geçtiği eserdir. Kurgusal bir yapısı olmayan eserde Finlandiya’nın kuruluşundan ve ülkenin gelişimi için atılan adımlardan bahsedilmektedir. Ülkenin geçirdiği bu dönüşüm, sorumluluk ve vatanseverlik değerlerinin aktarılması için uygun bir zemin oluşturmaktadır. Eserde Johan Vilhelm Snellman’ın verdiği konferanslarda sıkça öz denetim ve dürüstlük öğütlenmektedir:

“Dini duyarlılığı olan insanları toplantılarına çekmeye çalıştılar. Halkla yeni bir dilde yeni konular ve sorunlar hakkında sohbet ettiler. Gençleri ayrı, çocukları ayrı topladılar. Onlara nüfuz etme ye çalıştılar. Ne mantığı, bilimi ne de yaşamın sevinçlerini göz ardı etmeden, ruhun çocuksu saflığı ve gençliğe has idealizm ateşini her şeye aşılama çağrısında bulundular.” (Beyaz Zambaklar Ülkesinde, s. 20)

“Çocuk Kalbi” kitabında en çok yer verilen değer yardımseverlik, en az yer verilen değer ise adalet olmuştur. Sevgi değeri ise en yüksek sıklıkla yer verilen ikinci değer olmuştur. Eserde Enrico’nun okul hayatı, çok sevdiği öğretmeni ve arkadaşlarıyla olan ilişkisi, sevgi ve yardımseverlik değerlerinin ifadesi için uygun bir arka plan sağlamaktadır.

“Define Adası” kitabında en çok yer verilen değerler sorumluluk ve öz denetim, en az yer verilen değer ise adalet olmuştur. İncelenen yabancı yazarlı kitaplar içerisinde sevgi değerine en az yer verilen eserdir. Korsanlar, gemicilik ve define avcılığı gibi konuların işlenmesi sebebiyle sevgi değerinin ifade edilmesine uygun bir yer bulunmadığı düşünülebilir.

“Değirmenimden Mektuplar ” kitabında en çok yer verilen değer sevgi, en az yer verilen değer ise dürüstlük olmuştur. Yazar Alphonse Daudet, öykülerinde olayları, kırsal coğrafyadaki yaşamı saflık, iyi niyet ve doğa sevgisi ile öğüt verme kaygısı taşıyarak anlatmaktadır.

“Gümüş Patenler” kitabında en çok yer verilen değer sevgi, en az yer verilen değer ise adalet olmuştur. Kitap, incelenen yabancı yazarlı eserler içerisinde saygı, yardımseverlik değerlerinde en fazla değer ifadesine sahip eserdir. Hans ve Gretel

kardeşlerin, yoksullukla mücadele ederken hasta babalarını tedavi ettirmeye çalışmalarını anlatmaktadır. Kardeşler saygı ve yardımseverlik değerlerini kişilikleriyle temsil etmektedirler.

“Heidi ” kitabında en çok yer verilen değer yardımseverlik, en az yer verilen değer ise adalet olmuştur. Sevgi değeri ise kitapta en yüksek sıklığa sahip ikinci değerdir. Eserdeki kahramanların birbirlerine yardım etmeleri, Heidi, Peter ve Clara’nın dostluğu bu değerlerin ifade edildiği kısımları oluşturmaktadır.

“İnsan Ne ile Yaşar” kitabında en çok yer verilen değer yardımseverliktir. Vatanseverlik değerine ait değer ifadesi ise tespit edilmemiştir. Tolstoy, iyilik ve sabır değerlerine sıkça yer verdiği eserde anlattığı öykülerle insanlara birbirlerini sevmeyi ve yardımlaşmayı öğütlemektedir.

“Momo” kitabında en çok yer verilen değerler sırasıyla sevgi ve dostluk değerleridir. En az yer verilen değer ise vatanseverlik olmuştur. Eski bir tiyatrodan yaşayan Momo’nun dostlarını kurtarma çabası anlatılmaktadır. Dostları için fedakârlıklar yapması gereken Momo, sevgi ve dostluk değerlerine ait ifadelerin metin içerisinde yer alması için uygun bir zemin sağlamaktadır.

“Mutlu Prens ” kitabında en çok yer verilen değer sevgidir. Vatanseverlik değerine ait bir değer ifadesi ise tespit edilmemiştir.

“Oz Büyücüsü ” kitabında en çok yer verilen değer dostluktur. En az ifade edilen değer ise vatanseverlik olarak görünmektedir. Romanda Dorothy adlı küçük bir kız çocuğunun fırtınada savrulan eviyle fantastik bir diyara düşmesi, orada edindiği dostlarıyla yardımlaşarak eve dönme çabası anlatılmaktadır. Dostluk ve sevgi değerinin yüksek oranda yer alması işlenen bu konuya uygun düşmektedir. Eserdeki dostluk değeri aktarımları genellikle “dostunu korumak/düşünmek” biçiminde ifade edilmiştir:

“...’İçimdeki samanı boşaltıp hepsini küçük kızın, köpeğin ve Aslan'ın üzerine ört,’ dedi Korkuluk Teneke Adam'a. ‘Böylece arılar onları sokamaz.’ Teneke Adam dediğini yaptı. Dorothy, kucağında Toto ile birlikte Aslan'ın hemen yanına yattığı için, saman hepsinin üzerini örtmeye yetmişti.” (Oz Büyücüsü, s. 90)

“Ölümsüz Aile ” kitabında en çok yer verilen değer dostluktur. Vatanseverlik değerine ait bir değer ifadesi ise bulunmamaktadır. Adalet en az değer ifadesi bulunan değer olarak ortaya çıkmaktadır. Bir orman içerisindeki pınardan su içen ailenin ölümsüz olması, bu aileyle tanışan Winnie’nin onları korumak için yardım etmesi anlatılmaktadır. Romanın bu aile ve Winnie arasındaki dostluğu işlemesi, dostluk değerinin ifade edilebilmesi için uygun bir zemin oluşturmuştur.

“Peter Pan ” romanında en çok yer verilen değer sevgidir. En az ifade edilen değer ise vatanseverlik olmuştur. Sevgiden sonra en çok ifade edilen değer ise saygıdır. Saygı değerine dair ifadeler bakıldığında bunların çoğunlukla Kayıp Çocuklar’ın Peter Pan’a ve Wendy’e duydukları saygıyla gösterildiği görülmektedir.

“Pinokyo” romanında en çok yer verilen değer öz denetimdir. Vatanseverlik değerine ait bir değer ifadesi ise tespit edilmemiştir. En az değer ifadesi bulunan değer ise sorumluluktur. Kitapta Pinokyo’nun kendini kötü isteklerinden arındırma, kendi kişiliğini değiştirme çabası anlatılmaktadır. Pinokyo daha iyi birisi, gerçek bir çocuk olmak istemektedir. Bunun için Mavi Peri’nin öncülüğünde kötü alışkanlıklarından feragat etmeyi öğrenmesi gerekmektedir. Bu konunun öz denetim değerinin ifadesine araç olduğu gözlemlenmiştir.

“Pollyanna ” romanında en çok yer verilen değer sevgidir. Vatanseverlik değerine ait bir değer ifadesi ise tespit edilmemiştir. Sevgiden sonra en fazla değer sıklığı dostluk değerinde görülmektedir. Teyzesinin yanına taşınan yetim Pollyanna’nın tanıştığı herkese mutluluk oyunu dediği, her kötü duruma iyi yanından bakmayı öğretmesi anlatılmaktadır. Tanıştığı herkesle dost olan Pollyanna dostluk ve sevgi değerlerini aktarmak için en uygun karakterlerden biri olarak görünmektedir.

“Seksen Günde Dünya Gezisi ” romanında en çok yer verilen değer dostluk olarak belirlenmiştir. Ardından yardımseverlik ve saygı değerleri gelmektedir. Eserin ana kahramanı Phileas Fogg ve yardımcısı Passpourto arasında oluşan saygılı arkadaşlığın, bu değerlerin eser içerisinde yer almasını sağladığı görülmektedir.

“Sol Ayağım ” kitabında en çok yer verilen değer sevgi olarak tespit edilmiştir. Sevgi değerini dostluk ve öz denetim değerleri izlemektedir. Yazarın beyin felciyle olan mücadelesini anlatan eserde değer ifadeleri, annesinin ve

kardeşlerinin ona gösterdiği sevginin ve kendisini geliştirmek için çabasının anlatıldığı bölümlerde yer almaktadır.

“Şeker Portakalı” kitabında en çok yer verilen değer sevgidir. İncelenen yabancı eserler içerisinde sevgi değerinin en yüksek sıklıkla ifade edildiği eser olmuştur. Eserdeki değer ifadelerine bakıldığında ana kahraman Zeze’nin acıklı durumlarına yakınlarının gösterdiği şefkatin sıklıkla yer aldığı görülmektedir.

“Tom Sawyer’ın Maceraları” romanında en çok yer verilen değer sevgidir. Eserde dürüstlük değerine ait ifade sıklığı (f=22) diğer eserlere oranla oldukça yüksektir. Belirlenen değer ifadelerine bakıldığında Tom Sawyer’ın gerçeği çekinmeden söylemesi ve Polly Teyze’ye söylediği yalanların cezalandırılmalarının bu değerın aktarımında kullanıldığı göze çarpmaktadır.

“Uçan Sınıf” romanında en çok yer verilen değer dostluktur. Romandaki ana olay bir okulun birbirini koruyan, kollayan öğrencilerinin Noel öncesi bir tiyatro oyunu hazırlamalarıdır. Bu öğrencilerin ve öğretmenlerinin dostlukları aracılığıyla dostluk değeri aktarılmaktadır.

“Vahşetin Çağrısı” romanında en çok yer verilen değerler sabır ve sevgidir. Zorlu şartlar altında kızak çeken köpeklerin anlatıldığı eser, sabır değerini azim göstermek açısından aktarmaktadır.

“Yaşlı Adam ve Deniz” romanında en çok yer verilen değer öz denetim olarak tespit edilmiştir. Öz denetimden sonra gelen değerler sabır ve dostluktur. “Vahşetin Çağrısı”nda olduğu gibi zor şartlar altında kalan bir ana kahramana sahip eser bu şekilde sabır değerini aktarmaktadır. Yaşlı Adam’ın yakaladığı balığı bırakmamak için gösterdiği çabada ise öz denetim ifadeleri bulunmaktadır.

Araştırmada incelenen kitaplar içerisinde en fazla değer ifadesine sahip eserler sırasıyla “Gümüş Patenler” (f=283), “Altın Işık” (f=272), “Aldı Sözü Anadolu” (f=271) eserleri olmuştur. “Gümüş Patenler” ve “Altın Işık” eserlerinde en yüksek oranda bulunan iki değer sevgi ve saygı değerleridir. “Aldı Sözü Anadolu” ise içerisinde en çok vatanseverlik ve sevgi değer ifadelerini bulundurmaktadır. Bu eserlerin her birinin farklı türde olması, değer aktarımının farklı edebî türlerde gerçekleştirilebileceğini göstermektedir.

Değerler bazında toplam değer ifadesi sayılarına bakıldığında sevgi değerinin hem yerli, hem yabancı eserlerde en fazla yer verilen değer olduğu görülmektedir. Sevgi değerini yerli eserlerde saygı değeri izlerken, yabancı eserlerde ikinci en çok yer verilen değer dostluktur. Saygı değerinin yerli eserlerde en çok kullanılan ifade biçimi “saygılı davranmak/konuşmak” olmuştur. Yerli eserlere bakıldığında bu davranışların çoğunlukla el öpmek olduğu görülmektedir. Yabancı eserlerde de “saygılı davranmak/konuşmak” ifade biçimi yaygınken, bu eserlerde bunun gösteriliş biçimi daha çok kibar konuşmak şeklindedir:

“...Eğer kibar olmayı beceremiyorsan masalı kendin tamamla,’ dedi.

‘Hayır hayır, lütfen devam edin,’ dedi Alice büyük bir alçakgönüllülükle, ‘bir daha lafınızı kesmeyeceğim...’ (Alice Harikalar Diyarında, s. 59)

Saygı değerinin yüksek olduğu eserlere bakıldığında yerli ve yabancı eserler arasındaki bir başka fark da eserlerdeki karakterlerdir. Saygı değer ifadesi yüksek olan yerli eserlerde yaşça büyük karakterler yer almaktadır. “Dede Korkut Hikâyeleri”, “Osmancık” ve “Tanrı Misafiri” eserlerinin karakter kadrosunun büyük çoğunluğu yaşça büyüktür. Öte yandan saygı değeri ifade sayısı yüksek olan “Gümüş Patenler”, “Uçan Sınıf” ve “Oz Büyücüsü” kitaplarının kahramanları çocuklardan oluşmaktadır. Bahsedilen yerli eserlerde saygı değeri aktarımı sıklığının yüksek olmasında, eserlerdeki karakterlerin beyler, yöneticiler veya soylu zenginlerden oluşmasının etkili olduğu görülmektedir:

“Misafir- (Gizlemeye çalıştığı hafif bir heyecanla) Sebeb-i tasdikime gelince... Onu herhalde tahkim buyurmuş olacaksınız.

Ev sahibi -(Gözlerini indirerek) Zannediyorum efendimiz...

Misafir- Oğlum Mithat için kerime hanımefendinin dest-i izdivacını ricaya geldiğim vakit bendenize ümidimin fevkinde iltifatlarda bulunmuştunuz...

Ev sahibi- Estağfurullah... Teklif-i âlileri, gerek şahsım, gerek ailem için umulmaz bir şereftir... Bununla müebbeden iftihar edeceğim... Sözlerimin alelâ de bir cümleden ibaret olmadığına inanmanızı rica ederim.” (Tanrı Misafiri, s. 100)

İncelenen kitaplarda saygı değerinin yerli ve yabancı eserlere göre dağılımına bakıldığında yerli eserlerde saygı değeri ifadelerinin daha çok yer aldığı görülmektedir. Yerli eserlerde belirlenen saygı değeri ifadeleri sıklığı (f=646) yabancı eserlere göre (f=510) yüzde 26 daha fazladır. Bu bulgudan Türk kültüründe saygı ve saygılı davranmaya verilen önemin belirlenen kitaplara yansıdığı sonucu çıkarılabilir.

Adalet değeri, hem yerli hem yabancı eserlerde toplamda en az ifade edilen değerdir. Değerin ifade biçimine bakıldığında yine hem yerli hem yabancı eserlerde en sık kullanılan ifade biçimi “adil olanı belirtmek/adaleti savunmak” olmuştur. Bu açıdan yerli ve yabancı eserler arasında bir benzerlikten söz edilebilir.

Dostluk değerine bakıldığında yerli eserlerde de yabancı eserlerde de öne çıkan kitaplar çocukların ana kahraman olduğu kitaplardır. Yerli eserlerde sırasıyla “Parbat Dağı’nın Esrarı”, “Şimdiki Çocuklar Harika” ve “Dede Korkut Hikâyeleri” dostluk değerine ait değer ifadelerini en çok bulunduran eserlerdir. Bunlardan “Dede Korkut Hikâyeleri” dışındakiler çocukların kahraman olduğu kitaplardır. “Dede Korkut Hikâyeleri”nde bulunan dostluk değerine ait ifadelerde ise “dostunu korumak” ifade biçimi öne çıkmaktadır. Yabancı eserlerde ise dostluk değerine ait değer ifadelerini en çok bulunduran eserler “Momo”, “Uçan Sınıf” ve “Oz Büyücüsü” olmuştur. Bu eserlerin üçünün de kahramanları çocuk karakterlerdir. Dostluk değerinin en çok aktarıldığı eserlerin çocuk kahramanlardan seçilmesi açısından yerli ve yabancı eserler arasında bir benzerlik olduğu yorumu yapılabilir. Eserlerin tümüne bakıldığında dostluk değeri için elde edilen değer ifadeleri yerli eserlerde (f=510) yabancı eserlere (f=611) göre daha az sıklıkla yer aldığı görülmektedir.

Dürüstlük değerinin en çok ifade edildiği eserlere bakıldığında yerli eserlerde öne çıkan kitaplar “Benim Küçük Dostlarım”, “Halime Kaptan”, “Parbat Dağı’nın Esrarı” eserleridir. Yabancı yazarlı eserlerde ise sırasıyla “Beyaz Zambaklar Ülkesinde”, “Momo”, “Tom Sawyer’ın Maceraları” kitapları en çok dürüstlük değeri ifadesine sahip eserler olarak göze çarpmaktadırlar.

Yerli ve yabancı eserlerde toplam değer ifadesi sayılarına bakıldığında öz denetim değerinde yerli eserlerle (f=272) yabancı eserler (f=298) arasında büyük bir fark olmadığı gözlemlenmektedir. İncelenen kitaplardan öz denetim değerine ait elde edilen bulgulara bakıldığında, yerli eserlerde sırasıyla “Eşref Saat”, “87 Oğuz” ve “Osmancık” kitaplarının; yabancı eserlerde ise sırasıyla “Beyaz Zambaklar Ülkesinde”, “Sol Ayağım” ve “Define Adası” kitaplarının en çok değer ifadesi sıklığına sahip oldukları görülmektedir. “Eşref Saat” ve “Beyaz Zambaklar Ülkesinde” kitapları kurgusal olmayan, didaktik anlatıma sahip eserlerdir. Bu sebeple hem yerli hem yabancı eserlerde bu kitapların öne çıkması beklenen bir sonuçtur.

“Osmancık”, “Sol Ayağım”, “Define Adası” ve “87 Oğuz” eserlerinde ortak sayılabilecek nokta özellik ana kahramanın eser içinde geçirdiği dönüşümdür. Öz denetim bireyin kendisini daha iyiye ulaşmak için çabalamasıyla doğrudan ilgilidir. Bu yolda kendisi için gerekli olanları olmayanlardan ayırabilme, kötü alışkanlıklarını baskılayabilme yetisi öz denetim için gereklidir. “Osmancık”, Osman Gazi Han’ın öfkeli, hırslı bir çocukluk ve gençlik döneminden geçerek Ede Balı’nın da yol göstermesi sayesinde kendisini devlet adamı olma yolunda geliştirmesini anlatmaktadır:

“...- ‘Oğullarından çok sevdiğin kızını ister... Sen de, veri verelim dersin. Verivermesine veriverelim de, Osmancık kim?’

Ede Balı bu sorusunu da kendi cevaplamıştır: ‘Soyuna soylu, boyuna boylu. Amma ki, kötü huylu. Öfkesine yenik, tek güttüğü benlik. Kavga düşkünüdür, kavgası benliği yolunadır. Güçlüdür, kuvvetlidir, akıllıdır; gücün, kuvvetin, aklın neye yaradığını merak etmez. Ne ye yaradığı bilinmiyecek, gücün kuvvetin, aklın belâsını bilmez; bilmek istemez...’ (Osmancık, s. 77)

“Sol Ayağım” ise hastalığı ile mücadele eden yazarın, bu sırada kendisini sadece fiziksel değil psikolojik olarak da geliştirmeye çabalamasıyla ilgilidir:

“...’Yani her şey kendini kontrol etmenle ilgili, sol ayağını asla kullanmayacağına söz verir misin?’

Söylediklerinin ne anlama geldiğini anlamıştım. Bunun ara yolu yoktu. Büyük bir savaş başlıyor gibiydi. Kazanmak istiyorsam, sahip olduğum her şeyi ortaya koyacaktım. Büyük bir bedel ödeyecektim, belki de acı bir bedel olacaktı bu. Korkutucu olabilirdi; ama sonunda zafere ulaşacaktım.

‘Yapacağım,’ dedim Bayan Collis’e. Bu, şimdiye kadar söylediğim en net ve anlaşılır sözdü.” (Sol Ayağım, s. 127)

Buradan yola çıkarak, öz denetim değerini aktaran eserlerde ana kahramanın gelişiminin uygun bir tema olduğu anlaşılabılır.

Sabır değerine dair bulgulara bakıldığında, yerli ve yabancı eserlerde toplam değer ifadesi sayıları bakımından benzerlik olduğu göze çarpmaktadır. Öne çıkan eserlere bakıldığında ise öz denetimdeki durumun aksine kurgusal metinler öne çıkmaktadır. “Andersen Masalları” ve “Yer Altında Bir Şehir” kitapları sabır değerine ait ifadelerin en yüksek sıklıkta geçtiği iki eserdir. Her iki eserde de zor durumların baş gösterdiği bölümlerde sabır değeri ifadelerinin sıklaştığı görülmektedir.

Sevgi değeri, bütün eserlerdeki toplam değer ifadesi sayılarına bakıldığında en çok yer verilen değer olarak görülmektedir. Yerli ve yabancı eserlerde de en fazla yer verilen değerdir. Hem yerli hem yabancı eserlerde özellikle çocuklara yönelik yazılmış eserlerin sevgi değeri ifade sayılarında ön plana çıktıkları görülmektedir. Bunlar yerli eserlerde “Altın Işık” ve “Bir Küçük Osmancık Vardı”; yabancı eserlerde ise “Şeker Portakalı“, “Gümüş Patenler” ve “Andersen Masalları” kitaplarıdır. Özellikle masal kitaplarının sevgi değeri ifadesi sıklığı bakımından oldukça zengin olduğu görülmektedir. İncelenen bütün masal türündeki kitaplar içerisinde en yüksek sıklıkta bulunan değer sevgi olmuştur.

İncelenen yerli ve yabancı eserler arasında toplam değer ifadeleri sayıları açısından en büyük fark vatanseverlik değerinde gözlemlenmektedir. Vatanseverlik değeri ifadelerinin geçiş sıklığı yerli eserlerde 294 iken yabancı eserlerde 122’dir. İncelenen yerli eserlerde vatanseverliğin işleniş biçimlerinde de farklar görülmektedir. Yerli eserlerde “millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi” ifade biçimi daha çok kullanılmışken, yabancı eserlerde “vatan sevgisinin söylenmesi” biçiminde değer ifadesi yaygındır.

Araştırmada görüşüne başvurulanan Türkçe öğretmenlerinden değer kavramına verdikleri anlam öğrenilmek istenmiştir. Bu soruya verilen cevaplara bakıldığında öğretmenlerin değer kavramını insanı yönlendiren bir rehber olarak gördüğü sonucu çıkmaktadır. Bu bakış açısı, değerlerin ulaşılacak istenen hedefler ve ulaşılırken kullanılan davranışlarla derinden ilişkili olmasıyla; özgül eylem ve durumların üzerinde bir konumda davranışlarımıza rehber olması (Yazıcı, 2006:504) özelliği ile ilgili olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, verilen diğer cevaplarda değer ahlâk ile ilgisi ve manevî özellikleri ön plana çıkmaktadır. Değerin insana huzur veren bir nitelik olduğu düşüncesi de verilen cevaplar arasındadır. Değer kavramının çok yönlü yapısı, tanımının bakış açısına, kültürlere göre farklılaşması cevap çeşitliliğinde etkilidir.

Türkçe öğretmenlerinin değer kavramının evrensel mi, yerel mi olduğuna dair görüşleri de alınmıştır. Bu konuda ise baskın olan cevap, değerlerin evrensel olduğu yönündedir. İkinci en çok verilen cevapsa bazı değerlerin yerel, bazılarının evrensel olduğu şeklindedir. Buna göre araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun değerlerin evrensel bir yapısının olduğunu kabul ettiği ortaya

çıkılmaktadır. İncelenen kitapların farklı ülkelerden olmasına rağmen benzer değerleri taşımaları da buna dayanak oluşturmaktadır. Araştırmada daha temel değerler ele alınmış, dolayısıyla aranan değer ifadelerinin hem yerli hem yabancı eserlerde bulunabilmesi sağlanmıştır.

Türkçe öğretmenlerine yöneltilen bir soru da en çok önem verdikleri değerleri belirlemek amacıyla “Sizin için en önemli değerler hangileridir?” sorusu olmuştur. Çoğunlukla değerlerin davranışları, tercihleri yönlendirdiğini düşünen Türkçe öğretmenlerinin, bu soruya verdikleri cevaplar sonucunda sınıf içindeki kararları en çok hangi değerlere bağlı kalarak vermeye çalıştıkları öğrenilmek istenmiştir. Öğretmenlerin büyük kısmı, en çok saygı değerine önem verdiklerini belirtmişlerdir. Bu soruya verilen diğer baskın yanıtlar ise dürüstlük ve sevgi olmuştur. Verilen yanıtların büyük kısmı Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan kök değerlerde bulunan değerler olmuştur. Öğretmenlerin neden bu değerleri seçtiklerine dair soru da yöneltilmiştir. Bu soruya verdikleri yanıtlardan, neredeyse bütün öğretmenlerin seçtikleri değeri, diğer değerlerin temelinde gördükleri ortaya çıkmaktadır. Bu cevaplardan öğretmenlerin değer tercihinde bütüncül bir anlayışa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu şekilde cevap verilen değerlerin başında ise saygı ve dürüstlük gelmektedir. Verilen yanıtlar içinde “toplum için” ya da “ülkenin iyiliği için” yanıtları da görülmektedir. Ayrıca “bu değerleri öğütlemeliyiz” ve “bunu bir görev olarak görüyorum” cevapları da bulunmaktadır. Yanıt veren öğretmenlerin değerler eğitimini, bireyden çok toplumsal iyilik için bir araç ve aynı zamanda bu yönde bir görev olarak kabul ettiği anlaşılmaktadır.

Görüşmelerde sorulan diğer soru da öğretmenlerin öğrenciler için en önemli gördükleri değerlerin neler olduğudur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlarda çeşitlilik olmakla birlikte, en çok verilen yanıtlar saygı ve sevgi değerleri olmuşlardır. Verilen farklı yanıtlar arasında ise sorumluluk, çalışkanlık ve adalet değerleri vardır. Görüşmeler sırasında göze çarpan bir diğer konu da öğretmenlerin önemli gördükleri değerlerdeki çeşitliliktir. Bu soruya toplam on yedi farklı değerle cevap verilmiştir.

Görüşmeye katılan öğretmenlerin kendileri ve öğrenciler için tercih ettikleri değerlere bakıldığında daha toplumsal değerlerin öne çıktığı görülmektedir.

Öğretmenlerin hiçbiri nezaket, estetik, özgürlük gibi daha kişiye özgü değerleri tercih etmemiştir.

Öğretim süreci açısından değerler eğitiminin durumunu belirlemek amacıyla “sizce programda değerler eğitime verilen yer yeterli midir?” sorusu sorulmuştur. Verilen yanıtlara göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğu verilen yerin veya önemin yeterli olmadığını düşünmektedir. Bu konuda en fazla gelen eleştiri ise sınav ya da akademik başarı odaklı eğitim anlayışının değerler eğitimi dışlıyor oluşudur. Hem veliler hem de yöneticilerden öğrencilerin sınav notlarını geliştirmek için istek gelirken, öğrencilerin kişilik gelişimi için bu çabanın sarf edilmediği vurgulanmaktadır. Sıkça vurgulanan bir diğer görüş ise asıl önemli olanın öğretmen veya ailenin yeterliliği olduğudur.

Türkçe öğretmenlerinin kök değerlere ilişkin düşünceleri de elde edilen bulgular arasındadır. Yanıt veren Türkçe öğretmenlerinin çoğunluğu, Türkçe Öğretim Programındaki kök değerler arasında vatanseverlik ve saygı değerlerini önemsediklerini belirtmiştir. Diğer kök değerler de az da olsa verilen yanıtlarda bahsedilirken, yardımseverlik değerini seçen öğretmen olmamıştır.

“Öğrencilerin değerleri en çok hangi yollarla kazandığını düşünüyorsunuz?” sorusuyla öğretmenlerin değer aktarımında hangi yöntemleri önemli gördüğü öğrenilmek istenmiştir. Yanıt veren öğretmenlerin büyük çoğunluğu “rol model/örnek alma” cevabını vermiştir. Yanıt veren öğretmenlerin büyük bir kısmı, öğrencilerin değer anlayışlarını birilerini örnek alarak geliştirdiğini düşünmektedir. Bu cevaptan sonra en fazla verilen yanıtlarda, değerleri akranlarından ve kitap okuyarak öğrendiklerini belirten öğretmenler gelmektedir.

Ailenin eğitimde, dolayısıyla değerler eğitiminde de büyük önemi bulunmaktadır. Eğitimin başladığı yer olan aile, değer aktarımının da başladığı yer olarak kabul edilebilir. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenleri de bu görüşü desteklemektedir. “Değerlerin öğrencilere kazandırılmasında en önemli rol sizce kimdedir?” sorusuna yanıt veren bütün öğretmenler, ailenin en önemli role sahip olduğunu belirtmişlerdir. Ailenin neden önemli olduğu sorusuna verilen yanıtlarda ise ailenin eğitimin başlangıcı olması, kritik dönemde ailenin eğitim sağlaması ve öğrencinin aileyle daha çok zaman geçiriyor olması cevapları bulunmaktadır. Okul ve toplumun da görevleri bulunduğunu belirten öğretmenler bulunmakla beraber,

kitapların değer aktarımı için önemli olduğunu belirten yalnızca bir ğretmen olmuştur.

Öğretmenlerin sınıf içerisinde öğrencilerin değer düzeylerini tespit etmeleri, doğru bir yargıda bulunabilmeleri açısından önem göstermektedir. Bu sebeple “ğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadığını nasıl lyörsünüz?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlara bakıldığında öğretmenlerin gözlem becerilerine güvendikleri, sınıf içi ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerini gözlemleyerek karara vardıkları ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin değer eğitimi düzeylerini ölçmede, öğretmenlerin bilimsel bir yöntem kullanmadıkları anlaşılmaktadır. Öznel yargılarıyla karar vermektedirler. Öğretmenler arasında önem verilen değerler arasında farklılıkların olduğu düşünülecek olursa bunun yeterli bir lme yöntemi olmadığı düşünülebilir. Öğretmenin kendi önceliklerinin, öğrencilerin davranışlarını yargılamada etkili olması sonucu ortaya çıkabilir. Bu da belli değerlerin ön planda tutulup, diğerlerinin göz ardı edilmesine neden olabilir.

Değerler eğitimi uygulamalarında, öğretmenlerin yaşıadığı sorunları öğrenmek de amaçlanmıştır. Bunun için değerler eğitimi etkinliklerinde yaşıadıkları sorunların neler olduğu sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlar sonucunda öğretmenlerin büyük çoğunluğunun bir şekilde sorun yaşıadığı belirlenmiştir. Bahsedilen sorunlar arasında aile kaynaklı sorunlar başta gelmektedir. Ailede edinilmeyen değerleri okul ortamında kazandırmanın zorluğu bunlardan bazılarıdır. Akademik başarı odaklı eğitim anlayışının duyuşsal gelişime yeterince yer bırakmadığı da tekrarlanan eleştiriler arasındadır. Ders kitaplarının yaşama dönük olmayışına ve okul yönetimine dair eleştiriler de bulunmaktadır.

Türkçe ğretmenlerinin öğrencilerin okuma alışkanlıkları ve kitap seçimleri hakkında görüşleri, incelenen kitapların kullanımına yönelik güncel bilgi almak açısından oldukça önemlidir. Bu sebeple çocukların okuduğu kitapların değerler eğitimi açısından önemine dair görüşlerine ulaşılmak istenmiştir. Araştırmada görüşüne başvuru olan öğretmenler arasında 14 dışında hepsi, kitaplık oluşturulması esnasında görüş bildirdiklerini ya da kitaplığı kendilerinin oluőturduklarını bildirmişlerdir. Bu ğretmenlere kitaplıklara kitap seçerken neleri göz önünde bulundurdıkları sorulmuştur. Alınan yanıtlara bakıldığında öğretmenlerin önceliklerinin yaş seviyesine uygunluk ve değerlere sahip kitaplar olması yönünde

olduğu görülmektedir. Yapılan kitap incelemelerinden elde edilen bulgular da bunu destekler niteliktedir. Ayrıca öğretmenlerin kitap tercihlerinde kendi kitap zevklerinin de etkili olabileceği bilinmektedir. Okuduğu ve beğendiği kitaplara öncelik verdiğini belirten öğretmenler (f=7) bunu destekler niteliktedir. Türkçe öğretmenlerinin kitapların farklı tür ve tarzda olmasına, çeşitlilik sağlanmasına önem verdikleri de görüşmelerde belirtilmiştir.

Öğretmenlerin kitap tercihleri hakkında görüşmeler sırasında sıkça bahsi geçen bir etken de Millî Eğitim Bakanlığının “100 Temel Eser Listesi”dir. “100 Temel Eser” projesi sona erdirilmiştir. Buna rağmen görüşmeye katılan Türkçe öğretmenlerinden, okullara alınan kitaplar için bu listenin göz önünde bulundurulduğunu (Ö1, Ö4, Ö5, Ö10, Ö11, Ö22) belirtenler olmuştur. Türk toplumuna uygunluk, edebî değer taşımak ve görsel özelliklerinin iyi olması yanıtları da alınmıştır.

“Çocuk kitapları değer aktarımında önemli midir?” sorusunu yanıtlayan Türkçe öğretmenlerinin hepsi önemli bulduklarını belirtmiştir. Bununla birlikte kitapların ne derece ve nasıl önemli olduğu konusunda görüş farkları bulunmaktadır. Görüşü alınan öğretmenlerden Ö11, Ö16, Ö19, Ö20 ve Ö21 kitapların önemli olduğunu ancak yeterli olmadığını belirtmiştir. Ayrıca Ö2, Ö7 ve Ö8 kitapların niteliğine vurgu yaparak ancak değerler eğitime yönelik, çocuğa uygun kitapların etki edebileceğini belirtmişlerdir. Kitaplardaki kahramanlardan örnek alındığını belirten Ö4, Ö5, Ö6 ve Ö9 ile kitapları okurken değerlerin de farkında olmadan zihne yerleştiği düşüncesinde olan Ö13; kitaplarla değerler eğitiminin gizil bir öğrenmeyle gerçekleştiğini belirtmektedir.

Kitapların öğrenciler arasında bir fırsat eşitliği yarattığını düşünen öğretmenler de bulunmaktadır. Ö14 ve Ö17 kitapların ailede edinilmemiş değerlerin öğretilmesi için kullanılabileceğini belirtmiştir. Ayrıca Ö14 coğrafi bölgeler arasında yaşanabilecek değer farklarının da ortadan kaldırılabilmesi için kitapları bir araç olarak görmektedir. Benzer kitapları okuyan öğrencilerin benzer değerleri edinmesi yoluyla bunun sağlanabileceği belirtilmiştir. Ayrıca kitapların öğrenci için farklı deneyimlere dair düşünceler sunduğu, karşılaşmadıkları yaşantıların anlatılarak onlara düşüncelerini yansıtmaya fırsatı sunduğu da öğretmenlerin görüşleri arasındadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Sizce kitapların yazarlarının Türk ya da yabancı olması değer aktarımında farklar yaratır mı?” sorusu yöneltmiştir. Öğretmenlerin kitap tercihlerinde neleri göz önünde bulundurduğuna dair sorulan bu soruya verilen yanıtlardan, öğretmenlerin çoğunluğunun bunun bir fark yaratmayacağını düşündüğü ortaya çıkmaktadır. Bu yanıtın, değerlerin evrensel olduğunu düşündüğünü belirten öğretmenler için tutarlı olduğu düşünülebilir. Bu görüşteki öğretmenlerden Ö11 ve Ö16, çeviriler arasındaki nitelik farklarına değinmiştir. Yazarların menşeinin fark yaratacağını düşünen öğretmenler ise değerlerin farklı olabileceğini, kültürel farkların değerleri farklılaştırdığını ve Türk yazarların yerel değerleri daha iyi verebileceğini belirtmektedirler. Bu görüşte olan öğretmenler, aynı zamanda değerlerin yerel veya evrensel olabileceğini düşünen öğretmenlerdir. Yapılan kitap incelemeleri sonucunda elde edilen bulgular, yazar menşeinin değer ifadelerinin dağılımında fark yaratabileceğini göstermiştir.

Kitapların sahip olduğu değerlere dair Türkçe öğretmenlerinin görüşlerini almak amacıyla sorulan sorulardan biri de “kitaplarda en çok yer verildiğini düşündüğünüz değer hangisidir?” sorusudur. Bu soruya yanıt veren öğretmenlerden Ö3, Ö4, Ö7, Ö13, Ö14, Ö17, Ö18 sevgi değerinin çok olduğunu belirtmişlerdir. Bu yanıt yapılan kitap incelemeleriyle elde edilen bulgularla örtüşmektedir. Öğretmenlerin çokça yer aldığını düşündüğü diğer değer ise vatanseverliktir. Bu beklentinin kitap incelemeleriyle uyuşmadığı söylenebilir. Vatanseverlik değeri, tespit edilen toplam değer ifadeleri sayıları bakımından yerli eserlerde altıncı, yabancı eserlerde dokuzuncu sırada yer almaktadır. Bu soruyu yanıtlayan öğretmenlerden hiçbiri saygı değerinin kitaplarda çok miktarda yer aldığını belirtmemiştir. Buna rağmen yapılan incelemeler sonucu saygı değerinin yerli eserlerde ikinci, yabancı yazarlı eserlerde ise üçüncü en fazla değer ifadesine sahip değer olduğu belirlenmiştir. Bu bulguya göre Türkçe öğretmenlerinin çocukların okudukları eserlerde, saygı değerinin sıklığının az olduğuna dair bir görüşe sahip oldukları ortaya çıkmaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenlere “kitaplarda hangi değerlere daha çok yer verilmelidir?” sorusu da yöneltmiştir. Bu soruya verilen yanıtlara bakıldığında saygı değerinin daha fazla yer almasını isteyen öğretmenlerin öne çıktıkları görülmektedir. Toplamda yedi öğretmen (Ö2, Ö7, Ö10, Ö13, Ö14, Ö17, Ö20) saygı değerini, dört öğretmen (Ö4, Ö12, Ö21, Ö22) ise vatanseverlik değerinin daha fazla

yer almasını istemektedir. Sabır ve öz denetim değerleri görüşü alınan hiçbir öğretmen tarafından belirtilmemiştir.

Kitap okumanın değerler eğitimine dair etkilerinin öğretmenler tarafından fark edilip edilmediğini öğrenmek amacıyla “Kitap okuyan ve okumayan öğrenciler arasında değer farklılıkları gözlemlediniz mi?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya yanıt veren öğretmenlerin hepsi fark olduğunu belirtmişlerdir. Bu farkların neler olduğuna dair soruya verilen yanıtlardan, öğretmenlerin kitap okuyan çocukların değerlerine daha sıkı sarılıp değerleri benimsediklerine inandıkları görülmektedir. Ayrıca kitap okuyan çocukların daha saygılı, kibar ve sorumluluk sahibi oldukları da verilen cevaplar arasındadır.

Araştırmada incelenen eserlerin belirlenmesinde okul-sınıf kitaplıklarındaki kitaplardan yola çıkılmıştır. Bu kitaplara ve kitaplıklara dair öğretmen görüşleri de araştırma açısından, bu anlamda önem taşımaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlere “Kitaplıklardaki kitaplar sizce değerleri yansıtacak yeterlilikte mi?” sorusu yöneltilmiştir. Yanıt alınan öğretmenlerin çoğunluğu (f=15) kitaplıkların yeterli olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Yeterli düzeyde olduğunu düşünen öğretmenler ise “kütüphane olan okullarda yeterli”, “öğretmen çaba sarf ederse yeterli” diyerek ön koşulla yaklaşmışlardır. Öğretmenlerden alınan görüşler arasında maddî sorunlar ve okullar arasında imkân farklarının olması yer almaktadır. Kitapların öğrencilerin isteklerine, okuma zevklerine uygun düşmediği ve eski kaldığını belirten öğretmenler (Ö5, Ö10) de bulunmaktadır. Bu görüşler ve araştırma sırasında edinilen gözlemler sonucunda, özellikle sınıf kitaplıklarının bakımsızlık ve düzensizlik gibi pek çok sorunu olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin kitaplıkları ne derecede kullandıklarını öğrenmek amacıyla, onları sınıf içinde birincil olarak gözlemleyebilen öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Bunun için araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerine “öğrenciler kitaplıklardan yeterince faydalanabiliyorlar mı?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen yanıtlar, çoğunlukla öğrencilerin faydalanabildikleri yönündedir. Bununla birlikte, öğretmenlerin görüşlerinde öğrencilerin faydalanabilmeleri için bazı ön koşullar olduğu göze çarpmaktadır. Bunlar kitaplığın iyi durumda ve güncel olması, öğrencinin kitap okuma isteğinin olması şeklinde ifade edilmektedir. Olumsuz görüş

bildiren öğretmenler ise sınav kaygısından, kitaplıkların eski ve yetersiz olmasını eleştirmektedirler.

Öğrencilerin kitap tercihlerinin ne yönde olduğunu belirlemek, araştırmada incelenen eserlere bakış açısı kazandırmak adına önem taşımaktadır. Bu amaçla görüşmeye katılan Türkçe öğretmenlerine “öğrenciler kitap seçerken sizce nelere dikkat ediyorlar?” sorusu sorulmuştur. Soruya verilen yanıtlarda öğretmenlerin yarısının, öğrencilerin gizem veya macera içeren kitapları tercih ettikleri yönünde görüş bildirdiği görülmektedir. Öğretmenlerin öğrencilerin tercihlerini yönlendirdiğini düşündükleri bir başka özellikse kitapların popüler ve güncel olmasıdır. Ayrıca sayfa sayısı az, kolay okunan kitapların tercih edildiği elde edilen görüşlerden diğerleridir. Sosyal medyanın kitap seçimlerine etki ettiğini düşünen öğretmenler (Ö16, Ö20, Ö21) de bulunmaktadır. Bu görüşlere göre öğrencilerin kitap tercihlerine etki eden birçok etken olduğu sonucuna varılabilir.

5.2. TARTIŞMA

Daha önce yapılmış çalışmalara bakıldığında, adalet değerine ait ortaya konan sonuçların, bu araştırmanın sonuçlarıyla örtüştüğü görülmektedir (Şen, 2007; Çoban, 2020). Şen (2007), MEB’in 100 Temel Eser Listesindeki kitaplar üzerine yürüttüğü doktora tezi çalışmasında adalet değerinin en az yer verilen değerlerden olduğu sonucuna ulaşmıştır. 100 Temel Eser içerisinde yer alan kitapların okul kitaplıklarında sıkça bulunması sebebiyle tezin ele aldığı pek çok eser, bu araştırmada da yer verilen kitaplardandır. Çoban (2020), Türk destanları üzerine gerçekleştirdiği yüksek lisans tezi çalışmasında da adalet değerinin diğer değerlere oranla daha az yer aldığı sonucuna ulaşmıştır. Diğer değerlere bakıldığında da benzer sonuçların araştırmalarda yer aldıkları görülmektedir. Sevgi değerinin kitaplar içerisinde en çok yer alan değer olması yapılan diğer araştırmalarda da ortaya konan bir sonuçtur (Akarsu, 2015; Şen, 2007; Çoban, 2020; Efe, 2019; Özcan, 2019; İpek, 2017). Efe (2019) Dede Korkut Hikâyeleri üzerine yaptığı yüksek lisans tezi çalışmasında, eserde en fazla yer verilen değer sevgi olduğunu sonuç bölümünde belirtmiştir. Bu araştırmada incelenen eserler içerisinde de olan kitapta saygı ve sevgi değerlerinin en çok değinilen değerler olduğu görülmektedir. Bu yönüyle Efe’nin (2019) sonuçlarıyla benzerlik taşımaktadır. Özcan (2019) ise yüksek lisans tezi çalışmasında, Trabzon ilinde en çok satılan altı çocuk kitabı içerisinde en çok sevgi değerinin yer aldığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde araştırma sonuçlarına göre

ders kitapları içerisinde de en çok bulunan değer sevgidir. Bu araştırmaya benzer sonuçlar İpek'in (2017) yüksek lisans tezi çalışmasında da elde edilmiştir. Araştırmacının incelediği çocuk kitapları içerisinde en çok yer alan değer sevgi/şefkattir.

Araştırmada elde edilen öğretmen görüşlerine dair sonuçlar daha önce yapılmış bazı çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Pınaz, 2020; Aydın, 2019; Görgüt, 2015). Pınaz (2020) sosyal bilgiler öğretmenleriyle yürüttüğü yüksek lisans tezi çalışmasında öğretmenlerin değer kavramına toplumsal yaklaştığını belirtmiştir. Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç ise öğretmenlerin değerleri taşıyan öğrencilerdeki farklılıklara dair görüşleridir. Bu görüşler de araştırmada elde edilen öğretmen görüşleriyle uyumaktadır. Aydın (2019) sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerin değerleri yaparak-yaşayarak daha iyi kazandıklarını düşündükleri sonucuna ulaşmıştır. Bu tez çalışmasında da Türkçe öğretmenleri için benzer bir soru sorulmuş ve sonuç olarak benzer cevaplar elde edilmiştir. Türkçe öğretmenleri değerlerin önemi ve bu konuda aile ile okulun görevleri konusunda benzer cevaplar vermişlerdir. Görgüt (2015) beden öğretmenleri ve diğer branş öğretmenlerinin değerler üzerine görüşlerini elde etmeyi amaçladığı araştırmasında, karakter gelişimi ve değer sınıflandırması arasında zayıf da olsa bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmada elde edilen görüşlerde de öğretmenlerin saygı, sevgi gibi belli değerleri daha önemli gördükleri ortaya konmuştur. Bazı değerler ise görüşler içerisinde hiç belirtilmemiştir. Bu açıdan iki araştırmanın sonuçları arasında tutarlılık olduğu görülmektedir.

Araştırmada incelenen eserlerin bazıları için yapılmış farklı araştırmalar bulunmaktadır (Mert, Albayrak ve Serin, 2013; Şimşek 2015; Kaya 2007). Mert, Albayrak ve Serin (2013) çeviri eserlerdeki kültürel öğeler üzerine gerçekleştirdikleri araştırmada, eserlerin ait oldukları kültürün özelliklerini değişen oranlarda yansıttıkları sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuç araştırmada görüş bildiren öğretmenlerin yazarın menşeinin değer aktarımına etki edebileceği beklentisiyle uyumaktadır. Şimşek'in (2015) değerler eğitimi açısından incelediği Kemalettin Tuğcu kitaplarında sabır değerine dair elde ettiği sonuçlar, yazarın bu tez kapsamında incelenen eserine (Yer Altında Bir Şehir) dair bulgular uyumaktadır. Yazarın romanları için *“Romanlarda, sabır bir aşamadır, sabrın sonu selamettir fikri işlenir. Sabredenler mutlaka ödüllendirilir”* (Şimşek, 2015:95) saptamasında

bulunmaktadır. Kaya (2007) ise Cahit Zarifoğlu eserleri üzerine gerçekleştirdiği yüksek lisans tezi çalışmasında Yürekdede ile Padişah kitabına da yer vermiştir. Araştırmacının kitap hakkında elde ettiği sabır değerine dair sonuçlar bu araştırmada aynı kitap hakkında elde edilen sonuçlara yakınlık göstermektedir. Her iki araştırmada da eserin sabrı yücelttiğine dair sonuçlar elde edilmiştir.

5.3. ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilen bulgular ve ulaşılan sonuçlara dayanarak oluşturulan öneriler bulunmaktadır.

- Bu araştırma 25 Türk ve 25 yabancı yazarlı kitapla sınırlandırılarak, eserler içerisindeki değerler eğitimi öğelerinin belirlenmesini amaçlamıştır. Toplam 22 Türkçe öğretmeninin görüşlerine başvurarak elde edilen bulguların sahaya dönük yansımalarına ulaşmak amaçlanmıştır. İncelenen kitap sayısı artırılarak araştırmanın kapsamı genişletilebilir. Sadece Türkçe öğretmenlerinin değil, çocuk kitapları ve okul - sınıf kitaplıkları konusunda diğer paydaş tarafların da görüşlerine başvurulabilir. Yazarlar, okul yöneticileri ve öğrencilerden alınacak görüşlerle elde edilecek bulgular, konunun daha geniş bir açıdan incelenmesini sağlayabilir.

- Kitaplıklardaki kitapları okuyan ve okumayan - az okuyan öğrenciler arasındaki değerler eğitimine dair farkları inceleyen çalışmalar yapılabilir. Okunan kitapların türüne, içerilerindeki değer aktarımı sıklığına göre öğrencilerin değerler, karakter gelişimine ne kadar etki ettikleri araştırılabilir.

- Vatanseverlik değerinin yerli eserlerde, yabancı eserlere göre çok daha fazla yer aldığı belirlenmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında nelerin etkili olduğu, öğrencilerin vatanseverlik değerini taşımalarına ne derece etki ettiği araştırılabilir. Benzer şekilde adalet, sabır ve dürüstlük değerlerinin hem yerli hem yabancı eserlerde az sıklıkla yer almasının neden ve etkileri de bir başka araştırma konusu olabilir.

- Türkçe öğretmenlerinin öğrencilere, kitap seçimi konusunda doğrudan ya da dolaylı olarak etki ettiği araştırma sonuçlarıyla ortaya konmuştur. Bu sebeple Türkçe öğretmenlerinin bu çalışmadan faydalanması sağlanarak, çocuklar için seçtikleri kitapların hangi değerleri etkileyebileceği hakkında görüş sahibi olmaları sağlanabilir.

- Çalışmada her bir kitap için değer ifadesinin sayısı ve bulunduğu sayfa sayısı belirlenmiştir. Türkçe öğretmenlerinin derslerde kullandıkları metinleri seçerken bu kitap ve sayfa sayılarından faydalanması sağlanabilir. Öğretmenler işlemek istedikleri değere denk gelen kitap ve sayfasını kullanarak ihtiyaç duydukları metne ulaşabilirler.
- Öğretmen görüşmeleri sonucu özellikle okul kitaplığı bulunmayan okullarda, kitaplıkların yeterli düzeyde kitap sayısı ve çeşitliliğe sahip olmadığı öğrenilmiştir. Pek çok öğrenci için kitaba ulaşmanın en kolay ve ekonomik yolu olan okul kitaplıklarının geliştirilmesi eğitimin pek çok boyutu açısından önem taşımaktadır. Okul yöneticileri ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bu konu üzerinde çalışmalar yapılarak, bahsedilen kitaplıkların geliştirilmesi sağlanabilir.
- Okul kitaplıklarının sahip olduğu eserler içerisinde çocuklar için, onların yaş ve gelişim düzeylerine uygun kitapların sayısının artırılması gereklidir. Öğretmen görüşmeleri ve incelenen kitaplık listelerinde bulunan kitaplara dair gözlemler bunu desteklemektedir. Kitaplıklara alınan ve özellikle de bağışlanan kitaplar arasında çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik olmayan birçok kitap bulunmaktadır. Bu kitapların ayıklanması ve yerlerine daha yetkin eserlerin eklenmesi gerekmektedir.
- Öğretmen görüşmeleri ve elde edilen kitaplık listelerinden ulaşılan diğer bir sonuç ise okullar arasında maddî olanak açısından farklar olduğudur. Dolayısıyla bu farklar okulun kitaplık için harcayabileceği maddî imkânı da etkilemektedir. Okul kitaplıkları için özel olarak hazırlanmış eserler oluşturulup bütün okullara ulaştırılması, okullar arasındaki imkân farklarını azaltacaktır. Araştırmadan elde edilen bulgular bu kitapların yazılmasında kaynak olarak kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Adams, W. C. (2015). Handbook Of Practical Program Evaluation. (Ed.: Newcomer, K. E., Hatry, H. P., ve Wholey, J. S.) *Conducting Semi – Structured Interviews*. ABD: John Wiley & Sons.
- Akarsu, B. (1998). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Akarsu, S. (2015). *İlkokul (1-4) ve Ortaokul (5-8) Müzik Ders Kitaplarında Yer Alan Şarkıların Değerler Bakımından İncelenmesi ve Değerler Eğitime İlişkin Öğrenci Algıları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akçaoğlu, H. (2010). *Aristoteles ve İbn Miskeveyh'in Ahlâk Felsefeleri (Mukayeseli Bir Araştırma)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Akgül, İ. (2020). *İlkokul Öğrencileri İçin Değer Bilinçlendirme Yaklaşımına Dayalı Değer Eğitimi Uygulaması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Akinal, B. (2013). *Aile Ortamı Dışında Yetişen Çocuklarda Ahlaki Gelişim*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aktepe, V., Uzunöz ve A., Köybaşı, E. (2018). Değer Analizi Yaklaşımı Yoluyla Dürüstlük Değerine Yönelik Öğrenci Cevaplarının İncelenmesi. *Journal Of Theoretical Educational Science*, 11(3), 606-626.
- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Kazanma Düzeyine Etkisi*.

Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Altan, M. Z. (2011). Çoklu Zekâ Kuramı ve Değerler Eğitimi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 53-57.

Arıcı, A. F. (2016). *Çocuk Edebiyatı ve Kültürü*. Ankara: Pegem Akademi.

Ariès, P. (1962). *Centuries Of Childhood*. Harmondsworth: Penguin.

Aslan, M. (2011). *İlköğretimde Karakter Eğitimi ve Öğrencilere Kazandırılması Gereken Değerler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Asutay, H. (2013). Çocuk Yazınının Fantastik Dünyası: Masallar. *International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 8(13), 265-278.

Avcı, Y. Y. (2013). Cahit Uçuk'un Masallarında Dil ve Çocuk Eğitimi Üzerine Bir Değerlendirme. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1) , 69-83.

Aydın, M. Z. (2010). Okulda Çalışan Herkesin Görevi Olarak Değerler Eğitimi. <https://www.mehmetzekiaydin.com/kaptan/dimg/277433052523065289172010-22.pdf> Adresinden 24 Kasım 2020 Tarihinde Erişilmiştir.

Aydın, H. (2019). *Coğrafya Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi Ve Coğrafya Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Bacanlı, H. (2011). Değer, Değer midir?. *Eğitim-Bir-Sen Dergisi*, 7(19), 18-21.

Bakdemir, A. (2010). *İlköğretim ve Ortaöğretimde Görev Yapan Öğretmenlerin Ahlak ve Karakter Eğitimi Konusundaki Algı, Tutum ve Eğitimsel Uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

Bakırcıoğlu, R. (2012). *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Balcı, A., Uyar, Y. ve Büyükikiz, K. K. (2012). İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları, Kütüphane Kullanma Sıklıkları ve Okumaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkishor Turkic*, 7(4), 965-985.
- Barnea, M.F., And Schwartz, S. H. (1998). Values And Voting. *Political Psychology*19(1), 17-40.
- Barone, Diane M. (2010). *Children's Literature in The Classroom: Engaging Lifelong Readers*. Guilford Press.
- Barron, M. L. (1951). Juvenile Delinquency And American Values.. *American Sociological Review*, 16(2), 208-214.
https://www.jstor.org/stable/2087695?seq=1#metadata_info_tab_contents
Adresinden 20 Mart 2020 Tarihinde Erişilmiştir.
- Baş, B. (2006). *1985-2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Tahkiyeli Metinlerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Baş, B. (2015). *Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Başçı, Z. (2012). *Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Derisinde Değer Eğitiminin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Bilici, Ş. (2018). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler ile Almanya’da Değerler ve Normlar Derslerinde Değer Eğitiminin Çoklu Durum Çalışmasıyla Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- UNICEF. (2018). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*. <https://www.unicef.org/turkey>
Adresinden 24 Aralık 2020 Tarihinde Erişilmiştir
- Blake, N. L. (2011). *Lack of School Values Leave Children Behind: A Study Of The Impact School Mission Statements Have On Academic Achievement*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Capella University.
<http://search.proquest.com> Adresinden 15 Aralık 2020 Tarihinde Erişilmiştir.

- Bogdan, R. C. And Biklen, S. K. (2007). *Qualitative Research For Education An Introduction To Theory And Methods*. Boston: Pearson Education Inc.
- Bowen, S. A. (2013). "2 *Sophrosyne And Dikaiosyne*." *Classical Rhetoric And Modern Public Relations: An Isocratean Model*. London: Routledge.
- Bradley, F. H. (2012). *Ethical Studies* (Cambridge Library Collection - Philosophy). Cambridge: Cambridge University Press.
- Brinkmann, S. (2013). *Qualitative Interviewing*. Oxford University Press.
- Budak, F. M. (2012). *Sosyal Bilgiler Dersinde (7. Sınıf) Doğal ve Kültürel Varlıklar Aracılığı İle Estetik Değer Eğitimi (Tokat Örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Bulut, M. ve Orhan, S. (2012). Türkçe-Edebiyat Ders Kitaplarının Dil ve Kültür Aktarımındaki Rolü ve Önemi Üzerine Bir İnceleme. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 5(8), 297-311.
- Chandler, M. K. (2005). *The Effects Of Character Education Program On Elementary Students' Prosocial Competence*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Lynn University, Florida, United States. <http://search.proquest.com> Adresinden 15 Aralık 2020 Tarihinde Erişilmiştir.
- Cihan, N. (2014). Okullarda Değerler Eğitimi ve Türkiye'deki Uygulamaya Bir Bakış. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 429-437.
- Ciravoğlu, Ö. (2000). *Çocuk Edebiyatı: Okul Öncesi*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Clawson, C. J., And Vinson, D. E. (1978). *Human Values: A Historical and Interdisciplinary Analysis*. ACR North American Advances.
- Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2000). *Research Methods in Education*. New York: Routledge.
- Creswell, J. W., And Poth, C. N. (2007). *Qualitative Inquiry And Research Design: Choosing Among Five Approaches*. Sage Publications.
- Creswell, J. W. And Creswell, J. D. (2017). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Sage Publications.

- Çakmak, Ö. (2019). *5. Sınıf Düzeyinde Hazırlanan Değer Eğitimi Etkinliklerinin Uygulanabilirliği ve Başarısı Üzerine Bir Durum Çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Çalışkur, A., Demirhan, A., Bozkurt, S.(2012). Değerlerin Belirli Meslek Alanları ve Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 17(1), 219-236.
- Çam, Z., Çavdar, D., Seydooğulları, S. ve Çok, F.(2012). Ahlak Gelişimine Klasik ve Yeni Kuramsal Yaklaşımlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1211-1225.
- Çeçen, A. (2020). *Adalet Kavramı*. Ankara: Astana Yayınları.
- Çelik, E. (2012). Cumhuriyet Dönemi Öncesi Türk Çocuk Edebiyatına Kısa Bir Bakış. *Türk Dili*, II(724), 310-313.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleştirilmesine İlişkin Bir Durum Çalışması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Çınar, F. (2019). Karakter ve Değer Eğitimi. (Ed.: Aktepe, Vedat ve Gündüz, Mevlüt) *Kavramsal Çerçeve*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Çiftçi, N. (2003). Kohlberg'in Bilişsel Ahlak Gelişimi Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1) , 43-77.
- Çimke, S., Gürkan, D. Y., ve Polat, S. (2018). Sosyal Medyada Çocuk Hakkı İhlali: Sharenting. *Güncel Pediatri*, 16(2), 261-267.
- Çoban, A. (2020). Değerler eğitimi bağlamında Türk destan örneklerinde kök değerler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dawson, T. L. (1994). *Moral Education: A Review Of Constructivist Theory And Research*. University Of California At Berkeley, Berkeley, CA.
- Demaue, L. (Ed.). (1975). *The History Of Childhood*. Jason Aronson, Incorporated.

- Demirbaş, Ç. Ö. (2019). Karakter ve Değer Eğitimi. (Ed.: Aktepe, Vedat ve Gündüz, Mevlüt) *İnsani ve Kültürel Kalkınma Sürecinde Değer Eğitimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Demirtaş, S. (2009). *Çocuk Yuvasında Kalan Korunmaya Muhtaç Çocukların Değer Eğitiminde Yaratıcı Dramanın Etkililiği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Demirutku, K. (2019). Karakter ve Değerler Eğitimi. (Ed.: Ersoy, A. Figen ve Ünüvar, Perihan) *Değerler Eğitiminde Temel Kavramlar*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Demirutku, K. ve Nebii S.(2010). Temel Değerlerin Ölçümü: Portre Değerler Anketi'nin Türkçe Uyarlaması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 17-25.
- Dilidüzgün, S. (2007). *Çağdaş Çocuk Yazını: Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi.
- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H. ve Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 69-91.
- Doğanay, A., Seggie, F., Nevra, C., H. A. (2012). *Değerler Eğitiminde Örnek Bir Proje: Avrupa Değerler Eğitimi Projesi*. <https://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/138904-201401251847-6.pdf>
Adresinden 23 Kasım 2020 Tarihinde Erişilmiştir.
- Dursunoğlu, H. (2011). Çocuk Edebiyatı Nedir. Ö. Yılar ve L. Turan. (Editörler). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı İçinde* (S. 31-37). Üçüncü Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Duyan, V., Güliden, Ç., Gelbal, S. (2012). Öz-Denetim Ölçeği Ödö: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Journal Of Society & Social Work*, 23(1), 19-30.

- Düzce, M. (2017). Emile Durkheim'da Bir Sivil Din Olarak Milliyetçilik ve Vatanseverlik. *Journal Of International Social Research*, 10(52), 645-653.
- Efe, Ş. Ç. (2019). Çocuk Edebiyatı Kapsamında Çizgi Romanlaştırılan Dede Korkut Hikâyelerinin Yapı Ve Eğitsel Değerler Yönünden İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ekşi, H. (2003). Temel İnsanî Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Engin, G. (2014). *Türkçe ve Beden Eğitimi Öğretim Programları İle Bütünleştirilmiş Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Er, E. (2020). *Bestami Yazgan'ın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi ve Ortaokul Türkçe Ders Kitapları İçin Metin Önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.
- Erbay, N . (2014). Hayriyye-İ Nâbi, Lutfiyye ve Telemak Aynı Yüzyılların Farklı Kültürlerinden Çocuklara Ortak Nasihatler. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 0(51) , 171-185.
- Erkılıç, T. A. (2019). Karakter ve Değerler Eğitimi. (Ed.: Ersoy, Arife F. ve Ünüvar, Perihan) *Değişim ve Değerler Eğitiminin Gerekçeleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ertürk, S. (1993). *Eğitimde "Program" Geliştirme*. Ankara: Meteksan Yayınları.
- Eshleman, A. (2014). *Moral Responsibility*. Philosophy Faculty Publications And Presentations.
- Fraenkel, J. R., And Wallen, N. E. (2006). *How to Design And Evaluate Research in Education*. Boston: Mcgraw-Hill.
- Fritz K. O., Wolfgang, A., Ann H.-D. (2008). The Just Community Approach To Moral Education: System Change Or Individual Change?, *Journal of Moral Education*, 37(3), 395-415.

- Gander, J. M. ve Gardiner, V. H. (2004). *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (Beşinci Baskı). Çeviren: Bekir Onur, İmge Yayınevi, Ankara.
- Germaine, R. W. (2001). *Values Education Influence On Elementary Students' Self-Esteem*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, <https://search.proquest.com> Adresinden 14 Aralık 2020 Tarihinde Erişilmiştir.
- Göçer, A. (2012). Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine. *Türk Dili*, 729, 50-57.
- Göldağ, B. (2015). *Orta Öğretim Kurumlarında Okul Kültürü Yoluyla Değerler Eğitimi (Malatya İli Örneği)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi.
- Görgüt, İ. (2015). *Ortaokullarda Görev Yapan Beden Eğitimi ve Diğer Branş Öğretmenlerinin Ahlak, Karakter ve Değerler Eğitimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Güçlü, M. (2016). *Türkiye’de Değerler Eğitimi Konusunda Yapılan Araştırmalar. Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Sempozyumu*, 29-58, Bartın.
- Güner, B (2019). *Türkçe Eğitimi Açısından Nurettin Topçu’nun Eserlerinde Değer Eğitimi Unsurları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi.
- Güneş, F. (2016). *Değerler Eğitiminde Yaklaşım ve Modeller*. A. Güvenç Saygın, & M. Saygın (Yay. Haz.), *Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (S. 1-20).
- Güngör, E. (1997). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Gürel, Z. (1995). *İbrahim Alâettin Gövsa*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gürel, Z., Temizyürek, F., Şahbaz, N. K. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Öncü Kitap.

- Halstead, J.M. And Taylor, M. J. (2000). Learning And Teaching About Values : A Review Of Recent Research. *Cambridge Journal Of Education*. 30(2). 169-202.
- Haşiloğlu, S. B., Baran, T., ve Aydın, O. (2015). Pazarlama Araştırmalarındaki Potansiyel Problemlere Yönelik Bir Araştırma: Kolayda Örneklem ve Sıklık İfadeli Ölçek Maddeleri. *Pamukkale İşletme ve Bilişim Yönetimi Dergisi*, 1, 19-28.
- Hökelekli, H. ve Gündüz T. (2007). Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğilimleri, R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan, M Zengin (Editörler). *Değerler ve Eğitimi*. İstanbul. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 371-396.
- Hunt, P. (2005). *Understanding Children's Literature* (2nd Ed., Pp. 1–14). New York: Routledge.
- Izgar, G. (2013). *İlköğretim Okulu 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Demokratik Tutum ve Davranışlarına Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- İnan, R. (2016). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Gençlik Süreli Yayınları. *Journal Of International Social Research*, 9(43), 310-325.
- İpek, D. (2017). Çok Satılan Yazınsal Çocuk Kitaplarında Evrensel Değerler Üzerine Bir İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İşcan, C. D. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kalfa, B. (2020). *Çocuk Edebiyatında Değer Eğitimi: Ümit Kaftancıoğlu Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Karakaş, B. ve Çevik, Ö. C. (2016). Çocuk Refahı: Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3) , 887-906.
- Karandashev, V. And Clapp, S. (2016). Psychometric Properties And Structures Of Passionate And Companionate Love. *Interpersona: An International Journal On Personal Relationships*, 10, 56-76.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kaya, R. (2019). *II. Meşrutiyet Sonrası Yazılan İlk Çocuk Şiirleri Kitaplarında Değerler Eğitimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.
- Kaya, V. (2007). *Cahit Zarıfoğlu'nun Çocuk Kitaplarında Temel Değerler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2014). *Ahlak Değerler ve Eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi.
- Kirschenbaum, H. (1995). *100 Ways To Enhance Values And Morality in Schools And Youth Settings*. Allyn & Bacon/Simon & Schuster Educational Group.
- Kirschenbaum, H. (2013). *Values Clarification in Counseling And Psychotherapy: Practical Strategies For Individual And Group Settings*. Oxford University Press.
- Korkmaz, M. ve Öktem, G. (2014). Rousseau'nun Eğitim Anlayışı. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 174-186.
- Kösteloğlu, Z. (2020). *Okul Öncesi Dünya Çocuk Edebiyatında Empati Olgusunun Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

- Külünkoğlu, T. (2018). *Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulanan Değer Eğitiminin Öğrencilerin Dürüstlük Değerini Kazanma Düzeyine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Kvale, S. And Brinkmann, S. (2008). *Interviews: Learning The Craft Of Qualitative Research Interviewing* . (2nd Ed.). Thousand Oaks, CA : Sage.
- Lesnik-Oberstein, K. (2004). “*Defining Children’s Literature And Childhood*” International Companion Encyclopedia Of Children's Literature. Ed.Hunt, Peter, Routledge.
- Lickona, T. (1991). *Educating For Character: How Our Schools Can Teach Respect And Responsibility*. New York: Bantam.
- Ling, L. And Stephenson, J. (1998) Introduction And Theoretical Perspectives. Stephenson, J., Ling, L., Burman, E., Cooper, M. *In Values And Education* (Pp.3-20). London: Routledge.
- Macintyre, A. (2003). “Is Patriotism A Virtue?”. (Ed.:Pike, J. E., & Matravers, D.) *Debates in Contemporary Political Philosophy: An Anthology*. New York: Routledge.
- MEB, (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı* <https://mufredat.meb.gov.tr> Adresinden 15 Subat 2021 tarihinde erişilmiştir.
- Maslow, A. H. (1943). A Theory Of Human Motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-96.
- Meriç, C. (1986). *Kültürden İrfana*. İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Meriç, C.. (1983). *Çocuk Edebiyatı-I*. Türk Edebiyatı. (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı)
- Mert, O., Albayrak, F., & Serin, N. (2013). Çeviri Çocuk Kitaplarının Kültür Aktarımı Açısından İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 58-73.
- Merton, R. K., And Kendall, P. L. (1946). *The Focused Interview*. *American Journal Of Sociology*, 51(6), 541-557.

- Miles, M. B. And Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. New York: Sage.
- Mishler, E. G. (1991). *Research Interviewing*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Moustakas, C. (2010). *Phenomenological Research Methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Nathanson, S. (1989). In Defense Of “Moderate Patriotism.”. *Ethics*, 99(3), 535–552.
- Nikolajeva, M. (2005). *Aesthetic Approaches To Children's Literature: An Introduction*. Scarecrow.
- Oğuzkan, F. (2000). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oğuzkan, F. (1981). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi
- Özcan, H. (2019). Trabzon İlinde En Çok Satılan Çocuk Kitaplarındaki Değerler İle Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İçerdiği Değerlerin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Özdaş, F. (2013). *Ortaokullarda Değerler Eğitimi ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Özdemir, O., Özdemir, P., Kadak, M. ve Nasıroğlu, S . (2012). Kişilik Gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4) , 566-589.
- Özen, Y. (2015). *Sorumluluk Eğitimi*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Öztürk, D. ve Dilmaç, O. (2016). Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 224-237.

- Özyurt, M. (2015). *İlkokul Üçüncü ve Dördüncü Sınıf Değer Eğitimi Programının Geliştirilmesinde Okul Temelli Yaklaşımın Etkililiğinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Paterson, K. (1981). *Sounds in The Heart*. Horn Book Magazine, 57(6), 694-702.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative Research & Evaluation Methods: Integrating Theory and Practice*. SAGE Publications
- Pırnaz, E. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Kök Değerlere Yönelik Görüşleri (Kahramanmaraş İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Postman, L., Bruner, J. S., McGinnies, E. (1948). Personal Values As Selective Factors in Perception. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 43(2), 142-154.
- Postman, N. (1982). *The Disappearance Of Childhood*. Vintage Books.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature Of Human Values*. Free Press. https://openlibrary.org/books/ol5309153m/the_nature_of_human_values. Adresinden 20 Aralık 2020 Tarihinde Erişilmiştir.
- Rousseau, J. J. (1889). *Emile: Or, On Education*. New York: Basic Books.
- Ryan, K., And Bohlin, K. E. (1999). *Building Character in Schools*. California: Jossey-Bass Inc.
- Sağlam, M. ve Aral, N. (2016). Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları. *Çocuk ve Medeniyet*, 1(2), 43-56 .
- Sarı, M. (2007). *Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksek “Okul Yaşam Kalitesi”ne Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Schwartz, S. H. (1996). Value Priorities & Behavior: Applying A Theory Of Integrated Value Systems. In C. Seligman, J. M. Olson & M. P. Zanna (Eds.), The Ontario Symposium: 8. *The Psychology Of Values*, 8,(1-24). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Schwartz, S. H. (2012). An Overview Of The Schwartz Theory Of Basic Values. *Online Readings in Psychology And Culture*, 2(1), 2307-0919.
- Sever, S. (2012). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Sınar Çılgın, A. (2005). *Çağını Anlatan Bir Çocuk Edebiyatçısı: Gülten Dayıoğlu. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(8), 35-46.
- Sınar Çılgın, A. (2006). Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4(7) , 175-226.
- Sınar Çılgın, A. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Silverman, D. (2018). *Nitel Verileri Yorumlama*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sönmez, V. (1986). Türkiye'de Eğitimin Kalitesi ve Geleceği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 49-63.
- Stephenson, J., Ling, L., Burman,. E. ve Cooper, M. (1998). *Values in Education*. Newyork: Routledge.
- Stoodt, B. (1996). *Children's Literature*. Macmillan Education AU.
- Şahin, N. (2017). *Cengiz Aytmatov'un Eserlerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi ve Ortaokul Türkçe Ders Kitapları İçin Metin Önerileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Şen, Ü. (2007). Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

- Şimşek, S. (2014). *Çocuğun İhmali. Çocuk ve Şiddet: Toplumsal Şiddetin Cenderesinde Çocuklar*. 5. Uluslararası Risk Altında ve Korunması Gereken Çocuklar Sempozyumu, 3, 9-19, Antalya.
- Şimşek, Ş. (2015). Kemalettin Tuğcu'nun Romanlarında Değerler Eğitimi, *International Journal of Humanities and Education*, 1:1, 79-104
- Şimşek, T., Arslan, A., Yakar, Y. M. (2011). *Çocuk Edebiyatı Tarihi. Tacettin Şimşek (Ed.). Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şirin, M. R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Şirin, M. R. (2007). Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış: Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?. İstanbul: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2016). *Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Tekin, S. (2019). *İlkokul 4. Sınıflarda Etkinlik Temelli Değer Eğitimi Yoluyla Sorumluluk Değerinin Kazandırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.
- Temizyürek, F., Şahbaz, N. K., Gürel, Z.(2016). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Titus, D. N. (1994). *Values Education in American Secondary Schools*. Kutztown University Education Conference. Kutztown.
- Turan, O. (1980), *Tarihî Akış İçinde Din ve Medeniyet*, İstanbul: Nakışlar Yayınevi.
- Tulunay Ateş, Ö. (2017). Türkiye’de Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğrencilere Kazandırılması İstenen Olumlu Özellikler Üzerindeki Etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15(34), 41-60.
- Tüfekçi-Can, D. (2014). *Çocuk Edebiyatı Kuramsal Yaklaşım*. Konya: Eğitim Kitabevi.
- TÜİK, (2020). “Uluslararası Standart Kitap Numarası (ISBN) İstatistikleri, 2019”. <https://tuikweb.tuik.gov.tr/prehaberbultenleri.do?id=33623> Adresinden 10 Şubat 2021 Tarihinde Erişilmiştir.

- Uğurlu, E. G., & Uğurlu, H. (2017). Reklamlarda Çocuk Karakterlerin Kullanımı: Türkiye Örneği. *Gümüşhane University Electronic Journal Of The Institute Of Social Science/Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 8(19).
- (URL-1). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1739.pdf> Adresinden 15 Mayıs 2020 Tarihinde Erişilmiştir.
- (URL-2). www.sozluk.gov.tr Adresinden 19 Mart 2020 Tarihinde Erişilmiştir.
- (URL-3). <https://www.maltepe.edu.tr/content/media/ckeditor/29042020025606457-cocukhaklari.pdf> Adresinden 17 Haziran 2020 Tarihinde Erişilmiştir.
- (URL-4) <https://mufredat.meb.gov.tr> adresinden 20 haziran 2020 tarihinde erişilmiştir.
- Uyu, W. (2015). *The Quality Of A ‘Local Values Based’ Fuctional Literacy Program: Its Contribution To The Improvement Of The Learner’s Basic Competencies*. *International Education Studies*, 8(2), 121-127.
- Uzunkol, E. (2014). *Hayat Bilgisi Öğretiminde Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Özsaygı Düzeyleri, Sosyal Problem Çözme Becerileri ve Empati Düzeylerine Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi.
- Van Manen, M. (1990). *Researching Lived Experience: Human Science For An Action Sensitive Pedagogy*. New York: Routledge.
- Verley, J. D. (2008) *Physics Graduate Students’ Perceptions Of The Value Of Teaching*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. The Graduate School Of The University Of Wyoming.) <https://search.proquest.com/docview/304450532> Adresinden 15 Aralık 2020 Tarihinde Erişilmiştir.
- Witherspoon, W. A. (2007). *Character Education: Determining Barriers To Implementation*. George Fox University. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Newberg, Oregon, United States. Proquest Dissertation & Theses Veritabanı.
- Yalar, T. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Değerler Eğitiminin Mevcut Durumunun Belirlenmesi ve Öğretmenlere Yönelik Bir Program*

Modülü Geliştirme. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.

Yalçın A. ve Aytaş, G. (2002). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yaman, E. (2016). *Değerler Eğitimi, Eğitimde Yeni Ufuklar*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yavuzer, H. (2017). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimi'ne Genel Bir Bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499-522.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Veri Analizi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, D. T. (2016). Üstün Yetenekliler İçin Değerler Eğitimi Dersinin Önemi. *Current Research in Education*, 2(2), 99-120.

Yıldırım, G. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Bir Karakter Eğitimi Programı Model Önerisi ve Uygulanabilirliği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Young, A. W. (1942). A Study Of The Dominance Of Six Basic Motives in Personality as Set Forth By Edward Spranger in His Book, "Types Of Men". ETD Collection For AUC Robert W. Woodruff Library.

Yurdugül, H. (2005). *Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kapsam Geçerliği İçin Kapsam Geçerlik İndekslerinin Kullanılması*. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 1, 771-774.

EKLER

Ek 1: Değer Aktarımı Değerlendirme Formu

Eser Adı:	Yazarı:		
Yayın Yılı:	Türü:		
Yayınevi:	Sayfa Sayısı:		
Kök Değerler	Değerin ifade ediliş biçimi	Sayfa Numarası	Toplam
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak		
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek		
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak		
	1.4 Adaletin yerini bulması		
	1.5 Eşitliği savunmak		
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)		
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak		
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi		
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek		
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi		
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi		
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak		
	3.3 Sözünü tutmak		
	3.4 Doğruyu savunmak		
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması		
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma		
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma		
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi		
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma		
	4.5 Duygularına/isteklerine hakim olabilme		
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi		
	5.2 Zorluklara dayanmak/azim göstermek		
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi		
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak		
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması		
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)		
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması		
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak		
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi		
	6.5 Öz saygının belirtilmesi		
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)		
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi		
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi		
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek		
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek		
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek		
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi		
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak		
	8.4 Sorumluluk almak		

	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi
	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme
	10.5 Fedakârlık yapmak

Ek 2: Değerlendirme Formu Analiz Rubriği

Kök Değerler	Değer aktarım biçimi	Değerin ifade ediliş biçimi
1. Adalet	1.1 Adaletli davranmak	Adaleti davranışla göstermek
	1.2 Adaleti öğütlemek/yüceltmek	Adalet kavramını vurgulamak
	1.3 Adil olanı belirtmek/adaleti savunmak	Haksızlık karşısında durabilmek
	1.4 Adaletin yerini bulması	Bir olay sonunda kişinin hak ettiğini bulması
	1.5 Eşitliği savunmak	Şahıslar arasında eşit şartları sağlamak
2. Dostluk	2.1 Dostluğun ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	Karakterler arasındaki dostluktan bahsedilmesi
	2.2 Dostça davranmak/konuşmak	Dostluğun hareket ve söze yansması
	2.3 Dostluğun öğütlenmesi/yüceltilmesi	Dostluk kavramının vurgulanması
	2.4 Dostunu korumak/düşünmek	Dostunun iyiliği için özen göstermek
	2.5 Barışın öğütlenmesi/yüceltilmesi	Barış kavramının vurgulanması
3. Dürüstlük	3.1 Dürüstlüğün öğütlenmesi/yüceltilmesi	Dürüstlük kavramının vurgulanması
	3.2 Dürüstçe davranmak/konuşmak	Dürüstlüğün harekete yansması
	3.3 Sözünü tutmak	Verilen sözün yerine getirilmesi
	3.4 Doğruyu savunmak	Her şartta doğru olanı ifade etmek
	3.5 Yalanın kötülenmesi/cezalandırılması	Doğru olmayan sözün kınanması
4. Öz Denetim	4.1 Kendisi için gerekli olanın farkında olma	Kendi iyi oluş hali için gerekenlerin farkında olma
	4.2 Kendisi için gerekli olanı yapma	Kendi iyi oluş hali için gerekenleri yapma
	4.3 Öz denetimin öğütlenmesi/yüceltilmesi	Öz denetim kavramının vurgulanması
	4.4 Kendini geliştirmeye çalışma	Mevcut halini iyileştirmeye çabalama
	4.5 Duygularına/isteklerine hakim olabilme	Sahip olduğu hislere müdahale etme
5. Sabır	5.1 Sabrın öğütlenmesi/yüceltilmesi	Sabır kavramının vurgulanması
	5.2 Zorluklara dayanamak/azim göstermek	Zorluk karşısında direnç göstermek
	5.3 Sabrın ödüllendirilmesi	Sabırlı davranma sonucunda daha iyi şartlara ulaşmak
	5.4 Sabırlı olmak/davranmak	Mevcut durumun sonlanmasını beklemek
	5.5 Sabırsızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	Aceleciliğin kınanması
6. Saygı	6.1 Saygının ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	Duyulan saygının ifade edilmesi
	6.2 Saygısızlığın kötülenmesi/cezalandırılması	Kabalığın kınanması
	6.3 Saygılı davranmak/konuşmak	Saygının davranış veya sözle ifade edilmesi
	6.4 Saygının öğütlenmesi/yüceltilmesi	Saygı kavramının yüceltilmesi
	6.5 Öz saygının belirtilmesi	Kendine verilen değer ifade edilmesi
7. Sevgi	7.1 Sevginin ifade edilmesi (doğrudan/dolaylı)	Duyulan sevginin ifade edilmesi
	7.2 Sevginin öğütlenmesi/ yüceltilmesi	Sevgi kavramının vurgulanması
	7.3 Sevginin davranışla gösterilmesi	Sevginin davranışa yansması
	7.4 Merhamet/şefkat göstermek	Acıma duygusunun sevgiye yansması
	7.5 Sevileni korumak/düşünmek	Sevdiğinin iyiliği için özen göstermek
8. Sorumluluk	8.1 Sorumlu davranmak/sorumluluğu yerine getirmek	Görevini yerine getirmek
	8.2 Sorumlu davranmanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	Sorumluluk kavramının vurgulanması
	8.3 Sorumluluğun farkında olmak	Görevinin bilincinde olmak
	8.4 Sorumluluk almak	Bir görevi üstlenmek
	8.5 Sorumsuzluğun kötülenmesi	Görev bilinci eksikliğinin kınanması
9. Vatanseverlik	9.1 Vatan sevgisinin söylenmesi (doğrudan/dolaylı)	Vatan sevgisinin ifade edilmesi
	9.2 Vatanın güzelliklerinden bahsedilmesi	Ülkeye ait güzelliklere değinilmesi
	9.3 Vatanseverliğin öğütlenmesi/yüceltilmesi	Vatanseverlik kavramının vurgulanması

	9.4 Vatan için fedakârlık yapmak	Ülkesi için özveride bulunmak
	9.5 Millî değerlerin/özelliklerin yüceltilmesi	Ulusal özelliklerin vurgulanması
10. Yardımseverlik	10.1 İyiliğin/yardımanın öğütlenmesi/yüceltilmesi	İyilik kavramının vurgulanması
	10.2 Birine yardım etme/iyilik yapma/yardımlaşma	Yardımanın davranışa yansması
	10.3 İyiliğin/yardımanın ödüllendirilmesi	Yapılan iyiliğin karşılığını bulması
	10.4 Başkasının iyiliğini isteme/düşünme	Başkasının daha iyi şartlara ulaşmasını isteme
	10.5 Fedakârlık yapmak	Özveride bulunma

Ek 3: Araştırma İzni Valilik Oluru

T.C.
BALIKESİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-99191664-605.01-21474925
Konu : Araştırma İzni

01.03.2021

VALİLİK MAKAMINA
BALIKESİR

İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21/01/2020 tarih ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nın 24/02/2021 tarihli ve 17200 sayılı yazısı.

Başvuru Sahibinin Adı Soyadı	İlker Ozan YILDIRIM		
Danışmanı	Prof. Dr. Bilginer ONAN		
Kurumu/Üniversite/Görev Yeri	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi		
Alan/Bölüm	Sosyal Bilimler Enstitüsü		
Tez,Araştırma veya Anketin Konusu	"Çocuk Edebiyatında Değer Aktarımı"		
Başvuru Tarihi	26.02.2021	Başvuru Sayısı	21305152
Çalışma Başlama Tarihi	01.04.2021		
Çalışma Bitiş Tarihi	31.10.2021		
Veri Toplama Araçları	• Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu		
Araştırma Türü	Doktora Tez Çalışması		
ÇALIŞMA YAPILACAK EĞİTİM KURUMLARININ LİSTESİ			
Balıkesir ilinde sınıfında kitaplık bulunan Türkçe öğretmenleri.			

26/02/2021 tarihli araştırma izni başvurusu, 21.01.2020 tarih ve 2020/2 sayılı araştırma, yarışma ve sosyal etkinlik izinlerine ilişkin genelge kapsamında değerlendirilmiştir. Lisans, lisansüstü, TÜBİTAK çalışmalarına ve seminer ödevlerine veri toplamak amacıyla, araştırma önerisinin ve veri toplama araçlarının içerik ve kapsam yönünden Türk Millî Eğitiminin amaçlarına uygun olduğu, millî ve manevî değerlere aykırı ve kişilik haklarını zedeleyecek herhangi bir unsur taşımadığı görülmüştür.

Bakanlığımıza bağlı okul ve kurumlarda yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik izinleri ilgi (a) genelge gereğince yukarıdaki bilgileri belirtilen çalışmanın, eğitim kurumlarında, okul/kurum müdürlüklerinin denetiminde, öğrenci ve velilerin kişisel bilgilerinin alınmaması/verilmemesi kaydı ile yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Hüseyin AŞIK
Müdür a.
İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

Ek : Anket Formu (2 Sayfa)

OLUR
01.03.2021
Yakup YILDIZ

Vali a.

İl Millî Eğitim Müdürü

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Kasaplar Mahallesi Sındırgı Caddesi No:1 Merkez/BALIKESİR

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : (0 266) 277 10 49

E-Posta : stratejigelistirme10@meb.gov.tr

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

İnternet Adresi : balikesir.meb.gov.tr

Faks : (0 266) 277 10 66

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden ff1c-0e38-36bf-9071-86e5 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 4: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Kişisel Bilgiler

Kaç yıldır öğretmensiniz?

Hangi sınıf kademelerinde ders verdiniz?

Mezuniyet dereceniz nedir? (Lisans, y. lisans, doktora)

Eğitim fakültesi mi, fen edebiyat fakültesi mezunu musunuz?

Değerler Eğitime Yönelik Görüşler

1. Sizce “değer” ne anlama gelmektedir?

2. Sizce değerler evrensel mi yoksa yerel midir?

3. Türkçe dersinde değerler eğitiminin önemli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

4. Değerler eğitiminin hangi konularda öğrenciye etki ettiğini düşünüyorsunuz?

Sonda: Bu etkileri eğitim ortamında gözlemliyor musunuz?

5. Sizin için en önemli olan değerler hangileridir?

Sonda: Neden bu değerler diğerlerinden daha önemlidir?

6. Öğrencilerin hayatına en çok etki edeceğini düşündüğünüz değer hangisidir?

7. Türkçe Öğretim Programında yer alan kök değerler (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) hakkında ne düşünüyorsunuz?

Sonda: Bu değerler içerisinde en önemlisi sizce hangisidir?

8. Sizce programda değerler eğitime verilen yer yeterli midir?

9. Öğrencilerin değerleri en çok hangi yollarla kazandığını düşünüyorsunuz?

10. Değerlerin öğrencilere kazandırılmasında en önemli rol sizce kimdedir? Neden?

11. Öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadığını nasıl ölçüyorsunuz?

12. Değerler eğitimi etkinliklerinizde sorunlar yaşıyor musunuz? Yaşıyorsanız bunlar nelerdir?

Sonda: Bu sorunları aşmak için neler yapıyorsunuz?

Çocuk Kitaplarındaki Değerlere Dair Görüşler

13. Çocuk kitapları değer aktarımında önemli midir? Neden?

14. Sizce kitapların yazarlarının Türk ya da yabancı olması değer aktarımında farklar yaratır mı?

15. Kitaplarda en çok yer verildiğini düşündüğünüz değer hangisidir?

Sonda: Sizce hangi değere daha çok yer verilmeli?

16. Kitap okuyan ve okumayan öğrenciler arasında değer farklılıkları gözlemlediniz mi?

Okul-Sınıf Kitaplıklarına Dair Görüşler

17. Kitaplıklardaki kitaplar sizce değerleri yansıtacak yeterlilikte mi?

18. Öğrenciler kitaplıklardan yeterince faydalanabiliyorlar mı?

19. Kitaplığınıza kitap alınırken görüşünüz alındı mı?

Sonda: Kitaplara karar verirken değer aktarımını göz önünde bulunduruyor musunuz?

20. Öğrenciler kitap seçerken sizce nelere dikkat ediyorlar?

Ek 5: Kaynak Eserler Listesi

Türkçe Eserler

1. Çalapala, R.(2019). 87 oğuz. Bilge Kültür Sanat.
2. Önder, M. (2008). Aldı sözü Anadolu. Elips Kitap.
3. Gökalp, Z. (2018). Altın ışık. Çağlayan Basım Yayın
4. Zorlutuna, H. N., (2020). Benim küçük dostlarım. Ötüken Neşriyat.
5. Canat, H. N. (2020). Bir küçük Osmancık vardı. Timaş yayıncılık.
6. Çakan A. (2020). Dede Korkut Kitabı. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
7. Safa, P. (2021). Dokuzuncu hariciye koğuşu. Ötüken Neşriyat AŞ.
8. Dayıoğlu, G. (2019). Dünya çocukların olsa. Altın Kitaplar Yayınevi.
9. Rado, Ş. (2020). Eşref saat. Bilge Kültür Sanat Yayınları.
10. Örs, İ. (2020). Göl çocukları.Nemesis Kitap.
11. Uçuk, C. (2021). Gümüş kanat. Bilge Kültür Sanat.
12. Ilgaz, R. (2016). Halime kaptan. Çınar Yayınları.
13. Buğra, T. (2006). Osmancık. Ötüken Neşriyat AŞ.
14. Naci, M. (2020). Ömer'in çocukluğu. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
15. Dayıoğlu, G. (2020). Parbat Dağı'nın esrarı. Altın Kitaplar Yayınevi.
16. Zarifoğlu, C. (2018). Serçekuş. Beyan Yayınları.
17. Hikmet, N. (2021). Sevdalı bulut. Yapı Kredi Kültür Sanat.
18. Fikret, T. (1965). Şermin. Tevfik Fikret Vakfı Yayınları
19. Nesin, A. (2020). Şimdiki çocuklar harika. Nesin Yayınevi.
20. Güntekin, R. N. (2017). Tanrı misafiri. İnkılâp Kitabevi.
21. Kemal, N. (2018). Vatan yahut Silistre. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
22. Seyfettin, Ö. (2018). Yalnız efe. Ötüken Neşriyat AŞ.
23. Boyunağa, A. Y. (2020). Yankılı kayalar. Timaş Yayınları.
24. Tuğcu, K. (2020). Yer altında bir şehir. Bilge Kültür Sanat.
25. Zarifoğlu, C. (2019). Yürekdede ile padişah. Beyan Yayınları.

Çeviri Eserler

1. Carroll, L. (2020). Alice harikalar diyarında. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
2. Andersen, H. C. (2017). Andersen masalları. Can Sanat Yayınları.
3. London, J. (2020). Beyaz diş. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
4. Guillot, R. (2018). Beyaz yele. Can Sanat Yayınları.
5. Petrov, G. (2020). Beyaz zambaklar ülkesinde. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
6. De Amicis, E. (2013). Çocuk kalbi. Nar Yayınları.
7. Stevenson, R. L. (2014). Define adası. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
8. Daudet, A. (2017). Değirmenimden mektuplar. Bilgi Yayınevi.
9. Dodge, M. E. M. (2020). Gümüş patenler. Bilgi Yayınevi.
10. Spyri, J. (2018). Heidi. Bilgi Yayınevi.
11. Tolstoy, L. N. (2005). İnsan ne ile yaşar. Şule Yayınları.
12. Ende, M. (2017). Momo. Pegasus Yayıncılık.
13. Wilde, O. (2018). Mutlu prens. Bilgi Yayınevi.
14. Baum, L. F. (2017). Oz büyücüsü. Artemis Yayınları.
15. Babbitt, N. (2017). Ölümsüz aile. Kültür Yayınları.

16. Barrie, J. M. (2019). Peter Pan. On Kitap.
17. Collodi, C. (2020). Pinokyo. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
18. Porter, E. H. (2020). Pollyanna. Artemis Yayınları.
19. Verne, J. (2020). Seksen günde dünya gezisi. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
20. Brown, C. (2017). Sol ayağım. Nora Yayıncılık.
21. Vasconcelos, J. M. D. (2020). Şeker portakalı. Can Sanat Yayınları.
22. Twain, M. (2020). Tom Sawyer'in maceraları. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
23. Kastner, E. (2021). Uçan sınıf. Can Sanat Yayınları.
24. London, J. (2019). Vahşetin çağrısı. Can Yayınları.
25. Hemingway, E. (2019). Yaşlı adam ve deniz. Bilgi Yayınevi.

